

حکمت محمد کریم (مەلابەختیار)

شۆرشى كوردستان و گۆرانكارىهكانى سهردهم

«خەباتى شاخهكان يان پاپهپىنى شارهكان؟»

شۆرشی كوردستان و
گۆرانكارىه كانى، سەردەم
«خەباتى شاخەكان يان راپەرینی شارەكان؟»

حىكمەت محەممەد كەرىم (مەلەبەختیار)

شۆڤشی کوردستان و گزپانکاریه گانی سمرده م
«خهباتی شاخه کان یان پاپه پینی شاره کان؟»
نوسینی: حیکمهت محهمه د کهریم (مه لایختیار)
سوند: ۱۹۹۳.

پۆستهری بهرگ: خالد محهمه د

ISBN: 91-630-1558-7

بی' ډاونی نویسه کس مافی له چاپدانه وهی نیه

ژماره ی سپاردنی به کتیبخانه ی نیشتمانی ههریمی

کوردستان (۱۳) ی ۱۹۹۴

چاپخانه ی روشنبیری ههولیر ۱۹۹۳

پیشکشه به:

یه کهم شهیدی راپه پرینی گه له کهمان،
بهختیار وهریوهیی

پیراست

- 5..... دوونکردنوی چاپی دووم
- 7 ..... بئرای
- 11..... رشتی بدکم
- 13 ..... ۱- کوردو- قارمان
- 20 ..... ۱/۱- نهم شورشه
- 25 ..... ۲/۱- گوهیری باسکه
- 28..... ۳/۱- خزپوونی پارتیزانی
- 33 ..... ۴/۱- پاش نوکتوپر
- 39 ..... رشتی دووم
- 41..... ۲- باری باهدتی و خزی
- 46..... ۱/۲- شورشى چین
- 47 ..... ۲/۲- چوناپهتی شورشى چین
- 49 ..... ۳/۲- شورش لهکوی؟
- 52 ..... ۴/۲- دیل و... بیره!
- 55 ..... ۵/۲- گهراڼهوه بز راپردوو
- 59 ..... رشتی سینیم
- 61 ..... ۳- رینازی جیاوازی پارتیزانی
- 62 ..... ۱/۳- یهکمیان: کوبا
- 64 ..... ۲/۳- شورشى بی پینشرو
- 67 ..... ۳/۳- نهمریکای لاتین
- 71..... ۴/۳- خسلتهکانی دوو ریناز
- 74 ..... ۵/۳- دوومیان: نیکاراگوا

- 77 ..... رشتى چوارىم
- 79 ..... ۴- ئاينىدۇ ناكام
- 80 ..... ۱/۴- گۆزۈن گۆزىن
- 82 ..... ۲/۴- شۇرشىش دەگۈزى
- 83 ..... ۳/۴- جىگىزىكىنى چىنايدىتى
- 87 ..... ۴/۴- بۇلىشا: گۈزى گىقارا
- 91 ..... رشتى پىنجىم
- 93 ..... ۵- شىواندىنى شۇرش
- 96 ..... ۱/۵- دىكتاتورىيەنى ستالىنى
- 100 ..... ۲/۵- خۇشۇف: ھىلگىرانىمۇ لە ستالىن
- 119 ..... ۳/۵- ماۋ: شۇرشى ھىلگىراۋ
- 122 ..... ۴/۵- بەدى بەگىرتۈرى چىنى
- 128 ..... ۵/۵- دىكتاتورىيەنى چۈرچىنى، چىن
- 131 ..... ۶/۵- شۇرشى پۇشنىبىرى
- 135 ..... ۷/۵- تىزى سىنجىھان
- 139 ..... رشتى شىشمى
- 141 ..... ۶- رىفۇرم
- 149 ..... ۱/۶- پۇستۇرىكاۋ شۇرشىگىزىتى
- 152 ..... ۲/۶- رۈۋكارو ناۋمۇزىك
- 161 ..... ۳/۶- شۇرشى بى پىشتىۋان سۈدەخىرى
- 165 ..... ۴/۶- شۇرشى چىۋاشە
- 171 ..... رشتى ھۈتەم
- 173 ..... ۷- شۇرش لىنىۋان دۈۋ رىيازدا
- 175 ..... ۱/۷- شۇرشى شاخەكان

183	۲/۷- راپهرینی شاره‌کان
188	۳/۷- ناوهرۆکی راپهرین
193	۴/۷- راپهرینی بمرده‌هوامی نیران
197	۵/۷- راپهرینی بمرده‌هوامی فەلمستین
203	۶/۷- بمرده‌هوامی راپهرینی بمرده‌هوام
207	رشته‌ی هه‌شتم
209	۸- گه‌لانی شۆڕشی کوردستان
213	۱/۸- کۆماری مه‌هاباد
215	۲/۸- شۆڕشی نه‌یلوول
218	۳/۸- به‌راوردنکی عه‌سکری
226	۴/۸- پینه‌ندیه‌کانی پارتی و هه‌رمس
233	۵/۸- دۆخی دوا‌ی هه‌رمس
236	۶/۸- زه‌بینه‌کانی به‌ریاکردنه‌وه
245	۷/۸- جیاوازی کوردایه‌تی
251	رشته‌ی نه‌هه‌م
253	۹- نه‌نفاله‌کان و به‌وداوه‌کان
256	۱/۹- کۆتایی جه‌نگی سارد
260	۲/۹- گۆڕانه‌کانی جه‌نگی سارد
263	۳/۹- راپهرینی کوردستان
267	۴/۹- شکستی کاتی و نازادی
271	۵/۹- کۆچ و مفاوضات و پارلمان
277	باشکۆکان

روونگردنمویه چاپی دووهم

نهم کتیبه سالی ۱۹۹۰ پېش همرسی شوره‌وی و پېش داگیرکردنی کویت و راپهرېنی پارسالی گهله‌کمان به مېستې بېهوده‌یی خېباتی چەگداری و نەشوفا کردنی خېباتی راپهرېنی بمرده‌وام، نووسراوه. ناوهرؤکی کتیبه‌که گهلېک باهه‌تی تېدايه، هەندېک له باهه‌ته‌کانی پېشېبېنی رووداوه‌کان بوون: حەقیقه‌تی راپهرېنی کوردستان و عێراق و رووخاندنی رژیمی فاشی له‌ویهری دمه‌سه‌لاتېداو له خراپترین رۆژگاری نا ئومېدی هېزه چەگداره‌کانی دواي ئه‌مقاله‌کاندا؛ راگه‌ياندی سرمايەداری له شوره‌وی و ته‌پېنی کامپی رۆژه‌ه‌لات، بستمه‌ویه چاره‌نووسی شوېشی ئهرتېبیریا به خرۇشانی خەلکی سەراپای ئه‌سیوپیا... هتد. پیمان‌وايه دواي نزیکه‌ی سی سال له نووسېنی ئه‌و باهه‌تانه رووداوه‌کان وا ساغ به‌وونه‌تموه به‌واری بۆچوونی جیاوازی جارانیان نه‌هېشتۆتموه.

کتیبه‌که له چاپی یه‌که‌مه‌دا ده‌ست که‌مترین خوینەر که‌وت، به‌یه پېسوېست بوو چاپ بکریتموه. ئه‌وا له فۆرمینکی نوێدا ده‌یخه‌مه‌وه بمرده‌م خوینهری هۆشیار؛ پېشه‌کېش ده‌بی روونی بکه‌ینه‌وه که‌وا:

- رشتمی باسه‌کان ده‌ستکاری کراوون و سه‌رله‌نوێ رێکه‌راونه‌وه.
- یه‌ک دوو باهه‌تی چاپی یه‌که‌م دواي رووداوه‌کانی سه‌رده‌م له‌چاپدانه‌ویه‌یان پېنوېست

دهوو.

- له زور شوین ووشمو جار چاره پوره گرانیشان دهره اوښتووه.
- له کوتایي کتېبه کېدا دوو رشتي نونمان لېمېر شوې شي چه کداری کوردستان و
پاېرېن و نمونده گان و جېهاني دواي جنگي سار، بز چاپي دووم زياد کړدووه.
کورتبه کې... له چاپي دوومدا سوزي زهرورتي حيزه پايدي و ملامتيني
سياسه تي ميداني فراموش کړان و هملندراوه کتېبه که دواي دمرکوتني
رووداوه گاني جېهان، پاهندي گوهرې باسه کې بيت، نه گور خونديش هست به
گورېني له همدنک بزچووني چاپي دووم له گمل چاپي يه کېدا بکات، پېشوخت
دهلېن: پلي... دهوو بيانگورېن و... بگورېن!

مهلا پختيار

سوند: ۱۹۹۲/۱۰/۲۸

به‌رایى

باهه‌ته‌کانى ئىم کتیبه، وەرگوزارنیکه (تحوّل) له شۆرشى درى‌خوايه‌نى شاخه‌گانه‌وه، بۆ راپهرىنى شاره‌گان، پێشه‌كى پێوسته‌ بێم: لهو کسانه‌ به‌ووم سالما باوهرم به‌ سهرکوتنى تهاوى شۆرشى درى‌خوايه‌ن هه‌به‌و. له‌ سهره‌تای سهرلمنوى هه‌لگيرساندنوه‌ى شۆرشى ١٩٧٦ى کوردستانه‌ داگيرکراوه‌گماندا، له‌ کوردستانى به‌شى عيراقدا، هه‌تا سهره‌تای هه‌شتاکانىش پێشمهرگه‌به‌كى پارتيزانى سهرخستنى ئهو پێناوه‌ به‌ووم. به‌لام دواى ئه‌وه، رووداوه‌کانى عيراق و کوردستانه‌ پێوه‌ لکيندراوه‌گه‌ى، به‌ره‌ به‌ره‌ به‌وونه‌ زه‌مینه‌ى چه‌گهره‌کردنى ئه‌ندێشه‌ى نوى له‌سهر شۆرشى چه‌گدارى و ئاينده‌گه‌ى! ئىم چه‌گهره‌ نويه‌ هه‌تا ده‌هات نه‌شوقاى ده‌کردو چه‌مکه‌ چينايه‌تیه‌گه‌ى رۆده‌چوه‌ ناخى تينکوشه‌ران.

سالى ١٩٨١ به‌ دواوه، په‌يتا په‌يتا به‌رواى سهرکوتن به‌ شۆرشى درى‌خوايه‌ن کزتره‌... باوهرى راپهراندنى خه‌لک له‌ناو گادرو هه‌شپاره‌گاندا پتوترو ده‌به‌و، ئاکام ئىم ديارده‌يه‌ کرايه‌ سياهه‌تینكى گرنگى ئه‌و کاته. هاوژه‌مان له‌ناو شاره‌گانى کوردستانه‌يشدا، به‌يزارى خه‌لک دوى رۆژم قولترو ده‌به‌و. دواى جه‌وشدان و نه‌خشه‌کيشان، راپهرىنى شاره‌گانى کوردستان له‌ زستانى ١٩٨٢وه‌ ته‌قيبه‌وه: له‌و هه‌لمه‌رجدا، زۆربه‌ى شاره‌ گرنگه‌گانى کوردستانى گرتوه‌: سه‌لیمانى، که‌رکوک،

هملیز، ههلبیج، کزیه، رانیه، قه‌لادزی، سید سادق، شه‌قلاده، چوارقورنه، بستستین، ینگرد، ژاراه و توه‌سوران...تاد. وه‌لی مخ‌اسبن، راپهرین تمنها له کوردستاندا مایه‌موه له کوردستانیشدا به هزی گرفت و نه‌بوونی پشتیبوانی و شه‌روشوی ناوخوی چینایه‌تی لاهه‌کی چینایه‌تی هیزه‌کانی گزهره‌پانه‌کموه، راپهرینه‌که شۆرش‌گیرانه راپهریه‌تی نه‌کراو نه‌گه‌یه‌ندراپه تاجی سهرکوتن لاسر نانی شۆرش، به‌مه‌یش هه‌لنکی میژوویی گموره له‌ده‌ست درا.

نییدی... دوی دامرکاندن راپهرینه‌که، له‌ناو جه‌نگی جه‌نگی عیراق - ئیران‌دا، له‌ سوپان نشینی کوردستان‌دا پرودای سیاسی و عسکری قولتر زالبوون. که ده‌تواندیری بگوتری گزهرینی «تراتیژی سیاسی - عسکریشیان لیک‌موتمه: چوون به‌گژ ئیران، قه‌ناقار پشت‌اشان... مفاوه‌زات، به‌ره‌نجامی نعمانو له‌ سنورنکی دیاریکراودا سوپانموی پروداهه‌کانی جه‌نگی عیراق - ئیران. هه‌روه‌ها پرونده‌انی هیچ جوزه گزهرکاریه‌کی سیاسی - کۆمه‌لایه‌تی قول له‌باقی ناچه‌کانی عیراقدا، هاوشانی ده‌ستکاری نه‌کردنی نه‌خشه‌ی سیاسی نیو ده‌وله‌تان له‌ ناچه‌که‌دا، هه‌ریه‌که‌ له‌و راستیانه به‌ نۆره‌ی خویان کاری کاریگریان کرده سهر بۆچونه جیاوازه‌کانی ناو به‌زووتنه‌وی گه‌له‌که‌مان. بێگومان پاشه‌پروژی خه‌باتی چه‌کدارانه وه‌کو مه‌سه‌له‌ی عسکری گه‌نگ له‌ئۆر ته‌وژی ئه‌و کاریگریه‌دا زۆرتر کموته ناو مشتومری کۆرۆ کۆمه‌ل، که‌لله‌ی ئه‌و مشتومرانه دوو پروانگی له‌ بۆته‌ی خه‌باتدا دروست کرد:

به‌که‌میان: داخۆ شۆرشێ درێڤخایه‌نی شاخه‌کان تاقه‌ رهبازی سهره‌کی سهرکوتنه‌و باقی شینه‌کانی خه‌بات ده‌یی له‌ خۆمه‌تیده‌ین...؟

دووه‌میان: یان راپهرینی شاره‌کان سهرکوتن دا‌یه‌ن ده‌کات و پێوسته‌ جه‌نگی پارتیزانی به‌خرنه‌ خۆمه‌تیه‌وه...؟

ئه‌زمونه‌کان با‌هه‌تیانه دووه‌مین خا‌لیان کرده رهبازی سهره‌کی، که‌رچی په‌یوه‌انی خا‌لی به‌که‌میش له‌ پروی ده‌سه‌لاتی سیاسیه‌وه بالاده‌ست به‌وون، له‌و که‌سانه به‌ووم باوه‌رم وابه‌و که‌ دۆخی کوردستان گه‌شته‌وه:

(ه‌ی پێچ و پنا، دروشمی پروخاندنی رژیمی فاشی عیراق به‌رز ده‌که‌ینه‌وه ه‌ی گه‌یاندانه دوری په‌یو سه‌ختی به‌ده‌یه‌تانی له‌ پێناویه‌دا درێژه به‌ خه‌بات ده‌ده‌ین. رینگای شۆرش‌گیرانه‌ی

پروخاننده کەشی تەنها راپەرینی کرێکاران و زەحمەتکێشانە،
 رۆشنییرە شۆرشگیرەکان سەربازو ئەفسەرو کاسبکارو مامۆستاو
 گشت نازاد یخوازێکی ئەم ولاتیدە، کە لە هەلومەرجی ئێستاماندا
 لە هەموو پەڕیەکە کوردستان و بزووتنەوە دیموکراتیکە پەرواکی
 گەلی کورد دەورێکی گەورە کاربێگری هەیەو پێویستە مەرسە
 شۆرشگیرەکان تیایدا شۆرشگیرانە خەبات بکەن و بەرنامەی لایەنی
 کەمی کرێکاران و زەحمەتکێشانانی تێدا پێدا بکەن و دروشمە
 پێویستەکانی کێشەکانی بەرز بکەنەوە.*

ئەو بۆچوونە چێناوەتێ بەیوازە، جەلجالیکی گەورەیان لەسەر وروژان،
 پڕۆگاریکی دۆوار بەسەر بران، هەتا زەهیری زەمانە دواي شکستیکی عەسکەری
 خۆشناوی دیکە کەم هاتە لە میژوی نوێ گەلاتدا هەموومانێ گەیانده زەلیلی
 مەنزلی ئاوارەیی. بەلام ئاوارەییەکی دانەپراو لە ئاواتی تاپینده. ئەم بەسەش،
 خەمەتیکە لەپێناوی بەدیهێنانی ئەو ئاواتە: راپەرینی بەردەوام... پروخانەنی
 رۆژی فاشی عێراق و مافی چارەخۆنووسی گەلەکەمان.

پروخانەنی رۆژم...!

بێگومان، پاش ئەوەی ئەم جارەش بزووتنەوی چەکناری پەروای
 گەلەکەمان، لەسەر لوتکەیی کێوی بەرەنگاری دێسان هەڵدێرا، بەم
 ئێسک و پڕۆسک شکاویەیی پاش هەڵدێران، کە سەیری لوتکەکە
 دەکەینەو پروخانەنی رۆژم وەکو تێراییکە دێتە پێش چاو،
 هەرچەند دواي بکەوین تاپکەینی. بەلام هەقە بزاندری هەمکەسو
 هەموو لایەک تەنها دەتوانی لە پوانتەیی خۆیوە بەرپا بەدات و هیچ
 لایەک ناتوانی لەبری میژوو، حوکمی میژوو بەدات.

میژوو لە کورەیی بەرپاری پەروای خۆیدا، دوو لە ئارەزووی ئەمەلاو سیاسەتی
 ئەولا، رقی پێرزی ئەوەی تاپینده جۆش دەدات. ئەو ئەوەی هەست و هەڵوێستیان،

* پڕۆژەی ئالای شۆرش. ١٩٨٥/٦/٢.

له پینگه‌یشتن و تینگه‌یشتن شۆږشگیزانه‌دايه. نه‌گەر دووریش بخایه‌نی بورکانی
تۆلە گەلیان هەر ده‌تەقینه‌وه... تەقینه‌وه‌یه‌کی ئه‌وتۆ، هه‌م رۆڤم داده‌روخینه‌ی و هه‌م
پاشماوه‌ی بیرى ره‌شبینی داده‌شۆری.

هه‌رگیز ناشی رۆڤی فاشی، رۆڤی تاوانه‌کانی: هه‌لبه‌جه، بازی، شیخ‌وه‌ساتان
و گۆڤه‌به، رۆڤی بی سهروشوینه‌که‌ری هه‌زاران کوردی به‌یتاوان... خاپوورکه‌ری
هه‌زاران گوندو شارو شارۆچکه، رۆڤی دوژمن به‌ دیموکراسی و ئازادی، ناگرێ
رۆڤی وا وه‌کو به‌رزه‌کی پانان له‌ هوکمی دوور ئه‌نگینوی میژوو بۆی ده‌یه‌چی.
نه‌گەر رۆڤی وه‌کو به‌عس هه‌تا هه‌تا به‌یه‌ بێنی، ئیدی ده‌بی توه‌کانی ئاینده
به‌تواوی به‌ به‌ره‌هه‌کانی میژوودا به‌چینه‌بوو نه‌فره‌ت له‌و درۆیانه‌ به‌که‌ن که‌ هه‌زاران
ساله‌ به‌تاوی یاسای میژوووه‌ مه‌یله‌تانی بی گۆش ده‌کری.

رشته‌ی یه‌کدم

۱- کوردۆ - قارەمان

کوردۆ وشەبەکی دیرینی زمانی کوردە، کە لەسەرەتای دارشتنی بابەتیانی ژبانی کوردەواری، ناوی کوردی لێنراوە. واتای لێکدراوی کوردۆ لە گۆنەو لە لایەن ئەژداناس و زمانپەرەکانەو بە (قارەمان)، شیکراوەتەو. قارەمانیش هەتا ئێستا نازناونیکە، پێناسەیکە، تەنها بە شەرکەری ئازاو خەلکی بۆز دەگوترێ. دوورنەبە چاوگی وشەکە، یان خۆی ناولێنانی کورد بە وشە کوردۆ، دۆخی شەڕۆشۆری کوردستان نەبوی. ئەو دەمە کوردستان بەردەوام گەوتۆتە بەرپەلاماردانی داگیرکەران و (کوردۆ) گانیشت جەربەزانە بەرسنگیان لە دۆشمان گرتووە، تەنانت لەشکرە (۱۰) هەزار سواربەگە پێش زایینی زەبەنفۆنیشیان هەراسان کردووە. جا ئەم هەموو شەڕۆشۆرە، گوشت و گوشتارە پڕ لە ئازابەتییە، کێ دەلی ئەوسا ناو ئەنراوە (کوردۆ) و کە گوتراوە کوردۆ، ئێدی مێللەتیک ئازاو نەبۆز، چاپۆک و چالاک، بۆتە مایە یاسی دەنگ و پاسەکانی ئەو سەردەمە.

هەر وشەبەک لەسەر ڕووداویەک، پێوستیک، خواستیک، ڕۆنراوە. جاری وا هەبە بچووکتێرین پێوستی و پێوەندی، وشە بۆ ڕۆنراوە دەنری، بۆیە ئاساییە بە نازایەتی و نازادپەخوازیەکی کەم و نەنش، (کوردۆ - قارەمانی) بۆ هەڵبژێردراي. قارەمانبەتەگەیش، وەنەبێ لەسەر تاوێرە بەردی ئەژادپەرستی مێللەتەکە

هملکۆلرابی. هەرگیز وانیه. چونکه ههمیشه میلله ته کهو سر زهمینه کهی، له دادگای میژوودا، شکاتی له پهلاماردهران کردووه کم جار شکاتی لیکراوه. کوژراوه کمی کوشتووه*، بزیه: شانازی پینه کردنی (کوژدو) هملیه کهی کوشنده به خرنه باری سوکایهتی پینه کردنی نعتوهکانی دیکه. ها کمی لیسر ئه راستیه بهزین و زوخاونکی خفیهتی میژوو هملیهزین:

زانا میژوویهکان، به زۆری لهو دا هاو ران کهوا له تۆروپاوه: کۆچی گموره ناری نهژاد، بهرو سهرزمینی ناوچهکانی نامیزی چیاکانی زاگرویس کراوه. ئه ناری نهژادانه، وا دیاره زۆرو دهلهمند، بههیزو ژیرتریش بوون له خهلی رهنی ناوچه کۆچ بز کراوهکان، بزیه توانیوانه خهلیکه کهیا له نهژادی خزیاندا بهوتنهوه له بهوتی پرۆسی توانده کهشدا، بهی له دستدانی پوخساره هیندو تۆروپیه کهیا، چندين میللهتی جوژاو جوژبان لی بۆتوه، بهکی لهو میللهتانه، کوژدو. له گهڵ کاروانی کۆچ و کۆچهاری ناریهکاندا، پیشسازی فلز و دروستکردنی کهوستی چنگی سهردایمی و پینهستیبهکانی ئه زهمانهیان له ته که خزیاندا هیناوه. چونکه ناریهکان پش جیاپهونهوهیان له پاکوری تۆروپا، ناشانی ئاسن و ئاسنگیری بوو بوون. هه بزیه وشه (ئاسن) له چندين زمانی هیندو تۆروپ، ونگدهچن وهکو: (ئاسن - کوژدی)، (آهن - فارسی)، (ایزن - ئهلمانی)، (ئیرن - ئینگلیزی). دۆزینوهی ئاسن و زانیی ئاسنگیری و داهینانی پیشهگیری، یارمهتیدهریکی کاریگه بهوه به زالهوون و سهركهوتیان.

بهوودانی کۆچ نهژادیه کهیش، له سهردمهکیا بهویداوه کهوا زانی ناژهلدارتی بهایمهی زۆری پهیدا کردووه پاوان و لهوهرگای مهلبندی کۆچکردووهکان، شهروشنۆی گهرمیان لیسر قههراوه، واته: کۆچکردووهکان، بهشهرو کوشتر دهرکراون و بهشهروشنۆیش له مهلبندی تازهیاندا، نیشتهجی بوون، هه ئه دهم سهردهمش، بهشیکی ناری نهژاده که گهیشتهته کوژدستان و به ههمیشه نیشتهجی بوون. دیاره هملکهوتنی لهباری جوگرافیاو ناو هوا، بهزوو لهوهرگا، لهرهوار، کانیاب و زنی و ناوی زۆری کوژدستان، بهزۆنکی ئیجگار گرنگیان لهو نیشتهجی

---

* لیدانی گاوهکان لهسر (هاج)، له سهردهمی میری بهزبان و بهشاری کردنی (کامهران بهدرخان) له گهڵ عوسمانیهکان به دامرکانهوهی راپهرنی بهزانیهکان و کوشتی ماره شههون بهدهستی سهکولهتاوانه دزهوهکانی میژوی نعتوهی کوژد.

بوون و لمو ئاويته بوونمى خەلگى رەسەنى سەرزەمىنەكمو ميوانە كۆچمىدەكاندا،
گىئراۋە.

كۆچۈ كۆچبارى و ژيانى ئاۋەلدارىتى، ئابى تەنھا لايەنە ئابورىيەكمى لە بەرچاۋ
بىگىرى، بەلكو لايەنى گىرنگى دىكەيشى ھەيە، پىنويستى بە توئۇنئەۋى دوورو
درىۋە، كە كورتىيەكمى ئەمەيە:

ھەلگەندى ئەۋادىك بە شەرو نىشتەجى بوونىشيان لەسەر زەمىنى نويدا،
دىسان بەشەر لە پىناۋى دابىنى ئابورى بووى، پىرۇسەكە پىرۇسەيەكمى مېۋوۋى
ئاسان نەپوۋە، بىگرە تراۋىدى سەردەمى سەرتەي سەقامگىر بوونى ئەۋادەكە لەسەر
زەمىنى نويدا بوۋە. ئاۋەلدارىتى بە پىنى سوداى كالا بە كالا، پىش داھىنانى
دراۋى ئەو سەردەمە، رادەي پەرزى ژيان بوۋە. بەو پەروبوۋمى ئاۋەلدارىتى،
توانراۋە پىنويستى و پىنداۋىستى خېلە كۆچمىدەكان ئاسانتر لە ھۈزە نىشتەجى
بوۋەكان، داھىن بىگرى. بەبى ئەۋى ئاۋەلدەرەكان بە ئەندازەي نىشتەجىيەكان،
پىنويستىيان بە ژمارەي ھىزى كارو كارکردن بووى، (تا ئىستايىش وايە) ھۈزە
نىشتەجىكان زۆرتر پىنويستىيان بە جەنگاۋەرو سوارچاكو چەك بوۋە. چۈنكە
ھەردەم كۆچمى مەترسى چەتەو جەردەو شەروشۋى ھەبوۋە ھەيە.

ئەم دۇخە كۆمەلەيەتە جىاۋازو لەبارەي كۆچمىدەكان، فاكىتىرىكى ئىنجىگار
گىرنگ بوۋە، خېلە كۆچمىدەكان، ھىزى مەۋىي زۇبان كە بى ئىش يان كەم ئىش
بوون، چەكدار بىكىن و بۇ پاراستىنى پاۋان و ئاۋەلو زىرو سامانىيان بەكار بېتىن.
"شىتىكى سىروشتىيە كە پەردەپىندانى پەروەردەي مەرو مالأت پال بەو مىللەتەنەۋە
بىنى لەۋەرگا بەلۇزىنەۋە، واتە بىگوزىنەۋە. بەو شىۋەيە ئەم مىللەتەنە لەگەل
مىللەتەكانى نىشتەجىدا كەۋتە مەملەتى. بۇيە دەپىنن مىللەتەنى شۋانكارە
ھەمىشە مىللەتى جەنگاۋەر بوون" (۱)

بىگومان، ئەم بارە سۇسىۋىلۇۋىيە دىرىنەي كوردەۋارى لە كوردستاندا،
پارمەتەدەرو ھاندەرىكى چارەنۋوس پارىزى نەتەۋى كوردو نىشتەمەكەي بوۋە
پەرامىر تىكىرا داگىر كەپە بىگانەكان. ئەگەر ئەم راستىش بە بەلگى وردترو
زانستى تر، لە لايەن لىكۆلەرەنەۋە پەسلىندىرى، پىنمان واپە ئىدى راستىيە زانستىيە

۱> جان بابى - القرآن الاساسية للاقتصاد الرأسمالي، ترجمة لجنة من: شريف حاتة، محمد خليل

قاسم، سعد كامل، سليم طوسون. ص: ۱۴

گهلاڻه نه ڪراوه ڪڍي ميڙووش لھمپر ٺھوي ڪه: ڇون ڇوني ڪورد، ويڙاي نه پوڻي
 قهوارھي سياسي سھريه ڇوڙي تايپه تي ڇوڙي، توانيسوڻي ڇوڙي ڇاڪه ڪڍي، زمانو
 نه ريتھ ڪڍي، ڪله پورو ڪلتوره ڪڍي، پھرامبھر ٺھو ھمھو ڪوڙو ھريه، نه ھام تھ،
 قهوقا تھ، ڪوشت و تالان ڪاريه، پھاريڙي و له پھرامبھر لھش ڪر ڪيڻي: دھولھ تان،
 ناوداران، ٽاينھ ڪان و مھزھبھ ڪان دا، پوڻي نه تھوا به تي و ناسنامھي نيشتمانھ ڪڍي
 لھدھست نھدا، ٺھوانھ ھمھو ڪه پاريڙاون ھمھو ھا ڪاري ڪي ڊھوتھي ٻان ڀنڪوت و
 پھي ٻھاشھي ٺاھوري و ڪوڙھ لايھ تي نه پھوھ ڪه پنگومان ھلڪوتھي جو ڪرائي و
 پنگھاتھي سرويھي ميللھ تي ڪوردھي ھاوشاني ٺھو ھزيه ٺاھوريھي ٻاسڪرا، ڀولي
 گرن ڪيان لھمان و پاراستھي نه تھوي ڪورد دا ڪيڙاھ.

گاڻھ نبيھ لو ميڙوھ دوورو ڊريڙھدا له پھرامبھر ٺھو ھمھو دوڙمنھ جوڙا
 جوڙھدا ڪه ڇھندين نه تھوي ڇاھن قهوارھو شارستانھ تي گھورو لھش ڪري زڙو
 زھبھندي وھ ڪو: سڙمھريھ ڪان، نه ڪھديھ ڪان، ٻاھليھ ڪان و فرعونھ ڪان، ٺارامي و
 فينبيقھ ڪان، تھانھو ٺاسواري شارستانھ تيان تھنھا له مڙھ خاندا ماھي، ڪھي
 ڪورد لھوانھي زياتر پھلامار ڊراھي و ڇوساھي تھو ڪوڙاھي و ڊراھي،
 سوتين ڊراھي و دا ڪيڙاھي. سھوڙاي ٺھمانھش ماھي.

ليڙھدا:

سھري گري ڪوڙھ ڪڍي ميڙو وھ گرينھ دھست و به ڇھتھ تھو دھلين: ميللھت و
 نيشتمانينڪ، شھرو ٻھري گري پھرينتھ ٻھشيني گرن ڪي ماھي و پھسريھ ڪھو، چارھ ڪه
 ڇھريھيني ڀڙوگاري ٻي شھرو ڇوڙي قورس نه ٻھريھتھ سھري. ڇھن ماھي پڙاھ به
 ٺھو ھمھو ٺھمونه پر له جنگ و جنگينھي ٻھريھگاري به فېر ڀريھتي و ھدا
 نيشتاھي ميڙوونو ساني، ليڪولھرائي، سياسي و عسڪريھ ڪاني، ڀوشنگھرو
 ڀوشنيرھ ڪاني، تھانھت تاڪھ ڪٽينھي عسڪري تايپھ تيان لھسر ٺھو ٻاھريھ به
 ڇوڙن تھمارھي نھنو سھي، ٺھو ھمھو ٺھمونه، ھزاران ھزار جنگھ، ٻاھرين و
 شھرو و ٻھريھ، پشتگوني تھمھلان خراھن و خورھي ٻي ڇاھني لينداھن.

ٺھگر سھري ڪٽينھ ميڙوويھ ڪاني ڪورد ٻڪري له ڇاھ باقي ٻھشھ ڪاني ديڪھي
 روي ڙياني ميللھ تان، زورھري لھسر نووسراھ... ٻھلام ھيچ لھسر ميڙوھ
 عسڪريھ ڪڍي نھنو سراھ. ٺھوي نووسراويھ پھريھي ڪھماھي ڇي ٺھوتيان
 تينداهي ٺھگر ٻھراورديان لھگھل جنگ و شھرو شھريھ ڪان دا ٻڪري، دھي پلين: له
 ھوارگھي ميڙوي ڪورد دا سھريھ دھستھو سي ڪوڙھ مھلاو مھشايھان له گھوھي

مزگوتەکان و هی سۆفیه‌کان له تەکیو تا قی خانەقاکان، گەلی دۆزراوە تەو، هەندیکێ باشیشیان بە پێشەکی لەسەر نووسینی نووسەر و میژوونوسی ناودار، چاپ و چاک کران، (دیاره ئەمەش خۆمەتیکێ بەرچاوه) بەلام خەفەتە کە لەو دایە کەس ناوێرێ لە خوێنی پژاوی هەزاران هەزار خۆمەتکردوو بەختکراوی شەڕ و شۆڕەکان، لە پەروی عەسکەرییە، بۆ کورد کە تا ئێستاش هۆگری پەوداوی عەسکەری و چەک و تەقەنگە، نەداوە تەو.

لێره‌دا، سەرزنەشتی ئێو زانا و دانا پانی کورد کە لە بەرەبە پانی سەپاندنی دەسلاتی بە شەری ئیسلام داگیرکردنی کوردستانەو، لە خۆمەتی ئایە کەدا بوون، هەتا سەرەلانی پۆشنەگری کورد، ناکرێ ئێوان پەریان پەو، هەتا مزگوت وەستایی، مالیان پێ حەرام بێ! تەنانت ئەمانە هێندە لە خۆمەتی ئیسلام و ئیسلامگەرییان بوون، هەزاران دۆسۆزێ خەلک و خاکی کوردستانی بە کافری مۆتلق زانیو، چونکە بەرگریان لە پەروا بوونی ئێو کاتێ کوردەواری کردوو و خۆیان کردۆتە قوربانی، ئێستاش دەبێ گۆڕەپانەکانیان لە دۆلو دەشتەکانی کوردستاندا بەرە باران بکری و پەڕیەکی سەوز بێسترتە داری دارووشەخی ئێو فرماندانێ فرمائی داگیرکردنی کوردستانی خراوتە ئێستۆ ئەمانە کە پەروا پەو واپو ئیدی ناهێ بایین (دینەوێ) و (ئامیدی) و (شارەزووری) و (ئێینو خەلەکان) و (ئێینو سیرین) و... تا. بۆ بە عەرەبی خەوناوێو جۆرەها تەفسیری ئایینی و مەزەهەیان نووسێو، ئەوانە هەر حاجی قادری کۆبی کە خۆشی حاجیەکی مۆسڵمانی گەورە پەو، ناسیونی و کردووبەتە ئێو (مەشەکی جوجەکی مەروایان هەلەپناو). گەواتە ئەوانە مەبارەکی ئیسلام و پەراوە تەو. بەلام بە هیچ چەشتی پاش دەرگەوتنی پۆشنەگری کورد، نووسەرمان و ناودارانێ (هیچ نەبێ هەندیکیان) قەت لەم سەرزنەشتە رەزگاریان ناهێ بێ و زۆری ئەوانە، ئەگەرچی جاروبار لە دوو تۆبی کتێبەکانیاندا سەر گۆزەشتی جەنگ و شەری خۆنراویان گێراوە پەو، بەلام وەکو بابەتی تایبەتی، لێیان نەکۆلێبۆتە، شینوو جەنگیان لە کوردستاندا لێکنەداوە تەو.

هەندێ لە پۆشنەگرانە، جەگە دەستی بالاییان لە میژوونوسی دا، خۆشیان عەسکەری پایە بلێد بوون و لەناو ئێمپراتۆر و دۆلەتانی داگیرکەریشدا گەلی شەریان لە جەنگی گەورەدا کردوو و دیو. هەندیکیان پەڕی راستەوخۆی بزووتنەو چەکدارەکانیش بوون، یان لەتەک پەوداوە خۆنراوەکاندا زیارن،

جەنگاون، تەزاو، شكاو، بۆ ئوونە جەنەرال شەریف پاشا، پەیمەری ھارەمانی
 راپەرینی گەنگی سالی. ۱۹۲۰ی كوردستانی بەشی توركيا بوو. راستە يادداشتی
 خۆی نووسیوو تازەگیش دەكۆیتە بەردەست خۆنەران، بەلام باهەتی عەسكەری و
 لێكۆڵینەوی عەسكەری و بگەرە گوتارێکی عەسكەری تايهتیشی لەسەر ئو. ھەموو
 ڕووداوو عەسكەریانە كە لە ناویاندا راستوخۆ ژیاو، نەنووسیوو. ئەمەین زەکی و
 تۆفیق وەھبی بەگ دەستی نووسینی بالاو خەزمەتی میژوویی و زمانەوانی گەنگیان
 ھەبە بەلام خۆیان عەسكەری گەورە بوون و ڕۆژێکی گەورەشیان لە جەنگەكان و
 دامەزراندنی سوپای عێراقدا گێراو، كەچی بەك بەرھەمی عەسكەریان لەسەر
 دۆخی عەسكەری كوردستان، چ ھی دوژمنان و چ ھی مەللەتەكە، نەنووسیوو. لایان
 ئاسایی بوو لە دامەزراندنی سوپای عێراقدا بەشداریان بكەن و ھەمان سوپاش، ھی
 پەروا چوویی بە گۆ راپەرینە چەكدارە زەواكانی كوردستاندا، بەلام خۆیان لە
 قەمەری لێكدانەوی ھاری عەسكەری ڕووداوەكانی كوردستان نەداو. بۆ دوژمن
 سوپای سەركوتكەر سەقامگیر دەكەن بەلام لاپەرەگەش لەسەر راپەرینی چەكدارانە
 بۆ مەللەتەكەیان وەكو باهەتی عەسكەری ناووسن.

ناتوانین بڵێن: ئەمانە بێتوانا بوون، ئاگایان لە زانیاری عەسكەری نەبوو.
 ئەمەیان مەحالە، چونكە دەولەتیکی ئیمپریالیستی بە خەلكی بێتوانا سوپا بۆ
 ولایتی ژێر دەستی پێ لێكێشە وەكو عێراق دا ناوەزینی. ھیچ لێكدانەو بەك بۆ
 نەنووسینی باهەتی عەسكەری لەسەر راپەرین و بزووتنەو چەكدارەكانی كوردستان و
 دوژمنانی، راست نییە، جەگەلەو ئەوانە خەلكانی راستەوی پێ ئینگلیزی بوون.
 ئەمەش لە ڕوی سیاسی و عەسكەریو راستوخۆ لە خەزمەتی ئیمپریالیزم و
 كۆنەپەرستاندا بوو.

دوا بە دوا ئەوانە، لەسەردەمی راپەرینە چەكدارەكە ناوچەكانی بارزان و
 كۆماری مەھابادیشدا، ھەمان دیاردە ھی باهەتی عەسكەری دەبینن و لەوانێشدا
 دێسان كورد بەشینەو بەكی خۆڕەسکی جەنگیووە عەقڵیەتی خەڵقەوانی لە
 ناوچەكانیاندا ڕۆژی لە نەخشە عەسكەریاندا گێراو، زۆر كەم ڕۆی بە ئەفسەرەكان
 دراو ڕۆژی عەسكەری پاشیان بگێرن، بەداخیشەو چوار ئەفسەری قارەمانیان
 شەھید کران و نەیانپەرژایە سەر خەزمت کردنی میژوویی عەسكەری ئەزمونەكانی
 خۆیان و سەردەمەكە كوردستان. (میرحاج ئەحمەد) پاشیان ھەتا ئێستاش ماووە
 دەستی لەسەر كۆلای كەلاكەوتن دانەگرتوو. ئیدی نازاندەری پاشە ڕۆژی چۆن

دهی؟

لەوانیش گەڕێن و زیاتر لە میژووی نوێمان نزیک بکەوینەوە؛ شۆرشى ئەیلولیش لەم بارەوه مەلولە. ئەم شۆرشە لە باریکی پێشکەوتوودا جێزینگی بەتوانا پێیەرایەتی دەکرد. سەدان کەس و کەسایەتی بەتوانای سیاسى و عەسکەرى ھەبوو، لەوانە: دەیان ئەفسەرو دەیان فەرماندەى قەلبووی شۆرشەکە؛ بە درێژایی چوار دە ساڵ پەردەوام لەناو گەرمەى ڕووداوەکاندا ژیاون، جەنگاون، گەپاون. جۆرەھا شەڕیان دژی جۆرەھا دوژمن کردووە دیو. داوودەزگای چاپ و چاپخانەیان لەپەردەستدا بوو. دەستیشیان بە تاسانى گەشتتۆتە چاپخانەى دەولەت و ھەندەرانیش، کەچی شۆرشەکە کراو پەکیش خرا، ئەوسا ئێشتاش، ئەمانەینى کادەرە عەسکەرى و سیاسى - عەسکەریە بەناویانگەکانى شۆرشى ئەیلول کە زۆریەشیان زیندوون، (ئەمانەت پەنجەبەگیشیان سەقەت نەبوو) نامیلکەبەکی عەسکەرى لەسەر ڕووداوە عەسکەریەکان، چۆنەتى شەڕەکانى ئەو شۆرشە ھەنوسن؛ ھەندێکیان بازرگانى گەورەیان لێدەرچوو و ھەندێکیان پەنايان ھەردۆتە ولاتیکی خوش و بە خوشیش دەژین و ژمارەبەکی پەرچاوشیان لە سێبەرى پەسەدا بەسەر شۆرێ و نیمچە سەرشۆرێ ژيان دەبنەسەر، بەشیکیشیان لە سەنگەرى پەردەنگاریدا ماوون، بەلام ھیچیان کارساتەکانى شۆرشى ئەیلول و ئەزمونە زەنگینەکانى وێژدانى نەپژواندوون و نەپزوتن بۆ نووسینی کتێبێک!

سەرتریش لەوانە، ھى وایان ھەبوو لێپرسراوى بەناویانگ ھوو لە گەرمەى شۆرشى ئەیلولدا فەرماندەى عەسکەرى دپارى شۆرشەکە ھوو، کەچی (فێرەونا زمانا کوردی بە لاتین ـ ١٩٦٣/٩/١)* دا لە خوێناوی ترین دۆخی کوردستاندا دەنوسى بەلام ئەرکە راستەقینەکەى و پێشە عەسکەریەکەى فەرماوش دەکات کە بێگومان ئەوسا شۆرش پێوستى بە بابەتى عەسکەرى ھوو ئەک فێرەونا زمانى لاتینى، کە لە بەیانى ئازاریدا فێرەونى لاتینى بۆ قوتابخانە کوردیەکان نەچوو سەر. خەلکى وا بە کردووە پەرپرسى عەسکەرى ھێزو ھەزاران پێشمەرگەیان قەبوڵە، دەیانەم بۆ شەڕگەو شەڕ. نەخشەو پلانە ھێرشیان بۆ دەکێشن، بەکوشت دەدەن و پێیان دەکوژن، دەبنە مایەى وێرانى و سێوتان و

---

* نووسەرى ئەو کتێبە، ھەریز (عەزیز عەقراوى) بە. کە سەرکردەبەکی عەسکەرى ناوەدارى شۆرشى ئەیلولە.

کارهسات، یان سمرکوتنو ددستکوتیشیان دهبی بهلام ناتوانن یهک لاپرهش
لسمر زانستی جهنگو زانیاری جهنگینو نهمونی شۆرشى چهکدارى گهلان
بنوسنو توانایان نییه له کۆرو کۆبونموههکدا سمعاتى بهبتهى عسکمرى پاس
بکمن.

١/١ - نهم شۆرشه

نهمونهکى دهچمقینه چاوى میژوو... به حیساب سهرلهنوی ههلگیرساندنى
شۆرشهکه لسمر رنپازنکى نوی به دهرسو پهنه دهرگرتن له رابردو (بهتایبهتى
شۆرشى تهیلول) دهریسترا باشتربى؛ ههلهکانى پینشو دوویات نهگرنموهه
نهمجارهیان شۆرشهکه نوی بى له ههموو بارنکموه، بۆیه:

ههق هو نویبا له رووى عسکمریشموه، له نووسینو پهروردو قالکردنى
عسکمرى شۆرشگیزانموه. بهلام نهمیش کورتى هینا. نهگهر ههلوهرجهکمش
بهتایبهتانه گهلى رهودارى عسکمرى سهپاندبهتسه سهر رهوتى شهههکانو شینوى
پینکهینانى شۆرشهکمش، ههر نمو ههلوهرجهش چهندن لپهرسراوى عسکمرى
ناودارى دروست کردبىو به هوى گهلى هوى جوگرافى و کۆمهلایدهتى و نهتوایدهتى و
شمخسییهوه، دهرکوتینو دهرخرابن، نازایهتى و نامادهى عسکمرى باشیشیان لى
سملا بى (بهتایبهتى له مهیدانهکانى نهمرد دا) نهمه نمو ناگهینى بهراستى
توانراوه بهتته تایهقمندیهکانى خهباتى چهکدارى شۆرشى کوردستان گهلاله
بکرىو بکرتنه کهلهپورنکى پینشمهرگانى مهیللهتیکى ژێردهسته، وهکو شۆرشه
دریخواهینه خاوهن کهلهپوره عسکمریه گهورهکانى جیهان که ههچیان له شۆرشى
کورد دریوتریان نهخایاند، کهچى نهمان رزگار کران و نهمش له شۆرشى نوینا
سهرلهنوی ژێرخراینموه!

دیاردهى دیارى پێره نهکردنى نهم راستیهش له کمه بایمخدانمه: لیکۆلینموه
عسکمرى، پهروردى عسکمرى، نووسینى عسکمرى و پینکهیانندن پێهرى
کارامه عسکمرى. نهمشاش بپنچینهکانى جهنگى بهرهىو پارتیزانى، جهنگى
بزو، جهنگى پهلامارو بهرهنگارى ستراتیژى، سمنگر لیدانى تۆکمه و ژێرمهین
ههلهکهندنى پتمو... تاد. زۆر کم دهزاندرینو کهمیش پێره دهکرن. لسمهه
مهههست نمو نییه عهقلیهتى سیاسى زالبوووه بهیهخ نهباروه به پهروردى
عسکمرى. یان نامانهوى نمو ههموو نازایهتى و سمرکوتنه عسکمریه،
فیداکاریه، جهمزیهى کاریگر له دوژمن وهشاند، لپهرچا و نهگرن، نه نهمیانو

نه نهمبانه. مهبست تمنها زالېرونی عسکرتاریه ټینکی دواکتوتوانه ده، عسکرتاریه ټینک پچووکترین زانستی عسکرمیشی تیا پېږه نده کړا. لسمړانسمری کوردستاندا پاش شو همدو جندگه بمره بیه بپوښه خونناویه (نه ناله کان) پسر کوردستاندا سمرخان، بوردومانی سدنګین و توب بارانی بپوښه له راپردو ورویان دا، مخاپن، ټینستاش لسمړ شاخه بلنده کان و شونښه پایمخداره کان، تمنامت له دهورویری باره گاکانیشدا سدنګرو ژیرزه مینکی پتموی بمرگه گری توبی قهباره قورس دروست نه کړاوه (پده گمن نهی). نمد به لایه نی کهموه عه قله به تی پاشکوتوانمی عسکرمی هیزه جلمو لده سته کانی کورد دهره خات، تمنامت عه قله ته که له هی سمرده می سهره تای چمرخی نوزده همدی راپېږنه چه کناره کانی کوردیش دواکتوتوتر بووه. لمر زه ماندا، پاشای کوزو و بمرخان و رنبرانی دوی توانیش، پدینی شاره زایان له توب و چه کی سنگینی دوژمن، قه لای بمرزو سختی وایان دروست کړدوه دهیان پژ بگره چندن مانگ بمرگه بوردومانیاں گرتوه. ټینستاش ناسواری قه لاکانی مبره کان ماوون که بوز زمانی خویان چمند قایم بوون. به لأم لم شورشدا، نه ک حیساب بوز توبی قورس و فروکمی پوځینری هاوچمرخ نده کړا، به لکو گالتش بهوانه ده کړا که خویان لېمر بوردومان پنا دده. همدوشی بوز نهیوونی پرموده ی عسکرمی و سیاسي ده گمراپوه.

ټینستاش زه حمده ته زوری زوری کادره عسکرمه کانی کورد بزائن قورسایي شو توب و بزمبو و روکیتانه ی به زوری له کوردستاندا به کاردین چنده و له کاتی تده قینه ودا چنده قات زیاد ده کات و بارستایي سدنګرو باره گا ده بی چنده نمتور بی هتا بمرگیان بگرن. نم زانیارانه ش له بمرامبر دوژمنی قودره تمندا گلی گرنګن چ بوز پاراستنی گیانی پشمرگه خو لک و چ بوز راگرتنی وری بمرزی خوپاگری. پرموده ی عسکرمی نه گمر همدی و به گیانی زانست و زانیاری عسکرمی زانستپانه خو لک گوش بکری، نموسا کردار و رفتار و گفتاری شو خو لکمش بهو پنیه ده بی. ده زان دوژمن چی به کارده هینتی و خویان چی بکمن و بوزی عیدب نییه خویان له کاتی بوردوماندا وشارن. همدو په کینک نه گمر زانیاری عسکرمی نه بی و نزانن دوژمن چی به کاردینن، ناشزانی له سدنګرو باره گا و مال و دهشت و دهر چی بکات. به لأم که زانی هاندرا هه لېته ده شزانی چی ده کات، همر بوز نمونه:

بۆمبىنىكى پەنجىا كېلىۋ دېنامىت، دەتوانى ئىستورايى يەك پى كۈنكرىت و چوارده پى پۇلا ھەلتە كىنى، ئىم بۆمبايانە چەند گىمورە ترىن، بارستايى سەختىر دەپەرن و دېروخىن. شېۋى تەككىكى دروستكردى بۆمباكانىش لىم سەردەمدا گەلى كارىگەرتىر پەندە ترىن. ئىستى بۆمبىنىكى درىۋكۈلى مۇدىرنى (۸۰۰) كېلۇسى، بارستايىبەكە (۸۹) سانىمىتر بىۋ درىۋەكە مەترىكە پۇلاپۇ بىت، دەتوانى (۱۰) مەتر كۈنكرىت پېرى ۋە ھەلىشى تەككىنى. فرۇكە پاجەرو مىكە و مىراجە پىش خراۋەكانى سەردەم (كە غىراق ھەموويانى ھەيە) دەتوانى زۇر پەرن، پەلام بە ھوكى بىرەتەسكى سەۋرى پىشەمەركە دەسلەتتى تەۋارى رۇم لە زۇرى شەرو شۈنە گەنگەكاندا، مەۋداى فەرنى فرۇكەكان لىسەر كوردستاندا ھەر زۇر كەمە، ئەۋىرەكە لە دوورترىن فرۇكەكانى كوردستانەۋە بە سەعاتى دەگەنە دوورترىن شەركە شۇرش و قايمىترىن بارەگە سەرسەۋر. بۆيە ئىم فرۇكانە بە ئاسانى دەتوانى بۆمبى قەۋر قورسى شەش و ھەت ھەزار كېلىۋ سەنگىن ھەلگىرن، ئىمە لە كاتىنكا بۆ مەۋداى دوور ناتوانى بۆمبى قورسى ۋا زۇر ھەلگىرن؛ بە ھوكى لاۋازى دۋە فرۇكە (قەۋدەند) پىشەمەركەش بە تەمىش بۆردەمانى سەركەتەۋەئەپان پەكەن و پىچىكن. ھەر فرۇكەبەك دەتوانى (۱۶-۲۰) بۆمبى پەرخىنەر بار پەكات و ھەر بارەگاۋ سەنگەرنى (۱۰) مەترىش كۈنكرىتى لىسەر پى پىروخىنى. دەتوانى بە دۇنپەيۋە پۇن؛ گەنگەرن بارەگاۋ سەنگەر، دەۋرۇر خان لىم بۆۋەتەۋەپەدا كە دۋەنەكە زىاتەر لە (۵۰۰) فرۇكە جەنگىنى ھەيە ھەت ھەزار تۇپى قورس و سوكى پەيدا كەدۋە، ھىچ لاپەك بارەگاۋ (پەنج، چوار، سى) مەتر كۈنكرىتى دروست نەكەدۋە نەۋە. دەۋىسترا بە شۇرشى درىۋخاين لىۋا مىللەتەنكى دەپان چار لە پەۋى غەسكەرىيەۋە شەكست خواردۋەدا، مىللەت سەرخى!

كە مەۋ چۈنەتتى سەنگەرلىدان ۋىر ئەرز ھەلگەنەن و تۇنىل لىدانى قولۇ گەۋە شۇرشەكانى چىن و قىتنام و كۇرپا... تاد. دەۋنەتەۋە، ئەۋسا دەۋزانى ئەۋ مىللەتەنە چۈن لەۋىر مەۋنەنە تەن تۇپ و بۆمبادا ماۋەن و سەركەتەۋەن. بە ژمارەى تۇپ و بۆمباۋ پەكەن و مەشەكەكان و بە پەست بە پەست كېلاتتى خاكى ئەۋ مىللەتەنە ۋاۋە، ھەرگىز نەدەۋەۋ خەلگىشىان بىننى، نەۋاۋەلا سەرخى پەكەن.

پايدەخ نەدان بە نەۋسىنى غەسكەرى و پەۋەردەى زانستىيانەى غەسكەرى شۇرشەگىرەنە، لىم شۇرشەدا، رەنگى نالەبارى داپەۋە خەرىكە شۇرشەكە تەمەنى دەگەنەنە تەمەنى شۇرشى ئەۋلۇۋ دۋەرىش نىيە كە ئەۋ تەمەنە تەۋا دەكات

(چوارده سال) به تمواویتی بهر هنجامی نزاری. کمچی له چند نامیلکه به کی بیجووکی عسکری بهولاوه لسمر شمر و شمرگه پینشمه رگه، که رهنگه کزی سمرجم لاپره کانیان، سید قهباری ناوه نجی تینه بهری، له تهک چند و درگیرانیکی کمیش، کتینی دیکو نووسین و لیکولینموی دیکه، نه نووسراون. تاکتیک و ستراتیژی شورشه که، شمره کانی و شمره کانی دوژمن، سمرکوتن و ژیرکوتن، قوناغه کانی دهست پیکردن و بوژاندنموی هه لچوون و داچرونموی هیچی نهوانه لینه کولراون. خدک هه تا هه نوکدش به عه قلیه تی رومانسیانه بیر له چهک و کوشتنی دوژمن و شورش دیرخواهین ده کاتمه، به تاییه تی گه نجبه چه به خوین گهرمه کان.

نهو راستیانه له کاتیگدا لم شورشدا پرویانداوه زیانیکی کوشنده یان گه یاندوته پینشمه رگه دانیشوو (پینچوانه ی شورش تهیلول) له شورشه کدا چوار لای سهرکی خاوهن ده زگای عسکری و هیزی ریکخواهیی پینشمه رگن (یه کیتی، پارتی، حسک، حشع) نهوانه به تاییه تی به کیتی و پارتی، مهکتبی عسکری تاییه تی و چه ندین نهندامی مهکتبی عسکریان هه به. فرماندهی هیژو سترتیپ و فرماندهی به تالیزن و فرماندهی کورت و سمرلقی زوریان همن. چه ندین نهفسری کون و نویان همن. همزاران شمری گه ووه ناوه نجی و بهچوک گراون، به سهخته ترین قوناغی پینشمه رگانه تیپه پرچون، ویراش ده بی بلین: مخاين، نهعانبش سمرجم نه دیانتوانیروه لایه نی هره کمی ترکی سرشانیان لهباری نووسینی عسکری و لیکولینموی پهرورده ی عسکری به بهیننه دی. لایه نی چه کداری وا هه به له کوردستاندا وا خهریکه شورشه که له پروی چه کدار به به ده گاته دوا نه هنجامی، نیستاش زوریی کادرو سمرگرده کانیشی نازانن جمنگی پارتیزانی به چند قوناغدا تینه بهری و له ههر قوناغیگدا ده بی چی به کری و چون شمر سمرخری و هه لومهرجی عسکری و سیاسی گواستنه ی قوناغه کان چین؟

لیره دا: پروی ره خنه مان لهوانه نیبه له کوتایی چه رخی بهیستمدا، له بهری پینشکوتنی ته کولوزیای جهنگ و زانستی جهنگیندا، له بهری پینشکوتنی شینه ی شورش و شورش، چه واشدا (به داخموه نه خوینده وارن) وه کو نه خوینده واریشن، ویرودانیان قهولیتی له بهرام بهر درژمنیکی درنده ی پهرداختی چه کدا به: "زانستی نه خوینده واری عسکری" بهنه فرماندهی سدان و همزاران رولی تازاو خوینده وار. پروی ره خنه مان لهمانه نیبه، چونکه نه خوینده وارن، ههروها باسما لهوش نیبه که

زوری خوندواره کانیښی تاقیښتی خویندنې گټیښیان له بهرگوه بڼ بهرگ نییو
رېښماني حیزه کانیښ زیاترن و پسته بهو پاش کھوتوویه بیانېلنمهوه.

قسمه له گدل ښمسه کانه، شاره زاکانه، کادر، کونه کانه، که هندیکیان بهراستی
ماندوون، نازان، شاره زای شپرو قالی شمېرگه کانس. کچی نمانیښ شمېرکی
راسته قینهی سرشانیان له بابت نووسیښی عسکری نهمینیوهو هیچیان
نهووسیوه. ښگومان بی بهرهمی نم به توانایانه، چندین هوی هیده گرنګترینیان
نمانن:

- ۱- نرمی ناستی تیوری عسکری و زانستی جهنګی خویان.
- ۲- شکستی گشتی عسکری بزوتنموی میلله ته که.
- ۳- نهمونی کولیزو داوو دهزګای عسکری تایه تی شورش.
- ۴- بی بایده گردنی تیوری شورشګیرانه، له لایمن رېښماني بالاده ستوه.
- ۵- زالبوونی تاکایه تی و پېږو نه گردنی سیاسه تی نازادی را دهرین.

بی پنج و پنه اش دهیلین: لښرسراوه ناوداره کانی نم بهشه عسکری و
سیاسیې بزوتنموی میلله ته که ونړای پیزانینی ماندوویه تی و نازایه تی و کونی
تیکوشانیان نه گمر له پاشمړوډا راستیه کی باشر له توانای خویان له مېر راستیه
عسکریه کان نسملین و پو خه لکی دهرنمخن، سرجمی نهمونی عسکری
بزوتنموه که پو نموی نایندهو نیستا له هموو بارنکوه پایه تیانه نهووسن. ثمو
دهی له نیستاهو بزانی که له پاشمړوډی نریکدا ثموه یان له سر تومار ده کری گموا:
ناستی عسکریان زور لهوه نرم و کزتر هوو که له سېمېری سرکوتن و به
زهېری زیندان و زه مانه، لېمر حیزه پایه تی گوشه گیوانو هه لېمرستانه، پایاندا
هه لدراوو کراونه ته فرماندهی لیهاتوی کم هواتا. که به ثمواره تی ناستیان
دهرکوت که چند نرم هوو، ثمو هله دهی خویان ناماده بکن لېمر دم دادګای
میژودا داوهری بکړین، چونکه دهره کوی چون چونی بهرپرسیاری شکست و
خونی هزاران پشمېرگو خه لکی زه همتکیش هوون.

نم هوولی بهر ده ستیښ پاسیکی میژووی جهنګی پارتیزانی و بهر سندنیتی
پو شورشې درېوځایمن و گوزانیتی پو شورشې راپهرین. زور تریش لایمنی تیوری
باسه که پو تیڼګه یشتنی ناینده نووسراوه. نومیده وارین لم بارودوخه جیهانیده ا، لم
هه لومرجه نالبارده ا، نممه دوا هوولی ثمو پیناوه نمې و به پینی توانا لم باروه

ههولئ زۆرترو زانستیانه‌تر بدری. چیدیکه نه‌هیلدرئ نووسهرانی بینگانه (به‌تایبه‌تی خراپه‌کان) به ئاره‌زوو باری عه‌سکهری کوردستان هه‌لسه‌نگینن. سه‌رکه‌وتن و ژهرکه‌وتن به‌و پینیی بۆ ده‌چن نه‌که‌نه پینوانه‌ی ره‌وایی و ناره‌وایی به‌زووتنه‌وه‌ی چه‌کداری کورد.

مایه‌ی دله‌خۆشیشه‌ی خه‌لکی به‌تواناتر، شاره‌زاو عه‌سکهریتر، باشت‌تر نه‌رکی رانه‌په‌ریوی ئهم پیناوه رابه‌رین و درنغی نه‌که‌ن. درنغی نه‌کردن یارمه‌تیدانینکی به‌ نرخ‌ی خه‌باتی له‌مه‌ودای میله‌ته‌که‌یه که هه‌شتا ژێرده‌سته‌یه. هه‌تا هه‌چ نه‌بی نه‌وه‌ی ناینده راسه‌یه‌کانی ئهم قۆناغه‌و قۆناغه‌کانی پینشوش باش بزان و سودیان بۆ کاتی خۆی لێ‌وه‌ریگرن. نه‌شچوه به‌چی، ئیستاه ناینده پیکه‌ره به‌ستراون و ره‌وه‌وه‌ی ئازادیه‌خوازش نه‌وه‌ستاه و ناشه‌ستی.

٢/١ - گه‌وه‌ری باسه‌که

گه‌وه‌ری ئهم باسه، کورده‌وه‌ی درزێکه له‌و بازنه به‌تاله چه‌کدارییه‌ی کورد به‌ی گه‌شتن به‌ ئامانجی سه‌رکه‌وتن، له‌ناویدا هه‌له‌سه‌رپه‌ندری. به‌هه‌وا هه‌مه‌و ئه‌وانه‌ی به‌ دوا‌ی رێبازی راسه‌یه‌قینه‌ی سه‌رکه‌وتن دا ده‌گه‌ڕێن، نه‌هه‌یلن فاشیسته‌کان به‌نه قه‌لم هه‌لگری ده‌یان سالی دیکه‌ی خه‌باتی چه‌کداری کوردستان، ئهمه‌ش پینش هه‌مه‌و شتی زاتی به‌خۆداچونه‌وه‌ی ده‌وی. هه‌ممه‌ر، هه‌مه‌لایه‌نته‌ر، دوو له‌ به‌رژه‌وه‌ندی ته‌سکی هه‌یه‌یه‌تی و سۆزی رووتی نه‌ته‌وایه‌تی، رابه‌ردو و وه‌کو هه‌یه، نه‌ک وه‌کو هه‌زمان لێیه، هه‌له‌سه‌نگینن. ئیستاهمان به‌ناسین و ناینده‌شمان به‌ ناینده ته‌ندازه‌ی تیزوی (نه‌ک به‌خۆ به‌زی و نه‌وی) به‌پین.

بینگومان، ساله‌های سالی کیشه‌کانی خه‌بات: شه‌ره‌کانی، گوشتاره‌کانی، شانازی و شه‌رمه‌زارییه‌کانی، به‌هه‌له‌چوون و به‌هه‌له‌به‌ردنه‌کانی، گوشتن و به‌ گوشتدانی به‌به‌وه‌ی شه‌ره ناوخۆکانی، تۆمه‌ت و تاوانه‌کانی، پانه‌وه‌ی و ناهانه‌وه‌ی، که‌م و زۆر، راسه‌وه‌خۆ نا راسه‌وه‌خۆ، کاری له‌ تینکرای به‌شداربووانی رووداوه‌کانی رابه‌ردو کردووه، به‌ریاری پێدان، کاری پیکردوون، هه‌له‌وێستی پێوه‌ریگرتوون، سه‌نگه‌ری پیکرتوون، هه‌روه‌ها گوشتوویانه‌و به‌ گوشتیان داوه، به‌ زۆری به‌ریاری ناهه‌جیبیان جی‌به‌جی کردووه... تاد. ته‌واوی ئهو راسه‌یه‌یه‌ چه‌شنی چهل هه‌رجی چۆنی به‌ری لێ‌به‌کرتنه‌وه ده‌چه‌قیته‌ چاوی ته‌واوی به‌شداربووانی رووداوه‌کان به‌ لایه‌نی چاک و خراپه‌وه.

همو لایدگی میبایستی تشخیص کی هملگرتبی و فیشه کیکی تفاندی، مفرزه یه ک یاز لایه کی هملو و به پینی سده کی خوی هتا نو وژی له گزیه پانی شیا کهدا و و به پیری داره بان به پیری جی به جی کردوه، کم و زور نوبالی گارسات و به هرهاته کانی، ده کوپته نستز. به لام نموش هیده پینشان گوتنی: مهر به پینی خوی و بزیش به پینی خوی هله و اوسری. کوردیه که ی و کورتیه که ی، به ردی هملو لایدگی به قهه قورسای خوی گزیه که ی شلقاند*.

[illegible]

کم کمس هدیه نه، گوردستاندا، کم و زور له پاش شکستی چه گذارانمی
(تغاله کان) ی سالی ۱۹۸۸هـ به شیوه یک له شیوه کان، ببری له چاره نویسی
گوردا یه تی چه گذار نه کرد پیتنوه. بیرگردنوهش جزوه ها شیوه ی گرتوته خوی:
تایر و پشینی، خور بخور مستوه دان، پنا بردنه بر هندره ان، بردنه سوری پوژ
له قیران و قور و گاگان. نعلیستی و بده لایلی ژبان، هروا بی لیکدانوه سوور
پروژ لیسر خضیاتی چه گذاری، توانه هموو بیروا و نموشیه سایکولوژیه کانی
شکست و کارسانی نویسی شوره نویسه کن!

بنا بر اساس سفرهای پاکتیش آمده، همین ده‌گزاران لبر چندین هزی سیاسی و
 اقتصادی، نه‌تنها به‌طور شش‌هفتی، در نزد پندانی شورش‌ی چه‌گذاری نیست‌اش به
 دست‌های سفرگه‌ی دیزان، به‌لذم گواهد ده‌خندیان لم لایمن و ثبو سرکردو فلاته
 سرمانده‌هید. به روانگی نمانده‌نگر بیندو کم‌و کوریه‌کانی خبباتی
 چه‌گذاری و است به‌نشد، دی‌مانده‌پیش‌مرگه ده‌توان پره به‌نشدو
 دی‌نشدو و نشدو.

* لهم پرووداوانه بن نوبن نيم (نمونه)

تاوتوی کردنی زانستیانهی کوردایه‌تی چه‌کداریشه که هین ئینستاش، به تاکه
پێبازی سهرفرازی ده‌زائن. بیهی نه‌وی له تیلهی چاوشمویه بی، ناوړیک له
گۆرانکارییه پنه‌رتیه‌کانی جیهان پده‌نوه. جیهانیش بهم گهوره‌یه!!

دیاره همموو کسینک دهستی نووسینی نییو همموو یه کینکیش ناتوانی به وردی له پرۆسه‌ی له گریژنه ده‌رچووی وا بکۆلێتموه، به‌لام همموو ئه‌وانه‌ی راستموخۆ تهرخانی خه‌باتن ئه‌وکی سه‌رشانیانه، ئیستا له جاران زیاتر لم ناسته‌نگه عه‌سکه‌رییه به‌توژنه‌وه له‌به‌ر پۆشنایه‌ی: نه‌زمونه‌کان، دیارده‌وه ده‌رگه‌وته‌کان، کاره‌سات و شه‌کسته‌کان به‌ یالۆنیه‌ی زانسته‌ی به‌یری خۆیان و خه‌لک به‌یالۆن.

کیشده که، ره و تمنی و ساکارو سانا نییه، کیشده کی لاوه کی و دهره کی نییه، بهلکو کیشده که چاره نویسی له مویاشی زانی گه له که مان و نیشتمان که معانی پتوه بهنده. نه گهر له کیشده ئه موها نه کولینموه له پیناویا ماندوو نه بین که واته شایسته ئه موهین مامه ئه ئی کوردا به تیمان پی بکری. به کورتی:

به نوهی به نازادی به‌گین دهی پینش هه‌سوو شتینگ، خومان له
قه‌تیه‌سی بیرکردنوهی کۆن نازاد به‌گین. بهی خوتنازاد کردن لهو
قه‌تیه‌سه به نازادی راسته‌قینه شاد نابن.

تازادی چون دینه دی ته گهر نه نیشته تازاد نه بی و نه دیشمش
تازاد نهی... ته گهر له سانسوړی ته سکی خو پرستی رزگارمان
نهی.

۳/۱- خونیوونی رینبازی پارتیزانی

جەنگى پارتىزانى سىرتتاكانى بۇ ژىيانى سىرتتايى، بىرگە بۇ ناۋ ئاۋەلانىش دەگىزىتسە، بەلەم ھەتتا ھاتوۋە ئىمىش پىش خراۋەو بىنچىنەكانى چىسىپوۋ. گىر لىو سىرتدەماندا كە دەۋلەت بە چەكە سىرتتايىبەكانى پىشسازى ئاسنىگىران دەپارنىزا، سوارچاك و شىرو شىمشىزو قەلغانى باش، ھەندى جارو لە ھەلومىرجى تايىبەتى دا رۇلى لە جەمىزەيى و سىرچىلى دەستەبەكى ياخى دا گىزىپى و بىراىمىر ژمارەبەك جەنگاۋەرى زۆر دەستەبەكى بىچوۋك، جارىبار سىركەوتى، ئىوا پاش پىشكەوتى پىشسازى بەتايىبەتى لە قۇناغى سىرمايدارىدا كە چەك و ئامرازەكانى زانىستى جەنگ بىشخزان: جەكى دۈۈر ئىنگىنو، جەكى دەستىزى، ھاۋەن و تۇپ، ئارغىچۇك و

مین، تهقانیدن و تهقیننوهی روخیننمر، له سهره تاوه و دوی تدویش په پیداپوونی؛
 تانکو زرینپوش، فوړکو کوپتیر، گازی ژهراوی، همره ها؛ چهگی نه تومی و
 رځینی کیشور تپسرو جوړه ها چهگی گوشنده دی دیکه له پاش چنگی دوه می
 جیهانیسوده. تینکا شو چه گانه له همر سهره مینکدا، قوناغو بارودوخینک،
 راستموخو گاریان گردو ته سمر زانستی جندنگو چونه تی جندنگین و سایکولوزی ته
 جندگاوه ران و بهیژکردنی رزمه گان و داوودزگای داپلوسینیان، به تابه تی
 لشکره گان. بویه: جدریمزه پی و سمرچلی و سوارچاکی و شپرو قهلقانی پرنده و
 کوشنده، جینی خویان بژ خوشیاری عسکری چول گردوه و له بهرامهر شو چه که
 پینشخراواندا رینازی عسکری نوی، نه که سمرچلی و نازای ته تی، خولقاوه و پیره و
 کراوه.

دباردهی دباری شو گورانکاری و پروداوانه گرتیمیری جندنگی پارتیزانیه و کو
 رینازنکی خویپوونی عسکری کارنگر دوی لشکری پمداخت، له چوارچینه و
 پنچینه گانی جندنگین، نه که داپراو لغوان.

جندنگی پارتیزانی، وکو جندنگر تهواوی پیناویسته گانی دیکه ژبان بابه تپانه
 پیکهاتوه و له پرسه پیکه کی (شخصی گری - کومه لایه تی - سیاسی) دورو درنودا،
 بهریمره پنهما تیوری پیکه کی گه لاله پوره.

رینازی پارتیزانی نه گمر له سمر زمه پیندی کومه لایه تی به پینی پنیستی
 چپناپه تی و نیشتمانی سمری هله تداپا، همرگیز به نارمزوی لپوشاوه ترین
 نه نیشتمند، نه دپرو به رینازنکی چارنوس سازی قوناغینکی ژبانی میلله تان.
 له سمر شو و هلقولوی باری کومه لایه تی و نیشتمانی شو، بویه له شپوهی
 خورسکیپوه قالبی تیوری بژ دوزرایپوه و له دهیان نزمونی دژواردا له بهرامهر
 دهیان دوه لته تی نیمه ریالیستی و کونه پمرستی پمداختی جزوا جودا، سرکوتنی
 پی پلوه ست هینراو دهیان میلله ت و نیشتمانی گموره ناوه جی و کچکشی پی رزگار
 گرا.

کون شمیریکاییه گان دوی پورتوگالیسپه گان (۱۷۷۵-۱۷۸۱) پیرمویان له
 جندنگی پارتیزانی هاوشانی جندنگی بهرپی گردو نه شپامینکی هاندیران پی و ده ست
 هینا. له چهنگه گانی شمیریکای ناوه ندی و نورو پای رزواوای کونیشدا، شپوه پیک
 له شپوهی جندنگی پارتیزانی گیراوه تپسرو سودی عسکری لږ رگیراوه، به لازم
 وکو شپوه پیکه کی سهره کی جندنگین، جندنگی پارتیزانی له نیسپانیادا به تپواوه تی

تاقیکرایم و سدرخرا.

که فمرو نسا نیسپانیای داگیر کرد. لشکری شکاوی نیسپانیا چیدیکه ندیده توانی به هیچ کلوچینک دابمزته میدانی جنگی بدری فراوانده، به تاییه تی پاش شکستی گمرویی شهری بدری (نوکانا) له ۱۹۰۰ ی تشرینی دوهمی سالی ۱۸۰۹ دا. بویه لشکره بمزیووه کم هیزه کدی نیسپانیا، به ناچاری کشانهوه چیاو جهنگه له کان و به دهستمو تاقمی بچوک و جیاجیا، په لاماریان ده دایم ووه هلبانده کوتایه سدر داگیر کرد. سدره نجامی سمدان شهری گمرو و گچکدی قاره مانانه، لشکره پرداخت و زور داگیر کرد سمرکو توه کدی ناپلیونیان همراسان کرد و نیسپانیایان لی رزگار کردن. نم سمرکو تونه له میژووی جهنگدا و بز جنگی پارتیزانی به وهر چرخان ده ژمیژدی و نه توهی نیسپانیا بیون به سمره مشقی خبباتی نه توه کم هیزو خزانده گره کان بهرام بهر دوزمی به هیژتر.

سمرکو تونی جنگی پارتیزانی، سمره تایی پنگایه کدی دور و درزی میژووی بوه که نیسپانیه کان یه کممین گامی بهر تیان بز دانا. لوه به دواوه، هر نه توه به ک نه گمر له جنگی پرو به پرو بونده ده سمره کوه تویی، ژیرانه و نازیانه، جنگی پارتیزانی بهرپا کردی، دره نگیشی خایاندی، سمره نجام سمرکو توه، و کو: سمرکو تونی نمریکا به سمر نینگلیزو ژیرکو تونی نه سمر له نیتالیوا و هنگاریا. به پینچموانده همر نه توه به ک و کو له جنگی بهر به پیا بهرگی نه گرتی، جنگی پارتیزانیسی هلبازردی، سمرانی نمو نه توه به بونده تاییه سمره سمره و ژیرکو تونی نه توه گدیان، و کو مانده ی نه توه گانی ناسیا و نفزیه کان له ژیر رکینی عوسمانیه کان و پاش نمایش هی نیسپریالیه کانی. باشرین نمونش، نه توه داگیر و دابشیندراوه کدی کوردستانه گموا هیچ کاتیک له نه توه گانی دیکدی دراوسینی نه گمر زورتری خببات له پیناوی رزگاریا نه کردی، کمتری نه کردوه، به لام نمو هلدانی میلله تانی لاواژترو کمتر له کورد، خاوه نبشتمانی تسکتر له کوردستان له میژوودا قوزتیانهوه توانیان بگنده نامانچی سمرقرازی دژی عوسمانیه داگیر کرده کان. کچی ساوزه سانی نموان و پینشتریش کورد دهستی داوه ته چک و جهنگاوه، به لام لهر نمودی زوری پاپرینه چکداریه کانی شیوه جنگی بدری فراوانیان گرتزه بهر و بهری شینوه خبباتی نونی گونجاو، دروست کردنی قهلا و قهلاتی سخت به گونگ زاندراره، بویه هموو جاری له هموو نمو قوزاغه زهرنانهی هلبکو تون، دوزمی به هیژتر، پر چکتر، له جهنگه

بهره‌بیه‌گاندا سرکوتووو تووای قه‌لا سمخت و بلندگانی میرو شیخ و پاپرایه‌تی پاپرینه‌گانی داتباندووو خوشیانی گرتووو: میری ره‌اندوزو بدرخان و یزدان‌شیرو شیخ عوبیدولای نهری و شیخ محمود. به‌لگه‌کانیان، هیچی نو رپهرانه، ویرای تومارکردنی شانازی گموره له میژوودا له‌کاتی پاپرینه چه‌کداریه‌گاندا هیلای عسکری روون و ستراتیژی عسکری راستیان نه‌بو، جنگی بهره‌یی و پارتیزانیان تیکه‌لا و ده‌کرد (به زوریش جنگی بهره‌پیان ده‌کرد) جی‌وازی هدره‌ک‌پیان نده‌زانی، هیچ نبیی به دهرس لی‌هرگرتنی شکسته‌گانی ناو پاپرینه یه‌ک له‌دوای یه‌که‌گانی ناو بزوتنه‌وه‌که. هر پاپرین و رپهرینک شکاپنت، رپهره‌کی پاش نو، قه‌لای سمخت‌تری دروست کردوو. شهری بهره‌یی گموره‌تری نه‌خشه‌کینش‌او؛ کمچی ج‌اروبار که پاپرینی شکاپی رپهری سردارو به‌گینکی نازاو لاسار، خورسکانه کومتبینه جنگی پارتیزانی بز ماوه‌یه‌کی پاش دوژمنی همراسان کردووو چمشنی شهر بهره‌بیه‌گان دهره‌قه‌تی نه‌هاتوون، به فرتوفیل و سونندی درو نبیی، له‌وانه: خان محمود و نورالله به‌گ، پاش شکانی پاپرینه‌کی بدرخان، هروا برام خانی کفری و محمود خانی دزلی له سرده‌می شیخ محمودا، بارزانی و بارزانییه‌گان له سرده‌می کوماری مه‌هادادا.

ده‌مینکه سملیندراوه کما جنگی بهره‌یی کلاسیکی که هزاران سال رپه‌ازی عسکری نیم‌پراتوره گموره کونه‌پرسته‌گان بووه، هتا سر سرکوتونی پیره بند نبیو گزوانکاریه‌گان چمشنی باقی دیارده‌گانی ژبان، نمیشیان گزوپوو.

پیش نووی شورش دروژخایمی چه‌کدارانه بهینه رپه‌ازنکی عسکری ناسراوی گه‌لانی داگیرکراو لی‌ره له‌وی، هاوشانی جنگی کلاسیکی بهره‌یی، به‌تایه‌تی له‌ناو میلله‌تانی کم هیزو شکست‌خواردووو زورجار به شینه پراگندمو خفه‌خو پیره‌وی له پارتیزانان کراوه میلله‌تان هینده رقیان له داگیرکران بووه، شکست و وری به‌رزتر کردوونه‌تووو له‌پیناوی رزگاری نیشتمانه‌ک‌پاندا، به قسمی ده‌سه‌ل‌اندازانی ستمکاری پینشوویان، یان چینی چوسیندیری میلله‌ته‌کی خویان کردوو (به‌تایه‌تی چوساوه‌گان) به‌یی نووی لایمی پکمی به‌رزوه‌ندی چینه‌یدی خوشیان ره‌چاو کرابی. باشرین نمونش جوتیارانی چوساوه‌ی کوردستان کما ده‌پان جار: پاپرین، م‌ل‌ویران کراون، کوژاون، دهر‌م‌د‌رکراون. به‌یی نووی به‌چو‌و‌ک‌ترین مافی چینه‌ایه‌تیبیان له به‌زنامه‌ی رپهره دهره‌به‌گ و شینه ده‌سه‌ل‌اندازه‌گاندا، تمناعت له هی رنک‌خراوه سیاسییه‌گانی سرده‌تای سره‌هل‌دانی

یان ههتا کاتی جەنگی دوویمی جیهانبیش دیاری کرابی. وێراش چو ساوه‌کان له خۆشویستی نه‌توهو نیشتمان‌هه‌یان، چوون به‌گۆر داگیرکهرانی بینگانه.

له سهرده‌می ئیمپریالیزمدا که جەنگ بوو به زانستیکی سهرده‌مه‌که‌و زانیاری جەنگین پهری سەند، ده‌وله‌ته ئیمپریالیسته خاوه‌ن ئهمونه جو‌راو جو‌ره‌کانی جەنگی گه‌وره‌و گه‌چکه، به‌پینی فراوانی قه‌واره‌ی به‌رزه‌وه‌ندی ئابوری و سیاسیان، له‌همه‌وه‌و باریکی: ته‌کنۆلۆژی و زانیاری و سایکۆلۆژییه‌وه هه‌تا ده‌هات پتر پهره‌یان ده‌دا به جەنگ. به‌لامارده‌انی گه‌لاتیش بوو به پێویسته‌تیه‌کی مان و نه‌مانی ئیمپریالیسته‌کان. گه‌لاتیش له به‌رامبه‌ر ئهم دۆژه‌یه‌وه درنده‌و پرچه‌که‌دا، چیدیکه شێوه‌ی به‌ره‌نگار به‌ونه‌وه‌ی کۆن دادی نه‌ده‌دان و به‌چه‌کی سوکی ده‌ستکرد (ساچه‌هه‌ زه‌و و تاپراو ه‌ی قاچاغچی و چه‌ته‌گه‌ری (ماه‌وزه‌و مانه‌پرو ئینگلیزی و به‌رنه‌و) به‌رگه‌ی تۆپ و تانک، پاشانیش ه‌ی فڕۆکه‌یه‌یان نه‌ده‌گرت. له‌ زۆری به‌ی به‌زوتنه‌وه چه‌که‌داریه‌کانی سهرتا‌پی چه‌رخه‌ی به‌سته‌مه‌دا دژی ئیمپریالیزم، قوربانییه‌کی زۆر دراو سهرکه‌وتیشی نه‌هاته‌دی.

راپه‌ڕینی شاره‌کانیش - به‌سه‌نگه‌یه‌وه‌ نه‌ده‌شوه - گه‌رچی کاربگه‌ڕیش بوون، به‌لام زوو داده‌مرکهندران.

له‌ کۆمه‌لی سهرما‌یه‌داریدا، وه‌کو به‌زچوونی چینه‌یه‌تی جیاوازی: نه‌له‌سه‌فی و ئایدیۆلۆژی، سیاسی و نه‌ده‌یه‌ی و می‌ژووی هه‌بوون و هه‌ن، هه‌روه‌ها دوو به‌زچوونی جیاوازی عه‌سکه‌ڕیش هه‌بوو و هه‌یه. له به‌رامبه‌ر به‌زچوونی سهرما‌یه‌داراندا، به‌زچوونی کرێکارانیش وه‌کو پێویسته‌یه‌کی به‌یه‌تی خه‌باتی چینه‌یه‌تی، خه‌مه‌لی. رێبه‌رائی کرێکاران، به‌ به‌وونی سه‌لمانه‌یان که جەنگ درێژه‌کێشانی نا‌کۆکه‌یه‌ سیاسیه‌یه‌که‌ له پێناوی سه‌پاندن و پاراستنی ده‌سه‌لاتی سیاسی چینه‌یه‌تی یه‌که‌یک له‌ چینه‌کانی کۆمه‌له‌و ژبانی کۆمه‌له‌یه‌تی. به‌ز ئهمه‌ش به‌ ده‌ی شێوه‌ نوێی جەنگدا که‌وتنه‌ لی‌کۆلینه‌وه‌و هه‌مه‌و به‌سه‌که‌نیش له‌ ده‌وری ته‌وه‌دا ده‌سه‌پنه‌وه‌ که جەنگ ئامرازیکه‌ له‌و ئامرازانه‌ی ئامانجی سیاسیان پێ ده‌ده‌یه‌و هه‌رگیز له‌و ئامانجه‌ جیا نه‌یه. هه‌رده‌م له‌ می‌ژوودا چه‌وسینه‌ره‌کان چه‌واشه‌یه‌یه‌که‌کان هه‌یه‌ستیان به‌وه جەنگه‌و جەنگاوه‌ران له‌ سیاسه‌ت و رێبازی ئایدیۆلۆژی دا‌هه‌ن. به‌لام شوێشگه‌یه‌ران به‌ پێچه‌وانه‌وه جەنگه‌و سیاسه‌تیه‌یان به‌ ته‌واوکه‌ری یه‌که‌ی زانیوه‌و ئاوه‌تیه‌یان کردوون. چو‌ن سیاسه‌تیه‌یان له‌سه‌ر به‌نماید زانسته‌یه‌یه‌ هه‌له‌سه‌نگاندووه‌و به‌ وردیش چاوه‌ڕێی ته‌کنۆلۆژیای جەنگه‌و پلان و نه‌خشه‌کانی جەنگیان کردووه‌ به‌سته‌ویانه‌ته‌وه به‌ رێبازی

شورپشگېزانه، پاکيان کړوډتموه له کارې د پندانو خستويانه ته خزمه تې کړي کاران و خه لکم زه احمد تکیش.

"وہ کہو دہ بینن تمنات لم یومری جہنگی شہ قامہ کاندہ سنگر مندہ کان کارنگی ورہی با پھوشتی یان زیاتر لہ کارایی مہ ترالیستی ہہو، نو کاتہی سنگر مندہ توانای ہرگہ گرتنی ہتا ہاتنی کاتی کارایی لہ ورہ کہ ہہو، سہرہ کموت، کہ ہتا نو کاتمش ہرگی نمدہ گرت، دہ ہزی، نمہ خالی سہرہ کیہ پیوستہ ہرکسی جہنگی شہ قامہ کان لہ پاشہ پوژدا دہ کات، دہرکی ہی بکاو ہیری بخاتوہ" (۲)۔

١/٤- ياش شۇرشى ئوكتۇبەر

٢> الماركسية وحرب العصابات، ترجمة ابراهيم العابد و ماهر الكبالي المؤسسة العربية للدراسات و

شۆرشگېزانه بوون و جارى خېباتى گهلانى دواکوتوى داگيرکراو دهروازى رېيازى شۆرشى دريؤخايهنى نمخراپوه سدرېشت، گمرچى جهنكى پارتيزانى کمو زور لهناو نمو ميلله تانمشدا گهلې لهوو پېنښيش پياده دهکرا، نمو تا لينين دهلى: (ناکړى حيزى زه حمله تکيښان جهنكى پارتيزانى به تاقه نامراز بزانى، يان تهنات سدره کيش، له تينکوشانيدا... پيوسته نم نامرازه مل کهچى نامرازه کانى دیکه بيت... و پيوسته بسازى له تهک نامرازه کانى جهنكى سدره کيدا) <۳>.

شياوى شيکردنموه بلين: بۇچى نومکاتهى لينين نم بۇچونمى همبووه؟ يان له بمرچى شۆرشى دريؤخايمن و جهنكى پارتيزانى نه کردو ته رېيازى سدره کى شۆرشگېزانه؟ به تايبه تى له رووسياى نمواسشدا، گمرچى خوشى ولايتى سمرمايدارى گموره بوو، تهنات پښى دهگوترا نيمپرياليستى. به لام دواکوتوو، کيشى جوتيارانى قولو دوله تينكى پان وېزېر بوو. له پوى تېوگرافيموه ده شيا بۇ شۆرشى دريؤخايمن، لمبر نمو رښمه تواره کى سمنگمرى چمواشمى کونه پمرستانى نوروپا بوو، دوژمنيشى فره همبوون. سدره پاي نمو راستيانمش هينشا لينين وپزاي شاره زايېه کى قولى له جهنکو کارى عسکمرى، کارايى پارتيزانى، رېمرايدتى و کاراميدى، کمچى شۆرشى دريؤخايمنى فورموله نه کردووو نمشیکردو ته رېيازى سدره کى سمرکومتى چينايه تى کرنيکاران، بگره جهنكى پارتيزانيشى وه کو جوگه له به کى روويارى عسکمرى زانيوه. به کورتى هوى نم بۇچونمى لينين بۇ نم خلا ته دهگيرنموه:

۱- نومکاته روسيا بېووه ناوه نديکى گرنكى خېباتى کرنيکارانى شۆرشگېز له جيهاندا، پاش نمو لهوو پښش له ولاتانى دیکه دا بوو، وه کو: نلمانيا، بمرتانيا، فدره نساو نممريکا. لينين ده رکى به پاشمروژى سمرکومتى نم خېباته به نمزمون وهگرتنى له شکستى ناوه نده کانى دیکه، کردبوو، بۇيه تهنات شکست و نوشتى کاتى راپمړين و شۆرشى ۱۹۰۵ و ۱۹۰۷ يش رېيازى پى نه گوږى و سوور بوو لمبر بمرپا کردنى شۆرش و راپمړين له کارگرو شاره کانهوه.

۲- هاوشانى روسيا، نموده مه نومينديکى گموره به خېباتى نينترناسيوناليزم همبوو که لمبرانسمرى نوروپادا يان له چمند ولاتينيکاندا به روسياشموه پښکموه شۆرشى پروليتاريا هملېگيرسى و سمریکموى. لمبر نمو داېننى روسيا لهو روه ته گشتيه

به گرتنبیری رښتيازي شوږشي دريڅايمين هله يه كي ناهه مواري ده بوو.
 ۳- دوله ته نيمپرياليستي و كونه پيرسته كان پښيان ده كرا به جهنگ و چهك،
 هارنا ههنگي له گهله روسيای تزاردا بكمين و شوږشي دريڅايمين (به تاييبي ته)
 بزيه كمجاري هه گيرسايي) لاناوهرن

له بمر ثوانه، نموده مه شوږشي دريڅايمين نه كرايه رښتيازي سهره كي رزگاري
 گرنگاران و گه لان، هر چنده جهنگي بارتيزانينش له ميښو و سوده كي دهر كوتبوو.
 ده شازرا كاريگريشه، چونكه ماركسيه كان، باهه تپانه پرو داو و دپارده كان و پوهني
 خدبات هه لده سگښتن، ماركسيزم فله سغه يه كي رپاليستي به، خه پالستي ني به، له
 رپالو به پز رپال، نهك له خه پالو به پز خه پال، راستي هه لده گوزي.

پاشي نوكتو بمر، چندينه نمونني كلي سمندووي ديكي گرنگاران و گه لان،
 خروشان. به لام به داخوه له بمر گلي هزي باهه تي و خزي و عسكري، شكيندراو.
 له گرومي ترائي به تي هم شكستدا پښيبي چاوهر وانكراوي (پنداري ناسيا)
 هاتدي. نموده بوو شوږشه گاني هيندو تورگيا و نيران و ميسرو عيزاق (به داخوه
 جگله كوردستان كه نه خراو ته ريزي شوږشه كانو به بهلكو لينين و دوله تي نوكتو بمر
 پشتيواني رژمي ته تا تو ك و پاشاي نيرانيان كرده و). لينين و شوږشي نوكتو بمر
 نومينديكي زوريان پښيان هيووه، به لام زوريان تيكشكښندراو. هر چنده تورگيا
 له چاو ماننده گاني له پوهي سياسيوه سهر كوتو بوو به لام سهره پاي پشتيواني بي
 درنني لينين و پاشي نمونش ولاشي نوكتو بمر زوري نه برده شوږشه كه هه لگرايوه پز
 دپرتين شوږشي چواشي ناوچه كمو كموته ويزي گرنگاران و زه همه تكي شاني
 ولاشه كمو گه لاتي وه كو كورده نمرمين و چهر كسيه گانيان سهر كوت كرده. هه ناسه
 كورديرين رژيم بوو له شاردنموي ناوهرزي چينا به تي چوسيندراو پيان و هر نموسا
 دهر كوت بوزو او ورده بوزو واي، ميله تاني دواكوترو هه تا چنده پاهندي دروشي
 نازادي و ديكراسين.

لاوازي ده سه لاتي شوږشي نوكتو بمر سهر نه كمو تني بزوونموي گرنگاران
 جيهان، واپان له لينين و پښيرا به تي نوكتو بمر كرده بوو، پز پاراستني شوږشه كه جگه
 له سازشي (پرست - ليتونيكا)، مانوري سياسي كمو رش له گهله نيمپرياليزم
 پښو بكمين و پز نمونش چاويان له گلي راستي نيشتماني له جيهاندا پو شيوه.
 له وانه كموهري بوزو او - نيشتماني نموده سهره ميه كه هر زو و شوقي نيت و
 كونه پيرستيان دهر كوتبوو، چ به را به بمر گرنگاراني خويان، چ به را به بمر نه نموده

ژێردەستەکانیان، وەکو کورد و نەرمەن لە کوردستان و نەرمەنستانی کوردستانی تورکیا. سیاسەتی کەمالیە شۆڤینیەکان لە کۆنگرە پاریس و دژایەتی و سەرپنجبەکردنی پەیمانە سیفەر (١٩٢٠) بەلگەیەکە زیندووی ئەو سیاسەتە. هەر ئەو سیاسەتی شۆڤەش چاوی پێ لە گەوهەری رژێمە بۆرژوا تازە سەرکۆتووەکان پێشوی (هەلبەتە میژوو دەریخست ئەو سیاسەتە هەلەمی گەوهەیان تێدا بوو). بێنگومان رژێمی تورکیاش زیرەکانە دەجولان و پەیتا پەیتا پەیمانێک بۆ شورەوی نوێ دەکردووە بەتایبەتی لەکاتی کۆنگرە پاریسدا (١٨ی کانوونی دووەمی ١٩١٩)*

کە ریاکارانە رێنەراپەتی شۆڤی بۆرژوازی تورکیا دەیانگوت:

" لەسەر هەمان رینگای مەملەتێ کردنی ئیمپریالیزم لەگەڵتان نین، مەیدانی خەباتمان دژی ئیمپریالیزم لە هەمان کاتدا هێلی بەرگری ئێوەشە، بۆیە واتان لێ چاوەڕوان دەکەین پشتگیریان بکەن و پارو چەکمان بەدەن" <٤>.

ئەمە پروسەکی رژێمی تورکیایە بۆ شورەوی. وەکو گوێبان مانووی دەرەکی شورەوی وای لێکردبوون چاوی لە زۆر شت بپوشن، بۆیە لەگەڵ ئەم زیرەکییە کەمالیەکان، بەرژەوێندییە سیاسەکان هاوشاوەنگ بوون و ئاکامیش قازانجە گرنگەکی بۆ رژێمی بۆرژوازی تورکیا گەڕایە. تەنیا بەکەمین جاری پارەتێدان، بەکە میلیۆن رۆیل زەر دراوە بە ئەتاتۆرکەکان. جگە لە کەرەسە جەنگینی زۆری دی. هەروەها چەندین پەیمانە سیاسی - عەسکەری دووقۆلی گرنگیش لەگەڵ تورکیادا، (کە هەمووشی لە قازانجی تورکیا بوو) لەکاتێکدا مۆرکراوە ئەک رژێمی بۆرژوازی (ئەتاتۆرکە تازە سەرکۆتووەکان ئامادەیی دانی مافە دیموکراتیەکان بە گەلان و خەڵکی تورکیا ئەبوو، بگرە لە کانوونی دووەمی ساڵی ١٩٢١، ١٧ سەرکردەیی حیزبی کۆمونیستی تورکیاشیان لە سێدارەدا و چەوسانەوی توندیان دژی کرێکاران و رۆڵە شۆڤەگێڕەکانیان پێوە دەکرد.

گومان ئەوەدا نییە، لە ڕووی تاکتیکەو شورەوی سودی ئەو سیاسەتە وەرگرتوو. بەلام کە ئەو سووودە تاکتیکە لەسەر حسابی ئامانجی ستراتیژی خەباتی

* لە کۆنگرە پاریسدا (١٩١٩) بەتەواوەتی کورد و نەرمەن چەواشە کران و کرانە قوربانی ئیمپریالیزم.

<٤> النعمی. د. أحمد نوری - ترکیا و حلف الشمال الاطلسی. المطبعة الوطنية، عمان/اردن

١٩٨١هـ: ٥٣

رژگار یخوازانهی کوردو نهممن کموت و شوروی دهستی له نهمه‌نستانی گه‌وره به‌پینی په‌یانی ۱۶ی ناداری ۱۹۲۱ ددانی به سنووری با‌گوری پل‌وه‌لانی تورکیا، ب‌ز تورکیا ناو دهستی له ویلایه‌تی قارس و نهمده‌هان هه‌ل‌گرت. د‌وای ک‌زنگ‌ره‌ی ناشتی له پاریس‌دا ده‌ست‌به‌ج‌ی په‌یانی ده‌ست‌ایه‌تی و بی‌ل‌ایه‌نی له‌نیوان هه‌رد‌وو ول‌اته‌که‌دا هه‌ر له پاریس‌دا م‌زک‌را، واته (پاش پاس‌و‌خواسی ک‌پ‌شه‌ی موس‌ل) نهم په‌یانه‌ش سالی ۱۹۳۵ نوی ک‌رایه‌وو ناو‌ه‌رو‌ک‌یشی نه‌وه‌یه:

هه‌رد‌وو لا‌هاو‌یه‌شی ه‌یج په‌یانی‌ک یان به‌ش‌داری ه‌یج ج‌وره کار‌ن‌کی دو‌ژمن‌کارانه د‌ژی په‌ک‌دی نه‌ک‌من.

سالی ۱۹۳۲یش هه‌شت میلی‌ی‌ون د‌ولار پارمه‌تی ده‌که‌یان دا‌وه‌ته تورکیا ب‌ز پ‌ن‌ش‌خ‌ست‌نی پ‌ش‌ه‌س‌ازی. دان‌ه‌وی ن‌رخه‌که‌یشی بی‌ سو‌د بو‌وه. نهمانه له‌ک‌ات‌ن‌که‌دا بو‌ویان‌دا‌وه پ‌ن‌ه‌رایه‌تی به‌زو‌وت‌نه‌وی ک‌ورده‌ستانی به‌شی تورکیا پاش س‌ر‌که‌م‌وت‌نی ک‌م‌الیه‌کان به‌ نه‌وا‌ه‌تی له د‌دان پ‌ن‌دان‌انی م‌افی ک‌ورده نات‌وم‌ید به‌و‌ون. ب‌ویه دا‌وایان له شوروی ده‌ک‌رده پ‌شت‌یوان‌یان لی‌ ب‌ک‌من، به‌لام ک‌وم‌یس‌یاری هه‌نده‌رانی شوروی به‌پینی ب‌و‌چ‌و‌نی (د. ع‌زیز شه‌مزینی) هه‌لو‌ن‌ستان و‌ا‌بو‌وه:

پاش نه‌وی له م‌س‌ئ‌له‌ک‌ی ک‌ول‌ی‌ه‌وه هه‌لو‌م‌در‌ج‌ی نه‌وس‌ای ج‌به‌انی گ‌رت‌ه‌ه‌ر‌چ‌او، به‌یاری‌دا پ‌شت‌یوان‌ی ک‌ورده تورک نه‌کا به‌لام به‌ه‌و‌نی پ‌ه‌ش‌انی‌دا که په‌ک‌یشی س‌و‌ق‌ی‌ه‌ت س‌و‌زی خ‌زی ب‌ز خ‌به‌اتی ک‌ورده د‌ژی به‌ر‌یت‌ان‌یا ده‌ه‌ری <۵>.

نازان‌ین دا‌خ‌و پ‌شت‌یوان‌ی لی‌ک‌رد‌نی ر‌ژمه‌کان چ‌ونه؟ ر‌ن‌که‌وت‌ن‌ام‌ه‌ی له‌گ‌ه‌ل م‌و‌ر ک‌رد‌و‌ون، ده‌ستیان له خ‌اک ب‌ز هه‌ل‌گ‌رت‌و‌ون، پار‌وه چ‌ه‌کیان پ‌ن‌دان‌و‌ن، له سی‌اس‌ه‌تی ن‌ی‌ونه‌تم‌و‌ایه‌تی‌دا پ‌شت‌یوان‌یان لی‌ک‌رد‌و‌ون. ن‌یل‌دی ب‌ز (د. ع‌زیز شه‌مزینی) پاس‌او ده‌ه‌ین‌ن‌ی‌ه‌وو پ‌شت‌ی به‌ج س‌ر‌چ‌ا‌وه‌یه‌ک به‌ست‌و‌وه گ‌و‌ایه شوروی له‌نیوان ک‌ورده تورک‌دا، بی‌ ل‌ای‌ن و‌ه‌ست‌ای؟ له‌وه‌ش س‌ه‌ی‌تر نه‌وه‌یه (د. ع‌زیز) ب‌ز نه‌وی پاس‌او ه‌ین‌ا‌وه‌ک‌ی ل‌ای خ‌و‌ن‌ن‌ه‌ر به‌ج‌س‌پ‌ن‌ن‌ی نه‌و‌س‌ی د‌ی‌ره‌دا که پاس‌ی هه‌لو‌ن‌ستی شوروی به‌رام‌به‌ر ک‌م‌الیه‌کان و ک‌ورده‌ک‌ات، چ‌او له پاس‌ه ر‌است‌ه‌ق‌ینه‌که ده‌پ‌و‌شی و خ‌و‌ن‌ن‌ه‌ر ده‌به‌اته س‌ه‌ر "س‌و‌زی" شور‌و‌نی له‌ته‌ک ک‌ورده د‌ژی به‌ر‌یت‌ان‌یا. به‌اس‌ب‌یش پاس‌ی ک‌م‌الیه‌ک‌انه که ر‌است‌ه‌خ‌و‌خ هه‌ر‌ه‌شه‌یان که چ‌اره‌نو‌وسی ک‌ورده ک‌رد‌و‌وه. هه‌م‌وو

<۵> شه‌مزینی. د. ع‌زیز. ج‌ول‌انه‌وی ر‌ژگاری ن‌ی‌شت‌مان‌ی ک‌ورده‌ستان. چاپ‌ی دو‌هم. چاپ‌خانه‌ی

شه‌ه‌ید ن‌ی‌ه‌راهم ع‌ز‌ز. ۱۹۸۵ و‌ه‌ر‌گ‌ه‌زانی نه‌م‌ه‌ده‌سه‌ره. ل: ۷۹.

رشته‌ی دوم

۲- باری بابەتی و خۆیی

باری بابەتی ئێو بارە سیاسییە دور لە دەستکردو ئارەزوو خولقاوێه کەوا لەخۆرا، خۆیەخو بەی پڕیار سەرئجامی توند پوونی ناگۆکی نیوان کارو سەرمایە، پێوەندییەکانی پەرەمەهێنان و هیزەکانی پەرەمەهێناندا دەخولقی، نیشانەکانی خولقانیشتی ئێوێه: چیکە سەرمایەدارە دەسەڵاتدارەکان، خاوەنەکانی ئامرازى تاپەتی پەرەمەهێنان، کە بەهۆی سەرمایەدارى زۆرو سیستەمى سەرمایەدارىیەو کرێکاران بەکری دەگرنو ئاکامى کەلەکە پوونی ناگۆکیەکان، دەبنە کۆسپی پێشکەوتنى هیزەکانی پەرەمەهێنان و بەمەش تەنگوچەلەمەکان، گێشە چیناوەتی و کۆمەڵایەتی و سیاسییەکان دەتەقنەوێه. تەقینەوێهە ک کە لە دەسەڵاتی ئێوان و لە پازەنەى یاساو گۆنترۆلی دەزگا سەرکۆتکەرەکانیان دەتەزای و هەڵدەچى، ئیدی ناتوانن یان چیدیە کە توانای بەرگە گرتنى دۆخی گۆرته‌کانیان، باری هەژاوی ئابوری و سیاسى کۆمەڵایەتییان نەبێ. ئێمەیان سەبارەت بە دەسەڵاتداران لەلایەک؛ لەلایەکی دیکەشەو خەلکی چەوساوەش چیدی بە رۆژمەگەو دۆخەگەو ژيانە ژێر دەستەگەیان رازی نەبن و پەنگاوی قینیان بەتەقینەوێه واپەرن. گەى وای لێهات ژێردەستە بە سەردەستە رازی نەبێ و سەردەستەش توانای داپەنگردنى ژێردەستەى ئێمەیی، ئا ئێمە نیشانە زەق و رەقەکانی لەبارى بابەتین. باری بابەتیش رەخسانى هەلکەوتى گەورەى بەرپاکردنى شۆرشە.

بارى خۆییش:

ئاستى بەرزى هۆشيارى شۆرشگێڕانە، واتە: حیزب دەگەرنەوێه. حیزب بە واتای

رىڭخىستىنى پۇللاين، ھۇشيارى سىياسى بەرز، تاكتىك و ستراتىژى راست، دروشمى درويست، خاۋەن سەرکردايەتى ناسراۋى لىۋەشاۋى متمانە پىنكراۋ، كادىرى تەرخان، پىنشرەۋى چىنى شۇرەشگىز. ھىزىنك نەك ھەر پىتۋانیت قۇزەرەۋى بارى بايەتى پىت. بەلكو خۇشى دەستى شۇرەشگىزانە دەمىسە سىياسىانە لى پىنگەياندىنيا ھەي، بۇ: گۇرپنى پىنەرەتى كۇمەلەۋ ژيانى كۇمەلەيدەتى، بۇ لىڭخىستىنى چىنى كۇن و ھىنانە سەر كارى چىنى ئو.

بارى خۇيش، ھەتا لىبارى بايەتى دا زاخاۋ درابى، پاشەرۋۇ سەرگوتوۋتر دەي. بە پىنچىۋانەش نەنجامى پىنچىۋانە دەي. جارى واش ھەلكوتوۋە بارى بايەتى پىنگەيۋە، بەلەم بارى خۇشى نەخمەلۋە، لىبرى نەم بارە خۇيش پىنكخراۋى سىياسى دىكە، يان پزوتنەۋى سىياسى دىكە، بارە بايەتەكەيان ژىرانە لىدەست نەداۋە لى پزوى سىياسىۋە رۇنى دىكتاتورىان پوۋخاندوۋە. يان داگىرگىريان رامالىۋە نەلتىرناتىشى پاشىيان ھىناۋەتە سەركار، ۋەكو كوپاۋ جەزائىرو پىمەن و عىزاق و مېسر. بەلەم نەم جۇرە سەرگوتنە سىياسى و عىسكىرىانە زۇر ناھات دوۋچارى گۇرپتى ئابورى و كۇمەلەيدەتى قول دەپ، چۈنكە پىنشرەۋىان نەبوۋە. كوپا لىناۋ نەمانە جىپاۋازە كە پاشان باسى دىتەسەر.

ناشكرى ھىزى پىنشرەۋىش ھەي، واتە بارى خۇشى خورت كراپى، بەلەم بارى بايەتى نەخولقاپى، راپەرپنى شارەكان يان شۇرەش دىرۇخايەن پىرپا پىكرى و سىرپىرى. نەمەيان ۋەكو پزۋسە شۇرەشگىزانە مەھالە. چۈنكە ھەردەم رۇنەكان نەگىر تەقېنەۋى بارى بايەتى پىنى سىمەكارىان نەگوشى ھىندەيان لىباردايە، راپەرپنى تىسكى شارەكان، يان مانگرتنى ئىرە ئوۋى كرىكاران ياخود پزوتنەۋى چەند سالى خاۋەن سەدان و زىاتر چەكدار لىناۋ پىرن بگرە شالۋى توندىش پىرنەسەر پىھىزترىن ھىزى سىياسى و زىانى كوشندەش بگەيدەنە سەرگەدە پىنكردەيان بەلەم ھەر ئو پۇنمانە نەگىر دەسەلەنى پىھىزىر ئۇرگانى تۇكەشىيان ھەي، ھىزى پىنشرەۋى كرىكارانىش نەي، ناتوان بە ئاسانى لىزىر تەۋىمى گۇرپتە قولەكانى بارى بايەتى دەرمەز پىن، بە مەرجى پزوتنەرىكى ھەي، ۋەكو راپەرپنى گەلانى قارەمانى ئىزان و راپەرپنى گەلى فەلەستىن چۈنكە: بارى جۇشخواردوۋى بايەتى سىراپاى رۇنەكە داۋودەزگا ئابورەكە تىنكرا دەھۇرنى و دەتەپىنى. بەلەم چالەكى ھىزى يان پزوتنەۋى پارتىزانى دەيان مەفرەش دەتەپىنى. ھەي بارى بايەتى تەنھا فشار و گۇشارىان پى دەخرىتە سەر پىنى يان دەزگايەكى ياخود شارو

کارگو ناوچه‌یک، چاره‌سرکردنی نمانش بز پژنمی دمه‌لانتدار گران نه‌بووه. نیبمو ناشی. زورجاریش هه‌لکوتووه، باری باه‌تی و باری خزییش چمشنی پدیکمرتاش سازی کردبن، دروست بوون، به‌لام رینه‌رایه‌تی راستره‌وی حیزه‌دگان، سیاستی سازشکارانه‌یان ده‌یان هه‌لی میژوویی کرنکاران و گه‌لانیان له‌بار برده‌وو و دوژمنانیان دپرتو قه‌لوتر کرده‌وو. وه‌کو: راپه‌رینی چله‌کان و په‌لجاکانی شیران و خاموشکردنیان له‌لایمن (حیزی توده) وه. راپه‌رینه‌کانی چله‌کان و په‌لجاکانی عیراق و نمقوزنمه‌ویان له‌لایمن حیزی شیوعی عیراقوه. هه‌روه‌ها هی میسرو سوویا و سودان و تورکیا له. رژه‌ه‌لانتداو هی به‌ریتانیایا و فره‌نسا و ئیتالیایا و نمسا و نیسپانیاش له ئوروپای رژه‌ئاو‌ادا.

له‌و کورته باسه تیژوبه‌ی باری باه‌تی و خزی، دینمه‌وسه‌ر بنچینه‌کانی شو‌رشی چین و چوبه‌تی به‌ریاکردن و سرکه‌وتنی هه‌تا تیژی جمنگی پارتیزانی شو‌رشی درێ‌خواه‌نی گه‌لانی ژێ‌ردسته‌ی به‌ییز دژی دوژمنانی به‌ییز دیاری به‌کین که شو‌رشی چین گوری خسته‌وه گیانی گلاوی زوریان.

سرکه‌وتوانه له جمنگی به‌کمی جیهاندا هاتبووه ده‌رو به ئه‌ندازی دووربینی سیاسته‌دگانیان (به‌تایبه‌تی به‌ریتانیایا و فره‌نسا) روپینوی سه‌ره‌مه‌ینه داگیرکراوه‌کانیان ده‌پنواو ده‌به‌شیه‌وه. له کۆنگره‌و کۆنفره‌نسه‌ ناشکراو نه‌په‌ینه‌کانیاندا ئه‌وه‌ی بیانویستباو بیانخواستبا، بی دلی خویان نه‌ده‌کرد. هه‌له‌به‌ته به‌هیزتریان زورترو کم هیزتریشیان کمترینیان تالان ده‌کرد. وا بوغرا بوو بوون پاش جمنگ هه‌ریه‌که له‌و ده‌وله‌تانه ده‌یانویست (کۆمیلای گه‌لان ۱۹۱۹) به‌وپه‌ینه‌ی ده‌یانوی دامه‌زری و هه‌لسو‌ری. روپینوی خا‌که داگیرکراوه‌کانی ژێر رکیفی ئینگلیز ۳۵ میلیۆن کیلۆمه‌تری دو‌جا زیاترو ژماره‌ی دانیش‌توانیان ۴۵ میلیۆن کس ده‌بوو. فره‌نسا له‌ خوار ئینگلترا خاکی زۆری به‌رکه‌وتبوو. کچی ئه‌مریکا له‌ هه‌موویان ده‌وله‌مه‌ندتر بوو. به‌گه‌ره قه‌رزیشی ده‌دا به‌ ئینگلترا و فره‌نسا و ده‌وله‌تانی دیکه‌ی سه‌رمایه‌داری. بز ئه‌وه‌نه: پینشجمنگ و لا‌شه به‌کرتووه‌کانی ئه‌مریکا سالانه (۲۰۰) میلیۆن دۆلاری قه‌رز ده‌دانی. به‌لام پاش جمنگ ئه‌م رژه‌یه هه‌لکشا بز (۱۴) میلیارد دۆلار. واته به‌ پاره‌ی ئه‌مریکا جه‌نگیان کرده‌وو کیشه‌کانی پاش جه‌نگیان چاره‌سر کرده‌وو. کچی سه‌رمایه‌ش ئه‌مریکا (۱۳۵-۱۴۰) هه‌نده له ئینگلترا و ۴۵ هه‌نده له فره‌نسا خاکی کمتر به‌ده‌سته‌وه بووه. که به‌رینه‌ش جیهان که‌وتبه‌ته ژێر ده‌ستی به‌ریتانیایا و فره‌نسا سرکه‌وتوش بووین و ئه‌لمانیا‌یان

شکالدهی، ئه‌مریکا دوو بزو کمترین خاکیشی بدهستوهی، ده‌لته چاره‌نوسی سیاسی گزی زهوی بده‌کویتنه دهستی دوو ده‌لته زاله‌کو ئه‌مریکا پاشه‌کشه ده‌کات.

ئیمپریالیزم له‌پاش کۆتایی جەنگی بده‌کمی جیهان و دام‌زاندنی (کۆمه‌له‌ی گه‌لان) له‌چاو سهره‌له‌تای سهره‌له‌دانی تازه‌کو‌تپوه سهر‌حوکم کردنی جیهان و سهره‌تای ئه‌زمونی سیاسی-عه‌سکری-ئاهوری جیهانگیری پێوه‌ده‌کرد. که‌ئه‌گهر له‌گه‌ل ئیستا به‌راوردی بکه‌ین، سیاسه‌تیکی ئیمپریالیستی دواکو‌توانه، نوقمی کۆنه‌په‌رستانه، دهراندنه‌و دژی مرۆف و مرۆفایه‌تیان پێوه‌ده‌کرد. ته‌واوی کردو کۆشیان له‌پێناوی دا‌پنه‌کردنی هه‌رچی زۆرتری تالان و دزین و به‌کاره‌ینانی زیاتری کاری هه‌رزانی هه‌زارانی ولاته‌ ژنده‌سته‌کان به‌و. له‌سه‌ر به‌چو‌و‌گه‌رتن داخو‌ازی نیشتمانی و دیموکراسی، سه‌دان‌یان ده‌کوشت و هه‌زارانیان ده‌گرت. له‌سه‌ر زیاده‌کردنی په‌نجا فلسی پو‌ژانه‌و که‌مه‌کردنه‌وی نیو سه‌عاتی کار، قه‌سا‌بخانه‌یان به‌ کرێکاران ده‌ناه‌پوه. خۆمالی کردنی نه‌وت و که‌ره‌سته‌ی خاوی گه‌لان به‌و بده‌یه‌بنانی به‌غۆرمی کشتوکالی، گه‌ره‌ترین تاوانی سیاسی به‌و که‌ چاویان هه‌رگیز لینده‌به‌وشی. کۆمۆنیزم و به‌زو‌تنه‌وی کۆمونیستی قورسترین سزایان له‌سه‌ر هه‌بوو. له‌ جیهان‌بینی ئیمپریالیستانه‌ی ئه‌وساوه ئیمپریالیزم ده‌پروانه‌ چاره‌نوسی گه‌لان. له‌ کۆیله به‌ولاوه هه‌یچی که‌یان پێ ده‌وا نه‌ده‌یه‌نین. خۆ ئه‌گهر تاو‌پنکی (مرۆیان‌ه‌شیان) له‌ته‌وه‌و نیشتمانی دا‌پنه‌وه، پێش هه‌موو شتی‌ک به‌ر‌وه‌نده‌ی ئیمپریالیستانه‌یان له‌به‌ر‌چا‌و‌گه‌رتنه‌و ئه‌نجا به‌یاری چۆنیه‌تی ماف‌پێدانی ئه‌و رۆمانه‌یان داوه که به‌ خۆیان‌یان شه‌ته‌ک داوون. به‌و به‌ر‌نه‌ سه‌ری سیاسه‌ته‌کانی‌شان، له‌به‌رامه‌به‌ر کار‌دانه‌وی گه‌لاندا، چ سیاسی و چ عه‌سکری، بێ منته‌ت به‌وون چۆنکه جگه‌له‌وه‌ توانی‌به‌یان چهندین به‌یه‌ینی کرێکاران و شۆرشی گه‌لان سه‌ر‌یکوتن. ئه‌م سه‌ر‌که‌وتنه عه‌سکهریانه‌ش، چه‌شمی ئیمپریالیستانه‌ی کرد‌ه‌وون.

له‌وسه‌رده‌مه‌دا چین گه‌رن‌گه‌رتن ولاتی ئاسیا به‌و، راست‌بو‌خو کارایی له‌سه‌ر چاره‌نوسی هه‌یندی چین و شێوه‌ کیشوهری هه‌یندو چهندین ولاتی دیکه‌ی ئاسیا هه‌بوو. هه‌روه‌ها هی ولاتانی دیکه‌ش. ئه‌مه جگه له‌ سه‌ر‌زه‌مینه به‌پیت و فه‌ره‌که‌ی هاوسنوو‌رو هاو‌خه‌باتیه‌که‌شی له‌گه‌ل شو‌ره‌وی دا سه‌ریاری خه‌می ئیمپریالیزم. به‌یه‌ هاوسنوو‌رو زۆری لا مه‌یه‌ست به‌و چینیان له‌ده‌ست ده‌رنه‌چی. به‌ جۆره‌ها نه‌خشه‌و پیلان ده‌سیسه‌یان ده‌سازاند بیکه‌نه‌ بکه‌یه‌کی گه‌وره‌ی شۆرشی چواشه، به‌د‌ر‌زایی

میژوو دسه لاتدارانی نوزو پای بژوئاوا نه تهموده گیان کردوتیه داردهستیی
 دهسیسه گیان، همیشش گهلانی سلاقی یان بژوئاوا دهسیسه دهخسته گار،
 بهتاییدتی روسو گهلانی نار قهلمه روی روسیای تزاری. نهم سورهده گه
 سورهویان لهدهست چوووو، گهلانی دیکمی سلاقیس راجه نییوان و گه تهموده
 خبات کردن و لیبان نائومید بوو بوون. چینیه کان و چینیه گیان، باشتیرو
 زورترین خه لکی سوزمین بوون نیمپریالیزم بژو داردهستاییدتی هلیانیاوارده بوون،
 هتا بیانکه نه نوکه رمی شورش چواشه یان. بهتاییدتی چین پش و پاش جنگی
 یه گهم، بزوتنموی نیشتمانی و دیوکراسی کاره گهری تیا بهر نییوانی
 (سن یان سن و حیزبی (کومینتانگ) ته قیموده. نهم بزوتنمویه سالی ۱۹۳۶
 سرکوت، سرکوتنه گمش بزوتنموی نیشتمانی هیله تانی ژردهستو
 نیشتمانی سوزنالیزی نومیده وارتر کرد. کواشی: نییدی چون نیمپریالیزم پاش
 شورش نوکتیر لیده گهری شورشیک و ابینه نوکتیریه گهلانی ژردهستو.
 بویه: پاش ۳ سال لیسرکوتنی شورش بژوایی چینی، شورش چواشه به
 کزده تایی (کانتون ۱۹۲۷) دهستی پش کردو سراپا چینی ته نییوان.
 (شان کای شیک) یان بهناوی همان حیزبی نیشتمانیه (کومینتانگ) بهرادیه
 گیانی هوزان هزار شورش گهری کوشتن و گرتنی کومونیست کان کرایه ناماچی
 پیروزی... کزده تاکه: سیاستی کولونیالیستی کلاسیکی بهریری توندی پیاده
 ده کردو پیچموانی سوره رمی سرکوتنی شورش بژوایی دهوله ته سرمایده ارکان
 که دژی دهره گ بوون، له چین دا دهره گیایه چیپی. نو دهوله ته سرمایده ارکان
 که بوونه نیمپریالیستی و جیهانی ژردهستیان داین کرد، بهرزه وندی نوسایان، چ
 له بهوی تاهووی و چ له بهوی گهم نهمونیان بی، وایده خواست پشتیوانی
 دهره گیایه کزده پهرست دژی بژوایی پشکوتنخواز بکن. دژی رزگاری
 جوتیاران و دژی پشخستنی پیشسازی ولاتانی ژردهستیان بوون و نازادی
 سیاسی و ساقی دهستی نه تهموده تیان پشیل ده کردن

له چینیشدا دهره گ و دهره گیایه بژوایه، جوتیاران دوچاران ناستیگی
 کزده لایه تی گم و نه گرانم، نازادی و دیوکراسیت پنچرایمه، عیلتارستیت و
 دیکشاتریه تی بژو پهره، سده پندرانم، شورش له گهل شورش چواشه بهریری
 بوونم. نهم دووریا نهدا، بهریریه تی حیزبی کومونیست کموته ناو نهموزنگایه کی
 نونی میژووی که داخو: " نهمری واقع " بسملیتی و پاساوی (ستالینیست و

ستالین) لەمەر مانەوه لەناو (کۆمینتانگ)دا بۆ بەرینی قوناغی بۆرژوازیەت بە ڕێبەراییەتی چینی بۆرژوا بە راست بزانی یان: ئەمریکی تەواوکردنی ئەمریکەکانی شۆرش دیموکراسی بگرتە ئۆپال و بمرسنگ لە شۆرش چەواشە بگری؟ ئەگەر درۆشە بە شۆرشدا بۆ تەواوکردنی ئەمریکەکانی شۆرش دیموکراسی، چۆنی بەدا؟ ئەزموونی نوکتۆبەر دووبات بەکاتەوه و خەریکی کرێکاران و بوژانەوهی شوراکان و ڕاپەرینی شارەکان بۆ؟ یان بێر لە ڕێنۆیی خەبات بەکاتەوه؟

زۆریە ڕێبەراییەتی گەلان بەرینی بارودۆخی جیاوازی میللەتەکانیان دەکەونه دۆخی واوه کە بلیستەتەکی هەلکۆتوانە گەرکە نایندەیان پێشکەن، بەلام مێژوو دەلی: مخابەن، کەمی ئەو ڕێبەرانی کاروانیان گەیانەدۆتە مەنزەل. یەکیکی دەستنیشانکراوی ئەو کەمانە ئەگەر ڕمانەوی بەبەتیاوە ڕووداوهکانی ئەم سەدەیه هەلسەنگینین، ڕێبەراییەتی شۆرش نوێ چینه. لە بازەنی ئەو بەبەتیه ناترازیین ئەگەر بۆلین: ڕێبەراییەتی شۆرش چینی، پێشەنگی ئەو کەمانە ناو گەلانی دواکۆتووی داگیرکراوه. ئەویش ئەک بە لاسایی بەلکو بە داھینانی ڕێبازی نوێ شۆرش نوێ تایبەت بە ولانەکیان شۆرش درۆخایەن.

١/٢- شۆرش چینی

لەپال شکستی شۆرش گەلان، یەکەمین شۆرش بۆرژوا نیشتمانی چینی (١٩٢٤-١٩٢٧) و پاش گوودەتا کۆنەپەرستیەکی (شانگای شیک)یش درۆپەندانی ئەم شۆرشە لەلایەن حیزبی کۆمونیستی چینهوه بۆ بەدیهینانی باقی ئەمریکەکانی شۆرش دیموکراسی بە شۆرش درۆخایەن، ئاسۆی بێدارییەکی خەباتی ئاسیای ساھال کردو خۆگرتن و سەرکۆتنی پەیتا پەیتای شۆرشەکەش، دەریخست کە ڕێبازی عەسکەری شۆرشگێڕانە نوێی چارەسەرکردنی چارەنووسی هەندێ لەگەلان (ئەک هەموویان) لە دۆزینەدایە. ئەویش: شۆرش درۆخایەنی ئەو گەلانە، شۆرش لەتەک هەلومەرجی گشتی و تایبەتی 'کۆمەڵایەتی و سیاسی و جۆگرافی و عەسکەریاندا دەگۆجی'.

بۆنەوهی بنچینەیی باسەکە بە چەشنیکی بنچینەیی بێسینەوه بە ناوەرۆکی باسەکە و پێویستە لەسەر چینی وەکو مەلەبەندی سەرەکی سەرھەڵدانی شۆرش درۆخایەن لیتۆزۆین، پاشان چەند نمونەیکە دیش بەیندرتەوه. هەتا تیزی ئەو ئەزمونانە پێویست لەگەڵ بزووتنەوهی گەلەکەماندا بەراورد بکەین، بزاترین و

سەرەنجامىش ئىمۇ نەلجامە ھەلگۈزىن كە: داخۇ شۇرشى درىۋخايىن... دەگۈزدى يان نەگۈزە؟ بىنگومان ۋەلامى پىرسىبارى ۋاش لە بارى بۇچوونى چىنايدەتى ناكۈكمە دەدرىتمە كە ھەرىكەتلىكەيان رەنگىزى بىرۋەندى چىنايدەتى دۇن... ھى كىركارانو بۇرۇۋاكان!

پاش شۇرشى ئوكتۇبىر شۇرشى سىركىوتىۋى درىۋخايىنى چىن كارىگىرتىن شۇرشى جىھانە چاۋى لىنكرابىتو پىزەو كرابىۋ ۋاش كرابىۋ لىسىرى نووسراپى (ھىچ نەبى لە ۋىۋى عىسكىرىيە). سودىكى زۇرى گەياندۇتە گەلەن گوزىكى گوزى سىرۋاندۇتە دۆمەن. كە ۋاش دەلىن، مەبىستان چارۋىشەن نىيە لە ھەلە تىۋىۋى سىياسى ۋايدىلۇۋىكەنى ھىزى كۆمۈنىستى چىن كە بەتاپەتسى لە پاش سىركىوتىيەنمە ھەتا ھاتوۋە زىاتىر دىركىوتىۋى. ئىمە مەبىستانە دىركىوتى ئىم ھەلە ناپى ۋامان لى پىكات لايىنە گەشەكانى پىشتىگىۋى بىخەيىن. قۇناغەكان ۋىكېچىۋىيە ۋە ئارموزو چاكو خراپە تىكېشىلىن. نەخىر، ھەلە ھەلەپەۋ راستىش راستىيە. ئىم دوو جەمسىرە ۋەكو باقى دىيارە ناكۈكەكانى كۆمەلەۋ سىروشت تىۋاكىرى يەككىدىن ۋەپى يەك لە تىرازوۋى مېۋودا ناكىشىرىن، كىۋاتە: مەبىستى ياسەكە لايىنى سىركىوتىۋى چەكدارانە شۇرشەكەپەۋ ياساى نەگۈزىش ۋەكو ۋىستراۋە دەۋىستىرى ۋا دەردەخىۋى ھەتا رىزگارى دۋا مىللەتى ۋىردەستە پىزەۋ بىكرى؟

ئايا بىئاسانى ئىم جۈرە شۇرشانە لىئار ھەموو ۋولانتىك ۋە مىللەتلىكى داگېركراۋ، دەرەبەگ ۋە نىمچە دەرەبەگدا، سىركىوتىۋەۋ سىركىوتىن بەدەست دەھىنى؟ با كورتە ۋەلامىكى ئىم پىرسىبارانە بەدەپنەۋ پىنشەكى ۋەلامەكەش ۋەونكىردەنمەيەكى تىۋى ھەلدەگى. ھەتا لىبىر ۋوشنايىيەكى پىرسىبارەكان شى بىكەپنەۋ.

شۇرشى نىشتىمانى-دېموكراسى بە شىۋەيەكى گىشتى ۋەپەتى، ۋەكو شۇرشى كۆمەلەيتى كىركاران بىبى بارى ۋەپەتى ۋە بارى خۇبى، نەك جارى بەلكو دەپان جارىش بىرپا بىكرى، باشتىن چەك ۋە سىركىوتى گوزە بەپىنىتىدى.

۲/۲- چۇنايدەتى شۇرشى چىن

چىن، لىۋى سىرۋىمىزى دانىشتىۋان ۋە ۋوپىنى سىرۋەمىنەۋ، بۇ يەكەم يەكەمىن ۋە بۇ دوۋەمىش سىنەمىن ۋاللى سىرۋەمىنە. لە ھەلەمىرچىدا شۇرشى تىندا

هنگیرسا، چوارسه ملیون نیمه یوو؛ ولاته که نگهرجی مملکتدینکی دیرینه
 شارتانیتو بهفرو پسته، بهلام سدان سال دهوو سیستمی دهرهه گایه تی و
 بیروای مزمه بی کونفیشیونی کونفرستانه، بینکاری و تریاک کیشان،
 سوزانیتی و کویله فروشتنو دهیان نهریتی دیکه، ناپوتیان کردوو. نیمه پریالیزم به
 تایه تی واپزون و تمریکا و بریتانیا، نهخشه کانیا ندهمخشاند، سیاستی
 کولونیالیستی کلاسیکیش بهجاری چینی لهزیری چوساندنوهدا چماندوهوه.
 بنگومان له ولاتینکی واکوو گراندا تاسر ممرام به گوزری چمشی چوسننران
 ناچننسر. بویه شورش بوزوازی چین تهقیموو سریش کموت. هر بویه
 نیمه پریالیزم پنی گران بو نم شورش بوزوازیه قوناغه کاننی بنگرفت بگه یه نینه
 ناکام.

سهرکوتنی شورش بوزوازی سالی ۱۹۲۴ رهوتی رووداو کومه لایه تی و
 سیاسیه کاننی چینی گوزی، هوشیاری کومه لایه تی و سیاسی، چینایه تی و کلتوری
 پهره یان سهندو خه لک توقی کونفرستی راپسکاند. کورتیه کی نموی له هزو
 سدان سال سدها بوون، شورش به ماویه ک گزینی و هه لیگنران. نمیه مرنی
 شورش. هر به راستی شورش له ریشوه گزینی کومه له. له میزه گوتراوه کوا؛
 شورش به خیراییه کی سهر نک سهرکرایه تی، به لکو جمعاوهریش فیر دهکات.
 له نار شورش نه نموه ژرده سته کان چین زیاتر له هممووان، مایه پایه ی پندان
 بوو. پاش لینن، کومینترن (نیشنرناسیونالیزمی سیمم) پایه یخنی بهرچای پنداو
 نموی پتر بهوه مایه سرنجیان، کیشی جوتیاران بوو بگره کیشی جوتیاران له
 ولاتانی روهه لاتدا به گشتی، ناوه رزکینکی گرنگی سیاسه تی کومونسته کاننی نمو
 سردهمه بوو (نهک نم سردهمه).

له بر نموی سیستمی دهرهه گایه تی زال بهوه و سدان ملیون جوتیار بی
 زهوی و هنرا بوون. بویه کیشی جوتیاران گوهه ری شورش دیموکراسی کون
 بهوه. چونکه نموسا جیهان وه کو نیتا سیستمی سهرمایه داری نهکرا بهوه،
 بازارای هاویه شی وانبوو، بوزوازی نیشتمانی نهکرا بهوه ژر رکیت... تاد. له بر
 نموانه کیشی جوتیاران واپهرینی جوتیاران و بزواندننی جوتیاران دوی
 دهرهه گایه تی ب نیمه پریالیزم خه تهرنکی گوهه بهوه. سرنج بهدین کومینترن له
 کونگره ی تایاری ۱۹۲۳دا چون سرنجی حیزبی کومونستی چینی راکیشاوه،
 نموسا گرنگی جوتیاران ده زاندری؛ کیشی جوتیاران به تایه تی کیشیه کی

سهره کي به له تمواوی سياستدا.

نمونه پای ستادی کرنکارانی جيهانه سهاره به شورشى گهلىكى دواکوتوى ژردهسته. جا با شمنو کمونكى بکېن و بزاین وایه؟. نموکاته چینو چینهکان ۸٪ جووتیار بوون. ستمى دهره بگایه تيبان لسمو بووه. شورشى پورژوازی به سمرکرده تى پورژوازی نیشتمانى له بديهياننى نمرکهکانى شورش هملگمراو له داخوازی جووتیاران و مرگمرا. هاپديهياننى حيزى کومونيست و کومينتانگ داته پى و ياسای پيفورمى کشتوکال تیکدراو پيازيبه کى بى نغدازه لئاو جووتیاران دا خرؤشا.

راسته تمنا له مانگر تينک دا حيزى کومونيست توانى (۶۰۰ . . .) هزار کرنکار هانېداو سه کمونىکى گموره شى بى حيزيه کومونيست هکانى ولاته دواکوتوه کانى نمو سردمه هينايدى. بهلام نم سمرکوتنه چينايتى-سياسيه روتى پروداوه کانى چينى ننگورى و ياسای گمشدردنه کومه لایه تيبه کانى نهخته شى بارى سرمايهدارى تمواوه جينگورکينى به چينهکان و هملونستى چينايتى تيبانى نه کرد. بى نمونه: تمنا چته چه کداره کانى دهره بگه کان که بىناوى (منتوشان) وه تالانېان ده کردو زولمېان له جووتیاران ده کرد، له سى مليون کمتر نه بوون. که نموکاته سمرمورى سويای رسمى چين دوو ميلېون بووه. واته لشمکرى چوسيندرى دهره بگه بى نه بووه له سى دولته که (منتوشان) هکان ملوزمى خونخوړى جووتیاران بوون و رژيمه کوده تاجيه کونه پرسته کش پشتيوانى لیده کردن. که حالېش بى شيوه بى بووى و گموره شى ديوکراسى پيشيل کرابى، کمواته بى راستى کيشى جووتیاران ده بېته کيشى سمره کى شورشى چين دژى شورشى سمرکوتوى چمواشه بى تمواوکردنى نمرکهکانى شورشى ديوکراسى.

۳/۲- شورش له کوى؟

لشار بان له شاخ؟ کوده تاکه سمرکوت و مانگر تنى کرنکارانېش تينک شکاو شورشگېزان کموتنه بى راو دوونان، شورشى راپېرېن کردن له شاردا چى شنى شورشى نوکوتېر، لاساى کردنىکى ژرکوتوانه بو.

(ستالېن) يش وای پى پسه ند بوو پاش کوده تاکه کش، حيزى کومونيست هاپديهياننى خوى لئاو (کومينتانگ) دا درېزه بداتى و زورېنى رېنيزايتى حيزى کومونيستى چينېش، لئاو هملومر جىدا، نمو سياسته تيان ده سلانند.

بەلām بآلى چەپى ھىزبەكە ئىو سىياسەتى نەسملاندو پىيازى چەپى چەكدارى خەلك لىناو شارەكاندا بەلكو لىناو جووتيارانمە خستە ھوو. سەرەتا ئىم بۇچرونە بە توندى رەتكرامەو پىرەرى راستەرى ئوساى ھىزبەكە (لېتشن تومو) مەيلى دۇستايەتى كۆمىنتانگ بىو پىنەى ستالېن دەپوست بىسەرىدا زال ھوو، تەنانەت دۇايەتى كەردنى دەرەبەگايەتېشى خاۋ كەردەو، نەكا رۇنم پىنى قەلس پىت. كە راپىرەنى جووتياران ھەر كراۋ سەركوتېش كرا، كۆمىتەى ناۋەندى (موتسېتۇنگ) پان دەر كەردو لە مەكتەپى سىياسىشىان خستو بەياننامەشىان دۇى دەر كەردو ئىو ھزووتنەو جووتيارىەى ماۋ راپىرايەتى كەرد نا نا. " ھزووتنەو تەنگ " ھەتا دەرېخن گوايە بانچەپو دۈۈر لە خەپاتى راستەقەنى كىركاران. بەلām (ماۋ) ھارپى چەپەكانى سەرلەنۈى لەشكرىان پىنكەنيامەو رىكبىانخستەو. دايانە شاخو كەوتنە ناۋ جووتياران دۇى دەرەبەگ ۋەستانو جووتيارانىان بە ھەزاران لە ھىزب و كۆمەلە ھەرەۋەزىبەكانو لەشكرى سۈردا رىكبختو چەكدار كەرد.

بىو شىۋە شۇرشى دىرېۇخاين، سەرەراى بىرەرىچى توندى زۇرىنەى راپىرايەتى ھىزبەكە پىنناخۇشى ستالېن و لىخستىنى (ماۋ) ىش ھەر ھەلگىرسا. لادىكانو جووتياران و شاخەكانىش بىۋنە ھىكەو بۇتەى شۇرش نەك كارگەو شارەكان، نەگىرچى ھزووتنەو كىركارانو ھىزبى كۆمىنىست، پىشتىۋانى ئىنتەرناسىۋنالىزم چەندىن ھۇى يارمەتەدەرى دىكەشى ھىۋو... ھۇ؟ چۈنكە:

- چىن بارودۇخى تايبەتى خۇى ھىۋو، نەدەۋو ھىنە دىلى ياسا گىشتىبەكان.
- ھزووتنەو جووتياران دۇى دەرەبەگەكان دەرۇشا.
- شۇرشى چەۋاشە تواناى شكانى راپىرەنى ناۋ شارەكانى ھىۋو.
- شۇرشى كىشتوكالى پەكى خراپو.
- ھىزبى كۆمىنىست دەيتۋانى راپىرايەتى ھزووتنەو خەلك پكات.
- ولانكە ولانكى پان و ھىرەن، فروان، چۈنەك گەشە نەكردو ھوو.
- ئىمپىرىالىزم، جگە لە تىكشكانى لە شورەو دۈچارى قەيرانى ئاۋورى و سىياسى قولىش ھاتېو.
- چىن خاۋەنى ئىزمونىكى ھىۋو زەبەندى خەپاتى چەكدارانى دىشتودەرەكانى ھوو.

- دۈمىنىكى بەھىزو دەرەبەگايەتېشەكى قودرەتسەند، جووتيارانى كەم ھىزو چەسنىرەيان ھىۋو.

نەوانە تىنكرا خەسلەتەكانى شۇرشى درىزخايەنى چىن بوون كە وايا نلىكرد
 بتوانى لە مېژوودا، ھەموەرجىنكى مېژووى بىقۇزىتەوھو خىزىسى كۆمۈنىست
 سەرگىردايتى سەرگەتووترىن شۇرشى درىزخايەن، ۋەكى خىياتى گەلانى لاۋازى
 ژىردەستە دۆى دۆزىماننى بەھىزى چەوسىنەر پەكات و سەر پەخات. ھەرىكە ئەو
 خالانە چىنەيدەكى گىرنىكى چوارچىنەى شۇرشەكەيدە، بەگشتىش كۆك و ناكۆكن،
 تەباو نا تەبان، باش و خراپىن، نىوھيان لە قازانچى دۆزىن و نىوھەكى دىكەيان لە
 قازانچى شۇرشىن. بە ھەمووشىيان بارودۇخى كۆمەلەيتى و سىياسى و عەسكىرى و
 تۆپۇگرافى چىنىيان پىنكەينەو. پەنەرايتى ژىرى شۇرشەكەش چىنە چىنە وود
 ھەلپەوانىو تە پىچىنەكانى چۆنەيتى پەپاكردى شۇرشەكەو كۆشەگىرو خوش باوەر
 نىوھە، لاساىى ھىچ لايەكى نەكردوھ، تەنبا لايەنى باش يان لايەنى خراپى
 نەپىنىسە. داھاتووى دىارى كىردوھە بەشپەنەيدەكى نۆرگانىكى تەووى پوھ
 كۆمەلەيتى و سىياسى و عەسكىرىيەكانى پەنەوھ. دواى سەرجەمى ئەو راستىانە
 ئىنجا پەپارى پەپاكردى شۇرشى درىزخايەنى ۋەكى بەكمەين ئەزىمى شۇرشىگىنەى
 نوى، داوھ:

ھەروا ھەرمەكى، سەپىنى، بە ھەزو ئارەزو، بۇ دەرگىنى ناو ناوانگ،
 يان بۇ داپۇشىنى تاوانى كۆن ھەلپەشتىنى رقى كۆن ياخود بۇ قەربەوگىرىنى لادان و
 بادانى پەردو يان بە تەماى پەنكەوتى سىياسى و كودەتەى عەسكىرى قىروسىيەى لە
 ھەلگىرسەندى شۇرش نەكردوھ. كە شۇرشىشيان كىردوھ دۆى دەرەگەو
 لايەنگىرى چووتىيارانى ھەزار بوون، زەويان داۋنەتەو پەرمەتەيان داۋون، كۆمەلەى
 ھەروەزىيان بۇ پەنكەو ناۋون و سەدان خەستەخانەو ھەزاران كارى كۆمەلەيتى،
 باش سەدان قوتاپخانەو ھەزاران پەناگاۋ سەدان تونىلى ژىزەمىنىيان بۇ دروست
 كىردوون.

تەپاك كىشان و لىندان و زولم زۇرىان قەدەغەكىردوھ، بى پەوشتىيان بە تاوان
 زانىسە. چەتەو چەتەگەرىيان تەفەرو تونە كىردوھ. دەرەگەو تەفەنگىچى
 دەرەگەكانىيان: چەك كىردوھ، كەشتوھ، پاك كىردۇتەو، جەگەلە ھەلەدان بۇ
 كۆپىن و پەرمەردەكەردەنەويان. دىليان نەك نەكەشتوھ پەلەكو پەرمەدەشيان كىردوون و
 جارى واش ھەبوھ ھەزارانىيان لىكردوون بە پىشەمرگە. دىليان بە تاوانىكى گەورە
 زانىسە. جەگەلەوئەى نەپاندەھىشت كادە سىياسى و عەسكىرىيەكانىيان دۆى پەكن و دۆى
 پەيتە پەشەيان، پەلەكو سەدان جەردەى گەورە پەناوانگىشيان كە خاۋەن سەدان و

هزاران تفنگچیش بوون، پاک کردۆتموو ناوچهی جوتیارانیان لی رزگار کردوون. هه‌ندیکیشیان په‌روه‌ده کردووو گۆڤسون. هی وایان هه‌بوه بۆته سه‌رکرده‌ی عه‌سکری به‌ناوبانگی شۆڤه‌که‌و خوشه‌یستی خه‌لک و پشه‌مه‌رگه‌ش.

٤/٢ - دیل ... به‌ره!

هاوشانی ئه‌وانه‌ش، رهنه‌رایه‌تیه‌که‌یان چاره‌نووسی شۆڤه‌که‌و چینیان خسته‌تۆته سه‌رووی هه‌موو به‌رۆمه‌ه‌ندیه‌ک، بۆیه سه‌ره‌پای زیاتر له ١٠ سال جه‌نگی ناوخۆ، سه‌ره‌پای کوشتنی هزاران کۆمونیست و ماله‌وزانییه‌کی بی ئه‌ندازه، هه‌رکه هه‌لی (به‌ره‌ی یه‌که‌گرتوی نیشه‌تانی) دژی دوژمنی سه‌ره‌کی، ژاپۆن، هه‌لکه‌وت، حه‌زی کۆمونیست نه‌ک به‌و به‌یانووه‌ی مادام ژاپۆن دژی کۆمینه‌تانه‌ جه‌نگی ناوخۆی قوتلر نه‌کردو نه‌ک ئه‌و هه‌لی به‌هه‌ل نه‌زانی بۆ تۆله لیه‌سه‌ه‌ندنه‌وه‌ی کۆمینه‌تانه‌ک که دوژمنی سه‌ره‌ه‌ختی کۆمونیزم و کۆمینه‌سته‌کان به‌و، به‌لکه‌و به‌ پشه‌وانه‌وه. که ژاپۆن هاته ناو سه‌ره‌ه‌ینی چین، وێرای به‌هه‌زی و بالاده‌سته‌یتی حه‌زی کۆمونیستی چین، قال و قوڵی نه‌زمه‌ونه‌کان به‌و به‌و هه‌چی ئه‌وانه له شاربه‌ازی نیشه‌تانی وێڵیان نه‌کردو ده‌سته‌به‌ی درووشمی یه‌که‌گرتنی له‌گه‌ڵ کۆمینه‌تانه‌ک دا دژی داگیرکهرانی بیه‌گانه به‌رز کرده‌وه.

ئهو کاته‌ی ژاپۆن له‌شکرکێشی کرده سه‌رچین له‌ناو سه‌ره‌پای ده‌وله‌تی چین دا ناکۆکی قوڵ له‌سه‌ر هه‌لوه‌ستی راست به‌رامبه‌ر ژاپۆن ته‌قیه‌وه‌وه هه‌رچی (شان کای شیک) به‌و ته‌یکشانده‌نی شۆڤشی ناوخۆی له‌ رووی عه‌سکهریه‌وه له‌لا گه‌رنه‌گه‌تر به‌و. له‌ به‌نگای دیبلۆماسیه‌تی (کۆمه‌له‌ی گه‌لان) یشه‌وه ده‌یه‌یست شکات له‌ده‌سته‌ریژی ژاپۆن به‌کات. ناکام ناکۆکه‌که ته‌قیه‌وه له‌ شارنه‌کا ته‌یه‌یکی نیشه‌تانه‌په‌روه‌ر شان کای شیک/یان به‌دیل گرت و ته‌یه‌که په‌نه‌ندی نه‌ینی به‌ شۆڤشی چه‌کداریه‌وه هه‌به‌و. سه‌ره‌ه‌خته‌رین دوژمن گه‌یراه، هه‌له‌یکی گه‌وره بۆ تۆله‌سه‌ه‌ندنه‌وه به‌خساوه سه‌رکرده‌یه‌تی حه‌زی کۆمونیست که‌وته به‌رده‌م تاقیه‌کردنه‌وه‌یه‌کی میژوویی: به‌رگری له‌ نیشه‌تانه‌کان، یان تۆله‌سه‌ه‌ندنه‌وه له‌ کۆنه‌په‌رسته‌یکی کۆده‌تاچی؟ ئه‌و دوو به‌انه میژووییانه، ژیری رهنه‌ران له‌ دا به‌ینه‌کردنی چاره‌نووسی گه‌لان دا به‌رپار ده‌ده‌ن.

دەرکردنی ژاپون و رزگارکردنی نیشتمان و کوشتنی دوژمنیکې
سدرسخت، هملوښتی شوېشگېرنتی و همدستی تولهسدندووهو رڼو
قین له مدحک ددات. هملېته خه لکې قیناوی تولهسینی قولوقال
نېمو له نندېشې شارستانی (که هر همدووی پوهستی
چینهچمو سیندیره کانن) قینی خویان دهخنده بان بهرژوهندی
نیشتمانی و میللهت و بیروباوهرهوه، بهپنچموانه مشهوه، ووله
شوېشگېره کان گوشه نشینی تولهسدندن له پیناوی سرکموتن، ناکمه
خه لوهتی خوهرستی و قین هملرشتن.

بویه: حیزی کومونیستی چین گرتنی شان کای شیکې بهمدلنزانې بۇ تولهسدندن
له بکوژی هزاران کومونیست، بهلکو به هملکوتی زانی بۇ ناشتبوندهوی گشتی
هیزه شوېشگېرو نیشتمانیه کان دژی ژاپون وهکو دوژمنی سدره کی.

حیزی کومونیست لم هملومرجه چاره نووس سازهدا له پیناوی نه میشتنی شمېرې
ناوخو یه گگرتنی راسته قینه (شان کای شیک) یان نه گرت نیشکهنجهی بدن، نه یان
شکاندو هملې ناوراندنیان نهدا، بهلکو ریزیان گرت و بهمدلداوان کموتنه کوششی
رېنکوتن له گه لیا. با سدرنج بدهین دوهمین رېنهری حیزی کومونیست و شوېشه که
(شوئین لای) چون چوته لای دوژمنه گیراوه سدرسخته که یان:

پاش کمی له گه بشتنی وهفدیکومونیست، سرزکه کمی شوئین لای بهرهو
چاوپنکوتنی شان کای شیک چو که به تواوهتی بهم چاوپنکوتنه شلمزا به
تایبهتی تندرستی کمی تینکچوووهو نفسیه تیشی ناگامی پروداوه که له قیووه.
دهم و چاوی له ترسا له کاتی چاوپنکوتنه که زهره هملگه را، چونکه شوئین لای
راسپیزدراونکی سیاسی پشوری لای نمو بوو. سالی ۱۹۲۷ یش ۸۰ هزار دولاری
کردهوه خه لاتنی کوشتنی، بهلام شوئین لای چووه هوده کهوهو سلاری برادرانهی
لینکرد <۶>.

نهینې لم رفتهارو لم جزوه هملوښته چیه؟ تایا پروداوی میژووی و
له خورا یې پنچینهی چینایه تی و بیروباوهری شوېشگېرانه پرو ددهن یان نه خیر؟

<۶> ادغار سنو. النجمة الاحمر فوق الصين، الراجل الاول من تاريخ الثورة الصينية. ترجمة کمال
ابوالحسن و کمال ابوالعزة، ص: ۴۶۷

وہلایمیش نموده لم سمردهمدا چونکہ شورشگیرہکان لہ پاشمرؤژی سیاسہتہکانیان دلییان و بابہتیانہ پروداوہکان ہلدہسہنگین بزیہ: کہ ہورؤوازیہکی دوژمنی سمرسختیشیان دہگرن، لہپیناری ہمرؤوہندی ہمرزی نیشتماندا ہو شینویہ لہ تہکیا دہجولینمہو. کوت و مت پینچوانمی نمہش ہورؤواکان لہبر نموی ہی نایندہی چینایہتین، بزیہ کہ شورشگیرنک دہگرن، نگہر کسپشی لی نہکوشتین و ہولئی دؤستایہتیشی داہن نمشکہنجہی دہدہن و رفتاری ناجوامیزانمی لہگلہل دہگمن و ہول دہدہن بہ تمواوہتی لہ مترسیبہکمی رزگاریان ہی. لہبر نمو راستیہ سیاسی و نایدیولؤژیانہ:

— نگہر شورشی درؤخایہتی چین نمو حبزیہ رنہیرایہتی نکردهاو رنہبرو رنہیرایہتیبہکمی ہو چہشنہ ہلدہسورہبان، ہمرگیز ندہکرا یہکمین نمومونی شورشی درؤخایہن سمریخی.

— ہمراستی رنہیرایہتی شورشکہ دژی دہرہبہگو لایہنگری جووتیاران نہبابہ، زہویان ہی ندایان و خزمتیان نہکردبانایہ. (۱۶۳۳) کؤملئی ہمرہومرزیان ہز دانہمزرراندہبان، نمو شورش لہ سمدان پینشمہرگمہو، ندہگہیہندرایہ چہندین ملیون. — ولاتہکہ پان و پزہ، فراوان و فرہجور نہبابہ، تپؤگرافیبہکمی ہز شورشی درؤخایہن نہگونجبابہ، قت شورشکہ ہمرامبر ہو شالوانمی بہ گمورہترین ہیژ دہکرانہ سمری، ہمرگمی ندہگرت و سمریش ندہکوت. ہز نمونہ: پاش چوار ہلدہتہ چہندین ملیونی دولمت، شورشکہ ہمرگمی پینچہمین ہلدہتہ نہگرت، ہریاری رنہپوانی گمورہی دا (المسیرہ الکبری). لم رنہپواندا توانی سمرکوتوانہ (۶۰۰) میل لہ دژوارترین پاشہکشہدا ہہری. پاشہکشہش (۲۳۸) رؤژی خایاندوہ. ہممو رؤژنکیش تووشی شہر ہوون، (۱۵) رؤژی شہری نیجگار سہختیان تندا کراوہ. حوانمہوی زور کم ہوہ. بہ (۲۸) زنجیرہ شاخی سہختدا ہلدہشاخون کہ پینجیان، چوار وہرہ ہمفریان لی نہمراوہ، پروہاریان ہاتڑتہ ری. سنووری (۱۳) ولایہتیان پناوہ. سمرہپاش (۶۲) شاریان رزگار کردوہو ہناو لشکری (۱۰) رہو جاشی گمورہشدا تینہرہون. کاری میژووی وا ہز شورشی کہ لہسمرہتای پاشہکشہکدا سمدان ہزار پینشمہرگہ ہووی، ہاری سہنگین و چہکو جہخانیشی گواستینمہو، نگہر لہ فیلمدا ہپیندیری رہنگہ ہمر بہ فیلم ہزاندری. بہلام لہ ہوونی سمرکردایہتیبہکمی شورشگیرو لہناو ہزوتنمہوی شورشگیرانمی فراوانی چینہ شورشگیرہکانداو لہسمر زہمینیکی پان و پزہی وکو چیندا،

سمرکوت دینیتدی. بۇ نمونه:

نەگەر چىن رويۇنە كەي (۹۷۸. . . .) كىلۇمەتەر دووجا نەپايە، بەلكو نيوي
ئو رويۇنەش بايە، مەگەر لەمخو پاشەكشەكە سمرکوتىبايە، ەلەبەتە پاشەكشەكەش
نەگەيىندراپايدە تاكام، شۇرشەكە دەپەزى.

تىنكراي ئو راستىيانە بىنچىنەيىەكانى شۇرشى درىۇخايدىنى سمرکوتوى چىنن
كە بوو بە ئاقارنىكى سەرىەخۇي ئاقارەكانى رزگارى گەلان. ديارە وىراي نەم
بىنچىنانە كە رېنەرايەتېيەكەيان زانستىيانە دەستىشانىان كىرەبون و تىورى شۇرشى
درىۇخايدىيان لەسر دارشت، ئاينى فاكتەرى دەپەكەش كە رۇلىكى يارمەتيدەرى
كارىگەريان لەسر كوتەكەدا ەمبوو، لەپىرەرىن. لەپىشدا يارمەتى شورەوى كە
بەدرىۇپاى شۇرشەكە سەرىەراى جىياوازى ەلەلۇنستى ستالىن لەسر شۇرشەكە
ستالىنيەتى پىرەو لىنكراى كوزانەى ئوكتا، بە ەوگى سمرکوتىن و پىشكەرتىنى
بايەتتىانەى شۇرشەكە كە خۇي بەسر راى گشتى جىهان دا سەپاندىو، يارمەتېيەكە
نەدەراپەو نەمە جەگەلو پىشتىوانىيەى ئىتەرناسىوناليزمىش.

ەلەلمەرجى جىهانىش لە گەرمەى جەنگى دوومى جىهاندا بەتايىەتى ئودەمە
ۋاپۇن ھاويەيانى نازىو فاشىيەكان بوو يارمەتيدەرنىكى سىياسى و عەسكىرى ئاوالى
شۇرشى چىندا كە پىتوانى بى تىرس و مەترسى يارمەتى لە ەمبو لايەك وەنەگىرى
بە دەولەتە ئىمپىريالىستىيەكانىشەو، بىنى ئووي لە تۇمەتى واپەستىيى ئىمپىريالىزم
بىلەنمىتەو.

۲/۵- گەپانەو بۇ پەردو

لە دارشتى تىورى شۇرشى درىۇخايدىن و جەنگى پارتىزانى دا، ھاوتسى تۇنگ
سودىنكى زورى لە سەرچاوە كلاسېكىيەكانى جەنگ وەرگرتەو بەتايىەتى خودى
چىن كە ولاتىكى پر لە ئۆمۈنى دىرىنى عەسكىرى بوو بۇ يەكەمىن جارىش لە
مىژوودا لەر ولاتەدا، كۆنترىن سەرچاوەى جەنگ و جەنگىن لەلاين ئەندىشەمەندى
عەسكىرى بەناويانكى چىن (سەن تزو) ەپناوى (ھونەرى جەنگەو) ئو سەرچاوە
گەنگى نەم كىتېپەش جەگەلەوى يەكەمىن كىتېپى جەنگە، لە زانستى جەنگى
كۆلپەتەو بەرنامەى عەسكىرى بۇ جەنگ دارشتەو. كىتېپەكە ئە پروى رەوتى
مىرۇقايەتېشەو بۇ زەمانى خۇي بەرزو پىرۇزە. (سەن تزو) لە سەردەمە
كۆزەپەرىدا، سەردەمى خۇنمىزىنى كۆپەو جوتياراندا، سەردەمى كوشتەو

گوهری برزوه‌ندی نموان رنپازی عمسکری دانپرشتوه رهفتاری نموانی نه‌کردوته
بنممای تیورییه‌کمی. به‌لکو:

رینوینی جه‌نگاوه‌رو فرماندهی چه‌کداری کردوه که جه‌نگ و جه‌نگین،
هلمست و سرکوت، له مرؤف دوستی و مرؤفایه‌تی، دادپرووری و ره‌واخوازی
جیه‌نه‌کهنه‌وه. هانیداوون: درنده‌نهن، بینگناه نه‌گوژن و له‌گدل دیل‌دا رهفتاری
جوام‌یزانه‌ه‌کدن. بیست و چوارسده واته دوو هزارو چوارسده سال له‌مویمر
نمندی‌مندی نموانی گوتیت ه‌تا جه‌نگه‌ین گرنکه.

ماو: جه‌گله‌وانه‌ که‌لکی له هزاران پروداو، سرگوزشتمی کوزن و پیشینان
وه‌گرتوه‌و تاوتی گوتارو گوتیه‌کانی کردوون. پیکه‌وه‌نی به‌ستوون و له‌بوتی
پنیوستیه‌کانی سرده‌م‌دا زاخاوی داوون. سره‌لجاسی سرجمی نمو راستیه
میوویی و پندو سرگوزه‌شته به‌نرخانش پلیمه‌تانه (ماو) پهری به‌جه‌نگی
پارتیزانی‌داو کریمه تیوری سره‌خوی شورش دریوخایمن وه‌کو نامرازنکی
کاریگری ده‌ستی گهلانی ژرده‌ستی بی‌هینزو لاواز دژی دوژمنانی سرده‌ستی
به‌هینتر به‌مرجیک تیورییه‌که له‌گدل هلمومرجی گشتی و تایه‌تیپاندا به‌گوئی.
بزم‌اوه‌یه‌کی زور نم‌رنپازه‌ی شورش دریوخایمن گمر نه‌شهوینته یاسای گشتی
خباتی گهلان نموا هاوشانی پارتی پینشروو پهری نیشتمانیی وه‌کو یاسا
پینرویان لیده‌کراو چندنین میلله‌تی دیکه‌ی ژرده‌ستی جیهان پابندی بوون،
ه‌ندپکیان سرکوتن و زوریش چواشه‌ بوون!*

نم‌گهلانی توانیان یاسا گشتی و تایه‌تیپه‌کانی گمشد‌کردنی کوزمه‌لایه‌تی و
رزگاری بدوزنده، ه‌لی باری باه‌تیپان تیکه‌لای باری خویی و تایه‌تی کردی،
سرکوتوون، له‌وانه: گه‌لی قیننام، جه‌زاتی، کوبا، لاوس و کامبؤدیا، توگاندا،
همروها چندنین میلله‌تی دیکه‌یش شورش دریوخایمن‌شیلان گرتیمو، قوربانیه‌کی
زوریشیان‌داو نازایه‌تیپه‌کی باشیشیان نواند، به‌لام ژرکوتن، وه‌کو: یونان،
ئیسپانیا، مالیزیا، بولیقا، نمرجنتین، کولومبیا، پیرو، برازیل...تاد.
نیستاش چندنین میلله‌تی دیکه‌ پینروی له شورش دریوخایمن ده‌کمنو

---

* ه‌تا نیستاش وا باره‌ گرایه‌ زوریه‌ی شورش چه‌کداریه‌گان سرکوتوون. به‌لام به‌پنج‌وانه‌وه
زوریه‌یان به‌زون. (له‌کوتایی کتیبه‌کدا له‌حوت پاشکودا نم‌راستیه‌ ده‌ملیتین)

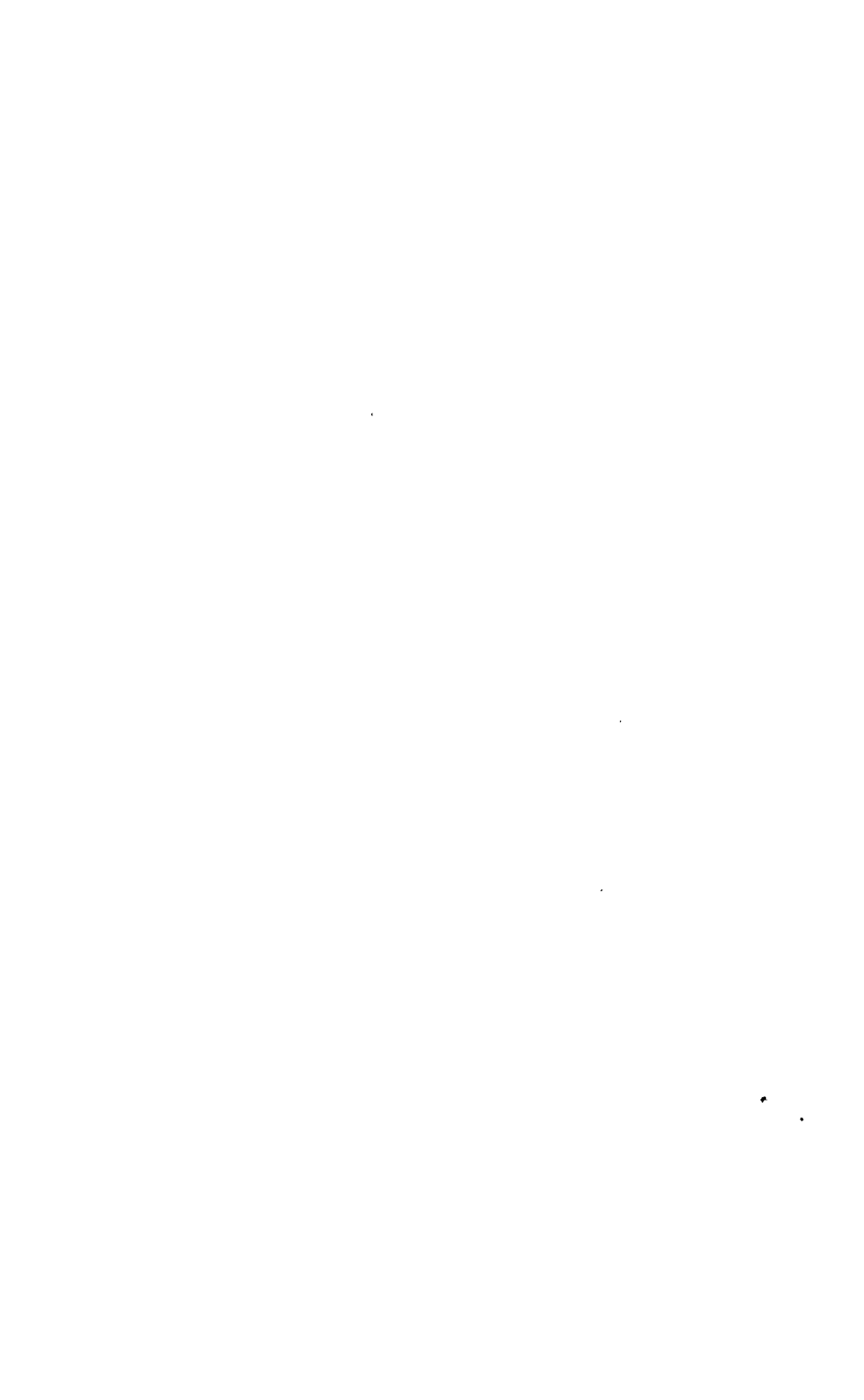
بمردەوامن لەسەر ڕۆشتنی وەکو:

کوردستان، فەلەستین، تاملیل، فلیپین، بۆرما، پیرۆ، سلقادۆر. هەر لەم سالددا
جەنگی ناوخۆی ئۆگاندا بەلاداکۆت و دۆژمینیان شکاند. بەرەو ساندینسیا و
سەرکۆتەکی بەناوبانگە.

بێنگومان ڕێبازی شۆرشگێڕانە شۆرشێ دژخواهین کە لەبەگم هەڵمەتیدا
سەرکۆتیی و دواي ئەوەش لە چەندین ولاتی دیکدا بە نامانج گەشتیی، هەر
ئەوێ لێچاوەروان دەکری هەتا ئێستاش، کەم و زۆر کاراییبەکی مای و پێرەو
پێناوی هەبن. مشتومڕی لەسەر بکری و بخرێتە ناو پاس و خواستیکی گەورەو.
ئەمەش دياردەبەکی نامۆنیبە. چونکە ئێستاش دياردە لاوەکی و قەلسەفە دژنۆکان
بە گەرمی لێیان دەکۆڵرێتەو کە هەندێکیان زیانیان لە قازانجیان زیاترە، ئیدی چۆن
ئەم تێۆرە عەسکەریبە شۆرشگێڕیبە لەکاتیئێکدا هێشتا دەیان مێللەت ژێردەستەن و
ناچاری ئەم تێۆرەیان دەکەن لێی نەکۆڵرێتەو پێرەونەکری؟ بەلام داخۆ ئەتەجەبەکی
گەشتۆتە کۆی؟ زانیی ئەمەیان گەلی گرتگە هەوادارین لەناو پاسەگدا، وەلامی
ئەم پرسیارە ڕووناکی خراپیتەسەر.

رشته‌ی بیپدم

۳- رنبازی جیاوازی پارتیزانی

نموی رومنان کردهو کورده‌های جنگی پارتیزانی و شورشی درنوخایمنی و لانی چین بود، که له چندین و لانی دیکشدا پشویه‌های گشتی چاوی لیکراو رنبازه همکمریه‌های سریشخرا، بگره پوره‌های پندرا به‌تایمندی له کوریا و قیطان‌دا که سرکوتتی گه‌لیقتنام زیاتر له ۳۰ سالو می کوریاش ۲۰ سال زیاتری خایاند.

نم و لانی له جنگی پارتیزانی به‌چو کوره دستیان پیکردو بهره بهره بهره جنگی پارتیزانی گه‌وره‌تر، همروها بز جنگی بزوت و جنگی به‌رگری ستراتیژی و جنگی هاوتایی ستراتیژی و دوا قوناغیش، جنگی هیرشی ستراتیژی که نیدی شاره‌کان و پایتختیان گمارو دداو دوا به‌ره‌لستی دوزمیان تیکوپینگ ده‌شکاندو نالانی سرکوتیان هلدده‌کرد.

وه‌کو رگونی‌ش گرایمه له و لانی‌دا باری باه‌تی و باری خزی بز هلدگیرساندن شورشی هلدوده که پیوسته‌شیشی کردی بهره نیشتمانی و شیره خیمانی جزو اجزی دیشیان داهیناوه. نموانه تیکرا لفاو بزوتنموی پورشی چشایمندی جووتیاران و هس خملک دوی ستمکاران کاریان بز کراوه ستراتیژی سرکوتنه‌کش به‌ی پشیمانی بی درنی ستراتیژی و هلدومرجی هلدکوتوری جیهانیی نه‌هاتوتندی. سهرای سرجمی نم راستیه چاره‌نوس سازانه شورشی هاچ‌کام له و لانی خاوم نمومونی شورشی درنوخایمن، (۲۰) سال گمتریان پاش قوربانیدانی سمدان هزار شهیدو تنگینراو، خاپور و پوری هزاران شاره

شاروچکه، گوندو دامسزروی نابوری بۆ سرکوتن نویستوو. (پاشان دینه سر پشتیوانی و توانای دوزنان) نمانه وا، جگه لم نمزمو نانه له ولاتی دیکدا شورش به رنبازی جبارازی دیکه بشموه هلگیرساوو سریشخراوه. نمانش بوزخزیان مایه پاسبیکی گهرمن بگره پای واش همه نم شورشانه بهودمزائن له یاسای شورشه گانی چین و قینام و ماننده گانیان ترازاونو به رنبازی سریشخزیان له جیهان دا دهزائن. نمانه چۆن نهیه؟ دهی پروانگه به کیان لاسر بکه بنهوه.

۱/۳- به که میان، کوبا

(۵.۷) سال له مویبر (۲۸/ی نوکتیبری ۱۴۹۲) سولی کشتیه کی (گریستین کولومبس) بهرستینی دورگی کوبا کورتو ناوی ولاتی (کوبا). وهکو ولاتیکی نهریکای ناوهند گهته ناوانهوه.

له دوزرانیهوه هتا سالی (۱۸۹۹) تاقه سالی ۱۷۶۲-۱۷۶۳ لهیز دسهلاتی ئینگلیزدا بهوه. ئه گهنا پاقیه کی (۴.۷) سالی رهبق ئیسپانیه کان داگیران کردوه. پاش نهوه ولاته به کورتیهوه گانی نهریکا، هیزی تیندا پیاده کردوهوه هتا سرکوتنی شورش رزگاری، لهیز دهستی خزی و به کزنگیراوانیان بهوه.

داگیرکردن و چوساندنیهوه نتموایدتی لهیزوو کوبایه گانی هانی خهبات له سالی ۱۸۹۸ بۆ ساوهی (۱۰) سال داوهو. لم (۱۰) سالدا راپهرینیکی چه کدارانی خویناوی بهرپاگراوه (۸۰) هزار ئیسپانی و (۴۰۰) هزار کوبایی کوژاون. سالی ۱۸۹۵ دهسان راپهرینو شکاونه نهوه. سی سال پاش نم راپهرینه شکستخواره وه به پشتیوانی گهرمی نهریکا، ئیسپانییه گانیان دهرپه راندوه. له گهلا نهریکایش ههمیشه له کیشو شورشوردا بهون. چونکه نهریکا له ئیسپانیا داگیرگهتر بهوه. سره لجام کوبا له سالی ۱۹۳۳ وه کورتو دهست (باتیستا)ی دیکتاتورو ههمیشش لهو سالاندا مانگرتن و راپهرین بهر دهوام بهوه، گهرنگهرین بهوداوی سیاسی که دیکتاتوریه تی باتیستای له مدعه کدا، هلپواردن سالی ۱۹۵۲ که سی کس کاندیدی سره ک کوماری باتیستا سینه مین دهنگی هیتا. وه گهر خووی دیکتاتوره کان، ددانی به دزانی خزیلدا نهوا دهستی بهسر گهره ترین پادگانی (هاغانا)ی پایتهختی ولاته کدا گرتو به کورده تا ناکامی هلپواردنه کی به تان کردوهوه خزی داسه پاند. نکواته: کاسترو... پاریزرنکی ۲۵

ساله دهبن له میتینگیکی ناسایی هافانادا داوای سزادانی باتیستای کردووه، چونکه: هرگهی شهمه می بهرگری کۆمه لایه تی ولاته که می بهو کوده تایه پیشیل کردووه. له بهشینکی ناخواتنه که پیدای دهلی: لۆژیک دهلی ته گهر له کوبادا دادگا و دادپاری هه به دهبن باتیستا سزا پهری و ته گهر باتیستا سزا نهدری و ههروه ها درۆه به کاری خۆی به ناوینشانی سهرپشکی ولات و سهرۆکی کۆمار و سهره ک وهزیران و سیناتۆر جهمرال و سهرۆکی کاروباری سهریازی و داوده زگا کانی ده که می ولات و دهسه لاتی تمغیزی و دهسه لاتی یاسا پهری و خاوم و خاوه ندریعی گه یان و مالی تموای خه لکی گه یان خاوه نی تموای مهرای نهوان به دات له حالته وادا دادگا نامینی. به لکو نه دادگایه سهرکوت و خاش دهبن. نا نه مه راستیه کی هه راسان کهر نییه <۷>.

ههنگومان گوتی ناگراوی و له ئالۆزترین دۆخی کوبادا، خاوه نه که می له پاشه مۆژدا ده گاته خاوه نی شوپش، ههروه هایش بهو. پاش نه میتینگه ناوینگی کاسترۆ فهری، کوبه ههتا دههات دوجاری قهرانی ئه پهری و کۆمه لایه تی، سیاسی و عهسکهری پهر دههوه. ههزیه سیاسی به گانهش تیکرا هه ر لایه ک له روانگی به بنایه تی خۆیه که مۆتبه و نه تیکۆشان، له ناو نه ههزیه نهاندا (ههزیه کۆمونیست) به ههزیه ترین و کار به گهر ترین ههزیه کۆمونیستی ئه مریکای لاتین بهو. به که مین ههزیه به وه توانیه تی له کابینه به کی نه شته مانی دا هاو به شی به کات. له سالی ۱۹۲۵ به شه وه دامه زراوه. به لām نه ههزیه ش ههروه که ههزیه ره یه یه یه نیسته کانی ده که می هه یان، به تای له شوپش ترسان گرتبه وی.

سالی ۱۹۳۴ له راپهرینه کی گشتی چه گدارانه دا، ره نی ده یکتا تۆری (ماگادۆ) ره یه یه نه راوه. که یی ههزیه کۆمونیست له ترسی نه وی گویا نه وه کا ئه مپهریالیزم ده ست تبه و راته ناو کوبه وه خۆی له راپهرینه که دزیه ته وه داوایش له گر نه کاران کردووه واز له راپهرینه که یان به یه یه نه سیاسی ته راست تازویه ههزیه ناوهر و درۆیه درایه وه یان ده دا له به ی ره یه زوم و په ر له مانه وه، گه شه به ولات به مهن و ژانی سیاسی خه لک که م به که نه وه. نه وی به یه یان لی ته کردووه نه که به به ره تیه که می سهرشانیان بهو نه ویش: ره خاندنی به و ژوازه ته له به ی شوپشه وه. له ولاته شدا.

<۷> مهنچهر که مالی ته. مسائل نه مکه ره یی. کوبه. کاسترۆ انقلاب. مۆسه اته شارات امیر که یه ر، ته ران ۱۳۶۶ ص: ۳۲۸ و ۳۲۹.

چاره‌نووسی خه‌لک پنگای شۆرشگیرانه‌ی خۆی پینچوانه‌ی راست‌ناژۆی ریفیژینیسته‌کان دۆزیوه‌و نهده‌کرا میلله‌تیک داها‌تی تینکرایسی سالانه‌ی همرکسینکی (۳۱۲) دۆلار بێ، له‌کاتیکدا هی داگیرکهره‌که‌ی که (۱۱۲) میلش لینی دوور بێ داها‌تی سالانه‌ی هاوولاتییه‌کانی (۲۲۲۹) دۆلار بێ واته‌ ده‌رووبهری حموت به‌رامبه‌ر. نهده‌کرا میلله‌تی برسی‌وا له‌به‌رامبه‌ر داگیرکهری خوینمه‌زی وادا به‌ر له‌ شۆرش نه‌کاتوه‌و به‌ ئومیدی په‌رله‌مان و تهنه‌ خواردوی دروشمی ریفیژینیسته‌کان مان نه‌گرتی، رانه‌به‌ری و شۆرش هه‌لنه‌گیرسینی، نه‌کا نه‌مریکا ده‌ست‌وه‌رداته‌ نیشمانه‌که‌یان.

۲/۳- شۆرش‌ی بێ پینشه‌رو

گوترا به‌هه‌زترین هه‌یز، هه‌یزی (کۆمونیست) بووه. ئه‌مه‌یش له‌ شۆرش ترساوه‌! له‌به‌ری هاندانی جهماره‌رو ره‌خساندنی زه‌مه‌ینه‌ی شۆرش به‌ پینچوانه‌و که‌ جهماره‌و که‌وتۆتسه‌ر هه‌لۆسته‌ی شۆرشگیرانه‌ ئه‌م هه‌یزه‌ ساردی کردوونه‌توه‌، واته‌: باری به‌به‌تی له‌ که‌پادا هه‌لکه‌وتوه‌، به‌لام باره‌ خۆبیه‌که‌ له‌باری بردوه‌. هه‌ر بۆیه‌ نه‌گه‌ر به‌ یاسای گشتی و به‌به‌تی‌بایه‌، ده‌بوو شۆرش له‌ که‌پادا هه‌رگیز به‌ریا نه‌کرا، که‌چی واش‌ده‌رنه‌چوو!

راسته‌ له‌ که‌پادا هه‌یزی پینشه‌رو نه‌بووه‌ جله‌وی خه‌باتیش به‌ده‌ست هه‌یزه‌و نه‌بوو. هه‌روه‌ها که‌وبا ولاتیکی پان‌وه‌هرین و خاوه‌ن گه‌له‌نکی زۆریش وه‌کو چین نه‌بووه‌. هاوسنووره‌ ده‌ریای ئه‌مریکا‌ش بووه‌ که‌ سه‌رکرده‌ی ئیسه‌ریاله‌یزمه‌. ته‌واوی ئه‌وانه‌ راست و دروستن. به‌لام له‌ به‌رامبه‌ر ئه‌و راسیانه‌دا که‌وبا بارودۆخیکێ تایبه‌تی جیا له‌ بارودۆخی چین و فیتنام و کۆریا شۆرش به‌زۆنی بووه‌، ئه‌مه‌یش:

- جۆشخواردنی خه‌لکی شه‌اره‌کان بووه‌ دژی رژیمی نه‌فرت لیکراوی باتیستا.
- جۆتیارانی له‌ کینلگه‌ی گه‌وره‌ی رژیمدا له‌ژێر باری خراپه‌ترین چه‌وسانه‌وه‌دا نالاندوویانه‌و کینلگه‌ی شه‌کریش به‌شینکی هه‌ره‌ گرنگی ئابوری که‌وبا بووه‌.
- سه‌رجه‌م هه‌یز و لایه‌نه‌ سیاسی و پیشه‌یه‌کان، سندیکا و کۆمه‌له‌ رۆشنه‌بیره‌کان، ئۆپۆزیسیون بوون.

- هه‌رچه‌نده‌ رژیمه‌که‌ دیکتاتۆری بووه‌، به‌لام له‌ ڕووی چه‌که‌وه‌ به‌هه‌یز نه‌بووه‌.
- جهماره‌ری ولاته‌که‌ خاوه‌ن نه‌زموونیکێ خه‌باتی میژووسی بوون و گه‌یانی شۆرشگیریه‌تبیان پته‌و بووه‌.

تعاونی شو پرئینسپانمو هی دیکه‌یش، بزوتنموه‌ی شوږشگیرانه‌ی خستېووه‌گرو کوپایان کړدېووه بنک‌یه‌کی شوږشگیرانه‌ی شمیرکای ناوهندی بڼه: همدلته‌کی کوشنده‌یه وا بزاندري له کوپادا له خورا یان تمنا به پینک‌ووه‌نای هیزی پارتیزانی توانواوه رژیم‌ی باتیستا له پهنای شمیرکادا پروخیندری. لیکدانه‌وه‌ی وا بعه‌لچوونو بعه‌لبردن‌ینکی گموره‌ی تیزری خدلکه. چونکه بزچوونی وا بناغدی زانستی نیمو زور جار بووخته مایه‌ی ټینکشکانی گملی. لایمنی چمپو بزوتنموه‌ی چه‌کداری له چمن‌دین ناوچدا. شوږشی چه‌کدارانه، پرؤسه‌یه‌کی عمسکری داېراو له باقی دیاردو دمرک‌وته‌کان نییبه، گرندراوی پڼوهندیه‌ی ناوړی و کومه‌لایه‌تی و سیاسیه‌کانه. بدلکو له‌وانیشموه همدله‌قولی و به هزی له‌وانیشموه سر یان ژور ده‌گموی.

همن، پارتیزانو پارتیزانی به سوپرمان و سوپرماتیتیه‌تی ټنده‌گن پښان وایه: تفنگ و نالای سوړو ناستیزه سرکوتن بده‌ست دین بزچوونی واش له لایمن تیورسیسم و نووسره بانچه‌یه‌کانمو له‌ناو لاوانی چمپو چمپاوی دا بلاو‌ده‌کمنموه. به تاییه‌تی تیزه نمزؤکه‌کانی (رؤژی دویره) و تاراده‌یه‌ک هی گبقاراش که له جیهاندا پهنای (البزه الثویه) ناویانگیان دمرچووه.

نووسری پهنایانگی فله‌ستینیش (منیر شفیق) له‌ناو دولته‌ عمره‌بیه‌کان و شوږشی فله‌ستین دا گملی جار لیکولینموه‌ی لسمر جمنگی پارتیزانی وه‌کو یاسای نه‌گژدی رڼبازی رزگاری گهلانی ژرده‌سته دهنوسی و چمن‌دین کټنپو نامیلکه‌ی لم باروه له نمندیشی رڼبرانی پارتیزانی جیهانییوه گولبؤز کړدو له کوردستانی بشی عیراقیشدا رواجیان ده‌درایه، کمچی... رؤژی دویره ده‌مینکه لسمر پلده‌کی حیزبی سوسیال دیموکراتی فمره‌نسا بسمرک‌ردایه‌تی (فرانسوا میتران) خمریکی (بوثره‌ی) بازاری هاوېشه‌ا (منیر شفیق) ناوی جارانی گوهمو له‌نریشموه خمریکی (مارکسی-اسلامی) به.

له کوپادا پاش نموه‌ی کاسترؤ بوو به سیمایه‌کی ناسراوی نوپؤزیسیونی چمپ، مارکسی نموو. له حیزبی کؤمونیست یان هیچ حیزبینکی دیکدا نموو. خزی پاش نموه‌ی لمرنگی دادگاو پمرلمان و خزب‌شان‌دان و مانگرتن، بی تاقعت بوو بوو، کومتېووه رڼک‌خستنی بزوتنموه‌یه‌کی چه‌کدار له ۱۹۵۳ دا وه‌کو شپوه‌یه‌کی دیکه‌ی خدبات رڼبازی چه‌کداری گرتېمرو به (۱۷۰) جمنگاومر همدلته‌تیا بده‌سر نژدووی همار کس (مونکا) دا. شکان و پاش شکسته‌کش کشانموه بز شاخی

(سیراماسترا-۱۳۹۶ پی: بهرزه) دواى چمند رۇژنك له دامىنى شاخه كيدا له پرخى خونكى پاش شه كەتيدا، كاسترۇ دوو هاوپنى ده گيرىن (رائول كاسترۇ) ي براى و چمند جىنگاويرى ديكه كه له همان شاخدا خويان شاردېووه دواى گرتنى كاسترۇ تسليم دهېئوه.

بهرنكوت كۇنه دۇستىكى كاسترۇ بهناوى (پدروساريا) فرماندهى نمو سربازانى كردوه كه رنكچوونه سمر كاسترۇ. بهريش بووه كه لههر كوينهك دهيندرى دست بهيى بكوروى. كۇنه دۇسته كيشى سمرهراى نموى عسكمرش بووه بهريارى كوشتنى پى بووه، بشى كوشتايه خهلا تيش ده كرا بهلام ويژدانى هاوپنيه تى و مرؤفايه تى بهيى هيچ مهبستىكى تايبه تى، رنكى ندادوه تاوانى وا بهرامهر كۇنه هاوپنيه كى خوى بكات. به بيانوى پشكنى گيرفانى كاسترۇ لىى نزيك ده كورنمووه دهچينته كورنى كه: جارى ناوى ناشكرائى خوى نلى. نيدى كاسترۇش تينده گاو كه ده شيگه يمنه هاڤانا ناوانس و رۇژنامو حيزه كان ناگادار دهين، بهمش گيانى رزگار دهى. ليزدا جنى خويده تى دوو راستى بهمينه روو:

- دۇخى كويا به چمنش جۇشى شۇرشيگيرانهى خواردووه، تمنانت بهيىرى بزوتنموه چەكداريش گيراوه، به ناشكرا نه يانتوانيوه بهيكون. نممش بز بهيىرىكى وه كو كاسترۇ كم نيبه هتا نغانى چيده كاو گله كدى چون رزگار ده كات.

- پدروساريا بهوكارى بهرامهر كاسترۇ كردى ناوى خوى به زير له ميژوى كويادا نهخشاند، پارو پاداشت، پلمو پايه، كاريان نه كرده بووه سمر ويژدانى نيشتمانى و مرؤفاندى. جواميزى وا نهك پينچوانه كدى هميشه ده درهوشتموه.

پاش شكستى نم هلمه ته، كاسترۇ له زيندان دهر باز دهى و له پينغوو پتر دهينته شۇرشيگيرى ناسراوى كويا. دهچينه دهرموو بهناوى رۇژى هلمه ته كيوه بزوتنموه يه كى شۇرشيگيرانه پينكوه دهى. پاش خوسازدانىكى گيرم، سالى ۱۹۵۸ ديسان بزوتنموه چەكدار بهري كرده وه. بهرنامهى سياسيشيان رنكخستنى تعاوى تۇپۇز سيزونه كانى كويا بوو كه لايىنگرى خباتى شۇرشيگيرانو كۇمارى ديوكراسى بوون. توانيشيان نم لايىغانه رنك بهمن:

۱- بزوتنموه ۲۶ى حوزهيران ۲- حيزى (نهتن- تېكوز) ۳- كۇميتى بهيىرى به تى شۇرشيگير ۴- حيزى كارگيران ۵- حيزى شۇرشى كويا ۶- حيزى ديوكرات ۷- فيدراسيوني خويندكاران ۸- رنكخراوى نمسيران ۹- راپهرينى بهرگرى.

نموانه، لهنیو خزاندا یه کیتیبه کی تۆکه بیان دروست کرد. به لأم حیزی کۆمونیستیان پشت گوی خست. لهر نموی دوی بزوتنموی چه کداری بوون و ده یانگوت: کاسترۆ کارسات ده خولقینی و خباتی کرنکاران لهار دهبات پاشان حیزی کۆمونیست بهره بهره هلونستی خوی گۆری و چمشی لایه کی لاره کی له کاتی سرکوتندا حیسایان بۆ کرا. نه گهرچی سهربرای نمو هلونستمشیان بۆ نموی بهره گهل کیشی قولی تینه کوی کاسترۆ نهیده هینشت به توندی دژایه تی بکرن.

نمو راستیانه، کوا به کورتی خزانه بوو، ده ریده خمن که شۆرش کویا سرچالنه دستی پی نه کردووو تمنا به (بهۆره) پیریان له سرکوتن نه کردۆتموه (وه کو پاشان دهوستر و پیشان پیری) به لکو هیل سیاسی و یه کیتی سیاسی و راپهرینی خه لکیشیان لهر چاو گرتووو ئینجا خباتی چه کداریان به ریا کردووو. راسته شۆرشه چه کداریه که پالهیستۆیه کی کاریگر بووه بۆ سهر رۆنم، به لأم تاج لهر دانانی سرکوتن، له شاروه، له رینگه راپهرینی کۆمه لانی خه لکوه گه یشته ناکام، نه ک تمنا به لولی تفنگ، تمنانت که باتیستا سهر نه بجای راپهرینی جمعوهر، هه له تبهو، سهره تا کاسترۆ به گالتو پروپاگانده ی زانیوه، گوتبوو: هینشت ئیمه لهره تاداین. ناهه قیش نه بووه نمو کاتمی رۆنم پروخواه شۆرشه که تمنا دوو هزار پینشمهرگی رینکخستووو. کواته: نه گهر کاسترۆو شۆرشگیرانی کویا به رواله تی دیکتاتۆریه تی باتیستا هه لخله تابه ان، ههر گیز بهو زوو به شۆرشیان به ریا نه ده کردو نمو هه له هه لکوتوویه یان پی نه ده قۆزرایوه. ئیدی لهو ولاتندا وێرای نه بوونی حیزی پینشرو هاری به به تی شۆرش به تبه واته تی لهار بووه، ربه رانی شۆرشه که له ناو ئۆپۆزیسیۆندا ئه پهری زیره کانه هه لسو داوون بۆ به سرکوتوون.

۳/۳ - ئهریکای لاتین

پاش سرکوتنی شۆرش چه کداریانمی شاخه کان راپهرینی خه لکی شاره کانی کویا هاوشانی جهنگه پارتیزانی، وه کو ئهموونیکه نوی چمشن کاری کرده سهر هستی سیاسی چمپو خستتبه سهر هه لونیستی پیاچوونوه به رینهاره کۆنه کاندایا، چمندی بۆچوونو لینکدانموی سیاسی - عسکری لهر سرکوتنی شۆرش کویا هاتنه ئارا. که گه لاله تبزویه که بیان له ناو نمو چه پاندا له: (البۆره الثوریه) دا

يەكالا كرايوە، لەبەنچەنەشدا ھاوكنەشى گەلاڤى تېۋرىيەكە پىنچەوانى بۇچەرونى
چىنايدىتى كلاسكى باۋى سەردەمەكە بوۋە كە:

- داخۇ حېزب شۇرشى پى ھەلەدەگىرسى؟

- يان شۇرش حېزبى پى. دروست دەكرى؟

ھەرچى بۇچەرونى كۈنەكانە سوور بوون لەسەر ئەۋى بەبى حېزبى پىشەرە
(پىشەرەكەش خۇيان پى) ناكزىو ناشى پىر لە شۇرش پكرىتەۋە چ جاي بەشكرى.
بەپىنچەوانەشەۋە (بۆترە) چىبەكان دژى ئەو حېزبانە بوون بە ترسنۇكو
بۇچەرونىكانيان بە سواۋ دەزانىن و دروست كەردنى بۆترە لايمان چارەنوس ساز بوو.
ئەۋەنى سەركەوتنى شۇرشى كىپاش جۇكەرى دەستىيان بوو. لەۋەش زىاتەر (رۇژى
دەرىيە) قەلەمى (بۆترە) چىبەتى لىدادەگىر و دەلى: «لە ھەندى ۋولاتاندا ئەو
كۆمەلە شۇرشگىرەنى كە بە گەرمى بۇ سازدانى خەباتى چەكدارانە پادەپەرن،
خۇيان لەزىر چاۋدەزى راۋەدوۋنانى ئەو حېزبە (ماركسىيە-لېنىنيانە)دا كە زۆرەيان
دەستىيان لى ھەلگەرتەۋە زۆرتر لە چاۋدەزى راۋەدوۋنانى دەزگا سەركەوتكەرە
پەرسەتەنەۋەكانى دەۋلەتان دەۋۇزەۋە <۸>.

ئەم دەپەۋ دەپە، دژى حېزبە كۈنەكان داكۇكى لىكراۋە كراشە سۇنگى
سىياسەتلىكى تازە، لە ئەمىركاى لاتىن دا. بەمەش خەباتكردت دژى حېزبە بەناۋ
كۆمۇنىستەكان كراپە ئەمىركىكى ھەرە گەنگى پارتىزان. ئىدى گۆنەدەنە پەرسە
كۈنەكان لەمەر: ئەۋى حېزب پىلى راستەۋ ئەۋى نەپكا نادروستەۋ ئەگەر حېزبى
پىشەرە نەبى ھىچ ناكزى، ئەو قسانە كە جازان زۆر دەگەتران و ئىنچىگار كەمىش
كاريان پىندەكرا. لە ئەمىركاى لاتىن دا بەتايىبەتى لەناۋ چەپەكاندا باۋيان ئەما ۋەكو
چەند بۇچەرونىكى گەرو گول تەماشە دەكران. ناكامىش پاش سەركەوتكەردنى شۇرشى
كوبا تىن و تاۋى خەباتى چەكدارى ئەمىركاى لاتىنى تەنپەۋە ھەستەكانى
پەرسەتەلىسى چەكدارانە تەقەبىنەۋە.

(بۆترە)كان لە سالى ۱۹۵۹ ۋە پاش سەركەوتنى شۇرشى كوبا، لە (سانتۇ
دۇمىنگۇ، پاراگوۋى، كولۇمبىيا، ئەمىركاى ناۋەرەست، پۇژەلەڤى بەرازىل،
پېرۇ، كۇزۇكۇ...تاد.) راپەرسىنى چەكدارانەيان بەرپاكرە. لە گۆندەكان و لەناۋ
جەۋتیاران، شاخ و جەنگەلەكانەۋە دەستە پارتىزانىيان خەستە گەپ. ناۋچەكانيان

چەندىن سال شۇمۇزاند. ئىمىرەكى ۵ سال. خاياند، تىنكچوون و لىنك بىر بونى ناوخۇيى ھازىمەنى شەرى ناوخۇيى كوردستان، لغاۋ ئىوانىشدا تەشەنى شومى سەند. دۆمەنىشيان بە پىشتىۋانى ئىمىر يالېزم ھەلى شەرى ناوخۇكەيان قۇستەنە كەوتنە خۇيان و بىر بونە وىزەى پارتىزانەكان. لە كۆلۇمبىيا و ئەكوادۇر، پىرۇ، پاراگودا رەشەبەى شەكست ھەلىكرد. جووتىارانى بەرازىل بەر بىرەيتى رەبىرى دەر كەوتوۋيان (خولباۋ) تىنك و پىنك شكان. لە ئەرۋەنتەنىشدا پاش ئەۋەى رۇنم ھەلىۋاردنىكى ئازادى بەتال كەردەۋە راپەرىنىكى گەۋەى مېللى تەقىۋەۋە زووش دامركىندرايەۋە. ئاكام چەندىن گرۇپ و رىنكخراۋى بۇرۇۋانى بچوۋكى چىپ، گىۋو گرۇ بون و چوونەۋە قاۋغى تەسكىان، ۋەكو:

- بزووتنەۋەى كرىكارو خۇندكارو جووتىارانى كۆلۇمبىيا.

- بەكىتى شۇر شىگىرانى لاۋانى ئەكوادۇر

- بزووتنەۋەى چەپى شۇر شىگىرە بىرەى چەپى شۇر شىگىرە.

- پىشەرۋە سۇبىالىستەكانى ئەرۋەنتەن.

- بزووتنەۋەى پىشتىۋانى جووتىاران و پالى چەپى جىزى سوسىيالىستى ئۇرۇگۋاى.

لەۋەكان پرا ديارە ئەۋ راپەرىنە چەكدارانە ھەلچوونى چەپى پاش سىر كەوتنى كومان. ھەر بۇرۇش زوۋ داچوون. گىشاراش كە ئەندازىارنىكى تىزەكەۋ دۈۋەمىن رەبىرى كارامى شۇرۇشى سىر كەوتوۋى كوما ھو، كىتەپەكانى لىسەر رەبازى پارتىزانى ئىستاش دىراسە دەكەن و سوۋدىان لىۋەردەگىرەن. ھەلەكانىشى لىۋەراۋىن كە چاۋ لىپۇشنىيان زىانى ھەپە، بۇخۇى ۋەكو قارمانىكى شۇر شىگىرە مايدى شانازىدەكى مېۋوۋىيە كەچى ئەمىش پاش ئەزمونىنىكى قولىۋە بە ئاستىنىكى سىياسى-ئەسكەرى بەرۇرۇرە ناۋبانگىنىكى زىاتىرىش پلىۋى ۋەزىرى لە كودادا جىۋىۋىلىۋ خۇى دەگەپەنەتە جەنگىلۇۋ چىپاكانى بۇلىشيا، تا ۋلاتىنىكى دېكەى ئەمىرىكەى لاتىن لەدەسەلەنى ئىمىر يالېزم رزگار بگات.

لەبىر ئەۋەى گىشارا پىنى ۋاپوۋە دروستكردنى (بوتەر) دەستەبەرى سىر كەوتنى شۇرۇشە، خۇى و چەند ھارۋىيەكى دەگەنە بۇلىشياۋ چەند مەفرەزەپەكى چەكدار پىنكەۋە دەنەن. ئۇردى ھەلگىرساندىنى شۇرۇش دادەمەزىنەن. چەندىن شەرى سىر كەوتەنەش دەكەن. بەلۇم (بوتەر) بە رەبىرەيتى رەبىرىنىكى ۋەكو گىشاراش نەك بۇلىشباى پىن رزگار نەكرا، بەلكو ژيانى خۇدى گىشاراۋ ھارۋىنكەنىشى رزگارىان نەپو، ھۇپەكەپىشى ئەۋەپە كە: بارودۇخى بۇلىشياۋ كوما گەلى جىاۋاز بون:

بزووتنموی شوږشگیزانه له بولیشیادا نهیو. حزب و گروه چمبه کانیس نهک لفاو خزیاندا ږنک نهیون بلکو نامادش نهیون یارمته گیفارا بدن.

لهروی کومه لایه تیشمونه رژی می بولیشیا پاش (۲۰۰) سال چوسانموی دهره گایه تی، هندی دستکوتی چینایه تی سرمایداري داپوه جووتیارانو نم دستکوتانمش ناکوکیه چینایه تیه کانی کمتر کردهو. بازاری سرمایداري بوژاندهو، رقو قینی جووتیارانی تا راده په کی زور نیشتاندهووه. سرجمی نو راستیانمش دخی سیاسی بولیشیا پان خاو کردهو، بویه (پوږه) و گیفارا نه پانتوانی خلک په تایه تی جووتیاران بزوین، دهرکوت:

۱- سرکوتی شوږشی کوبا پونه دی په کوملی هلمومرجی گشتی و تایه تیهوه ههوه مرج نیبه له ولاتیکی دیکدا کتومت دوویات ههوه.

۲- (پوږه) یاسای گشتی زرکاری گه لاتی نمریکای لاتین و ژردسته نهیو وکو دهرسترا وای لیکری و پیره بکری.

۳- نیمپریالیزم نه گره بهموی شوږشی کوباوه غافلگیر کرابی و دهرکی به مدرسیه کانی لسمره تاوه نه کردهی، نووا پاش سرکوتی شوږشه که پنگومان پمندیکی گهری وهرگرتوهو له باقی ولاتانی نمریکای لاتین دا فریای خوی و رژی و وابسته کانی کتوهه. بویه له همان روانگی شوږشی کوباوه بینینی دخی بولیشیا هله په کی کوشنده هوه.

. نهیوهو... نو ولاتانی مه لېمندی خباتی چه کداری نمریکای لاتین پون لهری سرکوتن و دوویات گردنموی چمن دین کوبای دیکه، کچی کرانه نزمونگی سرخستنی شوږشی چواشده دهان کوده تای فاشیانی دیکتاتورانه، لومش دژوارتر، ناوکزی خباتی چه په کان هله گیر دراو بؤ ناکوکی کوشنده نیوان گه لاتی ناوچه کو به توندی: نه کوادوری دژی پیری، پیری دژی بولیشیایی و شیلی، بولیشیایی دژی پاراگوایی، شیلی دژی نمره نجنی... تاد... تیکر اشیان په دهسیسی نیمپریالیزم تمقینهوه. سرچاوه چینایه تی نو شان و کشانمش ده گهرتیهوه بؤ ږلی لاوازی ورده بوژوا. نم چینه بهموکی پایدی نابوری لمرزکیان ده توانن نوینمروهی شه بولینکی ثابید بولژوی چپ بن، که بهموی خیانه تی بوژوا نیشتمانی و لاوازی کریکارانوه دهروشین، سره تا به توندی هله دهچن، به لام که نمرکه کان سدنګین دهن و کاروانی خبات دوچار ی چرم مسری سخت دهیت، نیتر همرگیز نم چینه لاوازه توانای برهه لستی پشود ریژی نیمپریالیزم و

سرمایه‌دارانی وابسته‌بان نامینی. چونکه ورده بۆرؤوا له بروی ئابوریوه لاوازو
 ئهوان بههینن. نه‌گهر باری بههتی چهشی کویا ئیمپریالیزم له پهلوی پز نه‌مخت،
 ورده بۆرؤوا به درووشی چهپو رهنیازی پارتیزانی ناتوانی له بهرامهریاندای خۆ
 راپهری. ناشتوانی شیوازی پارتیزانی به‌گه‌یه‌نیه‌ته راپهرینی رووخاندنی
 وابسته‌کانیان له شاره‌کاندا.

به‌شینه‌یه‌کی گشتی، لاوازی ئابوری ورده بۆرؤوا له به‌هره‌هه‌رکانی کردنی رۆنه
 زه‌رده‌سته‌کانی ئیمپریالیزم به‌ناوی مارکسیزم-لینینیزم به‌شینه‌یه‌کی جزواو‌جۆر کاری
 نالهباری کرده سهر شو‌پشی ولاتانی ئه‌مریکای لاتین و هه‌ندی ولاتانی دیکه‌ی
 ئاسیاش و دوو‌چاری شکستی قورسی کردن.

ورده بۆرؤوا، نه‌گهر له‌سهرده‌می سهره‌له‌دانی سرمایه‌داریه‌وه هاوشانی بۆلی
 چاک (له‌چاو چه‌ینه‌ کۆنه‌په‌رسته‌کان) گه‌لی کیشه‌یه‌شی بۆ گرێکاران هه‌رده‌م
 هه‌هری، نه‌گهر هه‌تا ئه‌و قۆناغه‌ی هه‌شتا بۆرؤوای نه‌شته‌مانی (پیشه‌سازی) که‌مو
 زۆر تووشی نه‌شته‌مانه‌روهره‌تیان مابوو، ورده بۆرؤواش له روانگی خۆیه‌وه دۆی
 چه‌ینی له‌خۆی پالانتر سه‌نگه‌ریشی گرتی، ئه‌وا ده‌بی بزاندری پاش په‌رسه‌ندنی
 ئیمپریالیزم و چۆر به‌کردنی بۆرؤوای نه‌شته‌مانی له‌ خه‌باتی نه‌شته‌مانی ورده بۆرؤوا
 به‌وسه‌ر گرێکاران و فله‌سه‌فه‌که‌یان گه‌لی له‌کۆن ترسه‌ناکترن. چونکه‌ چه‌ینی که‌ی
 به‌رکی که‌مه‌کی جاران (بۆرؤوای نه‌شته‌مانی) که‌ له‌ ترسی ئه‌و ورده بۆرؤوا به‌لای
 پڕۆلېتاریا دا‌یده‌ش‌کانه‌ نه‌ماو‌نو له‌م هه‌لومه‌رجه‌دا ئه‌تر مه‌یدانیان بۆ چۆل به‌وه
 خۆیان به‌چه‌سپه‌ین و ئه‌ستا که‌مه‌تر مه‌نه‌تی گرێکاران و به‌روا‌وه‌ر که‌یان له‌ ولاتانی
 زۆرده‌سته‌دا ده‌زانن. مه‌گهر بۆ شیواندنی به‌ت. هه‌ر به‌یه‌ ده‌یه‌نین له‌ناو خه‌باتی
 رۆگاریخوازانه‌ی میله‌هه‌تانه‌دا زیاتر دوا‌یه‌تی مارکسیزم ده‌که‌ن.

٤/٣ - خه‌سه‌له‌ته‌کانی دوو رهنیاز

شو‌پشی چه‌که‌داری له‌ کوبای له‌ ولاتانه‌دا جگه‌له‌وه‌ی جی‌اوازی‌یه‌کی به‌رچاوی
 به‌نچه‌ینه‌یه‌ی له‌گه‌ل شو‌پشی درۆخایه‌نی چین‌دا هه‌یه‌ له‌ راشتیه‌شدا کاسترۆ خۆی
 ده‌لی: هه‌تا شو‌رشم‌ان کرد من هه‌یج کتیه‌یه‌کی (ماوتسی تونگ)م نه‌خوینده‌وه‌وه،
 که‌واته‌ له‌ دوو روانگی جی‌اوازه‌وه رهنیایه‌تی هه‌ردوو ولاته‌که‌ رهنیازی رۆگاریان
 دا‌رشته‌وه‌. هه‌لومه‌رجی چین جۆرنیک رهنیازی خواسته‌وه‌وه‌ی کوباش جۆرنیکی
 دیکه‌. ئه‌و به‌زوتنه‌وه‌ جووتیاریه‌وه‌ ئه‌و چه‌وساندنه‌وه‌ ده‌ره‌به‌گه‌یه‌ی له‌ چین‌دا هه‌به‌وه‌،

له کوبادا به جزینکی دیکو به شینوی جیاواز هېووه. لهچیندا که دانیشتهوانی
 سدان جار له کوبا زووتر بووه تنیا دوو چیزې بهیژی تیا بووه (کومیتانگو و
 چیزې کومونیست) په کینکیان دسه لاتدا نوی دیان نویزیسیونی شوړشگیر.
 کچی کوبا چندین حیزب و لایمنی نویزیسیونی تیدا بووه دسه لاتیش بدست
 دیکتاتوری بووه. دخی شاره کانیسان جیاواز بووه شوړشده کانیس له هلمومرجی
 جیهانی گوردراودا هملگیرسان. نسه جگله باری جوگرافی ولاته کان. وهکو نو
 جیاوازییه زه قانه له نیوان چین و کوبادا هېووه، وپراش شوړشی چه کداری به دوو
 شینوای جیا له همدوو ولاته کیدا هېووه له همدوو کیشیانده له جنگی
 پارتیزانیوه دستیان پیکردوه. نهمش نوه ده گمینی هتا نموده میش له پرامبر
 رژیم بهیژو دیکتاتوره کاند شوړشگیران سمرهای جیاوازی بارودخی ولاته کانیان
 له پروی باهه تیپوه، نمدیشمی جنگی پارتیزانی زال بووه پسریماندا. همزیه له
 کوباشه اسه رهای تمواوی نو جیاوازییانی له گمل چیندا هېووه بیر لهو جنگه
 کراوه تهوه وپنهورش کراوه.

تایبته ندیده کوی کوبا لومدايه (حیزی پشپرو) وهکو چین رپهرایدنی
 شوړشده کوی نه کردووو چاوه پش نه کراوه هتا نو حیزه لدا یک نهمی، شوړشیش
 نه کری، له کوبادا نه گمرچی به پارتیزانیس دست به شوړش کراوه، پره پره له
 پره کانی جنگیشدا، گوندو شاروچکه کان په ک له دوی په ک رزگار نه کراوون تا
 رزگارکردنی پایتخت (وهکو له چیندا کرا). بملکو شوړشی پارتیزانی شینوه په ک
 بووه له شینوه کانی خبباتو خبباتی ناو شاره کان چاره نووسی شوړش و رژیمه کیهان
 دباری کردوه، واته: که تنگو چلنمه کان له کوبادا، لئاو شارو گونده کانی دا،
 قول بوونو خبباتی پارلمانی، ریفورمیستی، مانگرتن، دادی خدلی ندادوه
 رژیم دیکتاتوری باتیستا چوکی دانداده نو کاسترو و هاپوینکانی دمرکیان
 به پنیستی پنیازی پارتیزانی کردوه وهکو شینوه په کوی کاریگری پالده ستو
 خستنه سمر رژیمه کوی گورجتر تمقاندنوهی ناوکوبیه کان پز زووتر په خساندن
 زمینی راپراندن و راپرپنی خدلی شارو شاروچکه کان. هر پراستیش، کتومت
 وادهرچوو.

نینجا نم شوړشه سرکوتووهی کوباو تمواوی هموله کانی پاش
 نهمیش له نهمریکای لاتیندا له میژودا له هسان ناوچه
 جوگرافی و لمبرامبر نیمپریالیزی نهمریکا و رژیمه درنده

وابسته‌گانی‌دا سهره‌ای لاسایی کردنموی دلسوزانمش نه‌بوون به
باسای نگه‌داری خبیاتی گهلانی ویکچووی کویا، هیچ نه‌بی
ده‌رکومت.

نگهر هه‌لومدرجی کۆمه‌لایه‌تی و ئابوری، سیاسی و عسکری شوپشگیرانه،
به‌تایبه‌تی له‌ شاره‌کاندا پاش شاره‌کان له‌ گونده‌کانیشدا وه‌کو پنیوسته‌ له‌بارنه‌بی،
نموا هه‌رگیز تمهیا به‌ قاره‌مانیتی و نازایه‌تی، بده‌ستپیشکری پینکوه‌نانی (البوره
الشوریه)، ناتوانداری هیچ ولایتیک رزگار بکرنیت و چاو لیکردنی کویاش، به‌بی
لینکدانموی ورد به‌ری هات و نه‌مات بردنی چاره‌نووسی گهلانو هه‌چی دیکه.

شوپش به‌ چاولینکری ناکری و بۆ نموی میلله‌تانیش نه‌خزینه‌ ته‌پکه‌ی ترسناکی
چاولینکردن و چاولینکری گهلانی سرکومتوو، پنیوسته‌ رنبرو رنبرایه‌تی میلله‌تان
خوین له‌ کارایی رۆمانسیانه‌ی سرکومتنی شوپشی گهلان به‌پارێژن و دوور بن له
سۆزی بی‌ بناغی زانستیانه‌ی هه‌لگیرساندن شوپش. هه‌روه‌ها بۆله‌ شوپشگیر و
هۆشمنده‌کانیش پنیوسته‌ وردی هه‌لنوستی رنبران و وریای ئاکامی به‌یارو
سیاسه‌ته‌کانیان بن. ئه‌مانش تینکرا، به‌ ناستی به‌ری تیوری و به‌ قولی نایدۆلۆژی و
قالی ئه‌زموون و سیاست و مه‌یدانی خه‌بات دینه‌دی.

گه‌لی جار سیستمی نه‌توايه‌تی و چه‌وساندنموی چینه‌یه‌تی، دۆخی سیاسی
دژوارو کاره‌سات و رووداوینک پال به‌ گهلان، چینه‌ شوپشگیره‌کان، حیزه‌ سیاسیه
نفوز په‌یاکردوه‌ کانه‌وه‌ ده‌نێن هه‌لنوستی لیب‌راو وه‌رگرن و به‌ پرۆسه‌ی سیاسی
سه‌خت وه‌لامی پنیوسته‌ کاتیه‌یه‌کان بده‌نمۆ، به‌لام مادام زه‌مینو زه‌مانی ئه‌و
پرۆسه‌یه‌ له‌ پروی ئابوری و کۆمه‌لایه‌تی و سیاسیه‌وه‌ وه‌کو ده‌خوازی نه‌رخسای،
بینگومان بۆ حیزبو شوپش و رنبران کاری سیاسی و عسکری گموره، ماوه‌یه‌کی
زۆریش به‌چینه‌سه‌ر، به‌لام سرکومتنی ستراتیژی ناھینیتده‌ی چونکه‌ بناغی
ده‌ستاده‌ پرۆسه‌که‌ فشوڵه‌، نه‌گه‌ر به‌شگوتری پاش سرکومتنی شوپشی کویا شوپشی
(نیکاراگوا)یش هه‌تا راده‌یه‌کی زۆر له‌سه‌ر هه‌مان رنبا‌ز سرکومتنی وه‌ده‌سته‌بنا،
نیدی بۆ له‌ناو میلله‌ته‌کانی دیکه‌ی جیهاندا ناکری هه‌مان رنبا‌ز سه‌ره‌خری. وه‌لامی
ئو پرسیاره‌ش کورته‌ باسکردنیک شوپشی نیکاراگوايه‌.

۲/۳- دوه میان نیکاراگوا

له ولاته پچوکه کانی نمریکای ناوهند، شمس هزار میلی چوارگوشه پرومیرنټی. شوکاتمی شورشیان کردوه دوو ملیون و نیو تیپه یون (۵۱٪) لادی نشین و باقیه کمیشی شاری یون، ولاته که به پینی سیاسه تی جیو پزلیتیکی فراوانخوای ولاته په کگرتووه کانی نمریکا، کلیلی نمریکای ناوهنده بزیه چوژن فیتنام له خواریو و ژوه لاتی ناسیادا به نیسبت نمریکاوه نیجگار پایمخی همیوه، ناوهای نیکاراگواش له نمریکای ناوهندا یو نمریکا پایمخی همیوه. کمواش یووی، چی به نمریکاو هاو پیمانه کانی کرابی یو داینگردن و لدمستدانی ولایتیکی وا له ناوچه کانی جوگرافی گرنکی وادا کردوویانه، به لام ژبان و پروداه کومه لایه تی و سیاسیه کان که هلمو مری شورشگیزانمی گوزانیان خملی رنک پینچوانمی بچوونی چاوهوان کراوی نیمپریالیزم ده تقنوه. به مری چی شو هلمو مریانه پیره پیندرنت و خاونی راستمینه یان بیانقوزنتموه. له نیکاراگودا وا یوه چونکه له ۲۵٪ ی شاری و له ۲۵٪ لادیسی بیکار یون. نیوه یان زیاتر نه خوینده وار یون. پزشک و پنداو یستیه کانی تمندروستی، ژور نرم یوه، خانوویه یان کم و هزاران مندالیان مردوه و پرستی لی پر یون. تمنانت له ۸۱٪ مالانیان یو ی ناویان نه یوه. نیدی چلون میلیه تی وا به رژمی دیکتاتوری وه کو (سوموزا) رازی ده بی و رژمه کمش بهج شینوه په کو به کام پشتیوانی ده توانی میلیه ته که داین هکات و هنگوچه لیمه یان چارمسر هکات و رنګای شورشیان لی بگری؟ وه کو: باری ناویری و کومه لایه تی. جوگرافی و سیاسی، نیکاراگواو خدکی نیکاراگوا بهو چدشنه یوه، وه بی خدکی نیکارگواش خورسکیانه راپریږن و شورش سرکوتوویان کردی. نهغیر وانیه، نهگرم وا همرمه کی به چاولنکری کوبا یان شورش دیکه جیهان بهی حساب کردن یو بارودوخی خودی نیکاراگوا، نیکاراگواییه کان شورشیان کردا تمنانش بهدردی ولاتانی نمریکای لاتین و شورش ژیرکوتووه کانیان ده چوون.

باری بایه تی ولاته که یو شورش به تهاوه تی خولقا یو. نه رژیم توانای چارمسرکردنی کیشه کانی ما یو، نه خدکیش چیدیکه به رژمه که رازی ده یون. تاکه نامرزی مانموی رژمی سوموزا کوشتن و گرتن و تواندن یوه. له پاسوانه کانی و نمریکا بهلاوه دوست و پشتیوانی نه ما یون. بزوتنموی شورشگیزانه به توژم یوه. رنکخرا یو. ژیرانه ناراسته ده کراو

تەواى ئىپزىسىۈن لەمبەرى (ساندىنىسىيا) يەكخستنى سۇشبالىستى و زياتر لە (۲۰) رىنكخراى قوتاپيان و كرىنكاران و خەلكى دىش يەكيان گرتىپو. چەندىن كۆمىتى گرىنگيان دۆى رۇنم دامىزانىدو بەرنامى ھارەشى شۇرەشگىرەنەيان داپشترو دەولەتى كاتىشىيان راگەياندا. ئىدى ھەتا دەھات لە ناوچەكەو جىھاندا دەولە كاتىبەكە بە رەسمى دەناسراو راي گشتى جىھان و دەولەتان لە سۇمۇزا دەتەكىنەمە.

لەئاوگرمى ئو رووداواندا، خەبەتى چەكدارى پىرەو كراو خەبەتى چەكدارىش وەكو دىزەكىشەنى تەنگەچەلمە لە چارەسەر كرىن نەھاتەو ەكان تەوانى كورەى قىن و ناپەزەلى خەلكى شارو لادىكان زياتر جۇش بەدات و بەرە بەرە خەبەتى شارو شاخ، ھى كرىنكاران و زەھمەتكىشان و جووتياران و كاسەكاران و نىشتەمان پىرەوران ئاۋىتە بەكات و پىنكەو سازى راپەرىنەيان بەدات. سەرەراى بەرەلمىستى سەرەختەنى رۇنم و پىشتەوانى لىكردنى ئىمەرىكاش، شۇرەى راپەرىنەكە خەبەتى چەكدارى بەكەى گەبەندە ئاكەى سەرەكەوتن، دەرىشكەوت كەوا شۇرەى كەوا، ھەرچەندە چەندەن كۆشەى شۇرەى كەردن سەرى نەگرت، بەلام ئەگەر پىنە و گىبانى چەپەى چاۋلىكردنى چەوت فرى بەرى و مەللەتەكان بەدەتپىانە: ياسا گشتى و تاپەتەبەكان، بارودۇخەكان، دۇست و دۇرمان، شارو شاخەكان تەوانى بەرەلمىستى پىشكەوتنخەزانەى چىنە پىشكەوتنوخەزانەكان، شۇرەشگىرەنە لىكەدەنەمە لە ئان و كاتى خۇياندا بە شىۋەكەى ئۆرگانىكى سەرەمەيان بەكەنە ھىزى ئاپەدۇلۇزى ماتەرىالىستى پزىنەرى جەمەور، ئەوا راپەرىتەى مەمانە پىنكراو، تاقىكراو، گومان لىنەكراوى راستگۇزى كۆرى خەبەت، كرىنكاران و مەللەتان ھەر بەرەو سەرەكەوتن دەپەن.

بە ھەلەشتەنى رەستەى شۇرەشگىرەنە ھەلەواسىنى دروشمى گۆشەگىرەنە تەكتىكى فرەدەرانەو سترەتەجى ئاۋەۋو كراو... يان پىن لەسەر پەزەلى شۇرەى دىزەخەين داگرتن. پەپى لەمەچاۋگرتنى وەك پىنەرىستى ھاقى ئىمەكەكان، گۆران و گۆرانكارەبەكان، پىنەندەبە ئاپەورى و دپاردە نەكان... كرىنكاران و مەللەتان سەمە سەرەرىن. وىراى قورەنەبەكەى پىنە زەرىش ھەر رۇپ دەخەرىن!

رشته‌ی چوارم

۴- ناکام و ناینده

کۆمهله و پهرسهندنى كۆمهلايهتى ميللهتان، ئالفوزو جياواز پىنگ هاتون. هېچ كىشىگ دەسلەتلى هېلى جولاندنى نەكىشان، هەر هەولنىك بۇ سازکردن، پان بە ئارەزوو هەلسۆراندن، ياخود بەپىنى يەك پىوانى نەگۆر بەكارهينانى بى جياوازی دیارده و دەرگموتەکان، ئەنجامىكى ترسناكى هەيه. لە پەرەوى دەرگموتنى پرووداوهکانى ئەم ئەنجامه ترسناگى لىكدانوهى هەلەکاندا خراپ پەرەو خراپترو خراپترينيش هەلەخزى. ئەمانە، چ لە شتە بچووک و چ لە شتە گمورهکاندا پروودەدەن و پروودەدەنمە... تاد. بەلام ناکامى تىگرا پرووداوهکان، چەند نالەبار بن، هەر ئەو ناکامە بەپىنى ياساى دىالېكتىكى (پەتە پەتەراو- نفى النفى) رەبازى گەشتە ناکامىكى باشتەر دەرەخسینى و دلسۆزان دەخاتە سەر هەست و هەلۆستى راستەقىنە. ئەو دلسۆزانە ئەگەر ئاستى ئایدۆلۆژى و توانای تیۆرى و دلسۆزى سیاسىيان باپى ناکامى ناکامەکان بوو، ئەوا دەتوانن بەرامبەر گرێکاران و گەلەكەیان و میژوو ئەرکىكى شۆرشگێرانە راپەرێن پان هېچ نەبى بناغەى راپەراندنى ئەو ئەرکە داپرێن خۆ ئەگەر واشتەبوون و ئاستیان لە پىنوستى ئەو ئاستە چارەنووسازە كەمتر بوو، ئەوا لە بازەپەكى بەتالدا دەخولینمەو هەتا خپ دەرەخین. داخو کام شۆرش؟ و شۆرش چەند پىنوستى بە پىنداوستیەکانى دیکى خەباتە بەتایبەتى لىم سەردەمدا؟ ئەوانە دوو پرسیارن چارەى شۆرشى چەكدارانە دەنووسن، زانین و کارپىکردن پىوانى سەرگموتنمە نەزانین و پىشیلکردن پىان سەرچاوهى ژىرگموتنە.

سەركەوتىن پابەندى پارەى بى ژمارەو چەكى كارىگەرەو پىشتىوانى بى درىغ نىيە، بەلكو پىش ئەوانەو گزىگىرىش ئەوانە، چارەنەوسى شۇرش بەندى سىرتاتىژو دروشمى راستەو تاكتىكەو كەردەوى شۇرشىگىرەسەن. ئەگەر ئەو سىرتاتىژو دروشمەو تاكتىكەنە زانستىبانە دانەپۇزىن، چەكەو بارەو پىشتىوانى ئەك شۇرشەكان سەرنەخەن بەلكو بۇگەنىشىيان پى دەكەنەو رەوشتى شۇرشىگىرەنەى كادەردەكانىيان دەشىنەن. ھەركاتى: سىرتاتىژ بەپىنى بىرنىسىپ داپۇزەو دروشمى رۇشنىشى لى ھەلگىراو دروستەرىن تاكتىكەو راستەرىن پراكتىكىش كرانە پەرزىنى شۇرش، ئەوكاتە بىرپارى رېئەرايەتسى شۇرشەكان دەنە پىنەننى جەمەوەرەو دۇنياسى لە سەركەوتىن ئاسودەيان دەكات ئەمەش پەيتا پەيتا دەبىتە مایەى زىاتەر پزەندىنى جەمەوەرى زەھەتەكىش.

۱/۴ - گۇرپان و گۇرپان

لە پىشتەكانى پىشتەردا كەمىك لە كورتى درىژۇر چەندەن ئەونەو شىنەى شۇرشەمان شىكەردۇتەو. ھەرچەكەشەمان نەوسىو پىنەندىيان بە راپەردەو ھەپە كە ھەنەوكەش شۇرشى كوردستان دىلەتەى دەتەنەن پىلەن لە بۇچەوون لىكەدانەو، كەمەر بارى ئىستامان ھەلەسەنگەندەو. بەلەم بەھىوای ئاينەپەكى گەشتەر، تەكانىك بۇ پىشەو دراو. با پىكەو سەرنەج بەدەنە ئەم دەقە: شۇرشى كۆمەلەتەى سەدەى نۆزدە دەتەنەى چامەى خۇى تەنبا لە دەقە ئاينە وەرىگى ئەك لە راپەردەو. ئەم شۇرشە ھەتا ھەرچەشەن بىرەو خورافى راپەردەو بە تەوۋەتەى نەخاتە لاوە ناتەنەى ئەركى تاپەتەى خۇى جى بەجى بەكات. شۇرشەكانى پىشەو لەو رەوۋە پىنەستىيان بە وەبىرەنەنەو رەوۋە مەزەوۋىيەكانى سەردەمە تىپەپەوەكان ھەپەو كە بىتەنە ناوەرۇكى خۇيان لەخۇيان بشارەنەو شۇرشى سەدەى نۆزدەش بۇ ئەوۋەى بىتەنەى ناوەرۇكى خۇى بۇخۇى دەرەخات دەبى " لە مەردەوەكان بەگەپى تا مەردەوەكان بىانەنەن " لەوۋى رەستە ناوەرۇكى جىنەنەشتەو لىرە ناوەرۇك رەستە بەجى دەھىلەى <۹>.

گوهه‌ری نهم گوته‌یه به له‌میرچاو‌گرتنی گۆزبانکاریه‌کان ئیستاش زیندوه، ولاتانی داگیرکراوی دهره‌به‌گ و نیمچه دهره‌به‌گ (بینگومان هی جاران). له‌پاش شۆرش چینه‌وه توانیان هه‌لومهرجی نوی له به‌رچاو به‌گرن و خویان به‌کۆمه‌لی یاسای کلاسیکی نه‌بستن و به‌شیوه‌یه‌کی گشتی، له زۆر شویندا، پاهندی به‌رهبازی نوی و خۆنه‌به‌ستنه‌وه به‌رهبازی کۆن، سه‌رکوتنیشی به‌ده‌ست هینا.

زۆشت له جیهاندا ئیستاش له‌چاو سه‌رده‌می سه‌رکوتنی شۆرش چین و له‌موه‌داش گۆراوه‌و پێوسته‌ نه‌ه‌ن‌ب‌ه‌ه‌ن‌دان، خه‌لکانی هۆشیار و شۆرش‌گێڕ، له‌میرچاویان به‌گرن و نابنده‌ نه‌ه‌نگین. خویان نه‌به‌ستنه‌وه به‌راهر‌دو، دۆگم نه‌ه‌ن و دۆگاته‌رم توپ به‌ه‌ن. هه‌رچه‌نده‌ راهر‌دوه‌که‌ش پاش به‌و‌سی و به‌وتی تیوری و تیزه‌کانیشی سه‌رخراوی زه‌مان و زه‌مه‌نی خۆشیان به‌و‌ین که زه‌مان و زه‌مه‌نه‌که‌یان گۆرا ده‌ی پهبازیش به‌گۆڕی

هه‌موو شیوه‌یه‌کی ئابوری و سیاسي، عه‌سکهری و پێشه‌می، رۆشنه‌به‌ری و مرفی ئامرازێکن له‌ ئامرازه‌کانی به‌ده‌یه‌نانی ئامانجه‌ دوورو نه‌یه‌که‌کان. هه‌ندی له‌ ئامرازانه‌ به‌ میرات به‌ چینه‌کان و هه‌ندیکی ده‌که‌مه‌شیان دا‌ه‌ه‌ن‌دراوی خودی چینه‌گانه‌ به‌مه‌رات‌هاوه‌کان په‌ره‌ پێده‌درێن و تێکه‌لاوی دا‌ه‌ه‌ن‌دراوه‌کان ده‌کرن. به‌پێی ته‌رکی سه‌رده‌می و لاوه‌کی قوناغه‌کانیش به‌کارده‌ه‌ن‌دێرن.

ئهو ئامرازانه‌، له‌مه‌یه‌که‌یک له‌ قوناغه‌کان، دۆخه‌کان، چه‌ند گه‌نگ و کاره‌گه‌رن، قوناغ به‌گۆڕی و دۆخی نوی به‌ته‌گۆڕی، ئامرازیش ده‌گۆڕی. ئهمه‌ له‌ یاسا سه‌ره‌تاییه‌کانی ده‌یه‌یه‌که‌ هه‌ج به‌که‌یک له‌ ئامرازه‌کانی خه‌بات گه‌وره‌ترین سه‌رکوتنیشی له‌ناو چه‌ندین ولات و مێله‌دا هینا‌ه‌ه‌ه‌ی، نه‌مه‌ نه‌گۆڕ نه‌یه‌. مێژوی کرێکاران و خه‌باتی گه‌لان په‌ر له‌ ده‌یان شیوه‌ی خه‌باتی ئالوگۆڕه‌پێنکارو: مانگرتن، خۆپێشاندان، را‌ه‌ه‌ه‌ه‌ن، سه‌نگه‌ه‌ه‌ه‌ی شه‌اره‌کان، نا‌ه‌ه‌ه‌ی ده‌ه‌ه‌ه‌ن، شۆرش شه‌اره‌کان و جه‌نگی پارتی‌بازنی شه‌اره‌کان، هه‌روه‌ها خه‌باتی چه‌که‌داری شه‌اره‌کانیش (تیزه‌و تێکه‌دان) هه‌یه‌یه‌کی له‌و شیوه‌ خه‌باتانه‌ نه‌که‌راوه‌ته‌ به‌یه‌که‌و به‌یه‌ه‌ه‌ه‌ه‌ن. ده‌ی پزانی له‌ ده‌وانگی زانسته‌یه‌وه‌ نه‌که‌ ئامرازه‌کانی خه‌بات به‌ه‌که‌و چینه‌گانی کۆمه‌له‌ش، ته‌نانه‌ت چینی په‌رله‌تاریاش له‌ پاشه‌په‌رزی دووردا نه‌ه‌ه‌ه‌ن.

۴/۲- شورش ده‌گۆږی!

شورشى چەكدارىش لىو ئامرازانى خىباتە كە لە مىندالدانى جەنگى كۆنىنمە دەدايك بوو، بوو بە مىراتى چىنە چەوساوەكان. چونكە لەھەموو قۇناغىنكا دەتا نىستا چەوسىنمەكان دەسلەتتى چەوساندنمەى نويان بەجەنگ سەپاندووە پاراستوو. بە ئارەزوو ھىچ چىنىكى دەسلەتدار ھەرگىز لە مېژوودا تەختى دەسلەتبان بۆ چىنىكى نوێ جى نەھىشتوو.

شورشى چەكدارى، جۆرەھا گۆڤان و گۆڤانكارى بەسەردا ھاتوو، دىت. لەوانە شورشى درىوخايەنىش. ئەگەرچى ھىشتا گەلانى داگىر كراویش ماھىن لەبەرنەوى پىوھندىيەكان گۆڤاوون و دياردەكان وەكو كۆن نەماوون. تەكنۆلۇڤاي جەنگ زالىم شورشى چەواشەى سەرمایەدارانىش بەپىنى بەرژەوھەندى سىستەمە جۆراوجۆرەكانيان ھاوئاھەنگە.

داخو ھەتا ئەر ژۆھى گەلنىكى داگىر كراوماپىت دەھى شورشگىڤانى پىڤەوى شورشى درىوخايەن و جەنگى پارتىزانى، نىستەرم بە زىبكو زاكون (قانون و الحركە) بزان و ئىللان و بىللان ئىم ئامرازەى خىبات بە راستەقىنى سەركوتن بزان يان نە؟ دەمىكە وەلامى ئىم پەرسىارە مشتومەرى لەسەرە، باسەدەگرى و دەكۆلرەتەو. تەنبا لە كوردستانداو لەناو مەيلەتەنى دواكەوتوى وەكو كورد نەھى كە ھەمىشە لە شورشى چەكدارىان و ھىچىشيان بە ھىچ لە ساپە خوێناوپیەكەیدا نەكردوو (ئازەرى، بىلۇچ، ئەرمن، پەشتەم، تەمىل... تاد). كەچى نە وازى لىدەھىن و نە بە گۆڤەى گۆڤانكارە نوێكانىش لىنى دەكۆلەو. ھەر بۆیە ئەلەترناتىقى سەركەوتنىش نادۆزەنەو. نەدۆزەنەوى ئەلەترناتىقى شورشگىڤانى مەيلەتەن بە ژێردەستەى و داگىر كەران بە زالى دەھىلەتەو.

وەكو تەواوى دياردە و ڕووداوەكان پارتىزانىش لەجىھانبىنى چىنايەتى جىاوازووە لىك دەدرەتەو. ھەن نىستاش لە جاران گەرمەن لەسەر جەنگى پارتىزانى و ھەشە توخەن كەوتنى ئىم چەشتە بە چەنەبازى چەپەروانەى دەزان. لەبەرامبەرىشيان دا ڕىچەكى تازە سەرى ھەلداو پىيان وایە ھەردوو بۆچوونەكە چ ڕىبازى شورشى

دریوځایمنو چ دوايه تيه کهښی په هله دوزاننو لیکولینموه نوی چمن ددخنه پرو. لاینگری دارشتمنی ستراتیژی نوی شوږشگیراندی گونجاون له گڼل گوزانکاریدکانی سردهم.

نو رښازانه کامیان راستو کامیان هلمن؟ هزی راسته که یان چیبو چاوگی هله که یان چونه؟ نو پرسیارانه سوره پاسی چاره نووس پڼو بدستراوی خبباتی گه لانو کلیلی دوزینموه رڼگای رزگاری و نازادیم، هرلایه که بتوانی و لاسی زانستیانه بداتموه بابه تیانه پیسملینی، پارمه تیه کی میووی گه لاله کردنی پرتامی شوږشگیراندی لعمودار ناپندوی زخمه تکیشان ددات. په پڼچوانه شوه بهمه لچوونی چپو راست له و لاندانه ودا. زیانکی ترسناکی یو نیستاو داهاتو دبی.

وله لاهه کانیش سدان لیکولینموه نووسین هله گرن که حق وایه هموو نمدنشمندیک، سیاسی و عسکری به توانا به تنگیوه پیتو لم جزوه لیکولینموه بکولیتموه.

۳/۴- جینگوزکینی چینایه تی

هره کو چو له کونموه دیارده نوکانی سرمایعداری قول نهوین یان زور قولیش هوین، کمو زور کاریان کردو ته سر پاری کومه لایه تی و هلو نستی سیاسی، ناوه هایش تم گوزانه گورو کاریگرو نیچریالیزمیش راستوخو کاریان کردو ته سر پاری کومه لایه تی و کارکردنه کش پایدی سیاسی چیندکانی گزپوه.

کون، کمو زور دهشیا له ولاتانی وه کو عیراق بوزوای پیشسازی لاوای نیشتمانی بربره کانی له گڼل هندی له دوله ته کولونیالیسته کان یان له گڼل هندی کومانیای لاوایان پکاتو به سرخستنی نهمه پش پش به هستی نه توایه تی و بره نستی نیشتمانی و هلو نستی چینایه تی بهستنی. هله به ته نهمه پش له حاله تیکی سیاسی تایبه تیدا که نه گرو مترسی پرمه نندی خبباتی شوږشگیراندی کرینکاران، به مترسی تر له مترسی نیچریالیزم نغانی. که هزیه کشی برزو هندی نابوری هاریشی بابه تیانه به بزیه له برامبر شو مترسیه بوسر برزو هندی چینایه تی هاریشیان له کونموه له نیچریالیزم نریک کورتونه تموه. نو راستیبه سهاره به بوزوای کونه نیشتمانی پورو، کون وا هویت که نیچریالیزم بهم

چەشتەى ئىستاي لە ھەيى سەرمایە پىشەسازى و تەكنۆلۇزىيە، نىو ھىندەش
 بالادەست نەپەسى، دىيارە لەم ھەلومەرجەدا بۇ ھەتتا ھەتايە، چەكى
 نىشەتەن پەروەردىنى لە شان بۇرۇۋاي نىشتەمانى دامالدىراۋە لە ھەمەرى زالى
 ئىستاي كۆمپانىيە ھە ناسنامەكاندا كە ھەكى ئاپورى زۇرەى ھەزە زۇرى ولاتانى
 جىھان دەكەن، ئىستا ئەم چىنە نەك بە كارخانىي پەھەك و ھەمەى كەم ھەيخ
 (كە ھەركاتىك مۇنۇپولەكان گەزەكىيەن ھە داپاندەخەن) ناتوان كى ھەكى لەتەك
 مۇنۇپولەكاندا ھەكەن، بەلكو لە ولاتە زۇرەستەكانىندا ئىمپىريالىزم تەواو بۇرۇۋاي
 دەستەمۇر كەروە، ئەم چىنە ھەى ئىمپىريالىزم ھەن لەمەرى ئىمپىريالىزمدا
 تەنانت ناتوان قەتەنى پىلاۋىش سەرىخۇ ھەمە ھەن، كەواتە: بۇرۇۋاي
 نىشتەمانى، ھەكە چىنەكى خاۋەن سەنگى سەسى-چىنەيەتى، لە بازەنى ھەوتەنەى
 رەزگارى-دەمۇكراسى ھەخاۋە تەندوتۇل شەتەكى ئىمپىريالىزم دراۋە. ئەم چىنە
 دەمەكە بۇتە ھەشەك لە سەستەسى سەمەيدارى جىھان و ھەيەنەرى مەمە
 سەسەكانى. ھەشەكەكى پەنچەنىيە بۇرۇۋاي پىشەسازى لە ولاتانى ھەكە ئىمەدا
 تەگە دەسلەتى سەسەشەيەن ھەكە چىن ھەدەستە ھەى، بەلام ھەزەۋەندەپەيەن
 ئاۋەتى ئاپورى رەنەكان ھەوە رەنەكانىش زۇرەستەى ئىمپىريالىزمەن.
 كۆرەكەى بۇرۇۋاي نىشتەمانى لەناو زۇرەۋى سەمەيەن دۇى زۇرەۋى كار.
 ھەزەۋە ھەكە دۇۋەنى سەسەختى كەركارەن و خەبەتى گەلان دۇى سۇشەلەزم
 رەزگارى-دەمۇكراسىشەن.

جوتيارانىش: جاران، گەھەرى خەبەتى نىشتەمانى-دەمۇكراسى ھەون و زۇرەنى
 لەشكەرى شۇرەى دىنۇخەپەنەن پەنگەھەنە ئەمەش لەمە ھەى: دەرەگەيەتى زالى
 ھە، دەرەگە پەزەھە گەھەى پاش شەكەردەى خەمانى جوتيارەن ھەون. نەكۆكى
 سەھەكى لەنەۋەن جوتيارەن دەرەگەكاندا ھەو، گەۋەرەن داخاۋى جوتيارەن
 رەفۇرەى كەشتەكالى ھەو. ئەم رەفۇرەش كۆن ھەى رەزگارى و دەمۇكراسى
 نەدەھاتەدى. ھەزەۋە، كە شۇرەى رەزگارى لە گەندەكانەۋە دەستى پەكە جوتيارەن
 لەمەلەندەنى ھەى ھەمەتى و خەۋى شۇرەشەيەن تەدا پەندەگەشەت، چەكىەن
 ھەلەگەرت و دەرەۋە زۇرەنى لەشكەرى شۇرەكەنىش. شۇرەگەزەكەنىش تەگەرتە
 رەستەيە كۆمەلەيەتى جوتيارەنەن دەرە نەكەدە ھەو ھەزەۋە جوتيارەن
 چەكىەن ھەى ھەلەدەگەرتەن. بەلام لە پەنچەكان يەدەۋە، ھەتتا ھەتەۋە ھەپە
 كۆمەلەيەتى جوتيارەن و ھەى ئاپەيەن گەۋە، لەلەكەۋە شۇرە نەپە

سەرخواوە کەمی ولاتانی ژێردەستە بە ڕێبەرایەتی و دە بۆرژوا و بۆرژواشا ڕادەبە ک بەرژووە و نەدییان وا خواستووەتی هەنگاوی گەورەی ئابووری بۆ جووتیاران هەڵبەگرێ و راستمۆخۆ بە پێی نەخشەیەکی بۆرژوازییانە، لە چەوساندنەوەی دەرەبەگایەتی رزگاریان بکەن. لێم ڕووە هەنگاوی ئابووری بەرچاویان بۆ ناو و دەنێن؛ لێروویەکی دیکەشموه بەرژووەندی پێکموه گڕێندراوی ئێمپێریالیزم و رۆنە بۆرژوازییە ژێردەستەکان وایانخواستوو پێوەندی سەرمایەداری بەلبکێشی بەسەر لادێیەکان و جووتیاراندا. چونکە ئەگەر ئاستی ژبانی جووتیاران و هێزی کڕین و فرۆشتنی باشیان نەبێ، کالای سەرمایەداریش بازاری گەرمی نایێ، بۆیە: گوندەکان لەچاو کۆن هەتا هاتوو زیاتر مێکانیزمە کراوون. ڕێگاوبانیان بۆ ەراوە، بەبەشەرەیان بۆنێرداوە، قوتابخانجۆ خەستەخانەیان بۆ کراوە. لەبەر ئەوانەش بەرەمەیان زۆتر بوو و زیاتریش دەفرۆشێ و دەکڕێ؛ ئەوانە هەموو باری کۆمەڵایەتی جووتیارانی گۆڕپوو گەبەندراوەتەموه سایە ژبانیکی گەلی ئاسوودەتر لەو ژبانی لەسایە دەرەبەگایەتیدا بەسریان دەبەد.

ئەوگۆڕانە ئابوورییە، بێگومان ئەگەر لەبەشەرەتەموه باری کۆمەڵایەتی جووتیارانی نەگۆڕبێ، دەبێ ئەو دۆنیایەیان باری چینیایەتیانی بە جەشێ گۆڕپوو ئیدی لەبەر ولاتێکی ژێردەستە دەولەتەندا ئەو گۆڕانە ئابوورییانەیان تێدا هاتبێتەدی، جووتیارانیان لەبەر هیچ هێزەکی دیکو لەزێر کارایی هیچ سیاسەتێکی کۆن و نوێش وەکو کۆن ناکرێتەموه گەورەری شۆڕشی نیشتمانی-دیموکراسی. لە شۆڕشی درۆخایەنی لە گوندەموه دەستپێکدەوودا، ناهێموه زۆرینە لەشکری دۆژمن ڕامالین. ئیدی سەتەمە درووشمی بۆرژوازییانە و دە بۆرژوا و حوکم کرا و یان هی و دە بۆرژوا و بەلادەستێ نەتەموه ژێردەستەکان، چەشنی جاران کە دەرەبەگایەتی ماپوو، کە کرێکاران نەبوونە چینی خۆیان و نەیانەتوانی پێشەرەوایەتی خۆیان و زەحمەتکێشان بکەن؛ سەتەمە هتوان جووتیاران بەزۆر و تێکەڵای شۆڕشی درۆخایەنیان بکەن، لەشکریای لێپێکبەهێن و لە شاخانەموه شارەکانیان پێ رزگار بکەن. هەمیشە جووتیاران بەشی زۆری و دە بۆرژوا و یان لە ولاتانی دواکۆتووی داگیرکراو نێچە دەرەبەگدا پێکبێناوە، بەلام پاش شۆڕشی بۆرژوازی وەکو ئەکێک لە ئەمریکەکانی دیموکراسی (ئەنانت بۆرژوازی) شار بایەخی زۆتری دەدرێتی و گوند کەمتر دەبێ. جووتیاران کەمتر دەبن و بەم کەمیەش باری ژبان و ژناریان بەرتر دەبێ. بەتایبەتی لە ولاتانی نەوت و کەرەستە هەمەچەشنە و ژێرەوبیان زۆر، دەمێکە

پنهوری له ستراتیژی لاسایی کردنی نوروپا ده کمونو لسمر حیسانی کشتوکالو جووتیاران. له نندازه بدمو بایهخ په شار ددهنو دهبانوی په قلمباز بهی بایهخدان به ناستی روضنبیری و شارتانیت، نابوری کومه لایه تی ناستی ولاتانیان بگه یندنه ناستی پینشکومتی نوروپا ده سلا نندارانیس وه کو سرمایدارانی ژنده سته بچنه ریزی سرمایدارانی سرد سته. هله به ته نهمه هله به کی کوشندی ستراتیژی سرمایدارانی ولاتانی ژنده سته به که نیمپر الیزم له همنو بارنکوه قازانچی لینکرووه به لام نم شکسته هیچ لوه ناگوزی که باری کومه لایه تی جووتیاران گوزاوو ژیانان، ژماره یان، ژینگه یان و هلو نستی چینایه تیشیان وه کو کون نماوه.

نم چینه له ولاتانی وه کو غیر اقلانیت زياتر بستر اونه تموه به پنه ندی سرمایداروی و بازاری سرمایداریموه نه گمرچی به حوکمی سیاسی شوقینستانه تی رونه کانی وه کو بمعس هستی نه تموا به تی نم چینه به هیزو پاشماوه ی عمشیره تگمریش و کیشی چینایه تیشیان ماوه. هله به ته همن زو بیان نییو هوزان. وړای همنو نمانه، جووتیاران وه کو چین مولکداری زوین و به شکی کمیان نهی. زویش بزو جووتیاران مسملی هیره گونگه، بزیه دهین لم شورشدا سردرای سختترین سایه تی شوقینستانه، جووتیاران کمتر چاره نوویان به ستموه به شورش درنوخایمن و کمتریش له شان نشینه روضنبیره کان چه کیان کرده شان. هر لهر نم هویشه حیزه ورده بزوزواکانی کوورده ستان نه گمرچی له شورش ته یلول له پوی رینازو سیاسه تموه خویان باشتر و جزواو جزوتر رنکخستوه، شری نازایانه ترو گوزو تریشیان کردوه، چمن دین لایمن و هر لایه کیشیان جزی پرنامی دارشتموه به شینوهی جزواو جزویش و ستموانه جووتیاران رابکیشنه ناو هیزه کانیان، کمچی پویان نه چوه سمر.

نه گمر پهفتارو کرداری خرابی همنو لاینه کانی لیندرواوین که به نوری خویان دل و دهرونی جووتیاران سارده کردوه، نه گمر شوهش له یاد نهین کوا سمر نهجای سمر جم شکسته کانی بزوتنوهی کوورده ستان، جووتیاران و خدکیکی زوری شان نشینیش له شورش چه کداری و سمر کردایه تی بزوزوازی ناومیدن. هر وه ها کارایی ناله باری جنگی ناوخوش کم نه بوه به لام وړای لهر چا و گرتی نو راستیانه، دهی زانستیانه پی لسمر به نره تی کیشه که دایگیری، نویش که بابه تی نابوری و پنه ندی کومه لایه تی و به رزوه ندی چینایه تی جووتیارانه. باقی

دیارده‌کان که پښتر ناماژمان کرد، لم پایه ټاپوریږمونه چدکمره‌یان کردووه. ثم راستی ټاپوری و چینایه‌تیبیش همدوم لمیژووی جووتیارانی تموای میلله‌تانی جیهاندا، رڼلی چاره‌نوس‌سازی هم‌پوه له راپېرین و شوړش کردنی جووتیاراندا یان له دووره پمړیزی و خوپم‌رستیدا.

چین و ټینتام، کوریو و کمپوچ، لاوس و جوماتیر، کویا و نیکاراګوا... تاد. همدیه‌که لمو ولاتانه شوړشیان تیندا پمړیا کراوو سمرپرای جیاوازی رڼیازی رزگارپیان. به‌لام هم‌موویان له چار‌سمرکردنی کښمې جووتیاران دڅی دمره‌بگه‌کان، هاوشانی ټمرکه نیشتمانیه‌کانی دیکه، بگره زیاتریش درنغیان نه‌کردووه، زیاتر لموش له چین و ټینتام‌دا پښ خدباتی نیشتمانی و سیاسی، خدبات‌کردن دڅی ستمی دمره‌بگایه‌تی و رزگارکردنی جووتیارانیان زووتر تمقاندوتموه. چونکه باری کومه‌لایه‌تی و قوناغی خدباته‌کیان وایخواستووه همدوم راستیبش زورینمی جووتیارانی کرده جنگاویری لمشکری شوړشی درنوخایه‌نی ټمو ولاتانمو سمرکومت، کمچی ده‌شگوترا کرڼکاران پښروون.

له کوریاش همدوها به‌درنڅایی ژردسته‌یچ ژاپون، رڼم دمره‌بگی دهماراستو هیچ گوزانکاریه‌ک به‌سمر پڼو‌ندی به‌همه‌مینانی جووتیاراندا نه‌هات. پاش جنگی دوهمی جیهان و ده‌ست‌تیو‌هردانی ټم‌نریکا و سه‌پاندنی رڼمینکی کونه‌پمړستی وایستمی پشتیوانی لڼکمری دمره‌بگایه‌تی، پښ هملگیرساندنی جنگی به‌رنکاری نیشتمانی، جووتیاران دڅی دمره‌بگه‌کان راپېرین و خو بدخو له ۷۰٪ی به‌همه‌مین بڅویان هملگرت. همدومش له ټاکامدا همدیکی همدی گرنکی سمرکومتی گه‌لی کوریا هو کمچی هممان همدی جووتیاران چمن‌دین شوړشیان ژرخست، چونکه باری چینایه‌تی دژایه‌تی دمره‌بگیان به‌سمرچوو هو.

۴/۴- بولیثیا: گوزی گیفارا

گیفارا، پاش ټموی وده‌کو دوهمین رڼمیری شوړشی کویا، گموره‌ترین رڼلی شوړشگیرانمی گنزا به‌پڼی ټمو رڼیازه‌ی خوی باو‌مړی پڼی هم‌پو پایمی و‌میری و خوشی ژبانمی پاش سمرکومتی شوړش له کویادا سالی ۱۹۶۵ له‌پښناوی سمرخستنی رڼیازه‌که‌یدا به‌جی‌جیه‌نشت و ملی رڼی هات و نه‌هاتی سمرخستنی شوړشی له ولاتینکی دیکمی ټم‌ریکای لاتین‌دا دڅی ولا‌ته یه‌کگرتووه‌کانی گرت‌میر. همدیه‌ته گیفارا باو‌مړی واپوو ټمو رڼیازه‌ی شوړشی کویای گه‌پانده ټاکامی

سرکوتن، سرکوتنی دیکش له ولاتانی دیکمی مانندی کوبا بدیدهینی، له گوتارنکیدا پاش سرکوتنی شۆرش کوبا، گبقارا له بشنیکیدا باوهری به رنپازی پارتیزانی له قارهی ئمریکا دا وادهردهیری: «ئهمه لهو باوهره داین که شۆرش کوبا سی پایمی گرنگی بمخشیوته بزوتنهوی شۆرشگیرانی دۆخی نیستای قارهی ئمریکا. یهکم: ئهوه به که هیزی خهڵک دهتوانن له جهنگدا دژی سپا سرکوتن. دوهم: پنیوست نییه ههمیشه چاوهری بین تهواری مرجهکانی شۆرشگیرانی سانی، خودی راپهرینه ئهم مرجهانه دینیتهدی. سینیهم: لهوهمشه دواکوتوانی قارهی ئمریکا گۆرهبانی هولدان بز خهباتی چهگدارانه بمشیهکی سهرهکی دهی له گوندهکان دا بی» (۱۰).

لهوا نامشیدا که پش رزیشتی بز بۆلیفیا بز کاسترو یهچی هیشتوه، دهلی: «میللهتانی دیکمی جیهان کۆشی کم بایخی منیان پنیوسته. من دهزانم ئهم خواستی کوا تو بهزی لپسراویت بمناونیشانی سرۆکی دهولتی کوبا، توانای بدیهینانیت نییه راپهرنمو لهو رزوه زمانی جوداییمان کههیشتوه» (۱۱). کواته گبقارا، ههم وهکو تیزی چهگداری پارتیزانی ههم وهکو دۆخی نالباری قارهی ئمریکا و ههمیش وهکو ئهموونو لپهاتوویی رنپهراپهتی خۆی لهخۆی و رنپهزهدی دلیا بووه، ئهوسا کوبای بهرهو بهرپاکردنی شۆرش له بۆلیفیدا جیهیشتوه.

کههیشتوته بۆلیفیا، شۆرش ههڵگیرساندوه، چهندین مهفرهزی چهگداری پینکوه ناوه، ئوردووی پینشمهرگابهتی دروست کردوهو مهشقی داو. ههروهها چهندین شمری سرکوتوانمشی ئههجامداوه. بهلام بهره بهره راستیه کۆمهڵایهتیهکان پنیان سهلماندوه شۆرش به لاسایی کردن بهرپا ناگریو تیزی پارتیزانیش وا به ئاسانی و ئاسایی مرجه کۆمهڵایهتیهکانی سرکوتن ناهینیتهدی. یهکیک لهو مرجهانی پنیوسته بز سرکوتن: (مهستی ئهم بهشی باسهکشه) کیشی جووتیارانه، دهبا سهرنج بهدین ئهو رنپهره لهخۆ دلیایه لهواو گهرمی

۱۰. > ارنستز چهگوارا در انقلاب (با دو مقاله چاپ نشده) انتشارات سروايد. ترجمه م. آ. رهجو، ص: ۱۸.

۱۱. > روىجى دورى، ثورة في الثورة، ترجمة الياس سحاب، الطبعة الاولى، يناير ۱۹۶۸، منشورات دار الاداب، بيروت س: ۲۴.

پوداوه‌کاندا لاسر جووتیاران گه‌یشتوته چ نډج‌امېک: «هېشتا بده‌ستی
بمشارنمېوونی جووتیارانموه د‌ن‌الین، نمه بازنده‌کی بښه، بڼ‌نموی جووتیار وا
لېښکېن پاهنډن د‌هې پورده‌وام کاره‌کافان له چول‌ن‌وانی دا بکېن، ب‌لام راپېراندنی
نممش پیاوی زوری ده‌وی - پوداوه‌کانی حوزه‌یران». هروها لاسر همان باب‌ت
ده‌وا: «نېمه هم‌میشه هست به نه‌اتنی جووتیاران بڼ‌ریزه‌کافان ده‌کېن سمر‌رای
هندي نېشان‌دی هاند‌ر که شینوازی پېشوازی کرد‌فان له‌لاین هندي له جووتیره
پېره ناسراوه‌کانموه ده‌یسم‌لینی. - تهموزی ۱۹۶۷». <۱۲>.

نمو جووتیاره پېره ناسراوانه نه‌ک پېشوازی بگره به خویان و کوپو
کوپ‌ه‌زاکانېشيانموه، چوشبانه ریزی مفرزه‌کمی گېشاراژ گېشارسته‌کانموه.
(پوره) که‌یان (نه‌ک شپږشه‌که) سمرنده‌کوت. چونکه شپږش بڼ‌ووتنموی بمرینی
شپږش‌گېران‌ی جووتیارانی د‌وی د‌هره‌به‌گایه‌تی گره‌که نه‌ک پېشوازی پېره
ناسراوه‌کان، پان تمنانت سوزی چنډین عمشیره‌تیش!!

نموبو (پوره) که‌ی بولیشیا ب‌داخمو به رن‌برایه‌تی گېشاراش ژرک‌وت و
خویشی شهید کړا، پاشان لیک‌ول‌ن‌ران د‌ه‌یران خست کړا: وړای ژورده‌سته‌یی
بولیشیا و نمر ستمه سیاسی و نېشتمان‌ییدی له‌لاین نمریکای نیچ‌ریالېستیپوه
لاس‌ریانمو سمر‌رای چوسانموی چینه‌ی‌تی د‌وار د‌وی کرښکاران و زحمه‌ت‌کیشان
ب‌لام لمر نموی د‌وخی شپږش‌گېرانه له شاره‌کانی بولیشیا دا چ‌ش‌نی کړیا له پووی
پاه‌تیب‌موه نم‌م‌لی بو، بڼ‌ووتنموی شپږش‌گېرانه‌یان نه‌ک‌وت‌پوه سمر راسته پ‌ی
شپږش و لمر نموی لغار جووتیاران‌یشدا تازه‌گی، پاش ۲۰۰ سال خوښ‌م‌وینی
د‌هره‌به‌گایه‌تی رېغورمی زوی بڼ‌جووتیاران ب‌دیه‌ن‌د‌را بو، نممش دور نیبه وه‌کو
نم‌ش‌ی شپږشی چواشه له ترسی دوو‌بات نم‌وونموی نمر‌وونی کړیا ب‌دی
نم‌ن‌د‌راپ‌ی، بڼ‌یه جووتیاران رانه‌پ‌رین و نچ‌ونه ر‌زی (پوره) کانموه. که ه‌ل‌به‌ته
مفرزه‌کانی گېشارا دوریش بوون له زولم و زول‌ل‌ن‌کردنی جووتیاران (وه‌کو
کورده‌ستان) ب‌ل‌کو نمر‌پ‌ری ر‌زبان لنگ‌رتوون بڼ‌نموی ب‌م‌وی نوانېشموه سوپا
نازاریان ن‌د‌ات پنکه‌کان‌یشیان له گونده‌کان دور خست‌وت‌موه. بڼ‌یه ناتوان‌د‌ری هېچ
جوره کاروکره‌ارنکی خراب لمو (پوره) دا بکرن‌ته ه‌وی شک‌ستیان، جگه لمو ه‌ویه
کوم‌ل‌ایه‌تی و سیاسیان‌ی باس‌مان کردن نوان‌ش پ‌یوه‌ندیان بو گ‌زبان‌کاریانموه ه‌یه

که له شسته‌کان به دواوه نیمپریالیزم به‌پنی نهم‌شدهی نوی نیمپریالیستی هم
 یز پره‌پندانی بازارې خوی و هم یز ږنگرتن له بوژاندن‌وهی شوړش، بده‌بینان
 زورت‌یش گډوانکار به‌کان دوو چینی گرت‌وه: یوزوای نیشتمانی و جوتیاران.
 ثم گډوانکاریان‌ش به دوو شپوه ورده یوزووا ده‌یان‌کاته پشجویانی نوی خوی
 یز دژایه‌تی کردنی کرنگاران و مارکسیه‌کان:

۱- لښیښیری رژیمه سرمایداریم د‌هولت‌یه هڅه‌ش ه‌لنه‌گمراوه‌کان یز فاشیت
 که لویز فشاری پروداوه‌کاندا ه‌تا راده‌یه‌ک ریفراندومی سرمایداریان د‌ه‌س‌ل‌ن‌و
 ثم چینه ه‌ول‌یانه جوتیاران بک‌نه ه‌اوپ‌یانی خویان د‌وی کرنگاران له خ‌ب‌ای
 دیو‌گراسیداو لم پ‌ناو‌شدا درن‌ی ناکمن ه‌تا د‌وخ‌کش وای یز یان ده‌چ‌ن‌س‌ر،
 چونکه جوتیاران و ورده یوزوای شاره‌کان، ه‌اوپ‌ر‌وه‌ندی ثم ق‌ز‌نا‌غ‌ن.

۲- له بهرام‌هر رژیمه فاشیه‌کانی مان‌ندی ع‌ی‌راق‌یش به حوکمی نو‌وی جوتیاران
 کم‌تر د‌ن‌ه ر‌ی‌زی شوړش د‌ر‌خ‌ای‌ن‌وه، ورده یوزووا زی‌تر ل‌س‌ر‌ده‌می ک‌وی
 یوزوای ک‌ونه نیشتمانی ه‌ول‌ده‌ن له شوړش میل‌ی یان له ت‌واو‌کرد‌نی به
 ر‌وال‌ه‌تی ث‌ر‌ک‌ه‌کانی شوړش دیو‌گراسیدا، پ‌ن‌ش‌ن‌گ دا‌گیر بکات، نه‌گ‌ر به زه‌ری
 فاشیان‌ش ب‌ن‌ت ه‌ر‌کات‌ن‌ک‌یش ه‌ست به م‌ه‌تر‌سی کرنگارانی شوړش‌گ‌یر بکات،
 به‌ر‌ه‌ل‌ستی توندیان ده‌کات و ه‌ن‌گ‌ی‌ن‌ی س‌ر‌ک‌وت کرنی دیو‌گراسی و‌ه‌کو س‌ر‌پ‌رن‌ی
 م‌ر‌یشک وایه لایان:

له‌ه‌م‌موو حاله‌ت‌ن‌ک‌یشدا ل‌ن‌ک‌ول‌ن‌ده‌ی باری ک‌وم‌ه‌ل‌یه‌تی جوتیاران و
 ه‌ل‌س‌ن‌گان‌دن‌ی ه‌ل‌و‌ن‌ستی چ‌ین‌ایه‌ت‌ی‌یان ه‌م‌روه‌ها ر‌اده‌ی پ‌ن‌ش‌ک‌وت‌ن و باری
 س‌ای‌ک‌ول‌و‌ز‌ی‌یان، ن‌ای‌ن‌و؛ م‌ز‌ه‌به‌ه‌ جو‌راو‌جو‌ره‌کان‌یان، د‌اب و ن‌م‌ر‌یت و پ‌ن‌وه‌ندی
 خ‌ز‌م‌ایه‌تی و خ‌ی‌له‌کیان. ز‌وی‌یان، ناویان، دا‌ه‌ات و به‌ر‌ه‌م و ه‌ن‌ار‌ده‌یان با‌ت‌ایه‌تی لم
 س‌ر‌ده‌م‌دا ک‌وا پ‌ش‌س‌ازی پ‌ن‌ش‌ک‌وت‌وه‌و م‌ی‌کان‌یز‌م‌ه‌کرد‌نی گ‌وندو ک‌ی‌ل‌گ‌ه‌کان
 پ‌ره‌یان دراوه‌تی و ده‌در‌ن‌تی زور گ‌رن‌گه.

رشته‌ی پاینجه‌م

۵- شىۋاندنى شۇرش

زەمىننى چەكلىرىدىن تەشەش سەندى ئايدىۋۇزى رېئىتىنىم دەگەننىمۇ بۇ بارى ئابورى پاش شىكىستى كۆمۈنى پارىس (۲۸ى ئادارى ۱۸۷۱-۲۱-۲۸ ئايارى ھەمان سال) ۋەگە يەكەمىن ئۆزۈمنى بىزىندراۋى كرىكاران سۇشالىزىم، كە ئۆيى ھەر بىلەن كىيەكان (بىشۈنەكان - قەۋۋى) بىزۈر لىنى بىرپىسىن چۈنكە: ئەگەنى خۇدا پەيەن ئىدەپ شۇرش. كە پىشيان دايە، قۇناغى دىمۇگراسى و سۇشالىزىمىن تىنكەلۈگە ۋەگە واشيان كەرد، پاش سىرگەش لە پارسىدا ھەلىيان نەگەتايە سىر دۆمەنى كرىكاران كە فرسەدا خۇيان بۇ ھەلى لىبار لە مەلەس دابوون. ھەتا ھەلەكە بۇ ئىمان ھەلەكەت ۋەلىيان كوتايەسىر كرىكارانى كۆمۈنىمۇ ئوقۇمى خۇنى ھىزاران كرىكارانىان كەرد.

ئىم شىكىستە بۇ كرىكاران زىيانىكى گەۋرە بۇ بۇرۇۋازىيەكان قازاننىكى گەۋرەتە ھەبۇ. زىيانەكە بۇ كرىكاران لىو ئاتۇمىدەپ بۇ كە پاش شىكىستەكە رۇدە ھەۋرە ھەنەۋى ھەندى لە پەيەۋانىيان، قازانچەكەشى بۇ بۇرۇۋاكان لىو كەشەپىيەدا بۇ كە لىو ئاستەنگەياندا، لە شىكاندى كۆمۈندە ھىنايانەدى، ئىمەش لىخۇ دۇنيا بىۋىنى لىناۋدا زىاتەر چەسبەند. زىاتەر لىۋەش ئىو سىرگەۋىنى بۇرۇۋاكان ۋىرگەۋىنى كرىكاران، رىيازى رىغۇرمىستى لىناۋ ھىۋىتەۋى كرىكارانى فەرنەساۋ ئەلمانىاۋ ئىنگىلتەرادا سىرەلەۋا ھەۋلۈستى چىنايەتپىيانى خامۇش ۋەستى شۇرەگىزەندى فەرامۇش كەرد. زەمىننى ئابورى كۆمەلەيتى ئىم بىرۋاپەش، زىاتەر لىسىر ئىو بىنەمايە ئۇرۇپاۋە چەكەرى كەرد چەسپا كە: ئۇرۇپا

پاش جەنگى (روسىيا-ئەلمانىيا ۱۸۷۰-۱۸۷۱) كە بە راپېرنى گىشتى و گمورى پارىس كۇتايى پىنھات ماۋى پىشۋىيەكى بىيىست سالى باشى بەخۇيەۋە دى. لىۋماۋەيىشدا دەۋلەتەنى كۇلۇنپالى سودو سوۋىيەكى زۇرپان لە كۇلۇنەكان پاشەكەوت خىست. ئەمەش كارى كەردەسەر رەۋتى ئابورى و كۇمەلەيەتى و سىياسىش. ئىدى لىزەۋە تىزى كۇشى رېفۇرمىستى پەرەۋ سۇشپالىرم داپىزۇرا.

ئەدۋارد بىرنشتاين ئەۋدەمە پاش جۇرچ قۇلار كە لە سالى ۱۸۹۱ ۋە سەرەتايەكى ئەۋ تىزەۋ دەرخىست، لەسالى ۱۸۹۷-۱۸۹۸ ۋەكو پەرەجەستەترىن نوۋسەرۋ تىزۋىسىنى رېفۇرمىزىم داپەزىە مەيدانەى مەشتۋەرۋ نوۋسەن لەسەر ماركسىزىم شۇرۇش و سۇشپالىزىمى زانستى. پەمەدا كەۋتە دۇايەتى كەردنى پىنچىنە شۇرۇشگىرەكانى ماركسىزىم بەتايپەتى ھەۋلىدا بىسەلنى گۈايە:

۱- سەرمایەدارى لەۋاۋخۇدا سەرەنجامى ئاكۇكىەكانى لەۋاۋناچى و ئابۋود ئابى، پەمەش ماركسىزىمى مېژۋىيە رەتەردەۋەۋ تىزۋى خەبەتى چىنەيەتەش بەتال كەردەۋە.

۲- شۇرۇش كۇمەلەيەتى كىركارانى ۋەكو تاقە رىپازى دەستەبەرى سەركەۋتەن پەسەر سەرمایەداراندا پەرىچەدايەۋە.

۳- سۇشپالىزىمىش لىرنى رېفۇرمى كۇمەلەيەتەۋە ۋەكو: پەرەسەندنى كۇمەلە ھەرۋەزىيەكان و سەندىكاكان و پەرەسەندنى شىنەيى دىموكراسى سىياسى...تاد. دەھىنادى!

كۆرۈپتەكەي:

خىزى شۇرۇشگىرە كىركارانى، لە خىزى شۇرۇش كۇمەلەيەتەۋە، بۇ خىزى رېفۇرمى كۇمەلەيەتى گۇرۋى و ماركسىزىمى لە رىپازى شۇرۇشگىرەنەۋە ھەلدەگىرە بۇ رىپازى ئاشۇرۇشگىرە. شۇرۇش خىستە مۇزەخانەى مېژۋو، سەرمایەدارانى ھەتا ھەتايە كەردە پەيكەرى ژبان و سۇشپالىزىمى زانستى پىنچايەۋە.

ئەۋ پەرۋرەپانە لەلەيەن كاۋتەسكىيەۋە كەمە كەمە دەپارنۇراۋ دەسەپا، ھەتا پاش بىرنشتاين بە تەۋاۋەتى كاۋتەسكى بۋە مىراتگىرى بى پەردەۋ پەرۋاى. ئىدى ئەۋ رىپازە تەشەنەى تەۋاۋى سەندە ناۋ ئىنتەرناسىۋنالىزىمى دۋەۋەۋ پاش مەركى ئىنگىلس و پىش جەنگى يەكەمى جىھان، بالادەست بۋو، لەۋ دەۋرۋەردەۋ مەترسى پەرىا كەردنى جەنگى ئىمپىرىالىستىيەنە كەۋتە ئارا. جەنگىش ھەل بۋو كىركارەن

قدیرانه‌گانی سرمایه‌داران بزرگ‌پایان شورش بقونامه. جنگ که هملگیرسا،
باشترین همل هملکوت چیزه سوسیال دیموکراته‌کان بتوانن برپاره‌کانی کونگره
(شتوتگارت ۱۹۰۷) نینتروناسیونالیزم له دژایتی کردنی هملگیرسیندرانی جه‌نگه
نارواکو خوشکردنی زهمینه‌ی هملگیرساندنی شورش کوملایه‌تی به‌تال بکنامه.
له ۱۹۱۴ تا، به برپاری چیزه سوسیال دیموکراتی آلمانیا، زیات له
سعد نندامی پورلمانیان (رایستاخ) ده‌نگیان بزرگ بودجه‌ی جه‌نگ‌دا. چیزه ناوبراو
بهم کاره‌ی لاهم‌موو چیزه‌ی سوسیالی دیموکراتی دیکه زیاتر کاری کرده سبز
سوسیالیسته‌کان و کرنکاران. چونکه به‌دلی گه‌ره‌ی نینتروناسیونالیزمی دووه
ده‌ژمیردراو چیزه سوسیالیسته‌کانی نوروپا وکو نمونه‌ی دورنمای خستایان
ته‌ماشایان ده‌کرد، هر‌یزه پاش نهمان، سوسیال دیموکراته‌کانی فدره‌نس‌او
نینگلتره‌ش هم‌ماش هملونستان وهرگرت.

سهرتا که ههواله که گه یهشته لینین، پینی وابوو پروپاگهندهی ههلیسه تراوی بولیسی ئه لمانیا به ههتا بوی ده رکوت راستو لییان راست بویهوه، ههروه (روژا لۆکسمبورگ و لیبیکنیکه خیش) هه لۆنستی شوپشگنیرانه یان دژی ئه پنبازه ریشینسبیه وه رگرت. به لām ئه فسوس هیهی ئه وانه نه یانتوانی گرنگرین راپهرینی کرینکارانی ئه لمانیا له ناسکترین قوناخی خهباتی کرینکارانی جیهاندا بگه یهمنه سهرکوتن، له کاتیکدا شوپشی ئوکتوبر پنیوستی بهو پشتبوانیه هه بهو ههتا له قهتیبی قهواره ی تاکه ولات ده رهچی و شوپشی سوسیالیستی قولایی جیهانی بدوزیتوه وه کو شوپشی ئوکتوبر بهروه سهرکوتنی بهون. مه ترسی ریشیننیم ئه و سا له هه موو کاتی زیاتر له سهر پاشه مرۆژی شوپشی کرینکاران و گه لان ده رکوت. بهوشینویه ریشیننیه ته گان بهونه مایه لهباردنی هه لکوتوترین دۆخی شوپش شوپش و ئه ممش له میژوی کرینکاراندا ژده راوهرین پوازی بهرژوا بهو چه قیندرایه جهسته ی بهزوتنه وه ی چه و سا وه گان. له و سا وه رهوتی میژوو له گریژنه ده رکراو ههتا ئه نسته اش نه خراوته سهرباری ئاسایی خۆی.

به‌دوشنبه، رئیس‌جمهوری‌نویسندگان توانیبیان توندروایه‌تی پلانکیه‌کان له تینکه‌لاوکردنی ندرکه‌کانی دیموکراسی و شورش سوسیالیستیداو له یه‌که‌مین شکستی کرینکاراندا بز به‌دی‌هینانی خواسته دیموکراتی و ریفرزمیستیه‌کان، بقوزنوه. نه‌گمر وانبیا، نه‌گمر کرینکاران له چو‌نیه‌تی به‌دی‌هینانی دیموکراسیدا بز زه‌مین خورشکردنی باشتری سوسیالیزم به‌گرمی تینک‌وشاپان، ره‌وتی ژبان لهو

زمانو زهمنه یېدا پېچشنيکي دیکه دهگېشته دڅي نېستامان.

له شؤرشي شوياتي ۱۹۱۷ي روسيادا، کرنیکارانو زهمنه تکيښان توانيان پيسېلېتن کړوا لسمرخستنې شؤرشي ديموکراسيېدا لهکاتي لاوازي پؤرؤادا، رؤليصکي ميژووييان هميه که شؤرشي نوکتؤيريش سمرکوت دېسان دېوو نمرکه ديموکراسيېگان به نهموون ليؤورگرتني کؤمؤنې پارس جې پېجې کړاپان، بهلام پېنچوانوه دستېجې دواي سمرخستنې نوکتؤير پدکسمره سېپاندي سؤسياليزم گيړاوتېبر، جياوازي نوکتؤيرو کؤمؤنې پارس لوهده پد کړوا کؤمؤنه توخني نمرکه ديموکراسيېگان، تمنانت توخني دهولتېش نهکوتوه، بهلام پؤلشويکېگان پناوي دهولتي کؤماري ديموکراسيېوه داپزېنه مهيدان، پاشان پله پان لسمپاندي سؤسياليزمدا کرد، هلهپته بووني لينينو پؤلشويکېگانو بهري ناستي هؤشيارې چينايتي و سياسي نهموني نوکتؤيري پاراستو چسپاند، بهلام لدوا ناکامدا ميژوو باجي راستيېگاني سندهوهو ناستيېنگېگان که له سايمي دهسلاتي کرنکاراندا ناساردانوه قبول بوونو تمقېنوه. نهگرجي لينين لدوا سالتي ژيانېدا دهوکی به مەترسي زوو سېپاندي سؤسياليزم کردو کپوته هموليصکي گرميش پز پارسننگدانوهي به پايمخ پېندانوهي ديموکراسي، بهلام ممرگ مؤلتي نندا. نو ممرگ ناوهخته ميدانهکي ناواله کرد درندهپهکي وهکو ستالين پېننه جې نشيني لينين، نېدي لوساوه، پېش نوهي هلهکاني تيکهلاوکردني نمرکهکاني ديموکراسي و سؤسياليزم ليکجوئ پکېنوه، رهوتي ميژوو له گريژنه دهرچو.

۱/۵- ديکتاتوريېتي ستاليني

ستالين ۱۸۷۹-۱۹۵۳ (۳۰) سال رېبري حيزي کؤمؤنېستي شوروي هوو. لېناو حيزي سوسيال ديموکرات و پاشانېش له پرهپېندانېدا پز حيزي کؤمؤنېست له تيکؤشوره سمر سختهکاني روخاندني رؤنمي تزار دهناسرا. لومپېناوهش هدا سمرکوتني شؤرشي شوياتي پؤرؤاوي و گؤپني به شؤرشي نوکتؤيري ۱۹۱۷ کادرو رېبريکي کارامدي ناوداري خېبات هوو. به نازايېتي و لېهاوتويي خؤي معماندي رېبرايېتي حيزي مسؤگر کردوهو کراوته نندامي سمرکردايېتي حيز لسمردمي خېباتي ژيزه مېني دا، واته خېباتي نېپني و ئمشاردې. هلهپته ناتواندرې نکولي لوه پکري پېي تواناي رنکخراوهي و سياسي و پراکتیکي نو متمانېمي ندرادهتي. بهلام پېنېسته نوهش پزانين خهلکاني سياسي و تيکؤشور

و ده‌گو لسره‌ده‌سی خیماتی ناشکراو راشکاودا، توانایان، ناستیان، ره‌وشتیان،
نفسیه‌تیان، پهنه‌ندی و پهنان دوده‌کسوی، لسره‌ده‌سی خیماتی ژنزه‌مینوی و
نهنی‌دا هرگیز نو راستیانه وه‌گو سرده‌سی ناشکرای خیمات دهرناکون، بگره
زورچار، زورکس هین، له‌گاتی خیماتی نهنی خیزب و خیزبایدیدا له‌کودو
کژموه‌ده‌دا له‌مشتومو راده‌پرس‌دا، پینچوانی ماهیتی خوی دوده‌مخات،
پتاییتی نوکسانی له‌ماهیتا هلیپرست و خویپرست و هلیپه‌هلیپه‌کری پیناوی
پلمو بایمن. زورچارش ماهیتی مرؤف پتاییتی مرؤفی پتوانا، نووسر،
زیره‌کو بده‌سلات، دره‌نگتر له‌کسانی کم تواناو ناستنرم زوق دهی. چونکه
نو تواناو زیره‌کیمی له‌پیناوی بده‌پینانی مبه‌سته‌گانی، وسته‌گانی،
نارم‌زوه‌گانی، بژ شاردنوی ماهیتی راستمبندی خوی هتا ماوه‌یدی زور،
ده‌شارتمو و ده‌وانی کتومت کسایه‌تیه‌کی پینچوانی کسایه‌تی خوی بنوئی.
نیمه پیمان واپه‌له‌هرچاگرتنی تواری نو راستیانه بژ ستالین و کسانی وه‌گو
ستالین له‌میزوی کوزن نویدا، لغار تواری میلله‌تاندا کارنکی هره بنویسته بژ
هلسنگاندن‌نیا. نه‌گرم مرؤ پیوی خالی وهرچرخانی ژانی ستالین و دره‌کوتنی
ماهیتی راستمبندی نو پیاهه بژانی، دهی بگره‌تموه بژ وژانی بیش مرگو
پاش مرگی لینین نا لغوه ده‌تواندری قامک بخرن‌تسره‌ده‌ونی دردو‌نگی
سالهای ستالین.

کراوی پنهانیه‌تی هوین، ژانیه‌شیه‌تی نو هلمی له‌کیس بچی تازه به زووی هلی وای بز هلمناکونه‌تیو یان دورو نییه تروشی شکانی نالباریش نهی، بزیه چاری لهرده‌دا نعاوه دهرخستنی ماهیه‌تی خوی نهی که سالهای سال له خهباتی نهینی و پنهانیه‌کی داو لهرامهر لینین‌دا شاردویه‌تیوه. ئیدی ستالین، ستالینه‌تی لهر نو زه‌مینه کومه‌لایه‌تی و سیاسیه‌تی لئاو شوروی و حیزبی کومونیستدا که پاش مهرگی لینین، سهرنجه‌جانی باری دژواری نابوری ولاته‌که ره‌خسابوون، پیاده‌کردو که‌وته ویزی نه‌باره‌کانی و جی‌به‌جی‌کردنی نه‌خشه‌کانی. تینکرا نه‌خشه‌کانیشی لسی قوناغدا جی‌به‌جی‌کرد:

- پینش جنگی دوومی جیهان.

- له‌کانی جنگدا.

- پاش جنگه‌که.

له‌پینش جنگدا، به‌بیانوی پاراستنی یه‌که‌مین ده‌له‌تی سوسیالیستی و جی‌به‌جی‌کردنی سوسیالیزم له‌یک ولاتدا، ئوپوزیسیونه راست و چه‌په‌کانی پاکتاو کردو به‌ینی سهرزمینک لهری ماله، زیاتر له نیومیلیون کادرو ئه‌ندامی حیزبی سهرنگوون کردوو (۱۶) ئه‌ندامی مه‌کتبی سیاسی و کومیتبی ناوه‌ندی کوشتوو. زیاتر لسی هتا پنج ملیون خه‌ل‌کیشی کوشتوو، به‌تایبه‌تی لئاو جووتیاراندا.

له‌پینش جنگدا، به‌بیانوی پاراستنی یه‌که‌مین ده‌له‌تی سوسیالیستی و پیاده‌کردنی سوسیالیزم له‌یک ولاتدا، به‌ره‌ه‌سته راست و چه‌په‌کانی پاکتاو کردو ده‌یان هزار کادرو ئه‌ندامی سهرنگوون کردوو (۱۶) ئه‌ندامی مه‌کتبی سیاسی و کومیتبی ناوه‌ندی کوشتوو (له‌کۆنگره‌ی هه‌له‌ده‌می حیزدا سهرزمیری ئه‌ندامانی حیزب به (۲,۸,۹,۷۸۶) کس سهرزمینداوه له‌هالینکدا له‌کۆنگره‌ی هه‌له‌ده‌می سهره‌رای وهرگرتنی (۴۰۰) هزار ئه‌ندامی نوی له‌حیزدا سهرجمی ئه‌ندامانی حیزب و ناو نووسینی ئه‌ندامان له (۲,۴۷,۰۰۰,۶۶۶) کس تینه‌په‌په‌یه. <۱۳> واته زیاتر له ۷۵۰۰۰۰ ئه‌ندامی حیزب کوژاووون و پاکتاو‌کراوون*

<۱۳> از لینین تا گورباتشف. ترجمه: نگارش محمود طلوعی، سازمان انتشارات هفتک، چاپ اول

۱۹۹۷، ص: ۲۲۲.

* سهرنگوون کراونکی زوی سهرده‌می ستالین له‌ده‌ورانی خرۆش‌ف‌دا دووباره‌شایانی سیاسی و دلسوزیان بۆ‌گه‌په‌راپه‌وه. له‌ده‌ورانی گۆر‌باچۆف‌یشدا بایخی راسته‌قینه‌ی (کامیتیف، زه‌نزیف، بوخارین) گه‌په‌راوه‌توو و هی دیش له‌توژینه‌وه‌داپه.

پاش ئىمەى بەھىسابى خۇى ئۇيۇزىسىۈنەكانى لىناۋ ھىزبدا پاڭۇ كىردۈە، بۇ ئىمەى دۇايەتى دىموكراسى بۇ بېجىتسىمى خۇى بە شىلگىر لىسەر رىيازى كۆمۈنىزىم نىشان ېدات، ستالىن لە كۆنگىرەى پازدەھىمى ھىزىدا (۱۹۲۷) لە وتارىكدا پىشنىيارى كىردۈە بىزۈتسىمەى كۆمۈنىستى شۈرەى خىراتىر ېرۈە سىرخستى كۆمۈنىزىم ېرى ېېردى بۇ گەبىشتە ئىمەى ئامانچەبىشى، بايخى زۇرى بە پىشەسازى گەۋرە مىكانىزىمە كىردى بىرۈ جىنى ولات و سىباندى سۇسىالىزىم لە ېۋارى كىشتوكالدا، داۋە. بۇ ئىمەى مەبەستە چىۋاشەكانى بەتەۋاى بۇ بېجىتسىمەى، لىمەمان كۆنگىرەىدە بەتېكىراى ئۇيۇزىسىۈن دەلى: «دوۋىنى لىنىنىزىم و ھاۋكارى ئىمپىرىالىزىم دەكىن.»

دۋاى ئىمەى لە كۆنگىرەىدە مەبەستەكانى چۈتسىمەى، ئىنجا كىۋتە سەپاندى «سۇسىالىزىمى ستالىنى» لە گۈندۈ لىناۋ جۈوتىارانۋە تېپەلچۈۋ. بەزۈۋەلى، بىستەۋ پىنج مىلىۈن خىزان جۈوتىارى لە (۲۵۰) ھىزار كۆمەلى كىشتوكالى پىستات. ئىمەى جۈوتىارانى بەمەش رازى نەپۈن بە تاۋانى ناپاكى قەلاچى كىران... ژمارەشيان بەپىنى دۋا سىرۋىزى بىلۈكرۈ لە شۈرەىدا دەگاتە (۲۵-۳۰) مىلىۈن قوربانى، واتە چۈار بىقەدەر نەتەۋى كۈرد لىسەردەمەدا (كىمە...!) لىمەى ھىلۈمەرىجەدا راستە ستالىن ئىنتىرناسىۋنالىزىم خەبەتى ناۋكۆزى رەت نەكردۈتەۋە، بەلام بەكردەۋە گىرگىرىن سىياسەتى ستالىن پەرەپىندانى ستالىنىيەت بۈۋە لىناۋ شۈرەى و دەرەۋى شۈرەىدا، چ لىرۋى ئاپۈرى و پىشەسازىبۈۋە چ لىرۋى سىياسى و ئاپدېلۇزىيەۋە. ئىۋانەش پىشەكى لىناۋ شۈرەىدا گىبانى شۈرەگىپەتى دامىرگاندۈۋە پاشان لە دەرەۋى شۈرەىدا تەۋى شۈرەى نىشتاندەۋە.

لىناۋخۇدا پىش ستالىن ھەتا رادەبەكى دىار ئازادى دابىن دەكرام*. بەلام ستالىن: نەپارەكانى كۈشت و گىرت و سىرۈگۈۈن كىرد. ئىۋانە ھىمەۋ بۈستىرىۋ نەۋىستىرى سىرەپاى داپۇشنىيان لەلاپىن ھىزب و نەۋىسەرانى ئىمەى سىرەدەمە، ماركىسىزىم ئاپۈد كىرد، ھىچ نەپى ھەتا دەرەكۈتنى راستىيەكانى ستالىنىيەت. وتىيەكى بۈخارىن، شاپەتتەكى راستگۈزبانى ئىمەى پۇڭگارە دۇۋارەبە كە لە پۇڭۋانى كۆتايى ژبانىدا ئاپاستى ھاۋىتەكى كىردەۋە:

* تازە دەرەكۈتۈرە كەۋا لە زەمانى لىنىنىشدا ھەندى قشار بۇ سىر دىموكراسى ھەبۈۋە. تەنانتە بۇسەر كىركارانىش.

«دایتم کوتایمی دیت، نموتانی سیرم لغزیر تموری جملاددا نیری دهکم، تموری پرولیتاریاش نیه که پیویسته بی یهزی بی. لبرامیر نم نامیزه دۆزه خیددا هست به بیتواناییه کی ره ها دهکم که دسه لاتیکی گموری لغزی شیوازنیکی زگروه هیناوتندی که دزی بی ناپروانه، به پرواوه هلدیهستی، نه گم هلدیم له شیوازگانی. بهناکردنی سوسیالیزم دا کردی هیوادارم حوکم لیسردانم سختتر نهی لمو حوكمی فیلا دیمر نیلیج دهری کرد. بهرو بهک نامانج دهریشتینو پهنازه کمش نه نخشیندرا بو، هموو پوژگارنیک رهوشی خوی هیه. لبرکاتدا پراخدا لاپهری تواری پو مشتومر ترخان ده کرد، همووانیش لیسر باشتین ری و شیواز دهگوتنه گفتوگو، ناکوک دهبون دیسان کۆک دهبونوه. دیسان پیکوه دهریشتن. من بانگتان دهکم. نمی نموی نوی سرگردایه تی حزب که له نمرکه میژویه گانتان لم شه پوله ترسانکی تاوان که حزب دهشیونی و دهخنکینی، بتوژینهوه. هموو نندامانی حزب بانگیشه دهکم.» (۱۴).

خهزگه، بوخارین و کسانیی دیکیی وهکو وی خویان دهمانو میشکوی قلمیی خویان بهمورنرخیک بی، تاوانو لادانو بادانو ناپاکیه گانی نمو سردهمیان به هیمنی دهنوسی و به هینوریش له سریشبان دهنوسرا، نموسا بهلی هر نموسا راستیه گان وهکو هین ده زاندران، نهک نیستا زیندوو لبریی مردوده گان پرواوه گان هلدسه نگیینی. بهلی... جگه له بوخارین و چمن دین رهنبری بهناویانگی دیکیی شووه وی، له دهره وی شوره ویشدا لیسر جیاوازی به پروا، ستالین لئناو کزمنتین دا (بلاتن) رهنبری بهناویانگی سويسراو (گانتکی) هی پۆلوتیبا و همره ها هی ئوکرانیای پوژتاوا و بلروسیا و ستونیبا و لیتوانیا، چمن دین سرکرده ی یوگسلافی و بولگاری و هیندی و هنگاری و ئیرانی... تاد. لئناورد.

که مه ترسی جندگی نازییه گانیش کموته ئارا باشتین هلد بوو ستالین لغزیر پهرده ی پاراستنی دووله تی سوسیالیزم مانوژی سهمهرو سودای سیاسی لیسر

«۱۴» جان اللشچین. تاریخ الظاهرة الستالينية. ترجمة جوزيف ساحة ص: ۱۲۰ و ۱۲۱.

حیسانی نیشتر ناسیونالیزم بکات. له لایه کوه همو و جزره هلو ناست دهر پښنکی جیاوازی ناوځو به تاوانیځکی گوره دزمیردراو هچ جزره سره مخو پیه کی نایدیولوی به بیانوی ټینګدانی بهری گه لان پيسوا ده کړا. نمه له کاتینګدا ده کړاو راستیش واپور کړا یا ؛ ده دژایه تی نازیزم بکړی و سره مخوی پښک خراوه بیش پپاریزی. کلکایه تی روت بکړی به تایبه تی کلکایه تی دیکتاتوریک که زه مانه هلبېرېو، نو پایمی پنی لسمر داده گرت.

له کونگره کانی کاتی جنگیش (تاران، بالتا، پوتسدام) وهکو پښتر ناماژمان گردو، ستالین لسمر حیسانی کړنکاران و گه لان بهار مزوی نه خشی جبهانی له گمل سرؤکی ولاته سرمایداره کان ده کښایوه. تمنا لئ شوئانندی مه ترسیان لسمر سیاسه ته کانی ستالین بیست و سنووری قلمرووی شوروی هېوو، ستالین پنی داده گرت و به پاری لېبرای ددها وهکو: پؤلونیواو ئلمانیاو دوه لئانی دیکمی ئوروپای روزه لات. لئ شوئانندی ئو مه ترسیانندی لئاردا نهمون یان بیانزانیایه مه ترسیان هېوو ناتوانی رای خوی بسه پینی بؤ ئووی مه ترسیه کانی دیکمی لئ نوروزین نرم خوی ددها به دستوه. هرکه پؤلونیواو ئلمانیاو وهکو ده پرست بؤ مسؤگر کړا، بهئاسانی دستی له ئیتالیاو یونان و نمسا هلگرت. له ئیرانیشدا دواي سرپنچی کړد نیک که بهلینی نموت دهره نئان له لایمن (قوام السلطنه) وه دوايه ستالین دهستیجی به بیانوی کونگرتن له نؤلتماتیسی ئمریکا لهشکری سووری کشانده وو پشتی کړده نازمه پایچان و کوماره تاقانده کی کوردستان. ئوانه جگلهووی پښ جنگ نکه یارمه تی راپهرنی چه کدارانندی کوردستانی تورکیای دژی ته تاتورکه فاشیه کان ندا که به تاشکرا مانی کوردیان پښیل و کوردستانیان کاولو سدان هزاریان قهلاچو ده کړد، بهلکو پاره و چه کیشیان ددهانی (وهکو ئیستای شوروی و عراق).

تمناعت داکوکی له ششورشی چینیش نده کړدو کمتر چاره نویسی حیزی

کۆمۈنېستى چىنى لامبەست بوو كە ئوسا خاۋەن سەدان ھىزار پىنشىمىروگو چارەكىنىكى چىنى بىرى دەرد. بۇيە بە ئاسانى رازى بوو رۇنى كۈنەمىرستى شانكاي شىك وەكو ئەندامىكى ھەمىشەسى ئەلجۈمەنى ئاسايشى نەتەو يەكگرتوۋەكان ھاۋشانى ئىمىرىكا ۋىرىتانياۋ فەرەنساۋ شورەۋى، ۋەرىگىرى كە بىنگومان ئەمە بۇ شۇرشى چىن ھىچ نەبى لەروۋى سىياسى ۋ دېلۇماسىيەۋە لەو كاتەدا زىيانىكى كارىگىر بوۋە. ديارە بۇ پاش جەنگىش ستالېن بە ئەمە نەبوو شۇرشى چىن سەمىركەۋى بۇيە رازى بوو دوۋمەنەكەى بىخىرتە رىزى دولەتە زەلپىزەكان.

لەكۇرياشدا: پىنش ۋىرىپاۋونى جەنگى دوۋمى جىھان بە پازدە سال شۇرش بە رېنەرايدەتى (كىمئىل سۇنگ) دۇى ژاپۇن ھەلگىرىسا بوو. لەكاتى جەنگىشدا كە ژاپۇنىش چوۋە پال نازى ۋ فاشىيەكانى ئەلمانىاۋ ئىتالىا ھەلېكى گەۋرە بۇ گەلى كۇريا كە ھەتا ئوكاتە يەكپارچە بوون ھەلگەۋت سەمىركەۋى. ھەلەتە ئامانجى ۋا بەدلى ئىمپىريالىستەكان ناپىۋ پىشتىر، سالى ۱۹۴۳ لە كۈنگرەى قاهىرەدا (رۇزفەلت، چىرچەل، شانكاي شىك) بەپىنى خواستى خۇيان چارەنۋوسى كۇريايان نۋوسى بوو. سالى ۱۹۴۵ يىش لە كۈنگرەى پۇتسەدام ئىمىرىكاۋ شورەۋى ۋ ۋىرىتانياۋ چىن (پىنش سەمىركەۋىنى شۇرشى چىن) ھاسى چارەنۋوسى كۇرياي پاش جەنگىيان كىرەۋەۋەۋە لەۋىدا بۇ يەكەمىن جار لەمىژوۋدا ھاسى داۋەشكردنى كۇريا كراۋە شورەۋىش بىۋ راۋىژ پىنكردنى نۆنەرى گەلى كۇريا ھەمە رازى بوون. گوايە مەبەستەكەش ئەمە ھەۋە كۇريا بەجۈرىك رىكەبىخىرى ئىمىرىكاۋ شورەۋى پاش رىكەۋىن لە جەنگىدا بە كەمەرىن كىشە ھىزەكانى ژاپۇن چەك پەكەن. لەۋەبەدا كۇرياي ھاكۇر (۹مىلىيۇن دانىشتەۋ - دواكەۋىۋى مەزۋاىي) ۋ كۇرياي ھاكۇر (۲۱ مىلىيۇن دانىشتەۋ - خاۋەن پىشەسازى سەنگىن) دوۋست بوون. ديارە شۇرشگىزىنى كۇريا ھەمە رازى نەبوون ۋ زۇرىشى نەبەد سىياسەتى ئىمىرىكا دەرگەۋت، تەنىيا لەچۋار سالدا ۱۹۴۶ - ۱۹۵۰، راستەخۇن (۲۵۰) ھىزار شۇرشگىزى گەلى كۇريايان شەھىد كىرە، ژيان لە كۇريادا بوو بە دۇزەخى ژۇر دەسەلەنى ئىمىرىكاۋ كۈنەپەرستان. ئىدى گەلى كۇريا ھەمە رازى نەبوون ۋ دىۋەۋەيان بە شۇرشدا. چىن بەھەمەۋە تۋانەيدەك بەھانايانەۋ چوۋ ۋ ستالېنىش ناچار لەروۋى چەك ۋ پىۋىستى جەنگىيەۋە كەۋتە يارمەتيدانى پىندىرغىيان. واتە گەلى كۇريا بوو سىياسەتى شورەۋى ۋ دولەتەنى دىكە رازى ھا دەۋە سەرشۇرى بۇ ئىمىرىكا

کۆنەپەرستان ھەلپۆزى، ۋەكو يۇنان و كوردستان و ئازەربايجان و ئىسپانيا،
جگە لوانە، لە مەلەبەندەكانى دىكەى جىهانىشدا رەوتى پروداۋەگان بەدەلە،
زەلەبەزەكان تىنەپەرى و ستالىنىش بەو سىياسەتى نەيتوانى پىش لە خەمەتى
كرىكاران و گەلان بەگرى ۋەكو:

۱- گەلى فەلەستىن و عەرەب دژى ئىسرائىل و بىرىتانيا ۱۹۴۸-۱۹۴۹.

۲- گواتىمالا-ھىندۇراس ۱۹۵۴.

۳- فېتنام-فەرەنسا ۱۹۴۶-۱۹۵۴.

۴- لاوس-فەرەنسا ۱۹۴۶-۱۹۵۴.

۵- ئىندونىزىيا-ھۆلاند ۱۹۴۶-۱۹۴۹.

۶- مالىزىيا-ئىنگلىز ۱۹۴۸-۱۹۵۷.

۷- كىنيا-ئىنگلىز ۱۹۵۲-۱۹۵۳.

۸- جىزائىر-فەرەنسا ۱۹۵۴-۱۹۶۲.

۹- فېلىپپىن ۱۹۴۹-۱۹۵۴.

۱۰- كۆلۇمبىيا ۱۹۵۳.

۱۱- كوردستان-عىراق ۱۹۵۸-۱۹۶۱.

لەو پروداۋاندا شورەى سەردەمى ستالىن پۇلىكى ئوتۇى نەدەپنى. شاپانى
باسە لىزەدا بەگوتى كىما: لەودەمە ناسكى خەباتى گەلى چىن و كۇرپا و گەلانى
دېشدا (ماوتسىتۇنگ و كىمئىل سۇنگ) يان ستالىن يان باش ناسىۋە و لەتەرى
ئەو نەكا خراپتر بەجى بەگۇياندا چاۋيان لە سىياسەتە سازشكارىيەكانى و
دېكتاتورىيەكى بۇشپە، يان ئەوتەتەنى باشپان نەناسىۋە. ھەركام لەودە
بۇچوونانەش بى، ئەگەر لەو ھەلومەرجە ناسكى پىايدا تېپەرىۋون چۆرى لە
بىيانۋى عەسكەرى و سىياسى پاساۋى ئەو پىدەنگىيەيان بەداتەرە، ئەو پاش
زىگارۋونى گەلى كۇرپا و چىن و دەرگەوتنى راستىيەكان، ھىچ بىانۋەك پاساۋى
پىدەنگىيان ھەتا مەردنى (ماۋ) و دۋاى ئەوش ھەتا ئىستا (كىمئىل سۇنگ)
ناداتەرە. ئەو نەپى پلىن: ئەوانىش يان پراگماتىن يان خۇشيان ۋەكو ستالىن
چۆنىەتى بىناکردنى سۇسىالىزىمىش، لەچىن و كۇرپادا، ئەونەپەكى دژىۋى ئەم
قۇناخە مېۋوبىيە تىزى سى جىهان و ھەلەى كوشندەى زووتر گواستەرە لە قۇناغى
دىموكراسىيە بەرە سوسىالىزم (شۇرشى نۇى) و گۆندەنە داخۋازىيەكانى (گەلى
تەب) و پەرسىنى خۇدى ماۋ. ھەركە ھەمۋەيان بە زىانى دژاىەتى سوسىالىزىم

گهرايموه و نه نجمايش گه يشتو ته گهرايموه و گهرايموه سمرمايمداري و قهلا چو كوردني همزاران خو پيشاندهر تنيا لسمر مافي نازادي و ديمو كراسي.

له كور يا شدا، جگه لموهي ناستي ژياني خلك له چاو كور ياي سمرمايمداريدا، بئيجگار نرمتره و سوسياليزم بهنا و هديو كرنكاران تنيا به پوالت فرمانه روان و ديمو كراسي همو پوني نيبه. جگه لموانه (كيسمبيل سونگ) كه خوي به (كومونست) دهزاني لده ستوري ولا ته كهيدا به بهار چسپانديويتي كمو هتا دواړو ژياني پييري حيزب و سر وكي كور يا بيت، خراپ ترش لعمه به تاقى تنيا مافي هميه كاپينمي ولا ته كمو به ياري نه لجمه نني به رزي ياسادانان و تنفيزي هلبوه شينيتي موه! مگه (سدام حسين) وايي: نموش لمبر پاي گشتي جيهان نه يانو سويه به لام به كرده و خراپ ترشه.

بهوشنويه ستالينيت زياتر له چاره كه سده يه ك، و كو پيازيكي سر كر تكمرانه له شوره وي و دهره وي دا گوهري ماركسيزم و گياني شوږشگيرانمي شمزانده شيناند. نم پيازه ديكتاتوريه كمتر له ريشينيزمي كاوتكي و برنشتاين، زياي بؤ فله سمفوي ماركسيزم نه بو. چونكه جگه لموهي:

- سوسياليزمي شيناند

- ديمو كراسي پينيل كړد.

- مليونه هاي كوشت.

- حيزي بولشويكي تيكدا.

- خباتي كرنكاران و گه لاني سارده و ده.

جگه لموه مو نه وانه، مه ترسي نم پيازه دوو ژياني گاريگرتريشه كه هتا نيستاش برونه ته مايي تاوان و تانمي گوره بؤ ماركسيه كان:

۱- لسمر ناستي جيهان پرشنگي دوورغاي ماركسيزم خاموشكراو سمرمايمداره كونه مرسته كان هتا نيستاش ستالينيه تيان كرده نو كي رمي ژه هراويان بؤ دوايه تي ماركسيزم، هتا راده يه كي زوريش تاوانه كانني ستالين ماركسيزمي لهناو خلكي نوروپا و امريكا و باقي ناوچه كانني جيهانيش كم بايد خ كرده و ده.

۲- ديكتاتوريه تي ستالين، لمبر نموي بهناوي ماركسيزم و چسپاندي سوسياليزم ليدك ولا تدا له بهرامبر نيپيرياليزم دا پيړوده كرا به مليونه هاي خلكي بي تاگا چواشه كران و سر كوتاندي نو پوزيسيوني شوږشگيريش به محلال دهزانرا، هم نمميش وا ي كړد لمبرامبر ستالينيه تدا كرنكاران و روښنپيرانمي شوږشگيري

شوره‌وی و جیهانیش درئزه به ململانی نیایدیولۆژی و چینایه‌تی نهدن.

گهواته: مه‌ترسی راسته‌روی له‌روی نیایدیولۆژییه‌وه که‌متره له مه‌ترسی ستالینیه‌ت و هاوڕێبازه‌کانیان له‌ناو بزووتنه‌وه‌ی کرێکاران و گهلانی‌ش‌دا. چونکه له‌برامبه‌ر راسته‌وه‌کاندا مه‌ترسی دژایه‌تی کردنی هاوه‌ری چینایه‌تی و مارکس‌بزم زوو ده‌زاندری. له‌کاتێکدا له‌ به‌رامبه‌ر ستالینیه‌تدا نه‌ک زوو نازاندی، به‌لکو له‌به‌ر نه‌وه‌ی ستالینیه‌ته‌که‌ خۆی له‌ژێر په‌رده‌ی نه‌و باوه‌رده‌دا ده‌شارینه‌وه، بۆیه دژایه‌تی کردنی پێه‌وانی مارکس‌بزم توند ده‌بی، به‌تایبه‌تی له‌لایه‌ن نه‌و هیزبانیه‌وه که له‌ده‌ره‌وه ده‌نگی ده‌هۆلی ستالینیه‌تیان له‌ژێر کارایی سه‌رکۆتنی شوێشی ئوکتۆبه‌رو لینین‌دا پی‌خۆش بووه.

ئهم هه‌یه‌ش له‌روی یاسای خۆی خه‌باتی چینایه‌تییه‌وه کاراییه‌کی ناله‌هاری کردۆته سه‌رخه‌باتی کرێکارانی جیهان و تینکۆشانی گهلانی رۆگاربخوا. له‌به‌ر ئهمه‌شه ده‌بینن له‌و سه‌روهنده‌ی میژوودا، بزووتنه‌وه‌ی چینایه‌تی کرێکاران په‌وتی جارانی ته‌پیه‌وه له‌دوای جه‌نگه‌وه له‌سه‌راتسه‌ری جیهاندا تا که راپه‌ڕینیکی چینایه‌تی گه‌وره به‌رچاو ناکه‌وت که به‌و‌بنه‌ ناوه‌ندیکی نوێی خه‌باتی چینایه‌تی. هه‌یه‌کی خۆی هه‌ره گرنگی‌شی بۆ نه‌وه ده‌گه‌ڕێنه‌وه که‌وا ستالین له‌گه‌ڵ ولاتانی سه‌رمایه‌داریدا بۆ راگرانی له‌نگه‌ری ناکۆکی به‌نچینه‌یی و سه‌ره‌کیه‌کانی جیهان و ناوچه‌کان و میللەتان و هاوئا‌هه‌نگی کردووه له‌پیناوی به‌ر‌ده‌ سه‌ری ئهم مه‌به‌سته‌ش به‌ ده‌ستکۆته‌کانی پاش جه‌نگ له‌ ئۆروپای رۆژه‌لە‌تا‌دا رازی به‌وه‌ به‌س. مه‌گه‌ر میللەتی، یان به‌به‌رايه‌تی هیزنیک به‌ پێچه‌وانه‌ی خواستی ستالین سوور به‌و‌ی له‌سه‌ر به‌بازی سه‌رمه‌خۆی و شوێشگێزینی. له‌و هه‌لومه‌رجه‌ی جیهان و شوره‌یدا که گۆڕانه‌کارییه‌کی گه‌وره له‌ جیهاندا به‌وه‌ی نه‌دا، ستالین مردو جینشنینکی ره‌یژنیستی ده‌که‌ هاته سه‌رکار.

٥/٢- خرو‌شوف: هه‌لگه‌ڕانه‌وه له‌ ستالین

نیکیتا سه‌رگه‌یج خرو‌شوف (١٨٩٤-١٩٧١) له‌پاش شوێشی به‌ر‌وای په‌وسیاهه‌ پێه‌ندی رێکه‌راوه‌یی به‌ به‌لشه‌ویه‌که‌کانه‌ هه‌بووه. ئهمه‌وه‌ی سیاسی له‌وه به‌دوا ده‌ست پێه‌کاته. ئهمه‌ش نه‌وه ده‌گه‌یه‌نی ناوه‌راو له‌ناو به‌وته‌ی کێشه‌ نیایدیولۆژی و تیۆری و سیاسیه‌کان قان نه‌به‌وه یه‌کسه‌ره له‌ژێر کارایی سه‌رکۆتندا تینکه‌لا‌وی سیاسه‌ت به‌وه. دیاره شوێشی ئوکتۆبه‌ر سه‌رکۆته‌که‌ی کارنکی

پژوهیسی هوو بهلام زوری نمخایاند دووچاری هملو تنگچهلمدی قولو دوژمنی
 دهمهجوړی سرسخت هات. نمو دوژمنو تنگچهلمانه هوونه کوسپی گموره
 گموره لهدردم بهدیختانی نمرکهکانی شوړشی دیوکراسی و سوسایلزمدا.

دیکتاتورنکی درنده جلموی کموته دهست کاتینک دیکتاتوریش سرورده کموئ دیواره دیوگراسیبه تیش نامینئ، کمواته: نازادیش نامینئ و باقی رنبرو کادرو خدلکی به توانای شورشیش ناتوانن نازادانه بیر له چاره نووسی شورشه کمو چارسرکردنی کیشه کانی بکمنوه یان که بیریشیان لی کردبیتموه توانایان نایی برهرو پشنیاره کانیاں پیاده بکمن، چونکه (هاوئ ستالین) بی نداوون. نموونی نازادی و سه پاندنی دیکتاتوریت به کینک له زیانه گموره کئی به قوتاپردنی توانستی خدلکه به توانا کانی کومه له، له هممو روونیکموه به تایبه تی لهروی نابوروی و تیوری و نایدیولژئی و سیاسی و عسکرمیوه. هرینه شو زمانو زه مینه بی کادره نوئکانی تۆکتورپرو پاش مرگی لینن و لئناو گومدی کیشه نالوزه کاندای پنگه یشتوون، چۆنیه تی پمورورده یان جیباواز بووو له جاو پمورورده دیوگراسیبه کئی کاتی رنبرایه تی لینن پمرو خراپی گؤراوه، به تایبه تی بؤ دوزگای رنبرایه تی، نه گمر ستالین و دوزگا تایبه تیه کانی لینی دلبیا نمووین لهر شووی ستالین به گم پشیل کمری دیوگراسی و پمرونه کمری پرنسبیه کانی بووه. ناگري خوی و بووی و کادرو هاوئکانی پنچموانی خوی پمورورده کردبی. کادره کان، پموشویه پیش لئناو حیزبو دولته دای پشکومتون و پیش خرابن، هملیه ته به ممرتابن له سیاسه تی ستالینانه.

خروشوف لهو گادرانه بویه له زهمانی ستالین و لئاو قوتاېخانې ستالینیه تدای پشړووده کراوه، پېنځخراوه، گه یمنندراوته زېنبرایه تی حیژبو و ده ولت. هر لئوکاتووی له کونگره ی چواردهمسی حیزدا سالی ۱۹۲۵ پشداری کردووه، بویه په دلسوزنکی ستالینیت و دژی ته پاره کانی به گمرمی تېکوشیووه. متمانې ستالینی لمری دؤستانی نریکی ستالینووه یز مسؤگتر کراوه پلېه پلېه پېنځخراوه هدا له کونگره ی حنقدهمدا (۱۹۳۶) کراوته نندامی کؤمیتې ناوهندی. سالی ۱۹۳۸ که سالی خړیناوی لئاوردنی نیارانی ستالینه، کراوته سکرتری یه کمسی کؤمیتې ناوهندی له ئوکراپندا. پاش سالینک کراوته نندامی مدکتبې سیاسی. پشوشیویه خروشوف حیژایه تی کردووه هدا ئو رؤزی ستالین زیندو بویه، لېبرامېر ئو هممو تاوانه، کوشتار، سمرنگونکردنه... کوشتنی هدا لکموتیرین

رېښمراڼی حېزب و نهېوونی لایمنی کمې نازادی و دیموکراسیدا، خوی مت کردووه و ناگړه سوړه لهخوم دووره. ویژدانی کردوته خوراکی بی ویژدانی ستالین و له کله بهری پژگارداد خوی پژووی خوی مه لاس داوه* تمنامت نمونده چی باوهری ستالین بووه بدمرئوایی سالانی مسئولیت خوروشوف لینی نریکپووه و په کینک بووه لوکسه کمانی له نریکموه ستالین پشتی پی بستوون. نمو پژوی ستالینیش مردووه، خوروشوف له یادداشته کانی خویدا نوشیویه تی که: نه متوانیوه شوم کونترول پکمو گریان، دهشی بلیم لمرگی ستالیندا راستگویان گریام!

له بلا وکراوی کومیت می ناو نندیش دا بهیومی مرگی ستالین که بیگومان به پینوینی خوروشوف نو سراه و هاداری پژ ستالین دوویات کردوتموه و گوتیومی: «هاوپی لینین و درژوپندهری رېنازه کیه تی و رېښمراڼی ووردیینی حېزی کومنیست و خدکی شوروییه <۱۵>».

که خوروشوف رېښمراڼی شوروی کومتدهست، له لایه ک خوی پوره ودهی قوتا بخانمی ستالینیت بو، له لایه کی دیشمه دهی زانی شوروی لئز چ بارکی سهختا ده نالینی. نرکه جیهانییه کانیش کمتر لمر دوولایه باری خوروشوف و رېښمراڼی نونی شوروییان قورس نه کردبو. حېزب، له ناسته نگی نهېوونی دیموکراسی و نازادی دا دهیا. سدان هزار گادر سمرنگوون. هزاران تینکوشمر دور خراوی ناچه دووره کانن. دولت، ناستی پیشکومتی نرم و پیشه سازی پاشکومتوه. کشتوگالی کمفهره. پژوی خدک کمو پهره سندنی کومه لایه تی شیواوه. لمر ناستی جیهانیشدا، کرنکاران و گه لان، هره ها حیزه بهناو کومنیست و کومنیسته کانیش چای نومییدی گمورهی نایندهیان پریبووه شوروی که بتوانی پاش جده نگی دووه و پاش نموهی پژه خاوهن چه کی نه توم له بهرامیر ده ولتانی نیمپریالیزم دا یارمه تی سمرکوتنیان زیاتر هدا ت. سمرکوتنی چین و کوریای باکوریش نمو نومیدهیان گمشر کردبو.

---

* نم خویدرستی و له پریزدا مه لاس دانه، له نار زلری شورشه کانی جیهاندا دوویات بو نمتوه و تاوانی گمورهش لمر بهر ودها کراوون.

<۱۵> از لینین تا گورباتشف. ترجمه: نگارش محمود طلوعی، سازمان انتشارات هفته، چاپ اول ۱۳۶۷ ص: ۲۶۸.

نیمپریالیزمیش، امریکای کردهووه پینشنگی نوی و نمریکاش، وهکو
ولانتیکی خاوهن توانای نابووری بی شومار، دهمیست گوايه به سیاستینکی
هاوچرخانه، به نمومون لیوهرگرتن له بیرتانیای کونه پینشنگی نیمپریالیزم،
دایمزنه میدان و ههتا رادهیه کیش گشتی دیوکراسی و بهلین بردنسمری پیمانی
(ته تلاتسی) له قازانجی گهلاندا ده دایه گونی دانیشستوانی گزی زهوی.
له ناوهریکشدا بهریره کانی کردنی توندی کومونیزم و کومونیسته کان، نمرکی هره
گرنگیان بوو. داگیرکردنی گهلان و سرکوتکردنی کرنکاران. هر لهو سرویهنده
میژودا بوو که نم کیشانه ههبون:

- چنگ له هندو چیندا دژی فهرنسا.
- لوس (پانت - لانو) دژی فهرنسا ۱۹۴۶-۱۹۵۴.
- مالیزیا دژی ئینگلیز ۱۹۴۸-۱۹۵۷.
- کینیا (مانو مانو) دژی ئنگلیز ۱۹۵۲-۱۹۵۴.
- راپهرینه کانی تونس دژی فهرنسا ۱۹۵۲-۱۹۵۶.
- شورش جعزائیر دژی فهرنسا ۱۹۵۴-۱۹۶۲.
- قوبرس دژی ئینگلیز ۱۹۵۵-۱۹۵۹.
- کامیرون دژی ئنگلیز ۱۹۵۷-۱۹۶۰.
- دست تیوهردانه عسکریه کدی سورس ۱۹۵۶.
- دست تیوهردانی نمریکا له لوپنان ۱۹۵۸.
- گواتیمالا-هیندوراس دست تیوهردانی سیا ۱۹۵۴.
- دست تیوهردانی فهرنسا له مورتانیا ۱۹۶۱.
- دست تیوهردانی فهرنسا له پیروت ۱۹۶۱.

هروهها:

- شورش سرکوتووی میسر ۱۹۵۳.
- مانگرتن و هوانی میلی ئلمانای روزهه لات ۱۹۵۳.
- مانگرتنی کرنکارانی پؤلونیا ۱۹۵۶.
- راپهرینی هنگاریا و دست تیوهرداتی چه کدارانی شوروی ۱۹۵۶.
- تموای نمو رووداوانه، یهک لمدوای یهک، هاوکات لسمردهمی خرؤشوفدا
روویاندا. خرؤشوفیش له ناو شوروی دا دووچاری نمو دؤخه بوو بوو خرؤشوی
توانایه کی دیاریکرای ربه رایه تی ههبوو که پاشان دهرکفوت تواناکه ی بؤ نمو

پلموپایه گموره، کم پوره، پموخالمشوره، خزی له یادداشته کمی دا دهلی: «هینشا دلی چالاکیه کانی دورانی پنهراپیتی ستالین پوین و نمانتوانی پوو خومان له دهسلانی نوو نمناوت دوی مرگیش» روزگار پکین. تنیا له سالی ۱۹۵۶ دا توانیمان خومان له پاشماوی سایکولوژی شینخانه که له ماوی راوکردنی دوزمانی خلکنا پمژکی گرتیوین، نازاد پین (هتا شوکاته) همرهها تنبه دلی خدیالی و وگومانی هسپیشی ستالینیت پوین له گماروی دوزمان دا پوین و ناچار پوین دزایمیتیان پکین و...

لستر هسان یادداشته دا درۆه پهایس ددری کوا: «بۆ تنبه قابیلی تسمو نهیو که تم هسور نهیامات و دورانی لئاویره دا پویان دا پوله پروی یاساپهوه جزوی له تاوان پومیره، بهلام راستیه کمی نوپه که جزوی له تاوانه ستالین تاوانیکی کره پو (پهپی یاسا) تواری و لاثنی جیهان» وکو دولته فاشیه کانی مانندی ئلمانیای هیتلری و نیتالیان موزولینی - قابیلی سزادانه».

«(۱۶)»

کواته: خرزوف هتا سی سال دوی مردنیش پامری به ستالینیت هپوره. نهمش به رۆشنی گوه دهسلیتی که له کاتی ستالین دا هرگیز ناویراو دزایمیتی کردنی ستالین پان پوهلستی کردنی سیاسهت کانی به خدیالیشدا نهاتپوره. که مردوشه پراستی پوی گریاره. نو پلاوگراوه پی له کاتی مردنیشدا بزبان نووسپوه په نیلیان نهیوه. بهلام دوی سی سال لیکولینموه توینموه، خرزوف و هاویره کانی بزبان دمرکوتوه ستالین نهک: هاوینی لینی و درۆه پنهیری رنپازه کمی و ماموستای وردیینی عیزی کومنیست و شوروی نیبه پملگر په گنکه وکو گموره ترپن تاوانپاره کانی میژوی هاوچرخ: موزولینی و هیتلر... ستالینشیا چووهر. چاکه: خرزوف له نندامی کادرو پنهراپیتیشدا پموره پوتاپخانیش ستالینیت پوین و به متمانی ستالینش پز پنهراپیتی پمژکراپیتموه هتا سی سال دوی مردنیش دلسوزی پوین، داخو پاش لیکولینموه ناسپنی ناوهرکی راسته قیتی ستالین که دمرکوت تاوانپاریکی وکو هیتلره، داخو دش قوتایی قوتاپخانیش (هیتلری سوسیالیزم) تنیا له سالیکدا، پان دهستبجی دوی زانیینی راستیه کان، به ناسانی پینته کومنیست؟

«(۱۶) ادوارد کراشکار. خاطرات سیاسی خرزوف، ترجمه محمد رفیعی مهرآبادی ص: ۸.

فراوانتر پىرىيىسىنىڭ. كۆرۈنەرلىك دۆخى قوللىرىنى رېئازى شۇرۇشكېرەنە لاھارو بارى سىرلىقنى كىرگەنلەر ۋە گەلەن رەخسا بولۇپ، دەكرە دۇاي رېسواكرەننى ستالىنىيەت لىو بارودۇخە ھەللىكەتتە ۋەكە دۇاي سىرلىقنى شۇرۇشنى ئۆكتۇپەر، خىيالىي ئىنتىرناسىيونالىزم بىلەن بىرلىشىپ قۇلۇپ بىرلىك، ئىركى رىزگارى ۋە دىموكراسى باشلىرى بىرلىشىپتۇ؛ بەلەم رېئىرايەتتە خۇي دىموكراسى نىيەت، ھەركىز پىشتىوانى دىموكراسىيەنى گەلەن ناپى. ھەروەكە پىشتىر باسكراۋە، خۇشۇف لىھارودۇخىكى جىھانى نۇندا كەدەتۋانلىرى بىگۈرتى رۇدۋادە سىياسىيەكانى لىسەردەمى ستالىنىش جىھازلىرى بولۇپ، ھاتىسەر كاروگايە، خىسەلەتتى دىيارى ئىم جىھازلىنىش ئىو بىرۋەتتە بىرلىشىپ نىشتىمانى-سىياسىيە كە لى رۇدۋەلەت ۋە ئىفرىقاۋ ئىمىرىكەي لاتىندا دۇي كۆلۈنەلەم بى رېئىرايەتتى ۋەدە بۇرۇۋاي (نىشتىمانىپىرۋە) دەتەقەنە.

لەپاش جىنگى دۋەمى جىھانەۋە، چۈر-چىش ناكۇكى تۈندۈتۈ لى جىھاندا سىريان ھەللىكە لىسەردەمى خۇشۇفدا گەپشەتتە لوتكى جۇشان:

۱- دىرۋەكىشەن جىنگى كۆنەنە (كلاسىك).

۲- جىنگى رىزگارىخۋازى دۇي كۆلۈنەلەم.

۳- جىنگى ئاۋخۇي چىنەيتى، نەتۋەيتى، مەزھىبى.

۴- جىنگى سەپكۆلۈۋى.

قۇربانى ئىو جىنگەنە لى سالاڭى ۱۹۴۵-۱۹۸۲ دەگەنە (۱۲.۵) مىليۇن كىس، ۋاتە سالاڭى (۳۵۰.۰۰۰) ھىزار* تەنبا كۆرۈنەلەمى ئىو جىنگەنە لىسەر كىشى سىنورى دۆلەتەن تەقەنەتتە، ۱۰ مىليۇن كىسە، ئىمانەش بىرەنە لى:

- جىنگى نىۋان ھىندىستان ۋە چىن ۱۹۴۶-۱۹۷۵.

- جىنگى نىۋان ھىندىستان ۋە پاكىستان ۱۹۴۷-۱۹۴۹-۱۹۷۹**

زۆرەي ئىو جىنگە گەۋرە جىنگەنە ئاۋخۇيانە، يان دۇي ئىمپىريالىزم، يان بە دەسىسە ئىمپىريالىزم ھەللىكەسەن. بىشۋەيەكى گىشتىش جىنگە ئازادىخۋازەكان راسمىخۇ دۇي بىرۋەتتە بىلەكانى ئىمپىريالىزم بولۇپ، ۋەكە: كىيا، لاۋس، ھىندوچىن، مالىزىيا، كىنىيا، تونىس، جىزائىر، قۇبرىس، كامىرۇن، كۇنگۇ، ئىنگۇلا.

* اطلس استراتىك جەھان، ژارۋالىيەم-ژان پىراۋر ل: ۴۷.

** ھەمان سىرچاۋەي پىشەر، ھەمان لاپەرە.

یەمەنی باشوور، گېنیا بېساو، فېلېستین، موزەمبېق، کاتانگا، کوردستان، ئىرتیریا... قاد.

لە ھەلومەرجىنكى ئاوەھای جیهاندا كە شورەوى ھوو ھووە خاوەن كارىگەرترین چەكى گورەو لەسەرئەسەرى جیهاندا كرنكاران و گەلاتیش وەكو شورەبەكى پۇلەین دژى ئىمپېرىالىزم ھاپەییانى ھوون. ھېشتا شورەوى وەكو قەلای سۇسیالیزم و ئازادپەخوازان تەماشە دەکرا. لەکاتینکدا تەواوى ئازادپەخوازان كەمترین ناگایان لە تاوانەکانى ستالین نەھوو بگرە ئوو دەنگو پاسانەى لەسەر ستالین دەھیستران، ھەتا خرۇشوف تاوانە داپۇشراوەکانى ئاشکرا نەکرد، ھەموو جۈرە پەخەنەبەك دەھارەى سەپاسەتە دیکتاتوربەکانى ستالین بە پوختانى ئېمپېرىالىزم دەژمێردان و بە توندی بەرپرەجیش دەدران؛ خەلکى جیهان زۆرتر سەرگەرمى پێشکەوتن و داھێنان و داھێندراوەکانى شورەوى و ھاپەییانەکانى ھوون، چاوەنەندازى ھىوای ئازادى ھەرا ھوو، ئەندازەى كارىگەرى شورەوى لە جیهاندا پەلام خرۇشوف پاش ئەوى خۆى سەپاندو پەرىك لە نەھارەکانى كوشت و لا پەرد. دەسلەتە گەرنەگەکانى شورەوى گەرمەست و لە خۆى و دەورووبەرەكەى دۇنيا ھوو، ئەوسا لە جیهانپېنى خەمەو لە كۆنگرەى بېستەمى ھېزى كۆمۇنىستى شورەوى (شەپاتى ۱۹۵۶) پەداوە كەوتە پەداوەردنى سەپاسەتى خرۇشوف. كە لەرووى تەبۆرىمەو ئەوى پەنەندى ئۆرگانىكى بە پەسەكەو ھەبە دوو راستبە:

۱- سەپاسەتى ھاوژنى ئاشتییانە لەنێوان سۇسیالیزم و سەرمایەداریدا.

۲- دامەزراندنى سۇسیالیزم بە پەنەزى گەشەكەردنى ناسەرمایەدارى بە پەنەراپەتتى و دە پۆرژوا*

ئەم دوو تەبۆرە پەنەكەو بەستراوى قۇناخىكى چاوەنەوس سەزن. قۇناخى دەرگەوتنى راستبە: ئاھوورى و گۆمەلەپەتتى، تەبۆرى و سەپاسەتەکانى شورەوى. كە لەسەردەمى ستالین دا دەمەك ھوو كەلەكە ھوو ھوون. بەلام بە پەنەزى چەواشەى ماركسەیزم، داپۇشرا ھوون. ئیدى لەکاتى جەنگى جیهانى دووھەتەر ستالین وێزای كەلەكە پەقەبەكەى، سەراتەبۆرى پەنەكەو ژبانى لەگەل سەرمایەداران دا لەسەر ئەم پەنەمەپە لە كۆپوونەوى پۆزى شەشەمى شەپاتى ۱۹۶۴ى ئەنجومەنى ھەرزى شورەوى داڕشت:

* كاتینك دەلێن دامەزراندنى سۇسیالیزم، مەبەستمان ھەمان پەلاتفۆرمە كە شورەوى پەنەوى لێدەكرد نە دان تان بە سۇسیالیزمى شورەوى.

شورشگیراندى كرنكارانى جيهانو تينكوشانى رزگار يخوازاندى گهلاتى داگير كراوه.
له بىندى (۹)ى بدياننامى كوتايى كونهرانسى يالتاشدا به راشكاروى لىژنر
ناونيشانى (يەكيتى له زمانى ناشتيدا وهكو زمانى جىنگ) بهرپارى لىبهروى
پاراستنى دۆستايەتى و هاوكارى جيهانى به: ئىرك و قىرزىكى پىرلۇز
دووباتكراوه تەمو به بديانى (ئەتلاتىك)اوه بىستراوه تەمو.

ئەو بهرپاراندە، ھى زمانى ستالىن و پاش جىنگى دووھى
جيهانە، بۇيە بىھىچ شىئەيەك ئەو بىرو بۇچووانە راست نىن كە
دەگوترا: خروشوف بناخە داڭزى ناشتى ھىمىشەين و رىقۇنيزمە
لە شورەويدا. كە بىزۇرى ئەم بۇچووانەش لەلەين (ماوا) يەگانەو
بلاو دەكراپەو. ئەو ھى خروشوف كرى دىزە پىندانى ھىمان
سىياسەتە، بەلام بە دۇو تايبەقەندى خۇ: بەكەم
دىكتاتورىيەتەكەى ستالىنى دامالى و دووھىش بە ئاشكرا. ئەو
سىياسەتى تىورە كرىدو لەناو تەمو مۇ لاف لىدانى شورشگىرەنى
نەھىشتەمو.

پىش ئەو تىزە تازانە چىدېكە تاوانەكانى ستالىنى لە گۆشەى نەھىنى مېزۇودا
نەھىشتەمو سىرەپراى بىرھەلىستىيەكى توند توانى وودە وودە بهرپارەكانى لەمىر
بىسواكرەنى ستالىنىيەت بېچەسپىنى و بۇيەكەم چار ئەو راستيانەى پىشتەر بە
بوختانى ئىمپىريالىزم لە قەلەم دەدران، ئاشكرا پەكات.

تىزى ھاۋزىنى ھىمىشەين و گەشەكرەنى ناسىرمايدارى دوو مەسئەلى ئاپورى،
ئايدىزۇلۇزى، سىياسى جيهانگىر. ھەر يەكەيان بىجۇرەنگو ھەردو جۇرەكەش بە
جىاو پىنگمەو كاربان كرىدە سىز پەوتى پوداۋەكان، سىياسەتى جيهان، خەباتى
كرىكاران و گەلان. ناۋمۇزك و ئاكامى بىدېھىنانى ھەردو تىزەكەيش پەستەخۇ
پەبوسەن بە پىيازى شۇرش و خەباتى شورشگىرانە پان پەوتەر بلىن دۇزىنەى
پىيازىكى رىقۇنيزمەكەيش. بەپىچەوانەى رىقۇنيزمى پىشتەر، خراوتە قالەى
بىرۋەندى رزگارى كرىكاران و گەلان گوايە سوسىيالىستىشە. سىرچاۋەى ئەم
تىزانەش جىگەلو بارودۇخە دۇۋارەى ناو شورەوى و رادەى تىگەپشتەن و نەندازەى
ناستى خروشوف و ھاۋبىرەكانى و بى باۋەپىيان بە ماركسىزم. دەلەين جىگەلوانە،

نومرجمی لئاو گهلانی داگیرکراوا دژی نیمپریالیزم له پرووی سیاسی و عسکری بیهو له جیهاندا خولقا، هاندەرنکی هەرە کاربگری خرۆشوف و لاسەردەمی نویشدا، هی (سۆسلۆف) که به تینوریستی گەشه کردنی ناسەرمایەداری دەمیزدەری، بووە پز دەرشتنی نو تیزانە. بەهسابی خوشیان پاش نووی بتوان کاژی ستالینیەت له جەستەمی شوروی هاوپیەانەکانی توپ بەدن، دەشتوانن نو هەلومەرجە سیاسی و عسکری بیهی جیهان له جیهانپێنی خۆیانەو بەرو نو ئامانجەمی بەرن که خۆیان مەبەستیانە. نویش لەبری پێازی شۆرش، له پێرووی پێازی پێچەوانەمی شۆرشەو، خەباتی سیاسی-عسکری بۆرژوای پچووکی گهلانی ژێردەستەو دۆلەتانی سەرمەخۆییخواز. لەپێی گەشه کردنی ناسەرمایەداریەو بەشێنەیی و پشتیوانی ئابووری شەو پروو سۆسیالیزم بەرن که مەسەلەکش شۆرش و شۆرشگێڕێتی نەبی، ئیدی ئیمپریالیزم باشتەر داپەن دەکری، پز نووی ئەمەش پێچتە سەر کاردا نووی ئیمپریالیزمیش دەستبەر بکری، سازشی هاوژینی هەمیشەیی ناسەرقە پێشکەش کراو.

بیشتر گشاده گردنی ناسرمایه‌داری پنج‌هوانه^۱ پنج‌پنه چینه‌ایه‌تیه‌گانی
سوسیالیزمی زانستی مارکسه. چونکه پدیامی بپنای. سوسیالیزم له کرنکاران
سندراوه‌تومو خراوته تستوی ورده پوزووا که له‌پنره‌تدا دژو دژومنی
سوسیالیزمی کرنکارانه. لیسر ناستی جیهانش، رن‌سای فراوانی نیم‌پریالیزمه که
لم چینهوه، لپهرهم‌پهنانی بچووکیانوه هم چوارچینوهی نابوری سیستمی
سرمایه‌داری تهاو ده‌کینو هم لپرووی ستراتیژوه لپمپرنکی سیاسی کاریگرن
پو پنگرتن له پوره‌سندنی خباتی چینه‌ایه‌تی کرنکارانی شوپشگینر نه‌گمرچی به‌عزی
هلمومرجی تایبه‌تی و هستی ناسینوزنالی‌شوه له قوناخینکی دیاریکراودا وزی
نیشتمانی و نیشتمانیه‌رویره‌شبان تپادایه.

نمونه‌های مارکسیزم، زیاتر لغوش نمونه‌های خفیه‌ای شورش‌گیزانه سرپهن‌لداوه، هیچ تیزیک به نمندازای تیزی گمشه‌کردنی ناسرمایداری قازالجی به ورده بۆرژوا و زیانی به کرنکاران نه‌گه‌باندووه. هرچی ریغیژمینیزی برنشتاین و کاوتسکی و هابیره‌کانیتی، راستمخو له خزمه‌تی سرماییداری و نیمیرالیزم دا بوون. بدلام نم تیزه پیکو رهوان ورده بۆرژوای له‌وگم دا پاراست و مەترسی له‌فناوردنیانی ره‌باندووه. له نه‌ج‌امیش نیمیرالیزم بدلی خوی قوزتیوه. هورده‌بی بشیقوزتیوه، چونکه ناوهرۆکی تیزه‌که نا‌راستمخو له‌خزمه‌تیدایو ده‌شویسترا ورده بۆرژوا بهم

شیره‌های خوار ووه بهرو سوسپالیزم را کیشن: «لعمیزه‌گانی ورده بزوزوا» که هر ووه کو دیاره له سر شانز سالانی دو ووه درو لچمندن ولانی تافرو ناسپا ویدا وون نایی. مارکسیه‌کان چری سوسپالیزمی راسته‌چینه ده‌وزن ووه پشتیوانی ده‌کن. لویا ووه‌شداین نم هیله به‌تایه‌تی زور راسته. نمیش لویا ووه هلدی‌قولی که حیزه دیو کراسیه نیشتمانیه‌کان به‌تایه‌تی جفاتیه چمه‌کاتیان که له سوسپالیزمی "ناسوسپالیزمی" نا مارکسیانه تهنه‌لچوون، ده‌توان بهرو سوسپالیزمی زانستی بزون لودا نه‌لچامیش‌دا له به‌روی خبات و سرکوتن به‌سر ناگزیه‌کاندا، پشی گوشین «۱۹».

نیدی... له‌توای نمر ولاتیانی ورده بزوزوا جزوی له حوکمی سیاسی سریمخوی به‌ری کوده‌تا یان راپهرینی نیشتمانی خلدکوه تیا به‌به‌یناوه به‌تایه‌تی له ناسپا نفیر قیادا هولی پیاده‌تی نم تیزه بی پیزه ده‌واو ده‌تواندرو به‌بلگشوه دوویات به‌کریتموه که سرجمیان ناگامه‌کیان ناگامه‌کی گوره بوو بز سوسپالیزم. له‌وساشوه که له‌سره‌تای شسته‌گانوه ده‌تپنده‌کات، هتا هاتوه حیزه کو سوسپالیزم پتر پاشه‌کشیمان کرد ووه، زیاتر لومش نم رهنازه ری‌تی‌نیستیه له‌ناو هتاوی بزوتنوهی کریکاران و زحمه‌تکیشاندا، بزوتنوه‌کی لاواز کرد ووه، ورده بزوزواش لهو چاره‌که چرخ‌دا که خباتی کریکاران لاواز کراوه مه‌ترسی شو‌ش و راپهرین کم بۆتموه سرکوتنی سوسپالیزم دو ووه‌خراوه، هلمو‌مرجی نا‌هوری و سیاسی پیشکوتوی جیهان و راهی به‌ری دا‌هاتوو دراوی بز چم‌باندنی خوی و له‌ناو‌بردنی نه‌یاره‌گانی به‌کاره‌یناوه هتا پوزگار گه‌یشتوتنه نم دۆخو له نه‌بوونی خباتی شو‌ش‌گیرانه‌ی کریکاران و زحمه‌تکیشان‌دا رۆنه فاشیست و کزنه‌پهرسته‌گانی وه‌کو عیراق، میسر، ئهنده‌نوسیا، سؤمال، هیندستان، جزائیر و باقی‌شیان به‌قمرزاری و ژنده‌سته‌یی نا‌هوری ئیمپریالیزم درۆزه به‌چم‌ساندنوهی چم‌ساوه‌کان ده‌ده‌ن و مافه چینایه‌تی و دیو کراسیه‌کان پیشیل ده‌کن له‌برام‌به‌ریشیاندا هتا ئوکاته‌ی تیزی گمه‌کردنی ناسرمایه‌داری باوی بوو، رهنازه‌گانی ئوبوزیسیون چ نه‌وانی به‌رد وامن له‌سر رهنازی ری‌تی‌نیستی و چ نه‌وانی به‌روالته رهنازیکی جیاواز‌ترین له ری‌تی‌نیسته‌کان گرت‌به‌ر، به‌لام له ناو‌ه‌زکدا به‌ه‌یوننی نه‌وان سیاسه‌تی به‌ناو شو‌ش‌گیریان له‌ناو بزوتنوهی

چینایه‌تی و نیشتمانیدا کرده پیناوی رزگاری و نازادی، له شکست بهولوه چیدیکه‌یان نه‌یناییدی.

سیاسه‌تی گمسه‌کردنی ناسرمایه‌داری زیانه‌کمی زیاتر له‌ناو بزوتنه‌وی کرنکاران و له‌ناو ده‌روونی حیزه کومونسته‌کان دا له‌و ولاتانه‌ی ورده‌بۆرؤوا حوکمی سیاسی ده‌کردن، کاری ناله‌باری کرده پاشمپۆزیان، به‌لام وه‌کو دی، کمتر له‌ناو خهباتی رزگاربخوازاندا تیزه‌که جینگیر بوو. سه‌یریش نه‌ویه ورده بۆرؤوا حوکمران هم سیاسه‌ته ریئوئنتستیه‌ی له‌لایه‌کموه بۆ مسؤگهرکردنی پشتیوانی شوهره‌وی و ده‌وله‌تانی هاوپه‌یمانی به‌کاره‌ینا و له‌لایه‌کی دیشموه له‌ناو خویشیدا مه‌ترسی کرنکاران و به‌ره‌ه‌لستی حیزه کومونسته‌کانی له‌سهر نه‌خشه‌کانی خۆی کال‌کردموه. کمچی له‌ناو میله‌تانی داگیرکرای تیمپریالیزمدا رهبازی گمسه‌کردنی ناسرمایه‌داری نه‌گهر له‌لایم حیزه پرۆ شوهره‌ویه‌کانیشموه پیره‌وی لیکراپنت نه‌وا ورده بۆرؤوا میله‌تانی ژێرده‌سته به‌هۆی هه‌لوئستی رزگاربخوازانیه‌ی نه‌توايه‌تیموه که له‌ناوه‌رۆکدا هه‌لوئستی سه‌رکووتنی پاشمپۆزی چینه‌که‌پانه، زۆر کمتر گوینان ده‌دا به‌رهبازیه‌کو به‌گهر به‌هۆی پیره‌وکردنی نه‌و رهبازه‌هیزه ورده بۆرؤواکان توانیان حیزه به‌ناو کومونسته‌کان به‌خه‌نه پراوێزی بزوتنه‌وی رزگاربخوازانو خۆیان پێشه‌نگه‌کی داگیرکهن. له‌تواوی نه‌و ولاتانه‌ی ورزه بۆرؤوا توانی داگیرکهران ده‌ره‌په‌نێو به‌ خهباتی چه‌کدارانه یان راپه‌رین یاخود کووده‌تا سه‌رکووی، حیزه به‌ناو کرنکاریه‌کانی که کۆنترو خاوه‌ن شانازی میژوویی گه‌وره‌تریش بوون، به‌ونه چه‌په‌له‌یلیدهر بۆ هیزه بۆرؤوازییه‌کان و نیشتاش ته‌په‌ی پاش پروداوه‌کانیان دیت: عیراق، جیزانیر، میسر، سۆمال، ئه‌نگۆلا...تاد. له‌هه‌روه‌یه‌ زه‌قه‌کانیان. نه‌مه‌ش باشتی به‌لگه‌یه که ورده بۆرؤوا بۆ به‌رژه‌وه‌ندی چینایه‌تی خۆپه‌رستانه‌ی که له‌سهر هوکمدایێ تیزه‌که ده‌سه‌لانی و که له‌سهر هوکمیش نه‌بی نایسه‌لانی. نه‌ک له‌پیناوی سۆسیالیزم که ده‌وێسترا به‌ زۆری زۆرداری له‌و قابله‌ به‌ری. نه‌شدرا. بۆ راستی زیاتری هم راستیه‌ش ده‌بینین هه‌مان هیزی ورده بۆرؤوا میله‌تانی داگیرکراو که تیزی گمسه‌کردنی ناسرمایه‌داری له‌ژێر ده‌سته‌ییدا قه‌ت پیره‌و ناکات، که دینه سه‌رکار به‌ ناسانی پیره‌وی لینده‌کهن چونکه: که‌ژێرده‌سته به‌ن سه‌ریان ناخات و که سه‌ریش کووتن سه‌رکووتنه‌که‌پان له‌ به‌رامبه‌ر کرنکارانی شوپشگینه‌دا ده‌پارێزی. ترسی گمسه‌کردنی ناسرمایه‌داری له‌مه‌دايه. و نیشتاش ده‌بینین تهاوی نه‌و ولاتانه‌ی یارمه‌تی ناراسته‌ی سۆسیالیه‌ستی ده‌دان هاوپه‌یمانی تهاووری سیاسی

سرمایه‌داران، بگروه زورمیان به‌تونیدی دژی کرنکارانو سؤسیالیزم. شۆرشو شۆرشگنیتیش لئناو کرنکارانو نو میلله‌تانه‌دا دورجاری شیناوندنیک قوول هاتوون*.

ئەلچامیش: شوروی نو دوله‌تانی ئۆزویای پۆله‌لات که جاری لیسر نو سؤسیالیزمی پلوریلان پنیمتی (ئەک ئوانی وازیان لێهنا) لئوای کرنکارانو گەلاتی. ولته رزگاربخوازه‌کان که گەشه‌کردنی ناسرمایه‌داریان پێ دوا ده‌یئدرا. به‌هۆی شکستی نو سیاسه‌توه زیانیان وێکوت. ئیستا ئیمپریالیزم به‌جۆرنیک گەشه‌کردنه ناسرمایه‌داریه‌کی کرد به گەشه‌کردنی سرمایه‌داری راسته‌قینه، هرگیز له میژوودا بهم چشنه تۆکمیه ئیمپریالیزم:

بازاری داوین نه‌بووه، کالای نەفرۆشراوه، سودو سوی زۆر نه‌کردووه، له‌موش زیاتر کم تنگ‌ڕۆچله‌می ئابوریو سیاسه‌شه. هه‌وێیه ده‌یئین له‌م‌م‌و کاتی زیاتر کموتوه وێهی فەلسەفی کرنکارانو ژارناونی ده‌کات، سهریاری ئوانی بوونده نالا‌ه‌لگری دیوگراسی و ئازادی. به‌ پشتیوانی به‌جۆونه‌کانیشیان، دیکتاتۆریه‌تی سعالینو نه‌بوونی دیوگراسی له شوروی و دوله‌تانی مانفندی ده‌گه‌نه ده‌سکەلا. ناحەقیشان نییه. پاش ۴۴ سال به‌ حساب له دام‌زواندن سؤسیالیزم له پۆمانیادا میلله‌ته‌که دژی سرکرده کۆمونیستەکان به‌جۆرنیک راپهرین، ده‌ست‌به‌جی رهنه‌رکه‌یان (شاوشیسکۆ)ش ده‌کوژن، تەنانەت رینگه‌ناده‌ن گۆزی خۆی و نه‌که‌شی له ولته‌که‌دا پێن.

له‌هرامهریشدا... (جینی کارتر) کۆنه سهرۆکی ولته به‌گرتوه‌کانی ئه‌مریکا هاوینه‌ه‌واری خۆی ده‌کاته ناوه‌ندی گفتوگۆی به‌زووتنه‌وی رزگاربخوازی ئهریتیاریا و رژی ئه‌سیوپیا به‌ وەرگرتنی مانی چاره‌نووسی گەلی ئهریتیاریا! ئه‌مه له‌کاتێکه‌دا به‌ فرۆکه‌و تانکه‌و به‌م‌ب و تۆبه‌ قورسه‌کانی شوروی به‌خه‌ستی خه‌ریکی به‌زودمانی میلیت و پینمه‌رکه‌کانی ئهریتیاریا، هه‌تا به‌توان له‌په‌ی پاره‌تیدانی (منگیستۆ ماریام)وه سؤسیالیزم به‌پێ پێوانی قوناخی سرمایه‌داری دام‌زواننا

نو تیزانه‌ی خرۆشوف، جگه‌له‌ زیانه‌ نا‌ید‌ی‌ز‌ل‌و‌ژی و سیاسه‌یه‌کی، زیانی تیزوێ کاریگهریشی له به‌زووتنه‌وی ئینتەرناسیۆنالیزم‌داو له‌وساوه‌ هه‌تا ئیستا

---

* دای چاپی به‌کمی نهم کەتییه، به‌م‌نی دیوگراسی که کراپوره‌ فونیدی دیوگراسی شۆرشگنیه‌و گەشه‌کردنی ناسرمایه‌داری، به‌زی له‌گه‌ل به‌م‌نی به‌زووانه‌دا به‌کی گرتوه.

نیستمرناسیونالیزم دوچاری قمبرانیکی قبول هیندراوه. لداوی پروخستنی تیزه کان، چین نعلانیا به توندی هملوستان دوی و مرگرتو ناکوزیکه کی دژوار لعلوانیاندا تمقیهوه. نعه لسمر ناستی جیهانیش، لئاو گرنگارانو هیزه گرنگاریه گاندا پزشکی تیوری داپهوه زوری نهخایاند شوچیزمانی لسمر بزوتیموهی نیستمرناسیونالیزم مال بوون، ههونه دوو ناقارو جهمستری هردوو ناقاره کش شوروی و چین بوون. ماوهیه کی زور چین وهگو پیشنگی رنهای شورشگریانی گلان لئاو زوری چیه گانی جیهاندا ناسران. بقیایهتی لئاو گملاتی داگیرکرای رزگارخوازا:

- نوکاتی شوروی هاوژنی همیشیمی لتهک سرمایهداری دا هملواوه، چین دروشی لئاو بردنی نیسپریالیزمی به درنوه پندانی جنگی شورشگریانه هرزده کردهوه.

- که شوروی گشه کردنی ناسرمایهداری ده کرده پیناری ولاتیانی ژردستی پرمسندو، چین تالای شورش درنوخایینی له جیهانپینینی ماویزموه دهه گاندوه. بینگومان نو دوو جیهانپیننه سراپا جیاوازن. نهوده میش نه ناستی تیوری خلک هرزو نه راستیه سیاسیه گانی بلم چمشتی نیستایان دوزاندان. چینیش هیشا بهیژی نو سرکوتنه گموره یی بدمستی هیناوه، پایمیه کی کاریگری ههوه له جیهاندا، بگره زور خوشبوستیش هوو. هرزیه که هیشا کیشه گانی چین نه تمقیهوه، راستیه کان نوزاندان، ناستی هوشیاری تیوری نرم بووی، مونازره (پولن) بایمی ندرایینی کواته پروسمیه کی سروشتیه چین بتوانی لبرامبر شورویدا راوستی و بشپینته جهمسمر. کاریکاته سر چیه کانو چمپیشیان له دوردا کزیتوه.

میژوو پشویه کی دیژی لبرامبر نوکیشاندا ههوه، سالهای سال نوکیشانه، مشتمره کان بزچونه چینه یه تیه جیاوازه کان که دور له لوزیکیش ماملیمان له گیلدا دهکرا، رهوی پروداوه کانیان شیناندو راستیه بایه تیه کانیان چمواشه کرد.

۲/۵- ماو: شورش هملگراو

پنشرت رزشمان کردوتوه کوا، ماو بالی چمپی شورش درنوخایینی ناو حیزمی کومونیستی چین هووه سرکوتوانش تیوری شورش کی گمباند

سرکوتن بگره بکاری کرده سر بزوتنهوی رزگار یخوازانه میله تانی ژرده ستو
چپه کانیش. نو سرکوتنه له چین دا هیندرایده، هیچ نمې لرووی سیاسی و
عسکری و ناوړه پوه زیانینکی میژووی دا له کزنه پمرستانې چین و ژاپن و
نیپربالپزم. هر یوه بهمموو توانایه ک دژایه تی شورشه کیهان ده کرد.

همیشه هممو میله تاندا، میله تان هینده رقیان له داگیرکمرانه، هینده
پروشی رزگاری و سره ستین، نه گمر رنبرایه تی پیشرویشیان نمې ناساده
رنبرایه تی بزروایش قبول پکمن و بز دربراندی داگیرکمرانیا، قوریانی
بی ژمارهش بدهن. نمه حاله تینکی سایکولوژی هاویشی تروای میله تانی
ژرده ستیه و ناوړه تی هسته نیشتمان و نه توایه تیه که دهی هممو
رنبرایه تیه ک، تمنانت هی خیله کی و دواکوتویش ده توان له هله کوتی سیاسی
خویدا سودی لینو یرگرن و بز پروه وندی چینایه تیان بپقونوه. نمونه زهقی نم
راستیش زورن، دورو نروین کوردستان بملگی زیندوی بمرده ست. که بدهاخواه
له سودی بزروایمت و لزیانی کرینکاران، په کینک له زیانه کانی ریشیزیم له
ولایتی دواکوتوودا، دمرک نه گردنیا نه پوه-راستیهو گزی ندانیا نه په خباتی
نه توایه تی.

ماو و هاوړنکانی، جگله ووی دواکوتوو نمون له زهمانی خوشاندا که نالای
رزگار یان بمرز کرده و ریشیزینستیش نمون، جگله وانه ماو زرنگانه دمرکی
بمترکه نیشتمانیه کان کردو نالکمی شورشگیرانه ووی داگیرکمران و کزنه پمرستان و
بالی راسترووی حیزیه کی بمرز کرده. زیاتر لموش له هیچ جزو تومه تی
نمپرینگایموو په کردهوش کموته پیاده کردنی رنبازه کی. نمه له کاتینکدا تمنانت
ستالین و لغوا کومینترینیش دا، بزچوونی جیواز لمر بولی حیزی کومونستی
چین هممو. لایان مبهست بوو حیزیه که لغوا حیزی کومینتانگدا پمینیتموو
دریژه په خباتی هاویش و پیشخستن کومه لایه تی هتا رخصانی شورش
کومه لایه تی بدات.

که حالو حاله کمش واپووی و زیاتر لسی سده میلیون خه لکی نموسای چین،
له ژانینکی کولممرگی و کونروهری دا ژباهن، دیاره رنبازی ماو ده بته رنبازی
زورینه بزوتنهو گهلبیه جوشخواردوده کان. رنبازه کمش و نمې هر مه کی
داوړنرای و کورانه پیروی کرای، بملکو بز زهمانی خوی و له زه مینه کومه لایه تیه
چینه کدا نموهری پیشکوتووش پوه: «که شورشمان پووینت ده بیت پارتیه کی

قەرىمبوش پەرىزىمە، بەلام ھەلى تېۋىزى ئايدىۋولۇزى وانىن.. ھەلبۇ راستىيەكانيان زوۋ دىرناكەون. بىگرە ماۋەيدەكى دوۋرو درىۋىش دەپنە سىرچاۋى ھەلى دىكەش. ھەممۇ ھىزىپو دەۋلەتو گىرۇپو كەسىپك، ئەگەر تۈزۈپك نەرم بىتو ھەلە لەبىرامبەرەكى بىسلىتىن، بۇ ھەپە بە ئاسانى ھەلى لاپەلا راست پەكاتەۋ. بەلام بۇ مەسلى تېۋىزى ئايدىۋولۇزى وانابى، ئەگەر زۋۋىش نەرم بىت ھىشتا گرانتر لە ھەلە لاپەلاكان ھەلى تېۋىزى ئايدىۋولۇزى راستەۋەكاتەۋ. چۈنكە ئايدىۋولۇزىت: بىروايە، بىرواش زوۋ دروست ئابىو زوۋىش دەستى لى ھەلناگىرى. لەپاش تەقىنەۋى كىشى ئايدىۋولۇزى لىنىۋان شورەۋىو چىندا، شۇرەشگىرانى جىھان دوۋچارى كىشى ھەلەسەنگاندى باپەتيانى كىشە ئايدىۋولۇزىكە بۈۋن. كەم لاۋ كەم كەس ھەبۈۋن بىتۈۋن سەرمەخۇ، دوۋر لە تېۋىزى كىشەكە، ئەندىشى خۇيان داھېزۇن. وىراش زۇۋ بەداخەۋە ھىشتا كىشەكان باپەتەپانە سەرمەۋى دەرەكتىنى زۋۋى راستىيەكان ھەلەسەنگىتىدراۋون. ئىستاش ھەزاران ھەزار تىكۈشەر گىۋى ناۋ گىۋەنگى كىشە كۈنەكانە. ناتۋان ھۇشبارانە لەبىر پۇشنايى راستىيەكان سەرمەۋى بىرىپك پەكەنەۋ.

پىشتىر باسنىكى جىگۋىكى چىتايەتەپەكانى كۈمەلمان، بەپىنى ديارەدە ئابۋورىيە ئونەكان، بەتايەتە ديارەدە بالاي ئىمپىريالىزم (كۇمپانىيا فرە ئاستامەكان) كەرد. گوترا كە ئىم ديارەدانە، جۈۋىتارانى لە ناۋەۋىكى شۇرەش زىگارى دەرەۋىشتو چىدەكە شۇرەش زىگارى ناتۋانى چىشى كۈن جۈۋىتاران پەكاتە زۋۋىنى لەشكرى شۇرەش درىۋخاپەن. بۇزۇۋى نىشتەمانىش پەستى بىرەنگارى سەرمەۋى ئىمپىريالىزىيان لەبىراۋە بە كالاي سوۋك ناتۋان بى لە فرۇشتى كالاي باشتى مۇنۋىۋەلە مۇدەپنەكان بىگرن. دەمىكىشە كرۋەتە پاشكۋى لاۋازى سەرمەۋىدارى مەترۇۋى جىھان. لەبىر پۇشنايى ئىم راستىيە ئابۋورىو كۈمەلايەتەپە ھۈچەرخانەدا ئەگەر پىچىنى ئەندىشى ماۋتەپتۈنگ ھەلەسەنگىنىن واى لىدېت:

۵/۴-بەرى يەكگرتۋى چىن

لەدوۋتۋى باسەكەدا بەزۋى باسى رەيازى جەنگى درىۋخاپەن كەدۋە كە چۈن گەپىشتۋە پەستو چىدەكە رەيازى سەرمەۋى خەپات لەم ھەلمەرجە جىھانىيەدا لەبىرامبەر تەكۋولۇزى ھۈچەرخا، ئىتر ناگاتە ئاكامى سەرمەۋىن. مەگەر لەمالەتە تايەتەۋ لەبىرامبەر رۇنى كەستۋانۋا ئابۋورى لاۋازى بى

پشتیواندا نېمې پان له مخزمه تکرړنی رښازی شوږشگېزانې دیکمدا له دوزخی تاییه تیدا پڼرو بکړی. یزیه دیسان ناچینوه ناو نم باسو باسه که یش به زوری رښازی ماویزی پې ناسراوه.

بۇ سرخستنی شوږشی درنوخایدن، بهرې په کگرتو له ولاتانی دهره به گ و نیمچه دهره به گ و داگیرکراودا، چه کینکی کاریگری نه ندیشه ی رښیری شوږشی چین و سرکوتنی شوږشه کشفه که پښتر بهرې په کگرتو له نده بیاتی مارکسیزم و لغواو خبباتی گهلاندا، باسی کراوو هویشی بۇ دراوه. تمنانیت له مانیفیستی کومونیستوه توری نم بیروپایه به شینویه کی سره تایي بېم شینویه وه شیندراوه: «کومونیسته کان له پیناوی بهرژوهندی و نامانجی راستموخوی چیني کریکار تیده کوشن... هر وها له ناو هموو دوه له تینکیشدا پشتیوانی نو بزووتنموانه ده کمن که دوی رژی کومه لایه تی و سیاسی باون... کاریش بۇ په کینتی و گونجان له نیو حیزه دیوکراته کانی تمواوی دوه له تان دا ده کمن (۲۱)».

نموده مې مانیفیست نووسراوه پاس له (په کینتی گونجان) له نیو کومونیسته کان و باقی حیزه دیوکراته کان کراوه. نممه سره تای سره تاکانی هاو خبباتی و په کینتی خبباتی کریکاران و چینیه نوپوزیسیونه کانی دیکه بووه. لینینیش پاش شوږشی نوکتیور، له کاتینکدا شوږشه که کویتووه بهر به لاماری نیسپریالیزم، کونه پسرستان له کونگره ی دووه و سینیسی حیزدا گرنگی هاوکاری تمواوی لایمه شوږشگېزه کانی دووبات کردبووه. هرچمند لینین پاش شوږشی نوکتیور به تاییه تی له کونگره ی دووه و سینیسی نینترناسیونالیزم (۱۹۱ ته موزی ۱۹۲) بیروپای شوراکانی جووتیاران و په نجدهرانی خستروو، پنی واپوو نه گمرچی نو شوراپانه کریکاریش نابن، به لام سوو بوو لیسر سرکوتنی. واته: لای لینین نمودمه مسئله ی هاوکاری و پیکوه ژیانی شورای جووتیاران و په نجدهرانی دیکه باشتین شینوی خبباتی چینایه تی و سیاسی کریکاران بوو، نه ک بهرې نیشتمانی. دهریشکوت بیروپای و بۇ نو زه مان سره پاش شوږشی نوکتیور هوشیار بوونموی سیاسی رزگاریخوازانې گهلانی پوژوهلات، جینگیر نابی. نمودمه خبباتی رزگاری دوی کولونیالیزم له چین، هیندستان، تیران، توکیا، عراق، میسر

۲۱) کارل مارکس - فردریک انجلس. البيان الشيوعي، دار دمشق للطباعة و النشر ص: ۹۹.

و کوردستان... تاد. تهقیببونموه. لینین و کۆمبنترن دلنکی گهورهیان بهو بزوتنهوانه (کوردستانی لیدهرجی) خۆش بوو که بتوانن پایدکانی نیمپریالیزم بهداپرانسی سامانی شو ولاتانه لهمۆنۆپۆلهکان لاواز بکهن. نیمپریالیزم له قهیرانهکانی ناوخزیدا بهخنکی. بهلام لهو ولاتانه خهباتی شۆرشگێزانهی چینی لیدهرجی، ئهوانی دیکه شکان. تورکیاش ههر زوو دهركموت چ شۆرشینکی بهزۆروایی ناتمهواه، واته شو شۆرشه دیموکراتیه شۆرشگێزه نهبوو که لینین و کۆمبنترن کردبویهانه مهرجی پشتیوانی کردنی. (ههرچهند پشتیوانیشیان ههر کردو یارمهتی کم وینهشیان لهو کاتمه داوه. ئهوش دژی کرێکاران و کوردو گهلانی دیکه بهکاربهینا) که لهو شۆرشانه شکان، شوراگانیشیان بینگومان سهرناگری. پینشان وابه ئهگهر لهباتی ولاتهکانیش وهکو تورکیا، شۆرشه بهزۆرواییهکان سهریش کموتبان حالیان له شۆرشهکهی تورکیا باشتر نهدهبوو. نمونمش پاش تپهپهرونی نزیکهی چل سالیش بهسهر شو پروداواندها، سهرکومتی شۆرشهکانی میسرو عیراق باشتترین بهلگهی شو راستیهن. ئهمش لهکاتیئێکدا دای شو ماوه زۆره له عیراقو میسردا کرێکاران خاوهن چینی خۆیان و بزوتنهوهی چینایهتین و حیزبیش بهناوی کۆمونیستمهوه بهون چ جای شۆرش بهزۆروایی پینش چل سال سهرکوتبا. ههرچنده دهتواندین بگوتری له ولاتیئێکی وهکو عیراقدا که شۆرش بهزۆروایی کرا بزوتنهوهی کرێکاران و زهحمهتکیشان هینده بههینزو هیندهش له دهوری حیزبی (شیوعی) عیراق کۆبونمهوه دهیانتهوانی شیویهکی گونجای شوراگان لهگهڵ دۆخی کۆمهلایهتی عیراقدا پینکمهوهپین و ههر حیزبیک خاوهنی شو جهمعهارهش بهی که حیزبی ناویراو لهپاش شۆرش بهزۆروایی (۱۹۵۸) ههپیو لایهنی کم دهیتوانی واپکا بهزۆروا و بهناسانی له دیموکراسی ههلهگهپهتیهوه زۆرتین نهمرکی قوناخهکه داپین کرابا، بهکیشهی نهتهویهتی کوردیشمهوه. بهلشمویهکهکان لهیهکهمین ههلهپۆاردنی شوراگاندا زۆری دهنگیشیان نههیناو نهیارو دۆمنیشیان زۆر بوو، بهلام چونکه پهیرهیهتی لیبهراویان ههبوو، ههروا بهرنامهی دیموکراسی لیبهراویان ههبوو بهیه ئاکام زۆرینه کرێکاران و زهحمهتکیشان و خودی شوراگانیشیان راگیشاو سهریشکومت. * که لینین باسی پینکمهوهنانی شوراکانی لهولاته ژێردهستو

---

* مهخابن دای سهرکومتی لینین و بهلشمویهکهکان بهرنامه دیموکراسیهکهیان زوو پینچایمهوه بهمش بناغهی شکستیان داپشت.

دواکوتووہکاندا کردووه، سی' مہیستی ھمبووه:

- فزوماسیونی شوراکان بکاتہ چدکی دەستی شۆرشگێرەکان بۆ ئەوێ بۆرۆازی میلیلتانی ژێردەستە توێژە کۆنەبەرستەکان نەتوانن بە دروشمی چەواشەیی ناسیونالیستی و نیشتمانی دیکە، کرێکاران و زەحمەتکێشان فریو بەدن.

- ئەو شورایانە بکریئە دەستبەری بەرەبەرە پەرەپێدانی خەباتی شۆرشگێرەکان بۆ ئەوێ کرێکارانی ڕوو لە گەشەکردو وەتوانن خاوەن دەسەلاتی سیاسی ئوتۆین لە پاشەرۆژدا ئەواو سەرکەوون.

- لەخەیاڵی لێنیدا شۆرش ئوکتۆبەر لەسەدا سەد سۆسیالیزم سەردەخات و شۆرش سۆسیالیستی لە جیھاندا ڕوو دەدات. بەپشتیوانی ئەم شۆرشانەش شوراکانی میلیلتانی ژێردەستە دەتوانن شوراکانیان بگەیهننە ئامانجی شۆرشگێرەکان.

بەداخووه هیچی ئێوانە نەهاتەدی! چینی بۆرژوا لە پۆژەلاتیدا سەرکەوت. کرێکارانیان کردە پاشکۆی ڕووداوەکان. ئەو حیزبانەیی بەناوی کرێکارانیشتووه ھەموو و بەھیزیش ھوون لەباشترین ھەلکەوتی جەماوەرییدا کە بۆیان ھەلکەوت نەیانئەوێ نەک شورا بۆ کرێکاران و میلیلتەکانیان بگەرە شۆرایەکی رێکوپێکیان بۆ حیزبەکانیشیان پێ' پێکنەھێندرا. لەبەری شوراکان رینگای ریفۆرمو پاشان بەرە نیشتمانی گێرایەبەر. بەرە نیشتمانییش بە چەمکە زانستەکی زیاتر لە ھەلو مەرجی مەترسی بەرپاکردنی جەنگی جیھانیی لەلایەن کۆمیتەرنەو بۆ ولاتانی ژێردەستە کەوتۆتە ئارا. ئەگەرچی جاروباریش پینشتیش حیزبە کرێکارەکانی دیکە باسیان لێوەکردی' بەلام وەکو تیۆری بەرە نیشتمانی کۆمیتەرنە داہیناوە... ئیدی لە ولاتانی وەکو عێراق و مانەندەکانیان کە حیزبی شیوعییان تێداھووه دروشمی بەرە نیشتمانی بەرزکرایووه بۆ کۆکردنەوێ چینیەکان دژی مەترسی نازیزم بەتایبەتی لەدوای پەلاماردانی شوروی.

ئێتر بەرە نیشتمانی دواي جەنگیش ھو بەپێناوی حیزبە ئۆپوزیسیۆنەکان، لەوانە حیزبە شیوعییەکانیش. ناوی شوراکان و... دیموکراسی شۆرشگێر ئێسلەن نەدەھێندران. لەپراستییدا شوراکان و دیموکراسی شۆرشگێر ئامرازێ سیاسی شۆرشگێرانی پەرۆستاریا ھوون دژی ئامرازەکانی بۆرژوا لەناو خەباتی نیشتمانی-دیموکراسیدا. بەتایبەتی بۆرژوا دواي سەرکەوتنی شۆرش ئوکتۆبەر بەرزکردنەوێ دروشمی دیموکراسی شۆرشگێر شوراکان بۆ میلیلتانی ژێردەستە*... زۆتر لە قوناخی پینش شۆرش ئوکتۆبەر مەترسیان لەخوێان پەیدا کردو کەوتنە

توندتر دژایه‌تی کردنی کرښکاران و کومونیزم. واته: بۇرژواي ميللەتانی ژۇردەستو داگیرکراوی پښو پاش شۇرشى ئوكتۇبەر دوو ېوانگى جىاوازيان لىسر کرښکاران ھېوۋە خۇ كە خېباتى کرښکاران پەرەيسەندو مارکسىزم بەتوواوتى لېۋژەلەلندا پلاۋېوۋوۋە نىم مەترسىبە گېورەترو ترسناکتەر بوۋە. نىم راستىيە لىمېر بۇرژوا نەك وەكو ېنىمەي ئاپورى و نە وەكو راستىيەكى سىياسى ئىسلەن لىمېرچاو نەگىراۋە. بۇيە تاكە جىزىڭكى چىنايەتیش لە پۇژەلەلندا نىيە زانىبىنىتى، بۇرژواي نىشتىمانى لە ېوانگى چىنايەتى شۇرشگىرەنمۈ ھەلپەسەنگىنىتى. ھەمېشە وەكو چىڭكى دژ بە نىمېرياليزم تەمەشا كراوون و بەپىنى نىم راستىيەش داۋاي ھاۋاكارى و پەرەي نىشتىمانيان لەگەلندا كىردوون. كەداۋاي پەرەشيان لەگەلندا كىردوون لىمېرئەۋى جىزىيە شىۋەيەكان ئامالچى پوخاندنى رۇنمە كۇنەپەرستەكانيان نېۋوۋو دروشمى ھاتىسەسركارو پەرنامەي لايەنى كەمى دىموكراسى شۇرشگىرەيان نېۋوۋو، بۇيە بايەخىشيان پەرە نەداۋە (پەرەي نىشتىمانى) دېھى نوۋنەرى سىياسى كام چىن ېنېۋرەيتى پەكات. ئەۋان كە ھاتنە سىركارىيان نەكردېنئە پىناۋ، شتىڭكى سىروشتىيە ېنېۋرەيتى پەرەش نەكەنە ماكى سىياسەتەكانيان، چونكە پەرەيان بۇ ھوكم نەۋىستوۋە.

لە چىندا، لىسەرەتاي شۇرشمۈ ھەۋلى پىڭمەۋەنانى شوراکان بەپىنى رىۋونى كۇمىنتىرو پاۋەرى سەردەمەكە درا. تواناي زۇرىشى بۇ تەرخان كراۋ ېىو شونى چۇنەيتى كارېڭىكرەنېشى داپۇزا بەلام كە شۇرشى بۇرژوايى كۇدەتاي كۇنەپەرستانەي كرايسەرۈ بە شۇرشى چەكدارى دىۋۇخايمەن دىۋە بە شۇرشەكە درا، شوراکان پەرەيىيە لە شورەۋى چوۋەسەر، لە چىندا نەچوۋەسەر. ھۇيەكەشى جىاۋازى چۇنايەتى تەۋاۋكردنى ئەرەكەكانى شۇرشى دىموكراسى پوون لىو دوو ولانئەدا: شورەۋى لە شارو چىن لە شاخ دا.

شۇرشىش كە سىنگەرەكانى لە شارۋە گواستەۋە بۇ شاخ، جۇزىڭ لىو شوراپانە لىئاۋ جىۋوتىياراندا ھەۋلى بۇ دراۋ ھىلرا. بەلام ئىو فېدراسىۋنە كۇمەلەيەتېيە ېنېۋرەيتى جىزىي كۇمۇنىستى چىڭىش كە دىۋۇزى لىنىنىزىم و پىادەكەرى پەرەارەكانى كۇمىنتىرنېش پوون، وەكو شورەۋى بىگرە بە ئەندازى چارەكىڭكى شورەۋىش سەرى نەگرت. بارى بايەتى ولانئى چىن، پىڭكەتەنى چىنايەتى

← * چىڭكى دىموكراسى شۇرشگىرە نىستا پاساۋى تەۋاۋە.

چین و ئو بزووتنمو چەكدارىيە درىڭخايىمىنە پىنوستى بە بەرى نىشتىمانى بەكگرتو ھەبەر، چ بۇ خىبات كۆردن دژى ژاپۇن، چ بۇ دورخستىنمو خستىنەگەرى ھىزە نىشتىمانبەرمەركانى چىن لە كۆمىنتانگ بۇ دژايەتى كۆردىيان لەبەرنەمە: چىن ولاتىنكى داگىركراوى نىمچە دەرەبەگ بو، ھەر بۇيە ھەرچوار چىنەكە كۆمىنلە چىن (گىركاران جووتىاران، بۇرۇوا بۇرۇواي گچكە) لە رووى بايەتبىمە لەبەرى گەلدا دژى بەرى كۆنەپرستانى دوۋىمان بوون. بەرى نىشتىمانى سەركوتنى باشى لەو زەمىنە كۆمەلەيتىو زەمانە سىياسىيەدا ھىنايەدى. دواى ئەو ھەش لە ولاتانى مانەندى چىن ھەمان رېنازى سىياسى قازانچىكى گەرى گەلەندە خەباتى رۇگارىيانو شىۋەكى شۇرەشگىرى خەباتەگەيان بو. لەكاتى جەنگى دووھىشدا ھەمان نامرازى سىياسى لە جەھاندا بە تايەتە لە ئۇرۇباي رۇۋەلەت ھەندى لە مېللەتەنى ژۇرەستەدا ۋەكو عىزاق، مىسر، جەزائىر، يەمەن، ئىران سورىا... تاد. كە رېنازى جەنگى درىڭخايىنشىيان پىرەو نەدەكرد، بەچاكى لەگەل رەوتى خەباتى نىشتىمانىياندا گولجا.

ئاخۇ: بەرى نىشتىمانى بەكگرتو ھەتا ئىستان سەرداى گۇرپانكارىە ئابورىو كۆمەلەيتىو سىياسىيەكان، سەرداى جىگۇرپكىنى چىنايەتى بەرەتى جووتىارانو خەنەتى بۇرۇواي نىشتىمانى سەرداى بەدپەتەنى كۆمىنلىك لەو ئامانجە سىياسىو چىنايەتبىيانە كاتى خۇى ئەركى چىنايەتى ئاوكۇبىيان لەرنى بەرەو دەھاتەدى... ئاخۇ پاش گۇرپان گۇرپنى زۇرەى ئو دپاردو دەرەكوتانە بەرە ھىشتا ۋەكو جاران چەكى بىنچىنەى چىنە پىشكوتەنخوازەكانى گەلەتە يان نامرازى سەركەكى ئەواوكرەدى ئەركەكانى شۇرەى دىوكراسىيە، بىگومان نەخىز.

ھەر ئامرازىكى سىياسى كىركارانو گەلان، بىنەماى ئابورىو كۆنى نەمىنى، پابساى تىۋرىشى نامىنى. لىكەندەمە سىياسى بۇ دپاردە سىياسىيەكان ئەگەر نەبەستىنەمە بە بىنەما ئابورىيەكان، ۋەكو ھەرە ھاۋىنە وايە، پەشە پارانىشى لى داھىكا نەبىتە ھۇى پەلەدانى زەوى خەبات، لەبەر ئو راستىيانە سوورەۋونى (ماو) يەكان لەسەر تەلارى سىياسى بەرى نىشتىمانى بىناو مېللەتەنى داگىركراۋدا كە ئىستا پىنەندى سەرمەيدارى زالە تىپايندا (نەك دەرەبەگايەتى يان نىمچە دەرەبەگىش) جۇرەكە لە دۇگەتەزىمى سىياسى زىنەبەخەش كە پىنوستە بە ھۇشيارى تىۋرى بەرپەرىچ بەرىنەمە لە رۋانگەى بەرەسەندى رۋوداۋەكانەو ھەلبەسەنگىن.

ئەگەرىنەتو لەناو بزووتنەمە پىر لە كىشەى سىياسى-عەسكەرى مېللەتەنى

ژورده ستمی وه کو: کورد، بلوچ، نازیری، نهمه نسی، رنک خراوه مارکسیه کان دوو چاری تنگ و چهلده می سیاسی دژوار هاتن، ورده بۆرؤواو نوئمیری توئزه کانی دیکه پش دژی دوژمنی هاویش لیسر هندی نالمانجی سیاسی ناوکۆبی له خهباتدا بوون، ئهوا پنیوسته مارکسیه کان نیستاش وه کو ههمیشه پنیشووی خهباتیان شینوه هاوکاری نوئی خهباتیان له گهله بهینن و بهری گهله دژی بهری دوژمنی بی هیزتر بکمن بهمه رچیک له ههموو حاله تیکدا همر شینوه به کی گونجاری خهباتی شوپشگیرانه بپۆزنهوه.

5/5 - دیکتاتۆریه تی چوار چینی... چینی!

دیکتاتۆریه تی چوار چینی کۆمهله، گهوهیری دیموکراسی نوئی شوپشی چینه. ئهم تیزهش له ئهدهبیاتی سیاسیدا بهراستی نوئی بوو بگره رینبازنکی سیاسی نامۆ بوو له ئهدهبیاتی بزوتنهوهی مارکسیزم-لینینیزمدا. ماوتسیتونگ، تیوریستی رینبازه که له روانگی باری کۆمهلهیه تی چینهوه وه کو ولاتینکی داگیرو نیمچه داگیرکراو، ئهندیشه ی دیموکراسی بزوتنهوهی تهواوی ئهوا مبلله تانه ی باری کۆمهلهیه تی و دۆخی سیاسی و هه لومهرجی میزوو بیان هاوچهشنی چینه. له بهر ته تیشدا بیروباکه وه کو رینبازی سینیسی دیموکراسی له بهرامهر دوو رینبازه دیموکراسیه کی پشتردا:

- دیکتاتۆریه تی کۆماری دیموکراسی بۆرؤوا.

- دیکتاتۆریه تی کۆماری پرۆلیتاریا.

دارنؤوا ...

ههله ته: جۆری به که می دیموکراسی کۆنینو جۆره که ی دوو هه میش هی ولاتی شوروی بوو. سینی هه میش ماو ده لی: «به لأم جۆری سینی هه شینوه به کی گونجاری دهوله ته که پنیوسته شوپشی ولاتانی کۆلۆنی و نیمچه کۆلۆنی پنه روی لی بکمن. دیاره ههموو شوپشیک له شوپشه کانی ولاتانی کۆلۆنی و نیمچه کۆلۆنی به هه ندیک تایبه قه مندیته ده ناسرین، به لأم ئهم تایبه قه مندیته جگه له جیاوازی ساده له چوار چینه ی و نکدا چو ودا چیدیکه نیبه. مادام شوپشه کان شوپشی ولاتانی کۆلۆنی و نیمچه کۆلۆن له سدا سید پیکهاتنی ده ولت و پیکهاتنی ده سه لاتی سیاسی له ولاتانه دا به شینوه به کی به رته تی هاوچهشن ده بی، واته دهوله تینکی دیموکراتیک نوئی ملکچی دیکتاتۆریه تی هاویشی چهند چینی به ره له سته کاری

نیمپریالیزم «۲۲».

گمواته: دیموکراسی نوی نهک بز چین، بگره کراوته نامانجی هاویشی میلله تانی وهکو چینیش. نمعیان نهگمر له پروی تیوریومه زانستیانه بسلیندیری و لهبوتی پراکتیکشدا لئاو چننن میلله تی وهکو میلله تی چینیشدا راستیه کی سلیندراهی، مایه خزمه تیکی شورشگریانه بهلام نایا وایه یان نا؟ نمعیان لیکزلینمویه کی دورو درژی گمره که، نیمه لیردا کورته بهک لیسر پنجهوانه کی باس ده کهین.

چین وهکو ولاتانی دیکه ی ژرده سته نیمپریالیزم، لهری راستهوخزی نیمپریالیزمیه سرمایو پنهندی سرمایهداری لئاویدا تمشمنی نابووری و کومه لائی سمند. بزوتنموی کونه پرستانش لئاو چین دا دهمنگ زال بوو بهموکی نموی ملننننکی جیوپولیتیکی نیجگار گزنگو لهروی (توپوگرافی دیوگرافیه*) بایخنکی زوری هیه. سنووری دهریای و زمینی بایمخاری هیه. بزیه لیمیزه ناومندنکی بازرگانی گرنگ بووه و لوساشمیه چینه داراکانی چین بهرزه ونندی راستهوخزیان وایستنی سودو سامان کردوه. نو سودو سامانه لهر لایهک و لهر کونیه کوه هاتپت پانداوه توه لای. که نیمپریالیزمیش دهستی وهر دایه ولاته که دستبجی بازرگان و سرمایهدارانی چین، چینی سرمایهداری وایستو کومپرادوریان تندا پنکهاوتو بهمش بزوزوای پیشسازی له قالب درا، هروه کو زوری ولاتانی ژرده سته چینی بزوزوای نیشتمانی هیندهی له گمل نیمپریالیزم دژی خباتی نیشتمانی-دیموکراسی بوون، نیوه چاره کی نموه دژی نیمپریالیزم له گمل سرکوتنی خباتی نیشتمانی دا نهوون.

لهره تای نووسینی نامیلکی (دیموکراسی نوی) دا، خودی ماویش باسی لسن چین کردوه، نهک چوار چین که زیاتر ستالین لئاو میلله تانی کولونیدا باسی چوار چینی ده کرد، پاش چاپکردنی هلبوارده کانی مار له سالی ۱۹۵۱ دا لهری سی چینی کومل، باسی چوار چین هاتوه. که باسیش لهر چینانه دهکات

«۲۲» ماوتسی تونغ. المؤلفات المختارة، المجلد الثاني ص: ۴۸۸. دار النشر باللغات الاجنبية بكين

۱۹۶۹

* توپوگرافی: زمینی نامی. دیوگرافی: بیشتر باسینکی کومه لایه تی بوو. بهلام نیستا زارووی سیاسی کومه لانی ده کهین.

هاویشی بهری نیشتمانی بکمن. بی دیارکردنی سروشتی چینایه‌تی، ناوی بوزواریعت ده‌هینی نهک بوزوای نیشتمانی، نودمه له‌ناو کومینترنیش‌دا مشتموری زور لیسر پۆلی بوزوای نیشتمانی هه‌بو له‌ناو بزووتنه‌وی رزگاری-دیموکراسیدا دژی ئیمپریالیزم و دره‌به‌گایه‌تی. به‌تایبه‌تی نوێنهری هیندو نه‌نده‌نوسیاو تغریقای باشوور دژی بایه‌خ پیدانی چینی ناوبراو هه‌ون له‌ناو خه‌باتی نیشتمانیدا چونکه لای نه‌وان نه‌م چینه‌ وابه‌ستهی ئیمپریالیزم و دژی شوێش بوو. گرنه‌گهرین مه‌سه‌له له شوێشدا، مه‌سه‌له‌ی ده‌سه‌لاته، ده‌سه‌لاتی چینه‌یه‌تیش له پوانه‌گی چینه‌یه‌تی جی‌اوازه دهرده‌هری. ه‌ی گرنگار، ووده بوزوواو بوزوای نیشتمانی جی‌اوازن. ستمه‌ به‌تواندیری دیکتاتوریه‌تی چوار چینی نا‌کۆکی کۆمه‌ڵ له‌یه‌ک ده‌سه‌لاتی سیاسیدا به‌گوێه‌ینه‌ری. ده‌سه‌لاته‌که‌ش کۆماری دیموکراتی نوی و داهینه‌راوی کۆمونیستیش بی.

له دنیای سیاسه‌تدا پۆی هه‌یه جۆرنه‌ک له‌تاکتیکه‌ی سیاسی بدۆزینه‌وه پیره‌ویش بکری. به‌لام له‌په‌روی ئابووری و ئایدیۆلۆژییه‌ تیه‌که‌لا‌و‌کردنی به‌رنامه‌ی دیموکراسی جی‌اوازی چینه‌کان له‌یه‌ک قالمی سیاسی و دیموکراسیدا که دیموکراسیه‌تیش وه‌کو باقی ئامانجه‌کان مۆرکی چینه‌یه‌تی تایبه‌تی خۆی هه‌یه، لادانه له‌په‌یازی دیموکراسی شوێشگه‌یری گرنگاران که نه‌مانه‌ت له ولاتانی دوا‌کو‌تو‌وشدا ژێرده‌ستو نیمچه داگیرکراویشدا، به‌ شوێشی چین و هاوچەشنه‌کانیشی نه‌گه‌و له قوناخی چه‌کدارانه‌دا به‌کرده‌وه‌ش نه‌چووینه‌تسهر، به‌لام به‌ پرویاگه‌نده تیزه‌که راگیرایی، نه‌وا پاش سه‌رکوتنی زوو نا‌هات دهرده‌که‌وی به‌رنامه‌ی خواروخه‌چی و جینی جینه‌جی‌کردنی نابینه‌وه. هه‌روه‌کو ئیستا چین به‌ده‌ست گه‌شه تهریه‌کانی کۆنه‌وه ده‌تالینی. ئه‌زوپای پۆوه‌لاه‌تیش که هه‌ولیان‌دا شینه‌یه‌کی گۆپه‌راوی دیموکراسی نوی چینی که به‌وه زانده‌را تایبه‌ته په‌ولانه‌تی پۆوه‌لاه‌تی میلی، له ئه‌زوپای پۆوه‌لاه‌تدا به‌ناوی (دیموکراسی گه‌لی) له‌پاش جه‌نگی دووه‌می جیهان جی‌به‌جی‌یان بکمن له‌به‌ر نه‌وه‌ی له‌م نه‌زمونه‌شدا هه‌روه‌کو چین، دیموکراسیه‌ته‌که که سروشتی پۆپولیستی راسته‌قیقه‌ی هه‌بو، سنووری چینه‌کانی به‌ پاساوی تبه‌زی سه‌ربه‌وه، مه‌ملاتی چینه‌یه‌تیانی شاره‌وه... له‌م ولاتانه‌شدا ده‌یه‌نین به‌ حساب پینشکوتنه‌ش هه‌ون له ولاتانی رۆوه‌لاه‌ت، به‌رنامه‌ی دیموکراسی جی‌به‌جی نه‌کرا. پاش نه‌وه‌ی ژبان ده‌ورانی خۆی گۆپی و گۆپانی قول به‌سهر جیهان هات. دهرکوت: نه‌گه‌و قوناخه کۆمه‌لاه‌یه‌تیه‌کان له‌په‌روی ئابووری و کۆمه‌لاه‌یه‌تیه‌وه،

سیاسی و رۇشنېیرییموه، میژوویی و شارستانیه تموه، پنیوسته ماتریالیسته کانی و پینداوسته میژوویه کانی به زیادیشموه دابیت نه کری، هرگیز ناتواندری نمهبارمەتی دوله تانی سۇسیالیزم ولاتینک قۇناخی سمرمایداری نمهری بگوزریشموه بۇ سوسیالیزم و نه به تیوری تیکه لاؤکردنی چینه کان و شینلاتی بهرزه وهندیان له قالبی دیموکراسی نوی یان دیموکراسی گنلیدا، دهشی قۇناخی دیموکراسی کورت بکری و زووتر سۇسیالیزم بهیندریتدی. ئمو پرۇسانه له میژوودا باجه کمى رهنجی خەباتی چل سال زیاتری کرئکاران و زحمەتکیشان و گەلان بوو. دهردی قسەى باوی خەلکی ساده: قازانجه که یاڭ سەری مایەشیانی خوارد. دیاره مەبەست لەمایدی تیوری که ئم نمزمونوانه گوايه به نیازی پهره پیدانی داهیندران، به لام شکان. ئمو هەلە تیوریانه، یان با بلین بۇ پردنەسەری ئمو هەلە تیوریانه که وهکو نایدیولۇزیه تینکی نه گزەر سەیر ده کران، دۇگماتیزمانه خزانە بۆتەى کارو کردوه... پاش سەرکومتنى شۇرشی چین، شۇرشی سەرکومتوى چین دووچارى ناستەنگى ناشکرا له بوونی ماوتسیتۇنگ خۇید اهاات.

۶/۵ - شۇرشی رۇشنېیری ۱۱

کەم پرودادو هەيە، پاش دیاردەى ستالینیت به ئىندازەى ئم (شۇرە رۇشنېیریە) بايەخی درابیتی و باسکراپیتو لەسەری نووسراپیت. کچاتى پەردانى شۇرە که ۱۹۶۶ چین و شوروى کیشەیان لەنبواندا تەقېبووهو رەنگى کیشەگەش پۇچو بوو ناور کرئکاران و گەلان و ئمو حیزبانەى ئموسا نوینەراییان دەگردن، لەسەرنکموه دوله تى چین به گەرمى داکۆکیان لینه کرد. لەسەرنکی دیکەشموه شۇرەى و پېرەوانیان به توندی دژى بوون، له بهرامبەریشیاندا کامپی سمرمایدارى هەلەو بۇیان هەلکوتبوو. چەندیان سود له ئەزمونى دیکتاتوریەتى ستالین بۇ دژایەتى کردنى کۆمونیزم وەرگرتبوو، هەولیاندا لەم شۇرە رۇشنېیریەشدا زیاتر پۇچوونەکانیان لەمیشکی رای گشتی جیهاندا بچەسپینن و دهریخن که سۇسیالیزم هرگیز نایەتەدى.

شۇرە که گوايه: داهیندراونکی نوی سەردەمى سۇسیالیزم بوو لەکاتى پەرسەندنى ریشترینیزمدادو هەلگەرانەموى شوروى بۇ سۇسیال ئیمپریالی و دەستبەجى پاش ئمو پۇچوونە چینیە، ماو گەیشتبوهو ئمو باومە که پینش ئەوى چینییش دووچارى هەلگەرانەمو لادان و بادان بپیت و بۆنەوى بۆرۇوا نەتوانیت

هيوای گهراڼه پکاته هولو گهراڼه سهر حوکم، هره هاله پيناوې
رېشه کښ کړدنې پير وکراتيږي سهر هلندراوې سيستمې سوسياليزم، شوېشې
رؤشنيرې کراوه.

للم شوېشدا خباتکراوه به تمواوه تي نمرتي بؤرواويت، کله پورو کلتوري،
نده ب و هونري، فرهنگ و شارستانيه تي به ښي جگاره کې رېشه کښ پکړي و بؤ
هميشه مه ترسيه کانين پرهو ښدرينهوه. نه گهر شو بؤ وروڼو پيروا يانه دا پراو له
رووداوه سياسي و ميژويه کان سهر پکړين، به نغندښي شوېشگيړانه دينه
په رچاو. به لام نه گهر به قوولي لښتوړينهوه هممه لايښه لښکولدرينهوه دوده کموي
بنما تيؤريه کمان به تاله. نه مجامه ميژويه کښي حوکمي نالهاريان لښدر را. له
نده بياتي کلاسيکي مارکسيژمدا، بؤ وروڼي وا په رچاو ناکوي.

ديکتاتوريه تي پرؤليتاريا* لښرامبر چنه گاني ديکدا کراوته دسته بري
هملنه گهراڼه له سوسياليزم و به ديپناني نامالجه چيناپه تي و رؤشنيريه گاني
کړنکاران. باهليښ مارکسيژم-ليننيزم فلسفه په کي دوگماتيزم نيه هتا پگوتري:
مادام له نده بياتي کلاسيکي فلسفه کدا شوېشې وا پاس نه کراوه، نيدې بؤي نيه
شوېشې وا پکړي. لښروي تيؤريه پره پيداني فلسفه کله لښر زه پيني
ناپوړي و زه ماني کومه لايښه تي راستو دروسته به لام لښو شوېشې چيندا ناي
فلسفه کله پښ يان پاش کوت؟

جلؤي لښروي تيؤريه لښکدانموي چمکي زانستپانې شوېشې، ده کاته
گؤرپني پهره تانه کومل، کوملښ ناگؤردي هتا چيني نوي، چيني کؤني
کؤنپهرست لغاو نه بات. نغمش شوکاته روودهدات کوا چيني کؤنپهرست
لښنگاي پيؤندي پهره مهيپناني کؤنم به پښه کؤسپي پهردم هيزه گاني
پهره مهيپنانو ناکؤکيه کان پته مښوه، شو سا شوېشې ده پښه سر نه مجاميني بي
نغلاوئولا.

له چيني شوېشې رؤشنيريدا وانپوړه... به لکو به پينچوانه شوه، چيني
ده سلاتدار تواني دوزگا گړنگه گاني دهوله تيان به ده ستوه پو، نه مانه شوېشيان
کرووه نه ک نه مان پوړنه ري لينگرتني شوېشې واته: شو جاره ميژو هملگيړدراوه،

---

* دپاره گاني ژبانو د مرکوته نړنگاني پاش جنگي ساره، ديکتاتوريه تي پرؤليتاريا شيان
په تکردهوه.

جاران خوارمۇ دەۋى سەرۋە شۇرشىيان دەكرد، ئىم جارە، سەرۋە خوارمۇ دەۋى
كىمايەتپەكى كىمايەخ شۇرشىيان كىرۋە.

ماو، ھىندە نفوزى ھىبۋە، بىئاسانى و ئاسايسى دەيتوانى ھىر تاقىمىك،
ھىركىمىك مەبىستى با، لىيان بىخات. چۇنشىيان مەبىست با، دەيتوانى
نەخشى رۇشنىبىرى بىكىشن و بىچىسپىنن، كىچى ھىچى ئىوانە نەكران...
تىكىمولىكەپەك سىرى ھىلدا نەبىتمۇ: سىدان ھىزار كادرو ئىندام بىخىزان و خاۋو
خىزانىانمۇ بۇ دورىگەكان دورخانىمۇ دەيان ھىزار كىس گىران، سىدان پىنېرو
كارىدەستى خىزىپ و دولەت كرانە بىۋىكە بە بارانمۇ لىناۋ سىدان ھىزار كىسدا،
گالەو گالەپان لىۋىرپەردە شۇرشى رۇشنىبىرىدا پىنكاراۋە. ئىمە لىكاتىكىدا لىو
پىنېرو كارىدەستانە ھىبۋىن دۇۋارتىن پۇۋانى شۇرشىيان پىرۋىتسىرو سىختىرىن
قۇناخەكانى خىپاتيان دىپىو، ھىمىشمىش مايدى شانازى شۇرشى و خىزىپ و دولەتەكە
پىۋىن. لىو شۇرشىدا، دەۋىسترا سۇسىالىزىم لىسەر زەمىنى كۇمەلەپەتى دواكىوتوردا
لە ۋىلايتىكى كىشتىكالى كە ھىشتا قۇناخى دىپوكراسى نەپىرۋىتسىرو خەللىكەكى
ئاشناى ئىندىشمى سۇسىالىستى نەپىۋىن، بىسەپىندىرى و بىچىسپىندىرى. ھىشتا لىو
ۋىلايتىدا، كىشمى نەتۋاپەتى، پىشسازى، ئافىرتان، نەخۇندەۋارى، نەھىشتىنى
جىاۋازى شارو گوند، چارەسەر نەكرا پىۋىن. دەۋىسترا سۇسىالىزىم پەزەپىرى شۇرشى
رۇشنىبىرى بى پناخە بىتەدى.

بالى تونىرپەۋى ناۋ خىزىپ، ۋەكو ھىمۇ شەكانى دىكە پىيان ۋاپىۋە دەكرى
پىنپىار (مادام دەسلەت پەدەستىۋە) چۇن لەكارۋىزى عىسكىرىدا سىركىوتون،
ئاۋاش لە چىسپاندىنى ھىرچى زىۋىتى سۇسىالىزىمدا پىئارەزىو سىركىۋىن. راستە
دەسلەتپان پەدەستىۋە پىۋە، راستىشە ھەتا ھاتىۋە پىرەپان سىندىۋە
پىۋىستىپەكانىيان داپىنكىرۋە، بەلام ھىچى ئىۋانمۇ زىاترىش لىۋانە بايى ئىۋىن
سىستەمىكى كۇمەلەپەتى نىۋى بە ئارەزىۋىيان ۋەكو ماو لە سالى ۱۹۵۸دا
پىشنىبارى كىرۋە بە (قىللىمىزى گىۋە) بىچىسپىندىرى كە ھىشتا پىنكەاتنە
كۇمەلەپەتى و ئاپۋىرى سىياسىپەكانى ئىۋ سىستەمە (سۇسىالىزىم) نەپەخسپىت.
كرىكاران و زەمەتكىشان لىۋىۋى چىناپەتى و سىياسى و ئامادەپى سايكۇلۇزىيەۋە
نەگەپىشپەنە رادە پەدەپىتەنى.

رەنگە لىۋەدولەتە گىۋىرۋى گرانەدا، پىراستى ھىبۋىن دەۋى سۇسىالىزىم
تېكىۋىشپىن، رەنگە راستەۋى زۇرشىيان ھىبۋىن. بىنگومان خەللىكانى بىرۋىكرات و

کونه پارتیشتیان زور برون به لأم هممو نوانه ننگر سزاش هملبگرن هیشتا نمه نوه ناگهیننی تمواوی نواننی هملونستی جیاوازیان لهو سرکردایه تیه توندروه ههرویی یان وا خیرا سهپاندنی سوسپالیزمیان به (قللمبازی گوره) پی راست نهرویی یان دژی شورش رۆشنیبری دواپن، نیتتر ههروییان خائین و خوروش یا دژی سوسپالیزم برون. شورشیش گوايه لهپیناوی سرکوتانی کۆششی سهرلمنونی بزووا بهریا کرابی لمانا و هممو حیزه کدا چمند کمینک نهی به شورشگهرو دلپۆزی بزاندی، باقیان به هملگهراوه له سوسپالیزم دژی کۆمونیزم بهاسرین. شورش و لمانا دهولتیکدا سهدان پهیرهو هزاران کادرو کاربدهستی گموره بووی، چون نوانه دژی شورش و انانن که سهدان هزار کمسیان بکا به گۆداو بیانکمه داھۆلی زمانه. بۆفونه پا گوتهیهکی ویزی دهروی رۆسای چین (شانئی) پخوئینهمو بزانی چ زوخوانک گراوته ناخیان و چون بی سللمینوه هملونست دهردهیری: «بهروانهروون تمنا بهسهرۆک ماو، لین پیای جینگری و سهرۆک وهیران و شین بورتا و کانگ شیانگ شینگ نهی واته شمش کس و پینچ یاریدهیری سهرۆک وهیرانیشیان پخهینسهر، کواته ههروییان پازده پیاو، نایا نهمهیه حیزی مهن: له پازده کس پینگهیشتهو بهولاوه کس دیکی نییه؟ من نامووی لسهرو نو پهیه بهروم و پهبان پهبانی جهماوهرم بهدن» (۲۳)».

وهیزی و هملونستی جوامیرانی وادهپریت چون دهشی به ناپاک و دژ به سوسپالیزم بزاندی؟ تاکام میژوو قسهی کورتی و بهزیر دهنووسی و دهمنیکشه نواننی (شینئی) یان راکیشابه دادگای کاری کاتوری سوسپالیزم، شهرمهزاری میژوون.

دهرکوت نوهی هملگیرسینهرانی شورش رۆشنیبری به رۆشنیبری دهرهه گاو سهرمایه داریان لهقللم ددان و دهپانویست لدهم و دهستینکی میژوودا، رۆشنیبری و نهریتینکی پرۆلیتاریانه، بی پهبیننی میژووی، بی نهریت و کلهپوری مرۆفایهتی، بی دهسکوته کلاسیکیهکانی نهدبو و هونرو کولتورو فۆلکلورو سهرگۆزمهشتی پینشکوتووی راپردو، ههروهها بهی زانست و زانیاری و شارستانیهتی سهرمایه داری بهی بکمن. دهرکوت بهی سوودلینوهرگرتن لههممو نوو شارستانیهت و رۆشنیبرییه کۆنانه، ستممه بهواندیری رۆشنیبری پرۆلیتاری و سوسپالیهستی پوخت و خاوین بهی بکری.

(۲۳) جان اسمین. الثورة الثقافية الصينية. ترجمة ذوقان قرقوط، ص: ۱۲۱ و ۱۲۲.

۵/۷- تیزی سی جیهان

نم تیزه له دوا تمعنې ژبانی (ماوتسیستونگ) دا پرنګی پژوه، ونهښی پرنګه کبش وده کو دیوکراسی نوی، یان پهری نیشتمانی و بزچوونه کانی دیکوی ماو، گوتاری تیزی و تاپووری و تایدیولزی لمر نووسرای. نمخیر هتا هنوکمش گوتاری واده رنه کپوتوه،

نوکاته چین، وده کو لپووی سیاسیه بزچوونی تیزی تاییدتی لمر ناستی جیهان؛ شړشی دینوځایمن، لشکری گله، دیوکراسی نوی و پهری نیشتمانی پلاووده کړدوه، دواي تمعنې ناکوکی تونسی چین لکهله شوروی خزی پناووندی بزوتنوی گزومنیستی شړشکیر دهزانی. بزتنوی نم ناوونديشې بزچیتسره، هاوشتی تیزه سیاسی و عسکریه کانی پوړیستی په جیهانپنی فراوانتر ده کړد هتا په حساب سرلنوی تپتسرناسیونالیزمی نوی له دوری خویدا دوی دوی پتیزونزی جیهانی (وده کړ دیانگوت) گزیکمنوه. تمعنش پوړیستی په کداتنوی پاری تاپووری و ناکوکیانسی؟ لمر پاره تاپووریه جیهانپوه سرپه لاندو هپوره، هتا توانای سرلنوی پنگختنوی ی نمر لایمانه یان هپن پمپنی پنازی خویان و ناکوکیانسیان هم چار چشتی خاوروه دارشت:

۱- ناکوکی لمانوان نمتوه چوساوه کان له لایه ک و له نیوان نیمپریالیزم و سوسیال نیمپریالیزم له لایه کی دیکوه.

۲- ناکوکی نیوان پرولتاریا و بزوروی ولاتانی سرمایداري و سرپه ریونیونیم.

۳- ناکوکی لمانوان دوله تانی نیمپریالی و دوله تانی سوسیال نیمپریالی لمانو خودی دوله تانی نیمپریالیدا.

۴- ناکوکی لمانوان دوله تانی سوسیالېستی له لایه ک و له لایه ک و لمانو نیمپریالیزم و سوسیال-نیمپریالیزم له لایه کی دیکوه.

په پویه شوروی و دوله تانی پرشوروی لای چین له شمیرکا و دوله تانی نیمپریالی و سرمایداري جیهان بز سرگرنکاران و میلله تانی چوساوه ترسناک ترن.

نیمه لیزه داسه کمان ناخه پنه پوگری لیکردنی شوروی یان هر ولاتنیکی دیکوی هاوپدییانی شوروی... مېسته کمان نموده که: سرچاوه تیزی و تاپووری فلسفې هر لایه ک، دوله ت پیت یان حیزب، گزوملی گچکه پیت یان تاکه کس، پناخمی زانستی نمې و پابه تیانه دانم پوړای، بزچوون و

لینکداننوه کانیشی چموت دموه چن. هلونستی هملایهک نه گمر هملپرستانه یان پراگمیتانه وهرگیزایی و ماوه بهک وچهک و پاره، پاساوی هدات... پالهمستوی زمانه زوو یان درونگ چوتیه کمی دهملینی و دهینته مایه زبانی گومرو کارگمر بزو نمو لایمی هلونسته کمی وهرگرتووه. جا نیتر لای گموره زبانی گومرو لای بچمو وکیش زبانی گچگی وینده کمی. دیارکردنی ناگوزیه کان لاسر بنما زانستی و پوزین کردنی ناگوزیه کان بهشوی بهمتی و چلونا بهمتی هلونست وهرگرتن بهرامهر لایمه ناگوزکو کوزکه کان، نمرکینکی چینا بهمتی همره گرنکه. ناگوزکی گچکه به تارزوو دروست ناگری و ناشکرته هوی بهاری لیهرا و نه گمر دروست بگری و بهاریشی لاسر بدری له زیان بهولاره سوودی نایی. نهخوازه لا ناگوزیه بهچینه بهیه کانی گزومه لینگ ناده سیزاد که پیونده یان به چاره نووسی مروفا بهتموه هیمو دولته زلهیزه کانیش دیار یان بکمن نوه تانی چین سالما خوی به نار سی خیماتی شوزشگیزانه به توانای دوومین دولته گموری جیهان دمزانر. هوزاران نووسین و سدان کتیبو لیکولینه و له لایمن سدان نووسرو نابووری زانیه یانوه لاسر حیزب و ده یان رنکخراوو ده یان گروپ و سدان هزار تینکوشمیش له جیهاندا پشتیوانی لینده کردن کمی چی دمرکوت؟ دمرکوت وانیه:

- قوناخی دیوکراسی کوتایی هاتی و سوسیا لیزم لاسرکوتن دا بی.
- ناگوزکی نینوان کارو سهرمایه کوتایی نه هاتووو گرنگاران نه بونده خاوهنی دهسلانی تمواوی خویان.
- باقی چینه کان ماون و بههیزیشن
- دیوکراسی و نازادی دا باین نه کراوه.
- کیشمی نه تموا بهمتی ماوه.
- جیاوازی شارو لادی زوره.
- نهخوندواری ریشه کیش نه کراوه:

نم نزمونه گومرو گارنه، بهسه بزو نوهی هیمو لایهکی سیاسی، بهتابه متی چینا بهمتی، فینن که سهریمخوی رنکخراوه بی و نایدی زلوزی له جیهانی سیاسه تدا، چند چاره نووس سازه. بهی پاراستنی سهریمخوی: به یاردان، هلمسن گاندن، دیارکردنی ستراتیژو تاکتیک، بهنامی لایمی کم و دور هیچ لایهک لئاو هر میللت و چینک بی، ناتوانی لمزیز کارایی گموره ترین دولته یان بهچاوانیکری

باشترین چیزدا برنامدی راستو دروست داپړی... ناتوانی کښه‌ګانی خوی و
جیهان زانستیانه ګه‌لله بکات. دږاندنی سربخوږی و چاولیکری تیوری، دوو
دېوی په‌ک ناوړوکی زیانېخشن، ه‌تا شوړشگیره‌ګان خویانی لی پاریزن کمترین
گرفتبان تووش دېی.

مسئله‌ی پورستنی شم‌سی (ماوتسیتونګ) و تمقینووی کښه‌ګانی ناو چینو
نهم‌جانه ناله‌اره‌ګانی لسمو سوسپالیزم لولواوه پووستن که نمانش به‌زقی دژی
پنچینه‌ګانی. مارکسیزم و سوسپالیزم. سربنهم‌جی هم‌روشیان ره‌پویشزمی
چمپووی ورده پوړو‌وازیانه پوو سال‌های سال په (تالای سوور) و (تستیرې
سوور) و (تفنگ) شاره‌راونووه. له (۳۰) سالی پاپردووشدا چین نه‌یتوانی له
جیهان‌پېنی چمپی (ماو) پزمووه، کرنکارانی په‌ک ولاتی سرما‌په‌دارش له
سروانسمی جیهانداو هیچ ګلنکی داگیرکراو له ناسپاو نفیرقیادا بگم‌پنښته
سرکوتنم نو پاره‌تیی دشبداپه هندپک له میلله‌تانی رزگار‌خواز وه‌کو:
فیتنام، لاوس و کمپوچ... تاد. زوو ه‌لو‌نستی لینگ‌پین و دوو‌چاری شم‌ری
قورپیش له‌ګڼ فیتنام‌دا هات. چمن‌پن میلله‌تی دیکش به خدبانی چه‌کداری
رزگار‌پان پوو که چین خوی به تالاه‌لگری ده‌زانی. پیوندیپه‌کی نو‌تو‌پان له‌ګڼ
چین‌دا نیپو رن‌بازی ناپدولون‌شیان پینچوان‌دی رن‌بازی ماو‌یزمه (نیکاراګوا،
سلشادور، نم‌نگولا) نه‌ګر به دروشم لاف لیدان پایه، ده‌پو نو پزو‌تشم‌وه
چه‌کدارانه دوستی ه‌لاتی چینه‌ګان و دلسوزی رن‌بازه‌ک‌پان بان.

رشته‌ی شه‌شده‌م

۶- پېښينەى ريفورم

جېنشىنى ستالېن (خرۇشوف) نەگەرچى دورىكوتىدە لە دېكتاتورىدەتى ستالېن بەلۇم نەك بەدرىزى پېندانى لېنىنىڭ، پان خولقىنىرئانە پەرەپېندانى ماركسىزم-لېنىنىڭ، واتە: خرۇشوف نە ستالېننى پەرە نە لېنىننى پەرە. پېنانىكى نونى سىياسى-ئايىدېلۇزى خرۇشوف- سۇسلۇقى* داھىنا. ئەلچامېش تېڭىشكا. ھەرچەند دەپوست پان وەكو خۇى باسى دەگرد، مېستى زۇگارکردنى سۇسپالېزمە لە ستالېنىيەت لىسەرانسەرى جېھانداو چااكرردنى سېستىمى سۇسپالېستى شورەپىيە ھەتا ئەر رادەپە لە پەرنامەى دە سالدا لە پەرنامەكانى سالى ۱۹۵۶-۱۹۵۹ دا پەلئىنى دا شورەى پىسازىنىتىدەر (كۆمۇنىزىمى تەرەپى پېنىتىدەى مىللەت لەرەى: ئابورى، سىياسى و عىسكەرىيەو لەر پۇرۇزى ھىيانە لەگەل رۇزئاوادا پېشتەر پىخات بەلۇم ھېچى ئەر پەلئانەى پۇ نەچۇتەى سەركوتى نەھىتاپە دەست. پەرە وەكو شىكستخواردوپەك تەختى پەنەرلەر لىزىر كېشا.

دوای ئەر پۇزۇنىڭ ھاتە ئىمېش پە گوزەى خۇى، پەنگ تاوانى خۇى (ستالېن و خرۇشوف) و پەلئىنى دا شورەى لىمەرو ئاستەنگىك قورەى پەتايىدەتى لىبارى ئابورى و سىياسىيەو. كەچى ئىستا پەرەپى شورەى تەنانەت بارى ئابورى و لىمەكە پەرە خراپەر پۇشتەرەو گوزاپۇز

* سۇسلۇق: تېزىستى رىئازى رىقۇنىستى گەشەکردنى ئىسەرەپدارە.

میکانیزمی چمق بستموو و لاټی تمبیه تهمو. سهیرتر لموش، راونژکاری بهری شوروی (ناهل ئافانیگیان) کتیبیکى نابوری بهناوی (نابوری پرؤسترویکا) نوروسیهو تینیدا هاتوو کما: له سالانی ۱۹۶۶-۱۹۷۰ دا لهماوی ۵ سالدا دهرهیندرای میللی شوروی ۴۱٪ بووه کچی لهویدری دهمه لاټی پرؤنیف دا (۱۹۸۱-۱۹۸۵) دا نمو ریزیه داهیزیه بو ۱۶.۵٪. سهیرتریش لموش خودی ناهل ئافانیگیان گومانى لموش ریزیه ههیه دهلی راستیه کچی ئهوه به بهرهمى میللی داهیزیه ته ریزیه (سفر). واشی رۆشن کردۆتوو کما: نرخى پینگه بشتنى دهرهیندرای میللی لسه رتهای دهیه کانی. ۱۹۷۰ وه رو له خواروه بووه لهماوهراسی. ۱۹۸۰ دا به کمترین رادهی رهمیه. لهچار خولی پینچ سالی دهرهیندرای میللی به پینی دهستنیشانکراوی دروست، بهم پینی خواروه بووه: ۱۹۶۶-۱۹۷۰ له دهووسیری ۳۲٪، ۱۹۷۰-۱۹۷۵ دهووسیری ۲۳٪، ۱۹۷۶-۱۹۸۰ دهووسیری ۱۲٪ و ۱۹۸۱-۱۹۸۵ گهیشته ۱٪. <۲۴>.

واته پرؤنیف له پاش لیخستنی خرۆشوف ههتا مردنی خوی نهگهرچی لافى ریفرۆم چاک کردنی و لاټی لیداوه، بهلام راستیه کهیشی ئهوه به بهرهمى میللی بهجاریک ناهوت کردوو. وهکو بهاره نابوریه ککش واپوو، ههتا هاتوو به نهینی و ناشکرا لسه حسابی ژین و ژواری خهلق، چهکی ئهتۆمی جزاوجۆزی گرانههای ستاوه ته دههزخانه کان.

له کۆنگرهی بیستو ههتتمیشدا گۆریاتشوف به راشکاری (سیاسهتی ست) و به (ههلهچۆنی جزاوجۆزی) پرؤنیفی پاسکردو روونی کردوو که: شوروی تووشی شکستینکی گهوره کردوو. لهرووی سیاسیشوه لهههمان دا پرؤنیفی کردبووه بهیروکرات، جا بهیهریک نابوری گهورهترین و لاټی و خۆشی بهیروکرات بووی، دپاره مهحاله بهتوانی لهپاش خرۆشوف دا ته و لاټه کچی و نازادی دا بهین پکات و سۆسیالیزم پینشبهات، راستیه کچی و رووی خویان دانی پیندا دهین، کچی له کۆنگرهی بیستو شهمی یۆنیف نمو راستیانه له خویان و خهلقی جیهان بهم شیههیی خواروه

(به‌شيوه‌ی گشتی ده‌توانین قزناخی حفتاکان به هنگاری گه‌روی
پنځخستنی ولات هلمبسنګینن*) وه‌کو شوروی دوچارى نم تاستنګه کردوه،
دوستانى شورویشى توشى گه‌وره‌ترین نوشتى سیاسى-تایدیولوی کردوه،
هلمبته له ولاتینکى وه‌کو شورویدا، تنګو چلممى پنگ خواردوی ده‌یان سال
هتا سر به زهرى هیزو پرزیاګنده ناشاردیتوه، نه‌ګر له‌روی دیولوماسی‌شوه
بشاردیتوه، نو له روی کومه‌لایه‌تپوه پنگ‌خواردنى تنګ‌وچلممه‌کان له
ده‌رونی خلکدا جوش ده‌خوات و جوشیش پلى دیار‌یکراوى کولان راپرینى
همه. پویه دواى مردنى سازاندنوی کیشه

ناپوری و کومه‌لایه‌تپه‌ګانى شوروی پز کوپ خستنه‌وى گیانى خلک نامالچى
سیاستى نندریوژ (۱۹۸۲-۱۹۸۴) پرو. نمیش له دو سالدا به‌شیمى
هولېدا ریفرم بخاته نار دولت و حزب و کومل، بې نوی نوی لیښی
شور، یان پروستریکا و گلاسزوست؛ کومه پاک‌کردنى دپارده‌ی پروکراتیت،
قده‌غه‌کردنى پلمه‌پلى مدیخوری و بدمستى که هیزی کارو ګرنکارانى لاواز
ده‌کرد. هولېدا دیسپلین له‌کارکردن و هاندان پز برهمه‌ینان پتر پکات. نیر
ژماره‌یه‌کى زور له کار‌بدمسته پایه پرزکان لیخرانو له دو سالى حوکمى
نندریوژدا جوری ریفرم و ګړان برچاوکوت. برهمه‌ینان پرزتر له ۳.۵
ګمشت. به‌لام نمخوشی نندریوژى کوش و فریای پرده‌ سړى برنامه‌ګانى
نه‌کوت (چیرننګز ۱۹۸۴-۱۹۸۵) پز ماوى چمن مانګینک به‌ګیانه‌لایى
رېنرایه‌تى شوروی کردو لهو چمن مانګشدا نه‌ک دروئى به سیاستى نندریوژ
له ریفرم و پنځخستنى ولاتدا ندا بګره هولیشیدا ټینګیان بداتوه و دخی
شوروی بګریتوه پز ده‌ورانى پروکراتیتى برژنیف. نمیش مرد.

میخائیل ګزباتشوف (هتا نیستا ۵۹ ساله)

پاش جدیجائیکى کم لمر چونه‌تى هلمباردنې رېنری تازه پز شوروی،
هاته سر کاروبارى حزب و دولت، لسالى ۱۸۵۲ وه چوه‌ته ریزی حیزمى
کومونېستى شوروی‌شوه واته له ناخرو توخرى ژبانى ستالین و ستالینیت‌دا،
له‌همو کاروبارنکدا که پنی سپردراى سرکوتو پروو له سالى ۱۹۷۰ له
(۳۹) سالی‌شوه پوه به‌کینک له سرکرده‌ګانى شوروی و کراوه‌ته نندامى

نهمومنی بهزی ولأت و نندامی په پرمرايه تی حېزب. کمواته: له دهورانی ستالین دا بډته حېزی و له گرمی دهورانی پرژنیف دا هملېژندراوه بډ پرمرايه تی. هملېته دهوری خرؤشؤفی لوپهری چالاکي و چاپوکي ژبانی سیاسی خؤیدا پردؤتسمر. سالی ۱۹۷۸ پش کراوته ووزیری کشتوکال. سالی دواي نموش ۱۹۷۹-۱۹۸۰ پرمزکراوه بډ نندامی مەکتبې سیاسی (هولیت هورو). کورتبه کمی گزواتشؤف هیچ جزوه لپرسراویدنه کی له تاوانه کانی ستالین دا نهووهو لهدهورانی راسترمونی خرؤشؤفیشدا کادونکی نموتؤ نهووهو پتوانی روت بگؤړی. بهزوری قانپووی زهمانی پرژنیف و له سپهری سیاسته کانی نموشدا تېکه لاوی پهرسپاریتی گوردی شوروی هوه. بډه قولو قاله لهو سیاستانه ی پرژنیف و دشزانی بارو دؤخی ولأته کمی چؤن هوهو پنیوستی به چیه.

پش نموی بچینه ناو باسه که، (پرؤسترویکا و شؤرش) و پنهوندی چاک و خراپی نمو دوو چمکه نایدیولؤزی دی رؤشن بکهینهوه، وچاکه کورتبه کیش لمپر پرؤسترویکا وهکو پناسه و پشه کیهک بډ زیاتر هوونکردنموی مېسته کلمان، باس بکهین. پاشتر دینه سر نموی داخوا پرؤسترویکا بډ شؤرش و شؤشگپرتی باشه یان خراپه، بډ نموی نموش هیندهی دهوانین باهه تیانه باس بکهین، کورته باسینکی نابووری و کؤمه لایه تی و سیاسی شوروی لسمردمی تازه هاتنه سرکاری گزواتشؤف دا پنیوسته هه تا لئاو چوارچپوهی نمو باسانوه تابلؤی خؤمان بنه خشین.

سیستمی سیاسی دوله تانی جیهان، لسمر بنمای نابووری هموو ولأتیک رؤتراوه. نابووریش دوو پشی گزنگی هیه: کشتوکال و پیشسازی. هردوو نم دوو پشمش پنهوندیان به خاک و کش و ناوو هواو سرؤمیری دوله تانو میلله تانوه هیه. دیاره شورهوی چ وهکو خاک و ناوو هواو چ وهکو سرؤمیر یدکینه له دوله ته زله کانی جیهان و کم و کورتبه کی لم پارهوه نیه.

گزواتشؤف که هاتوته سر کاری پرمرايه تی شوروی گوتوهو پسر باری نابووری و دؤخی کؤمه لایه تی پرمرايه تی پشوی خوی که تهگر یدکینکیش هوه له سدان نندامی کؤمیتعی ناوهندی و پاشان هی مەکتبې سیاسی حېزه کیش. بېنگومان لئاو دریای پیرؤکراسیه تی حېزه کدا، توانای دهرپنی هملونستی وهکو نیستای هرگیز نهووه. نموش لئاو رؤنی وهکو شورویدا، هروهه لئاو رؤنه هاوپدیه کانی له نوروای رؤزه لاتدا، راستبه کی زهق و رقه که نهک بډ کس

نمچوتسمر بگره لولانینکی وهکو چیکزسلزفاکیاش که سالی ۱۹۶۷دا دویسترا جزونک له گزوانو گزوانکاری وهکو نیستای شوروی بهیندرنتمدی. شوروی به گمورهترین دستنوبردانی چهکدارانه نمو کوششه نازادیمی سرکوت کرد. دیاره یهکینکی وهکو گزوباتشوف (پیشتریش نمندریپوف) سیاستی شورویان لم باروه باش دزمانی، بهتایبهدتی نمندریپوف له تمقینوهی کیشهکمی (پراگ)دا سفیری شوروی بووه لموی. خو له چیکزسلزفاکیادا نموی دمخوارا هاوئامانجی نموی نیستای شوروی بووه هیچی دیکه.

که گزوباتشوف هاته سرکارو کاروباری ولاتی وهکو بهیمی بهکمی شوروی کموته دست، کموته پیادهکردنی نمخشهکانی که رهنکه دمینگ بووبی پیری لی کردبیتموه، بهلام نمیتوانببی دیری بهری. کاتی هاتنه سرکاریشی، شوروی باری نابوری بهم شینویه بووه:

پینگه‌یشتنی سالانمی نابوری شوروی له ۱۹۶۶-۱۹۸۵

۱۹۸۵-۱۹۸۰	۱۹۸۰-۱۹۷۶	۱۹۷۵-۱۹۷۰	۷۰-۱۹۶۶	
٪۳.۱	٪۳.۸	٪۵.۱	٪۷.۱	ده‌هیندراری میلی
٪۳.۷	٪۴.۵	٪۷.۴	٪۸.۵	بدره‌می پیشه‌سازی
٪۱.۱<۲۵	٪۱.۷	٪۲.۴	٪۳.۹	بدره‌می کشف‌کال

سالی ۱۹۶۰ شوروی هیندهی پنیوست به کهرنی دانمونله نه‌بووه، کهچی سالی ۱۹۸۵ که گزوباتشوف لسه‌سرکار بووه، ۵۵ ملیون تون دانمونله هاوردراوه (استراد). نممش کاری کردوته باری ژبانی خدک و داهاشی سالانمو سامانی ژپواریان. بهتایبهدتی شوروی به هوکمی پایه نابوری و پله سیاسیه‌کمی لعموبیش، سربره‌ای نمو باره نابوریبه‌یان بؤدجی عسکریان نیجگار بالایه. نممش لمو دؤخه نابوریبه‌دا باری سرشانی خدک سدنکین تر ده‌کات.

<۲۵> پان دریشایر. محولات سیاسی در اتحاد شوروی (از برژنف تا گورباچف) ترجمه: هرمز

همایون پور، چاپ اول ۱۳۶۷ تهران ص: ۱۳۶.

گورباتشوف که هاته سمر حوكم شو راستيه نابوریدی تینکرا دهزانی... دهیشیزانی سبرچاوهی گرفته‌کان له‌کونوه قولپ ددهن. سمره‌نجامی شو گرفتانش: بیروکراتیست، کم‌کاری، تمبعلی، کم‌پره‌مسی، کالای بیکه‌لک و مه‌بخوری و بدمه‌ستیش له‌ولاه بووستان. سمریاری شوانه نفره‌تی خدک له نه‌بوونی دیوکراسی و نازادی گه‌یشتبووه بینمقاقا. شوانش تینکرا کاریان کردبووه سمر: چینه‌کان، میلله‌ته‌کان، کشتوکالو پیشه‌سازی، شارستانیست و روشنبیری... گورباتشوف دلنیا پروه که ستمه شو کیشانه هتا سمر پنی تمقینه‌ویان لی بگیري، بگه تمقینه‌وی بی وینشیان له جوشخواردن دایه. خوی هم شینویه دان بمراستیه‌کاندا ده‌نی: «دواخستنی پرؤسترویکا ده‌بیته هوی شوهی له نایندهی نزدیکدا دؤخی ناوخو دووچاری ره‌چاو نه‌کراو بییت و بز شوهی دورو له تیناخین و زنده گزیی هم، ده‌بیته مایه‌ی قه‌یرانیکی راستی له پروی کومه‌لایه‌تی، نابوری و سیاسیموه» (۲۶).

له‌بر تمواوی شو راستیانه، بگه پتریش، گورباتشوف بمری پراشکاری و بشینویه‌کی بی وینه له میژوودا دوو پرینسیپی کرده پیناوی نامانجه‌کانی:

- پرؤسترویکا
- گلاسئوست

به‌کمین بؤ سازدانه‌وی سمرلنونی شوروی و دووهمیشیان بؤ ناشکرایي (العلایه) له‌ناوخو دهره‌دا به‌کار دیت.

لیردا بواری هه‌لسه‌نگاندنی پرؤسی شو دوو پرینسیپه نییه، بگه پیمان‌وايه تهرکی و کاتی باشی گهره‌که هتا بتواندری هاوزه‌مانی هه‌لچوونی شه‌پزلی بی شمانی راستیه داپؤشراوه‌کان، لیکۆلینه‌وی قول پینشکمش بکری و همه لاینه دیارده‌ی جیهانی گهری و لینکدرینه‌وه.

پنوهی پینوانی دیارده‌کان، گرفته‌کان، حمزی شم و زرنگی شو یان ناویانگی هیچ کس و لایه‌ک نییه. به‌لکو راده‌ی خزمه‌تکردنی گرینکاران و سمرکوونی سؤسیالیزمه بمر سمرمایداره چموسینه‌ره‌کاندا.

(۲۶) میخائیل گورباچف. پراسترویکا دومین انقلاب روسیه، مترجم عبدالرحمن صدریه. چاپ

سرم، تاریخ نشر ۱۳۶۶.

هر ديارده يک، دهرگوتو پروژه يک، نه يته مایې پښخستنې شؤرې
 گرنگارانو ره خساندنې سرگوتې سوسیالیزم له جیهاندا نه گډه بشپړه کی کاتي
 سودی سیاسي و دسکوتی کومه لایه تی و تاسو وې موقایه تیشی هېې، هر
 بهر ته دوه دېې مامه لایان له گه لدا پکړی و له نندازې خویان زیاتر
 نه پلنډرېن. نه گډه و نه کرا ستراتیژ دهرته خزمه تی تاکتیکه و، له کاتیکدا
 دېې به پېچوانه یې. پروسترویکایش هر دېې لخوا بازمنی نم راستییدا
 بتوژرته و. نه گډه چی لخوا شؤرې نوکتیرو و هېچ ديارده يکې سیاسي به
 نندازې پروسترویکا جیهانی نه موندو و. په ننگه زیاتر هڅه کی یو شو
 بگړتو و که پښتر گرفته کانی نزمونی سوسیالیزم به قهاری نیستا لیدوانیان
 لمر نه کړای و بهر ته نیستاش مترسیان لمر چاره نوی نزمونه کان په پدا
 نه کړې. پروژه پکښ متریسې روڼ یې هلته ته زووتر پایخی دهرتی جا ناخو
 پروژه متریسې به دهر وښتو یان نا؟ و لای نه مایان به سته به به چاره نوی
 سوسیالیزم. سوسیالیزمیش پوهندی به خپاتی لېراوی گرنگارو زحمه تکیشانو و
 هېې.

هر ديارده يک ش لخوا پښتېبه چینه یه تیه کانی گرنگارانو و هلته قولي و
 نه يته نامرزی راستمقینه دستان له پناوی سوسیالیزم، په ننگه لېواړه کانی
 دیکدا سرگوتن به دست به یې، به لای نه يته دستگوتیکي سوسیالیستی
 زانستی. دشی بگړتې: دستگوتیکي گرنگي پروسترویکا پښ شو و دوا
 حوکی لمر پډی، ناو له کړدنې دهر وازی دپو کراسه ته. بشپړه يکې گشتیش،
 دپو کراسیت به چمکه گشتیه کی زور باشته له ژبانی بیروکراتی و سانسوری
 سیاسي و پښیل کړدنې نازادی. پښتیش کورتیه ک سهاره به بیروکراتیه تی
 سرده می پښی و زیانه جزوا جزوا کانی باسکراوه. چمکی گشتی دپو کراسی
 زور باشته له بیروکراتیت و نه پونی نازادی*.

---

* هتا نویسی پډی به کی کتیه به باوړم به دپو کراتی شؤر شگڼه هېو، به لای نه کی
 دپو کراتی شؤر شگڼی گڼه کړدنې تاسو مایداري. نیستا پښو به دپو کراسی هر به کی
 دپو کراسیه، به لای پښو سته گرنگارانو زحمه تکیشان خپاتی لېراوی به پښتانی سرچم
 نرکه کانی دپو کراسیا بکن چونکه پښو وای و لایانی ژر دسه نو نرکه کانی پښ ناپه تی.

گرفتنيكى ھەرە گمورەى شورەوى و چىن و دولەتانى مانەندى ھاوپەيانيان، دەگەرنتەمە ھۇ پىزەو نەگەردنى سىياسەتى دىموكراتى و بەدىنەھىنانى تەمەوى نەركەكانى قۇناخى دىموكراتىت. پىشت ھەمە پىستراو مادام دەسلەلتى سىياسى بەدەستەمە، ئىدى دەكرى سۇسالىزمىش بەھىندىرتەدى، ئەمە بۇخۇى لادانىكى ترسناكە لەرىيازى دىموكراسى و رەچاۋنەگەردنى پىنوستە ئاپوروى و كۆمەلەيتى و رۇشنىپىرى و ساپكۇلۇۋىيە دىموكراتىيەكانى خەلكە. ئەنجامەكەشى ديارە تا چەند سۇسالىزم سەرخاۋە!

ئەگەر لەمچاۋرچىۋەى دىموكراسى گەشتىشدا سەپىرى پىرۇستىرىكا بىكرى و ھەرىكەكە خۇى بىخاتە شۇنى كىركارار و گەلتى شورەوى، ھەمەو يەكەكە ئىانى لە سىپەرى رۇنىكى بىرۇكرات و پىشلىكەرى ئازادىيەى دەۋرانى بىرۇنىت و رەپەرمانى پىش ئەۋىش بەدۇزىتەمە. بەچىتە ھەست و نەستى خەلكەكەمە، ھەزارى و كەم دەستى خەلكەكە لە يەكەكە لە دولەتمەندىرەن ولاىتى سەرزەمىن بىخاتە بەرچاۋ ئەمەسا دەتوانى بزانى ديارەيەكى وەكر پىرۇستىرىكا قازانچى ھۇ سەدان مىلۇن مەۋف ھەپە. ھىچ نەپى بارى ئىانى خەلكە دۇخى سىياسى باشتر كەدوون. ماركەس و ئەنگەلس و لىنىن، پىشتىگىرى سىياسى دىموكراسى پىنەندەيەكانى سەرمەيدارى و ناردنى شارستانىيەى سەرمەيدارىان ھۇ ولاىتى دواكەتوۋ كەدوۋە. تا خەلكەكە لەئىانى سەدەكانى ئاۋەراست و كۆنەپەستى رەزگارەان ھى. پىنەندى سەرمەيدارىيان ھۇ نەھىشتىنى دەرەپەگاپەتى بە پىرۇسەيەكى شۇرەگىرەنە دەزانى. گەرمەن پىرۇستىرىكا لەسەردەمىكى گۆدراۋە، ھۇ كىركارار و گەلتى شورەوى ھەمە ھۇ دولەتانى مانەندى شورەوى ھەمان كارى سىياسى دۇى بىرۇكراتىت و نەمەۋنى ئازادى ئەنجام بەدات. لەپەر ئەمەش ھى پىنوستە پىشكەمەتەنخاۋە راستەقەنەكان پىرۇستىرىكا و گلاسۇستى ھى لە بىرۇكراتىت و نەمەۋنى ئازادى باشتر بىت. پىرۇستىرىكا ھۇتە مايدى دەرەمەتتى جۇرەها راستى گەمە لىسەر:

- كىشىمە لەرەگەمە چارەسەر نەكرەوى (۱۲۶) مىللەت و كەمىنەى نەتەۋاپەتى.

- ئاشكرەكەردنى نەمەۋنى دىموكراسى و ئازادى.

- نەزمى ئاستى تەكنۇلۇۋىيا.

- نەزمى پىنوستى پىزىشكى.

- قەدىرانى ئاپوروى شورەوى و ھاوپەيەنەكانى.

- بايەخ نەدانى پىنوست بە ئەدەب و ھونەر.

- هملدان بۇ چارەسەرکردنى كېڭىشى چىن و شورەۋى و كشانەۋە لە ئىفغانىستان و دان نان بە ھەللەكەى كۆششى كۆتابى ھىنان بەشمەرو شۆرشى كەمبۇج و قىتئامىيەكان و... تاد.

دەرگوتنى ئىو پاستىيانە كە ئىستا كەتوونەتە ناراي بىرو پاي جىاوازي قول، خزمەتلىكى كەم وىنەپىو ھەر سەرئىجامى دەرگوتنى ئىو پاستىيانە و مشتومر لىسەر كەردىيان لەپاشمەرۋدا دەتواندىرى پاستىيانە بە كىيەندى گەللە پەكرىن و پەرىنەۋە بەردەم خەللى جىيان. ھەلپەتە ئىو خەللىش لەبارى بۇچوونى چىنايەتى جىاوازوۋە سود لەو پاستىيانە گەللە كراوانە وەردەگىرو ھەر چىننىكىش لەپىناۋى ئامانچى چىنايەتى خۇيدا بەكارى دەھىتى. ھەروەھا بۇ خەبەت مىللەتانى ئۆردەستە، رۇگارى ئىواۋى سىياسى و ئاپورىيانە بە پەنازى دىموكراسى كە دەستبەرى تىواو كەردنى ئىركەكانى قۇناخى دىموكراسى بى پەرو سۇسىالىزىمى زانستىش بىگوزىنەۋە.

۱/۶ - پىرۇستىرىكا و شۆرشگىزىتى

پىرۇستىرىكا وەكو كراۋەتە دىپاردەپەكى جىيانگىر، بىنگومان پەكىنك لەو پەوداۋانى دەپگىزىتەۋە، شۆرشە، بە ھوكىمى ئىۋەش شورەۋى پەكىنكە لە دوو زەلپەزەكەى جىيان، پىرۇستىرىكا شىمىرۇ سىراتىۋى ھەرە گىزىكى دەۋلەتەكەپە، كىۋاتە: لەپەر پۇشناپى پىرۇستىرىكا دەپى شۆرشگىزىتى جىيان دەست بە ئەللىقى پىنەندى شۆرش و سىياسەتى شورەۋىيەۋە پەگىر، نەك لەخۇيانەۋە خەل لىپەندى. بىنگومان ئىمىرۇ لە جىياندا جىگەلە كىركارانى دەۋلەتانى سىرمایەدارى كە ئەگەرچى خەبەت چىنايەتەيان خامۇشكراۋە، بەلام ئاپىندەى ژيانىيان بىستراۋە بە سۇسىالىزىمەۋە، كىركاران و زەھمەتگىشانى نەتەۋە سەردەست و نەتەۋە ئۆردەستەكانى ولائەتانى ئۆردەستەى ئىمپىرىالىزىمىش كە خەبەت چىنايەتى و دىموكراسىيان گەرمە لەناو پازىنى سىياسەتى نىۋ نەتەۋەتەى دا، پەگەر لەپەروى سىياسىيەۋە ئىمىرۇ خەبەتەكەيان كەلپەى سەردەكى سەندەۋە. بۇپە ئەگەر پىرۇستىرىكا بۇ كىركارانى ولائەتانى سىرمایەدارى كە لەپاشمەرۋدا خەبەتەكەيان ھەر دەگەشیتەۋە، پاسى ئاپىندە بى يان ئىستا لەپەروى تىۋىرىيەۋە ماپىى پاس و لە داھاتەۋەشدا پەروپەروى كارى شۆرشگىزىتەيان بى، ئىوا بۇ نەتەۋە سەردەست و ئۆردەستەكان ھەرىكە بەجۋىزىكى جىاواز، پاستىۋو خۇ لەم ھەلومەرجەدا پەروپەروى تىۋىرى و پراكتىكى پىرۇستىرىكا دەپنەۋە. ھەلپەتە نەتەۋە ئۆردەستەكان دۇخى سىياسىيان لە نەتەۋە سەردەستەكانىش

خراپتره. چونکه مەترسی نەمان ھەر شەیان لێدەکات. لەوانە بەتایبەتی ئێو نەتوانی وەک کوردن. ھەر وھا میللەتانی ژێردەستی دیکەش.

پێشتر پۆشمان کردۆتووە لەباش جەنگی دوومی جیھانەو کە ستالین گواوە ھەرامەکانی لە ئوروپای پۆشەلاتدا ھینایەدی، دروشمی دۆستایەتی ھەمیشەیی لەتەک سەرمایەدارانی جیھاندا بەرز کردەوێو دواي ئەمیش خروشوف بە خەستی لەرێی ھاوژنی ئاشتییانی ھەمیشەیی و گەشەکردنی ناسەرمایەداری و کۆمەڵی بیرو پای رێڤیژنیستانەو، خراپتریش درێژی دایەو ئەمە لەسەردەمی پرنزنیف و ھاوڕێکانی دواي ئەمیش نەگۆرا، زۆری ئێو تیزانەش ئیمپریالیزم قازانجی گەورەیی لێکردن و رۆژنە پۆزوا واکۆتووەکانیش پێیان قەڵو بوون و کرێکاران و گەلانی، بەتایبەتی لە ولاتە ژێردەستەکاندا کە دەوێسترا لەرێی " دیموکراسی شوێشگێرەو " ئاراستەیی سۆسیالیزم بکەین، زبانی مێزوویان وێکەوت: داخو ئێو زیانانە، یان ھابێن ئێو ھەلە تیزرە زبانبەخشانە لە کاتی پۆسترویکادا چارەسەرکراوون و بە گیانیکی ھاوچەرخانە لەپەرەپێدانی ئینتەرناسیۆنالیزم و پشتگیری کردنی خەباتی شوێشگێرانەیی گەلانی ژێردەستەدا، پێرەوی پۆسترویکانەیی لێدەکرێ یان نا؟ دەبا وەلانیکی ئەمە بەدەینەو:

ھەر وەک چۆن لە فەلسەفەی ماتریالیزمی دیالیکتیکدا ھیچ جۆرە سازانیکی فەلسەفی لەنیوان میتافیزیکیزم و دیالیکتیک، ھەر وھا ئایدیالیزم و ماتریالیزم دا نییەو نابێ، ئاوەھاش ھەرگیز ناشی لە یاساکانی گەشەکردنی کۆمەڵایەتیدا، جۆرە سازانیکی ھەمیشەیی لەنیوان کرێکاران و سەرمایەداردا ئیمپریالیزم و میللەتانی ژێردەستەدا ھەیندێ، چونکە ئەگەر سازانی و ئێستا یان لە پاشا پۆزوا بخولقیندێو زانستیانباش بسلێندێ، ئەوکاتە بێ دوو دلی پێوستە ھەموو ھۆشیارێک کە ھاویری بە فەلسەفەی زانستی ھەیە، بە فەلسەفەکەدا بچێتەو بکەری بۆ سیستەمی فەلسەفی زانستی نوێی ژيان. چونکە بێچینی فەلسەفی مارکیزم لەسەر دژایەتی کردنی شوێشگێرانەیی ئێو چەشنە سازانە ھەمیشەییە داڕێژاوەو جەمسەری ناکۆکیەکانیش لە ڕووی پرنسپییەو تیکەلار کردن ھەلناگرن. ئەوێ مەبەستە پێوەندی سۆسیالیزم و سەرمایەدارییە لە لایەکو وەلایەکی دیکەشەو پێوەندی ئەمانیش بە شوێشی رزگاری گەلانی.

ئەم بۆچوونانە لەسەر ڕووداوی ھاگوزەر یان دیاردەیکە کاتی پۆشندراوە ھەتا بگوترێ پاشاگوزەری ڕووداوەکو و نەمانی دیاردەکاتیەکە، بۆچوونەکەشی بەتال

دهبی: بۇچوونى وا لىسىر ناكۆكى بنچىنەبى نىوان كارو سرمايدە، كرىكارو سرمايدار، كراوتە بنچىنەبى خىباتى چىنايەتى پىزلىتاريا دۇى سرمايدار، كە ھەتا ئىو ناكۆكىە بىنىنى، بۇچوونەكانىش دەمىنى، ئەگەر بەپىنى ھىلومىرجى گۆپدراویش گەشەپىندىن، گەشەكردنەكە ناكرى لە سنوورى لۆزىكى بۇچوونەكانىان بىترازىن يان بۇچوونەكان لە ناوەزۆكى شۆپشگىپرانىو بەگۆپدىن بە ېوالەتىنىكى رىغۇرمىستانە.

ناشكرايە كە سىستەمى سرمايدارى لىم زەمانەيدە لە كۆن پىتر زالە، پىنشەنگى سرمايدارانى جىھانىش ولاتە بەكگرتوۋەكانى ئىمىرىكايە. واتە مادام ناكۆكى بنچىنەبى لىنىوان كارو سرمايدە ماو، كىواتە دوزمنى بنچىنەبى كرىكاران و گەلانى زىردەستە سرمايدارەكانن بىسىر كىرەپەتى ئىمىرىكا. ھىر ئىمانىش تىواۋى تىوانى عىسكىرى، ئاپوورى، سىياسى و راگەپاندن و پىرۇپاگەندە، يان بۇ دۇايەتېگىردنى سۇسىالىزم و پىرى شۆپشگىپرانە دەخەنە كارو بىردەوام لەكاردان. بىم پىنۋانىش بى ئەگەر پىرۇستىرىكا لەپىنۋى پاراستىنى سۇسىالىزم و سىرخىستىنى سۇسىالىزم بى لە تىواۋى جىھاندا دەبى لىپىرى پىرەپىندانى خىباتى شۆپشگىپرانى كرىكاران و گەلانى بى دۇى ئىمىرىكا و دىولەتانى ھاسىستەمى سرمايدارى ئىمىرىكا. جا بۇ ئىوۋى ئىمە بە پىوونى پىوون بەكەپىنەو وا پىنۋىستە لە پىوانگى سىتراتىۋى پىرۇستىرىكاو پىروانىنە ھىلۋىستى پىرۇستىرىكا لىسىر خىباتى كرىكاران و گەلان.

سىراپاى كىتېبى پىرۇستىرىكا لە دەۋرى ئىو پاستىيە نىو سىراو كىوا: كىشەى ناوەندى جىھان چىدىكە خىباتى چىنايەتى كرىكاران و خىباتى رىزگار پىخوازانى گەلان نىبە بەلگو (كىشەى ناوەندى ئىم دەمەى جىھان) دامالىنى چەك و تىكۋىپىندانى دەۋرى چەكە ئەتۋىبەگانە. ھىمىو كىشەكانى دى، دەخىرنە خىمەتى ئىو كىشە ناوەندىپىمە. جاپا سۇسىالىزم، پا شۆپشى رىزگارى گەلاتىش بى! بۇ ئىمەش لىسىر بىرۋەۋەندى ئىمىرىكا و شورەۋى و تىزۋىباى پىۋىتاۋا و ناچەكانى: ئىمىرىكاى لاتىن، ئىمىرىكاى ناوەندى، پىۋەلانى ناوەپاست، بىدوۋرو دىزى باسكراوۋە لە ھىمىو ئىو ناچانەشدا، گۆزىاتشۇف، ئىمىپىرالىزم و دىولەتانى سرمايدارى گىوۋرە تىفانەت تىسراىلىش پىو پىرى راشكارى دىلنبا دەكات كىوا شورەۋى بە پىچوۋكىرىن مەترسى لىسىر خىزان نىزانن. بىمەش ئىرىكى ئىنتىرناسىۋىنالىزم وەكو خىباتى ناوگىزى شۆپشگىپرانى كرىكاران پىشلىكراوۋە.

لېږم نېټه نېم پراستېه پېښو ته به (پروستروېکا و شپړش) وه، له زمانې خوزې
گوزيا تشوښه وه، ناماژه به گوتې ده كېښ. له كټېښې پروستروېكا دا ډاډېښ كړدنې
بېرته وهندينې شمېرېكا و نوروپا، له روزه هلتي نزيك، ناسيا، شمېرېكا لاتين و
توازي ناوچه كاني جېهاني سېښم، له وانه نفريقياي باشورېش بېم شپوه به دهوې:
«له وانه زوزانې هلكوتېږي روښان كړدو ته به كه ښه دواي هېچ ناماڅېښك
لېږم بېنماي زبان پېښه پاندينې دهوله تاني روزه ناوا ناكويښ. دهزانې روزه هلتي
نزيك، ناسيا، شمېرېكا لاتين و توازي ناوچه كاني جېهاني سېښم له وانه
نفريقياي باشورېش ناوېوري شمېرېكا و نوروپا چ بايڅېښكي هېډه. به تايپه تي هدا
نو شونې پېښه پېښه به كمره ستې خوا وه هېډه، ناشوب نانو وه لم پېښه نديډه
دوايښ شتيكه ښه خوازياري پېښ. وه تېرواښيښكيان نېښه كه پېښه ندي ناوېوري
بېرته پېښه له ميژوودا رېوتې گرتوه، ټيښك بېډين <٢٧>».

دهي پلېښ: له پراستېدا شمېرېكا و نوروپا بېرته رايي ميژو وهروم تېښا نېم پان
ويستو وه هېچي ديكه. بېشېر پويي پان به ټكا، نو سياسي ته پان سه پانده وه.

٢/٦- پروكاروناوه روك

له (پروكارونا) ... سياسي ته هاوښي ناشتيا نه له جېهانا بېگريته بېرو له
(ناوه روك) پېښدا بېرته پېښدا نه خشي خوپرچې كړدنې جېهان وېرانه كېر پېرو
بېري، سياسي ته واي ناكوك ترسناكه. له بېرته نېم (پروكاروناوه روكه)
د ژبه پېښه سياسي ته له مېرېښي شوروي كاري كړدو ته سېرناوخو دېرو وي
شوروي، هېروها پېښه نديشي به خېاتي چې كډاري و پاري ته كښلوي پاي
جېښه وه هېډه هېډي پراستي له مېرې تواناي ته توښي و چې كې هېډه چېښ و
راډي فروشتني چې كې و بازگاني چې كېښ باسده كېښ، پېښه خېښ ده لېښ:

ته كښلوي پاي جېښه راډي جېښه ته نېا بېسته نېښ به توانستي پېښه سازي
جېښه و بېرته كړدنې دېنماكيه تي له شكر كېښي دهوله تانه وه، به تايپه تي سېرته
به دهوله ته زلېښه كان بېلكو ته مانه پېښه نديان به پاري كښه لايه تي و سياسي ته
نيو دهوله تانيښه وه هېډه. له وانه چوښه تي خېاتي چې كډارانه دي دروځايښ له
جېهانا. هېمېشه له ميژوودا ستراتيژي جېښه ته نېا پېښه ندي به جېښه وه

نەپەرە بەلگە بەشپەرە جەزرا جەزرا گاردە کاتە سەر سايکۆلۆژى مىللەتەنیش بۇ
 نەپەرە بەلگە بەشپەرە جەزرا جەزرا گاردە کاتە سەر سايکۆلۆژى مىللەتەنیش بۇ
 نەپەرە بەلگە بەشپەرە جەزرا جەزرا گاردە کاتە سەر سايکۆلۆژى مىللەتەنیش بۇ
 نەپەرە بەلگە بەشپەرە جەزرا جەزرا گاردە کاتە سەر سايکۆلۆژى مىللەتەنیش بۇ
 نەپەرە بەلگە بەشپەرە جەزرا جەزرا گاردە کاتە سەر سايکۆلۆژى مىللەتەنیش بۇ

ئىنچا... پاش ئەۋەدى لەپاش كۆنگرەى پىستى جىزى كۆمىنىستى شورەۋىدە
 ۱۹۵۶ پاشى ھاۋىنى ئاشتىانەۋ نەھىشتىنى بۇيۇرۇشنى چەكۈ نەمانى چەكى
 ئەتۈم دەكرى... كەچى دەپىنىن ھەتا سالى ۱۹۸۲ پەپىنى سەرۋىزى ئەنستىتۇزى
 ستراتىۋى لەندەن سەرۋىزى چەكى ئەتۈم لەم خىشتەپەدا كۆپۈتەۋە :

ۋىلەندە كۆرگەتۈۋەگەن ئەمىرىكا شورەۋى		
موشەكى كىشەر	۱.۵۲	۱۳۹۸
تېپەرى سەرەتەتۇم	۲۱۵۲	۵۲۲.
موشەكى ستراتىۋى پالتىك	۵۲.	۹۹۶۹
دەريا-زەمىن	لە ۲۶۶۹ دەرياسى ئەتۇمى ۴۷۶۸	لە ۸۰ ۋىزەرياسى ئەتۇمى ۱۷۵۲
موشەكى ستراتىۋى مەرداى تاۋەلچى		۷۴.
زەمىن-زەمىن	۱	۸. % ئەمانە لە پۇۋتاۋاي ئۇرال جىگىرگراۋە
فۇرۇگەى بۇمب ھاۋىنى ستراتىۋى	۲۷۶ ۲۱۶ دانەپان دۈۋەرەن	۱۵. ۱۰ دانەپان دۈۋەرەن.

* SS20 كە ھەر سەرە ئەتۇمىنىكى ۱۵ كىلۇ تەن ماۋەى ۋىزانكىرى ئەتۇمى ھەپەر ۲۷۰۰
 مىللىش دەپرا. شورەۋى ۳۰۰ دانەى ھەپەر. پەپىنى بۇچۇرنى پىسپۇران. تەنبا ۱۵۰ دانەپان
 سىستەمى بەرگى پەپانى ئەتلاتىكى پاكورى لە ئۇرپادا تىكۈپىنك دەدا.

موشه کی پرشینگ ۲ و موشه کی زه-مین-زه-مین G.L.C.M بریاره که دهوله تانی
 نهلمانیای رۇژناوا، نینگلستان، ئیتالیا، بهلویکو هولانددا دایمیزرندری.
 هاوشانی نهمانهش لدهدریادا نهم پاپوره زه به لاهانهش باری چه کی نهم توم گراون:

پهیمانی وارشو	پهیمانی نهلانتیک	ژیر دهریا نهمیه کان
۹۹	۹۰	پاپوره جهنگیه کان به تهن
۲.۶۸۵	*۲.۸۵	پاپوری فرؤکه بهر
۴	۱۸	پاپوری پتر له ۲۰۰۰ تهن
۱۳۹	۲۴۸	پاپوری پیاده گردنی سهریاز
* ۱۴۱	* ۷۵۹	هیزی تاسمان-دهریا
۷۵۰	۲۶۰۰	

سهره رای نهمانده، هیزی عهسکه ری رۇژه لانت و رۇژناوا ای جینگیر له
 نوروپا (۱۹۸۲) بهم شپوهیدی خواره وه به:

پهیمانی نهلانتیکی باکوور، هیزی نهمریکایی جینگیر له نوروپا

- کهس: ۲۲٪ ملیون که ۷۰٪ ملیون له نهلانیادا جینگیره.

- تانک: دهروویهری ۱۰۰۰.

- فرؤکه ی جهنگین: پتر له ۸۰۰.

- ناوگانی شه شم (دهریای سپی ناوه راست).

هیزی دهوله تانی نوروپا:

- کهس: ۲.۲ ملیون.

- تانک: ۱۶۰۰۰.

- فرؤکه ی جهنگین: دهروویهری ۳۷۰۰.

پاپوری گه وره ی جهنگین: ۲۶۰، ژیردهریایی ۱۴۳.

* به ملیون تهن.

په پمانی وار شؤ هېزی عهسکمری روسیهی شوروی جېگیر له نوروپادا*.

- کەس: ۵۱٪ / ملیون (۳۸٪ جېگیر له ئەلمانای پزوهلات)
- تانک: ۱۰,۰۰۰ (۷۰۰ جېگیر له چیکوسلواکیا و ئەلمانای پزوهلات)
- فرۆکدی جەنگین: دەروریدی ۲۰۰ (۹۰۰ له ئەلمانای پزوهلات)
- ناوگانی دەرپای سپی (ناوگانی دەرپای رەش)
- ناوگانی پالتیک.
- دەرولەتانی نوروپای پزوهلات
- کەس: ۸۵٪ / ملیون.
- تانک: دەروریدی ۱۴۵۰۰
- فرۆکدی جەنگین: دەروریدی ۲۲۵.
- دەروریدی ۱۰ پاپېزی گەورە جەنگین، ۶ ژۆرەرپایی <۲۸>.

ئەو سەرۆمیرانە بەلگەیی رەقی بەدینە هینانی دروشمی هاوژینی ئاشتبانەیی هەمیشەیی و نەهیشتنی مەترسبەکانی چەکی ئەتۆم و جەنگە. هۆی هەرە گرنکی نەهاتنەدی ئەو دروشمە دەگەرپتەوه پز سروشتی داگیرکەرانی نۆنی ئیمپریالیزم کە بەهێ چەک و بازاری چەک فرۆشتن، مۆنوپۆلەکانی ئۆقرەیی ئابووری ناگرن. پاش ئەمەش سیاسەتی شوروی لەچۆنیەتی بەرخوردکردن لەسەر ئەو سروشتی ئیمپریالیزم هۆی مانەوی بەهیزی ئیمپریالیزم و نەتەقینەوی قەیران و گرتە جوړاوجۆرهکانیتی.

گۆریاتشۆف... هەموو ئەو راستیانەیی دەزانی و زیانی ئەو لە (پوکار)دا، دلسۆزی پز ئاشتیی و لە (ناوەرۆک)دا، خۆپرچەک کردنی جەنگیەیی هەتا مۆخی دۆخی شوروی و هاوپیانیەکانی دەرک کردبوو. پزە لێپراوانە لەپنی پزوستریکا و

* هیزی جېگیر له نزیك ئەوروپادا: بەهێ هیزی روسیهی شوروی جېگیر لەهەشی ئەوروپا، روسیار قەققازیش بەهیزی سەرەو بېسترتەو: ۶۹ لەشکر، ۳۶ لەشکری زۆرپۆش.

<۲۸> ژار شالیان - ژان بېرراژو. اطلس استراتیژیک جهان. ترجمه: د. ابراهیم جعفری. انتشارات اطلاعات، تهرات ۱۳۶۶ ص: ۴ و ۲۱۲.

گلاسنوستانه پهردهی له سهر راستیه کان لاداو هه موو گرفته شار دراوه کانی:
ناپوری، کومه لایه تی و عهسکه ری ده رخست.

ئه ندیشه مندو پوشتیرو شوپشگیرانی جیهان، که وتوونه ته
به دردهم هه لیکه میژوویی نه وتو وینهی له مەر ده رخستن و
دهر که وتنی راستیه کان نییه: کاروانی شینوئندراوی شارستانیه تی
ئاده میژاد نیستا داوای وه لانی پرسپاره بی وه لانه کانی سه دهی
بهیستم ده کات. نهو پرسپارانهی به جوره ها درووه له سه
وه لامدراونه ته وه راستیه کان له خه لک چه واشه کراون. سه دهی
بهیستم له ده یان سالی پهر دووا، ژانگرتووی دوو درویه: دروی
لاف لیدانی دیو کراسی سه رمایه داران و سوسپالیزمی
ریتوینسته کان. هه ردو دروکان، گاله و گالته یان به مرغایه تی
کردوه: چه و ساندویانه، خواردویانه، پردویانه، پرسیوانه،
دزیوانه و گوشتیوانه و به گوشتیان داوه. هه مووشی له ژر پهردهی
نازادی دروژنانه و سوسپالیزمی چه واشه دا. ته وای نهو تاوانانهش
له م دوو سی سانه دا، له سینهری پرۆستریسکا و گلاسنوستانه
ده درخان. ده رخستی نهو تاوانانهش خرمه تیکی گه وریه.

ئه گهر سه رنج به ریته ئه م ژمارانه، ده زاندری جیهان چۆن گهردهی نهو دوو درویه
کراوه و هه تا نیستاش له ژر پهردهی (نازادی و سوسپالیستی) دا شار دراوه و نه وه.
سالی ۱۹۸۶ پتر له ۱۰۰۰ ملیارد دۆلار له سهر بودجهی عهسکه ری خه رچ
کراوه. هه لبه ته بودجه یه کی خه یالیه! که ئه م بودجه یه ورد ده کرتنه و ده بیتن له
هه موو ده قیقه یه کدا پوژانه ده وریه ری دوو ملیون دۆلار خه رچی ناپوری
عهسکه ری. ئه مه له کاتیکدا هه تا هه مان سالی ناویرا، له هه ر ده قیقه یه کدا ۳
مندال له بهر بریتی و نه وونی ناوی پاگژ یان له بهر بایه خ پینه دانی ته ندروستی،
گیان ده سپینره دوو دروکه ی سه رده می جهنگی. سارد، سه رجه میش ۱۵ ملیون له
سالیکو ۴۱.۰۰۰ هه زار مندال له پوژنکو ۲۸ که سیش له ده قیقه یه کدا
ده مرن*.

* جهان مسلح، جهان گرسته. ج: ۱۱۱. ویلی برانت.

شیاوی باسیشه نه‌گەر گۆرپاتشۆف بتوانی هاوشانی نه‌هینشتنی بیرۆکراتیەت لە‌پنی پرۆسترویکاوه، باری سەنگینی ئەم پرسیشتیه‌ش لە‌پنی گلاسئۆسته‌وه که‌متر بکاته‌وه، ده‌سکه‌وتینکی دیکه‌ بۆ تیزه‌ داهیندراوه‌که‌ی تۆمار ده‌کات؛ لە‌م باره‌‌ی‌شه‌وه له‌چاوی مرقایه‌تیه‌وه سەیرکردنی ژینی پرسیه‌کانی جیهان، بۆ هه‌موو شۆرش‌گێڕنیک پێ‌ی‌سته. ناکرێ تیزی وشکو پرسی‌گ بخرێته‌ سەر ویستی هه‌لومه‌رجی ئەو بوسی و بی‌سامانانه. گونجاندنی ریفۆرمی دۆخی ئەو خه‌لکه‌ له‌گه‌ڵ رێبازی شۆرش‌گێڕانه‌ نه‌رکینکی مرقایه‌تی گه‌وره‌یه. بۆ نه‌مه‌ش پشت‌گه‌ڕێ‌کردنی ریفۆرمیش کارنکی مریی پێ‌ی‌سته له‌ خزمه‌تی ستراتیژدا. هه‌له‌به‌ته‌ سه‌رکه‌وتن بۆ گۆرپاتشۆفیش لە‌م باره‌وه په‌یوه‌سته به‌ پاده‌ی دامالینی چه‌که‌ سه‌نگینه‌کان و داروخانی ده‌بۆی چه‌که‌ نه‌تۆمبه‌کان. سه‌رقالی و سووری نه‌مریکا له‌سه‌ر دروستکردنی چه‌کی لیزه‌ری جه‌نگی نه‌ستیره‌کان، له‌مکاته‌دا که‌ گۆرپاتشۆف قورسای خۆی و شوهره‌ی بۆ له‌ناوێردنی بۆربۆرنی چه‌ک به‌کاره‌یناوه ته‌نانه‌ت به‌ ناشکرا ده‌ستی له‌گه‌لینک پرنسسیپ هه‌لگرتوه. نیشانه‌ی سه‌رنه‌که‌وتنی سیاسه‌تی جیهانی بی‌چه‌ک و نه‌هینشتنی چه‌ک و مه‌ترسی جه‌نگی نه‌تۆمبه‌یه. هه‌ر‌بۆیه‌ ئەو ریفۆرمه‌ی پێ‌ی‌ستیه‌ بۆ چاک‌کردنی ژباوری هه‌ژاره‌ پرسییه‌کان، نه‌گەر ته‌نیا له‌هه‌زته‌ی ته‌سکی ریفۆرمیسته‌تدا پێ‌نینه‌وه پرسینی له‌ سکی سه‌دان ملیۆن پرسیدا که‌م ناکات. چونکه‌ ئیمپریالیزم هه‌ر ئیمپریالیزمه‌و بۆ‌چاره‌سه‌رکردنی ریشه‌پێانه‌ی گیشه‌کان، تاقه‌ نامراز شۆرشه، ریفۆرمیش ده‌بی له‌ خزمه‌ت شۆرشدا بێ‌تو جزوگه‌له‌یه‌ک بی له‌ ده‌ریای شۆرش. نه‌ک پێ‌گر بی له‌ هه‌لگه‌ڕساندنی شۆرش.

نه‌مه‌رۆش که‌ ئیمپریالیزم به‌ ده‌نگ گۆرپاتشۆف و ڕووداوه‌ تازه‌گانه‌وه دیت، دپاره‌ مه‌به‌ستیان چاره‌سه‌رکردنی قه‌یرانه‌کانی ئەزموونی سۆسیالیزم نیه، به‌لکو به‌هینچه‌وانه‌وه، قۆلترکردنی گرفتێ نایه‌ی‌بۆ‌لۆژیته‌ی سۆسیالیزمی زانسته‌یه. به‌گه‌ر رێبازی سۆسیالیزمی زانسته‌ی و بی‌هایه‌خ‌کردنی خه‌باتی شۆرش‌گێڕانه‌ی چینه‌یه‌تی گرێکاران و زه‌حمه‌ت‌کێشانه. ئەم ناهووت‌کردنه‌ی سۆسیالیزم و بی‌هایه‌خ‌کردنی خه‌باتی چینه‌یه‌تیش چه‌ند له‌ مێشکی خه‌لک هه‌چه‌سه‌پی، هینده‌ چه‌وسانه‌وه‌ی چینه‌یه‌تی و ڕوت‌کردنی.

هه‌ژاران درێژه ده‌کیشی. به‌پنجه‌وانه‌شده‌وه چهند بېرورپای شوږشگېرانه پوره‌بسنی بوزوواکان له‌هه‌مه‌تدا ریفورم زیاد ده‌کهن و له‌ترسی شوږش ژبواړی خه‌لک به‌رزتر ده‌کهن. به‌به‌ره‌ش نه‌گهر بېرورپاوه‌پړی شوږشگېرانه ناوښته‌ی تاکتیکي ریفورم کړاو چه‌سپا، سهرکه‌وتنیش نزیک ده‌که‌وښته‌وه. به‌پنجه‌وانه‌شده‌وه نه‌گهر پنه‌ازی شوږشگېرته‌ی فدراموښ کړاو ریفورم کړایه پښاوی راسته‌قېنه‌ی خه‌لک، نه‌وکاته‌وژنه بوزوواکان مه‌ترسیان که‌متر ده‌پې‌و ده‌سکه‌وتی کومه‌لا‌په‌تیش که‌متر ده‌ده‌ن.

په‌نگه له‌پرووی ټاپوریه‌وه هه‌تا نیستاش هه‌ردولا چونه‌ک یان که‌متر و پتر قازانچ له‌م هه‌لوم‌هرجه سیاسیه-ټاپوریه هاوژینه هه‌میشه‌یه‌ی نیوانیان به‌کن. به‌لام له‌پرووی نایدیوژویه‌وه بېنگومان فله‌سه‌ف‌ی سهرمایه‌داری قازانچی لیده‌کهن. هه‌ریزه له‌پرووی ټاپوریه‌وه پېوه‌ندی‌ه‌که ده‌به‌ستن. به‌ستنی پېوه‌ندی ټاپور و پته‌و له‌نیوان شوروی و هاوپه‌یمانه‌کانی و پوژناو‌ادا له‌پرووی باه‌ته‌یه‌وه خه‌باتی کرینکاران خاموښ و شوږشی گه‌لان داده‌موکینی. سهرنه‌که‌وتن یان دواختستی سهرکه‌وتنی کرینکاران و گه‌لانیښ، له‌ولا‌تیک و دووان و چهند ولا‌تیکدا پز ټیمپریالیزم له‌پرووی ستراتیوه‌وه گه‌لی، گه‌لی زوره.

ده‌سته‌به‌رکردنی به‌رژه‌وه‌ندی ټاپور و ټم دوو ولا‌ته زله‌ته‌نیا به‌پاراستنی سیاسه‌ته‌کانیان ده‌پې له‌سهر ناستی جیهان. جیهانی نیستاش سهرده‌می سهرکه‌وتنی سوسیالیزم و ژیرکه‌وتنی ټیمپریالیزم نه‌ما. کینېرکینی نیوان کامپی سوسیالیستی و ټیمپریالیستی نه‌ه سوسیالیزم له‌پاشه‌کشه‌دایه‌وه ټم کامپی په‌لجا سال زیاتره ده‌ویسترا به‌ناوی کامپی سوسیالیستی‌هه‌وه به‌چه‌سپیندری: نه‌ماوه! جیهان خه‌باتی چینایه‌تی کرینکارانی کزو لاوازه. ټاخرو ټوخری شوږشی درېژخایه‌نیش له‌گوشه‌و که‌ناری جیهاندا، به‌لاوازی ماون. ټیمپریالیزم و به‌رژه‌وه‌ندی سهرمایه‌داران زاله. وژنه بوزووا ژیره‌سته‌کانیش راگیراون و هه‌رکاتی گرفته‌کانیشیان نزیک ته‌قېنه‌وه ده‌پې ټیمپریالیزم زوو به‌هانایان ده‌چن. زیانی ټم سیاسه‌تانه‌ش: جگه‌له‌وه‌ی وژنه دیکتاتوره‌کانی به‌هیزترو زال‌کردوه، واشی کردوه ټم میلله‌تانه‌ی له‌ته‌لج‌امی شالووی توندی فاشیه‌ت و نه‌پوونی

نازادی و دیموکراسیدا، راپه‌یون شۆرش بکه‌ن، به‌ناچاری که ئه‌رکه‌کانی شۆرشى چه‌کداری درێوخایه‌ن دژوارو سه‌نگین ده‌ی، پنیوستی به‌نیوه‌بردنی شۆرشه‌کان، رهنه‌رانیان ده‌خاته به‌رده‌م مان و نه‌مان، نه‌مانیش له‌ نه‌هونی دوستی ستراتیژی و پشتیوانی نیتته‌رناسیۆنالیستیدا، ناچار په‌نا ده‌به‌نه‌به‌ر رۆژه‌ بۆرژواکان، ته‌نانه‌ت گۆنه‌په‌رسته‌کانیش. پاساوه‌که‌یش، ته‌نیا دوژمنی دوژمنه‌ بینگومان نه‌مجۆره‌ دوسته‌ که له‌به‌ر دوژمنایه‌تی دوژمنان دوستی کاتین، هه‌تاسه‌ر ئاماده‌نین یارمه‌تیت به‌ن. چونکه‌ دوژمنایه‌تی رۆژه‌ بۆرژواو گۆنه‌په‌رسته‌کان که له‌رووی باهه‌تیه‌وه‌ هاویه‌رژه‌وه‌ندنو له‌ناو بازنه‌ی سیسته‌می سه‌رمایه‌داری جیهانییدا ده‌خولینه‌وه‌، کاتیبه‌. بۆیه‌ دوستایه‌تیه‌که‌شی کاتیبه‌و به‌ نه‌ندازه‌ی نه‌و کاتیبه‌ش یارمه‌تی شۆرشى گه‌لان ده‌ده‌ن. لیشیان ناگیرى، چونکه‌ ولاتانی وه‌کو شوره‌وی و چین و مانه‌نده‌کانیان حیساب بۆ به‌رژه‌وه‌ندی تایبه‌تیا‌ن بکه‌نو پشت بکه‌نه‌ کرێکاران و گه‌لان، ئیتر رۆژه‌ بۆرژوا ژێرده‌سته‌کان چۆن حیساب بۆ به‌رژه‌وه‌ندیان ناکه‌ن؟ که‌واته‌ ئه‌م جۆره‌ رۆژه‌مانه‌ چه‌ند گۆنه‌ دوستی کاتی به‌و، ئیستا به‌هوکمی دۆخی نویی جیهان نه‌و دوستایه‌تیه‌ کاتیبه‌ش که‌مه‌تر کراوه‌ که‌ هه‌ر به‌زووتنه‌وه‌یه‌ک مه‌ترسی له‌سه‌ر به‌رژه‌وه‌ندی زله‌یزه‌کان په‌یدا بکات و زله‌یزه‌کانیش گوشار به‌خه‌نه‌ سه‌ر ئه‌م دوسته‌کاتیبه‌انه‌، زوو نابا پشتیوانی میللّه‌تان ده‌گۆرنه‌وه‌ به‌ پشت‌تینکردنی میللّه‌تان. نموونه‌ش زۆرین:

له‌مێژوودا کو‌رد کو‌ژراوی ده‌سته‌ی ئه‌م جۆره‌ دوسته‌ کاتیبه‌یه‌. تازه‌ترین نموونه‌ش شۆرشى ئه‌یلوله‌ که‌ چیان به‌سه‌ره‌ینا له‌م سه‌رده‌مه‌شدا نه‌وه‌ی رۆژه‌ عه‌ره‌بیه‌ گۆنه‌په‌رسته‌کان به‌ شۆرشى فه‌له‌ستینیان کردووه‌، ئیسرائیل هینده‌ی له‌ده‌ست نه‌هاتووه‌. قه‌سا‌به‌خانه‌ی کاره‌ساتی ئه‌یلولی ۱۹۷۰ی ئوردون، ۲۱ه‌زار شه‌هیدی فه‌له‌ستینی تیدا دراوه‌. ئۆردوگا‌کانی سه‌ه‌راو شاتیلو به‌رده‌وام بۆردومان کردنیان له‌لایه‌ن رۆژه‌کان و جاشه‌کانیانه‌وه‌. ئا‌زاوه‌ خسته‌نه‌ ناو پێک‌خراوه‌ سیاسیه‌کانیان، گرتنیان و ته‌نگ‌بهنه‌لچنییان.

پێزار که‌ خه‌باتی (تامیل)ه‌کانی سریلانکا له‌پیناوی رزگاریدا په‌ره‌ی شۆرشى چه‌کدارانه‌ی سه‌ندن. (هیند) له‌ ئاست‌ته‌نگیدا یارمه‌تیدان به‌ فرۆکه‌، ئازوقه‌ی هه‌لده‌رشته‌ دورگه‌ی گه‌مارۆدراویان که‌چی پاش مانگی‌ک که‌ کیشه‌ی تامیلیه‌کان (کشموت) به‌رۆشمی بۆرژوا‌ی هیند چاره‌سه‌ر نه‌کرا، بایدایه‌وه‌ له‌شکری کردنه‌سه‌رو سالی‌ک زیاتر راوه‌دووی‌نان. مه‌سه‌له‌که‌ش ئه‌وه‌یه‌: هیند که‌ زانیان

شورشی تامبلیه‌کان پەردەدەسینی، نیازیان بوو دەستبەجی کێشەکه بێخەن بەلادا. چونکە دەیانزانی تامبلیه‌کانی سریلانکا کە ژمارەیان (۳.۵) ملیۆنە ئەگەر سەربەکەون کاردەکەنە سەر بەشەکانی دیکە یەلەلەتی تامبیل کە (۵.۰) ملیۆن و زۆر بەشن و دەشکەونە ولایەتی (تامبیل‌نادو)ی باشوری هیندستان. ئەمەیه دوستایەتی کاتی، لەبەک مانگدا، فرۆکە ی تازوقە، دەگۆری بە فرۆکە ی بۆمبا! جەزائیر ولاتی یەک ملیۆن شەهید، پەنای نازاد یخواری (کاتالان)ی دا، بەلام کە کێشەگەیان ئالوز بوو، پەنا بەره‌گانی کاتالانی خستە پاپۆزێک و لەپنی دەریاوه دانیه‌وه بە رۆنی ئیسپانیا.

لەجیهانیشتدا تاکە نمونە یەک نییە، ئەک لەلایەنە راستەر وەکان، بگرە چەپەکانیشی ناچارنە کردبێ، ئەگەر ناویند بووین لە پشتیوانی ستراتیژی بەناچاری پەنا نەبەنە بەر رۆشە بۆرژوا و کۆنەپەرستەکان، وەکو دۆزمنی دۆزمنەکانیان و دوستی کاتیان. ئەم راستیە لەم هەلومەرجە جیهانیەدا چەپ و راستی گرتۆتە وە و هەتا هەلومەرجە کەش وایینی، هەرلایەک بەبێ حیساب کردن بۆ دۆخی نیستای جیهان، دەستبەتە چەک و شورشی درێڤخایەن، ناچار دەبێ سازشی گەورەش لەگەڵ دۆزمنی دۆزمنەکانی بکات.

رەنگە بانچەپەکان بتوانن لە پایتەخت و شارە خۆشەکانی هەندەرانەوه شورشی درێڤخایەنیش! بەبێ پشتیوانی هیچ دەولەتێک بکەن. بەلام لەناو خاکی نیشتماندا کە دەستدرایە چەک، شورشی بێ پشتیوانی و بێ پاره، گەدە ی تاکە پێشمەرگە یەک تیرو مەخزەنی گلاشینکۆ فیکیش پەر ناگات. لەبەرەمبەر رۆشە لەچەک پەرداخستەکان بە قسە خۆشە، شورش بەبێ پشتیوانی تەنیا لەپنی دەستکەوتی شورشگێڕانەوه سەرخری.

۳/۶ - شۆرش بىي پىشتىوانى سەردەخرى؟

ئايما بىي پىشتىوانى، بىي يارمەتى دەرەكى، بىي چەكو پارەو تەڭگە دەرمان و
ھاتوچۇڭرۇن بۇ دەرەو، شۆرشى دىرۇخايدىن سەردەخرى يان نا؟ ئەمە يەكەنكە
لەو كىشانەى ئەوئەتى ئىمپىريالىزم و جەنگى يەكەمى ئىمپىريالىستىيەنە روویداو،
مىشتومى لەسەرە.

- راستە ھەمىشە لەرووى سىياسىيەو مافى رەواى گەلان سەرکەوتىنكى و رەبى
گەرەى ھەبەو ھاندەرى ھىزى شاردرارەوى مىللەتەنە. و زەى خەفەكرەوى جەماوەر
بەگۇ داگىرکەراندە تەقەبىنەو.

- راستە بارى باپەتى و بارى خۇبى رۇلى چارەنوس ساز دەگىنەن و بەبى ئەمانەش
بىرگەندەو لە شۆرش، خۇبىنى خەلک لە دىنگەدا كوتانە. تەرەوى ئەوانەو گەلەك
راستى دىكەش لە راستى بەلگە نەوئىستەكان، بەلام پىشتىوانى بىي دىرۇقى
دەرەكەش بەتاپەتى ھى دۇستانى راستەقەندى ستراتىوى بۇ باشتىر رىكخستىو
چاكتىر بەرپىردى ئەركە ناوەكەكان، لەبەرەمبەر ھىزى زۇر بەھىزىرە دۇرەاندا،
باپەخىنكى ئىنجىگار گىرنگى ھەبە. ھەتا ھاتووشە پەلەپەلەى پىشخستى
تەكنۇلۇزىيە جەنگە بەھىزىرەندى رۇنە بىرۇواكان، چ لەبى رۇزناوەرەو چ
لەبى رۇزەلەتەشەو بىي، بۇداپىنەكرەندى نەوت و كەرەستەى خاوى ولائەنى
دوآراو، يارمەتى دەرەو شۆرشەكانىش زىاتىر اەجاران باپەخى پەيدا كىرەو
دەشتەلەندىرە بگوتىرە زىاتىر لەوئەش كە جاران دەگوتىرە:

يارمەتى دەرەكى فاكەرى سەرکەوتەنە! مەسەلە ناوەكەكان
بەنەرەتەن! ھۇدەكەشە ئەوئەبە سەرخستى ئەركە ناوەكەكان، يان
پىنگەپىشتى ئەركە ناوەكەكان بۇ شۆرشى دىرۇخايدىن، ئاكامى
گۇزەنكارىيە ئابورى و كۇمەلەتەى، سىياسى و ھەسكەرىيەكان،
ھىندە دۇرەترەو، بارى سىياسى نىو دەرەلەتەنىش ھىندە
بەرەوئەندى ئابورى زالە بەسەرىدا، چىدەكە ناكىرە فاكەترە
دەرەكەكان باپەخى زىاتىرەن پەيدا نەكىرەبى و ھەرەو بە
ھۇكارىنكى لارەكى و يارمەتەندەرىنكى ئاسابى سەرکەوتى شۆرشە
دىرۇخايدەكان تەماشە بىكرەن. ھەرەكو چۇن ئەركە ناوەكەكان
گۇزەراون، چۇن تەرەوى پىنۇستىيە ناوەكەكانى مىللەتان،

دهولەتان، رۆنمەکان، پنیستی مان و نەمانیان بە یارمەتی دەرەو
 ھەبەو ھێ تەکنۆلۆژیا، ھێزانست و زانیاری، ھێ یارمەتی
 ھەمچەشنە ناژین، ناوھاش یارمەتی دەرەوی شۆرشەکانیش،
 لەقالبی فاکتەری جارێ نەماو و چەندین قات زیادی کردووە.

کۆن کە تەکنۆلۆژیا وەکو ئیستا پێش نەخراپوو، رۆنمەکان وەکو ئیستا بەھێزتر
 نەکراپوون، سیاسەتی نیو نەتەواوەتیش وەکو ئیستا بەرژووەندی ئابووری و
 دیپلۆماسی زالی نەبوو بەسەریدا، شۆرش بەرپاکردن دەبەسترایەو بە مەسەلە
 ناوھەکیەکانەو. ئیستا سەرەڕای ھەموو ئەو فاکتەرە لەبارانەش، پێدەری شۆرش
 یەکەمین شۆرشێ درێژخایەن کە ھەلومەرجی ناوخۆیی و جیھانی بەرپاکردنی
 شۆرشەکەشیان لەبار بوو پاش ئەوێ دەستەدەنە چەکو و پوو دەکەنە شاخ و
 نەرکەکانیان سەخت دەھێ، مەسەلە یارمەتی دەرەو نەک بە فاکتەری
 سەرکەوتن، بەلکو بە: (پێمان دەلێن سەرکەوتن تەنانت بەھێ یارمەتی جیھانیش
 دێتەدی) ئەمە رایەکی ھەلەبە. شۆرشێ میلی پاستەقینە لە پوونی ئیمپریالیزم دا
 توانای سەرکەوتنی لەھێچ ولاتیکیدا نییە بەھێ ھەموو جۆرە یارمەتیەکی ھێزە
 شۆرشگیرە جیھانیەکان. کە بەشینووی جۆراوجۆر دەیدرێتی، نەگەر سەرکەوتنیش
 ھاتەدی شۆرش بەھێ ئەم یارمەتیە ناچەسپیی (۲۹>) ئەمە رای ئەندازیاری شۆرش
 درێژخایەنە. ئەندازیاری شۆرشینکیش کە لە ھەلکەوتووترین ولاتدا بەرپاکراو و
 جاری واش ھەبوو ژمارە ی پێشمەرگەیان لە ملیۆن تێپەرپوون و بەرگری میلیش
 زیاتر لەم گۆتەیدە بەناشکرا دانپێدانانە کە شۆرشێ درێژخایەن و پراکتیکەکی
 جیاوازییەکیان ئاسمان و ئێسمانە. ھەریزە جگەلە یارمەتی شورەوی و
 بزوتنەوێ کرێکارانی جیھان لە گەرمە جەنگی دووھەمی جیھاندا، یارمەتی لە
 ئەمریکا و بەریتانیاش دژی ژاپۆن وەکو ھاوپیماانی نازیەکان وەرگرت (دیپارە
 ھێمەرچ).

لەدوای جەنگی یەکەمی جیھان و لە گەرمە جەنگی دووھەمدا، دەولەتە
 سەرمایەدارەکان جگە لەوێ پوون بە خاوەن ئەزمونیکی گەورە جەنگ و جەنگین
 لە زانستی جەنگیشدا بە وەرچەرخانیکی ھەندەتی لەمیزووی جەنگ لە جەنگی

کلاسیکیه وه بۆ جهنگی نوی ده ژمیردری: هتا نهوده مه هینشتا زانستی جهنگی کلاسیکی و جهنگی بهرهیی فراوان و جهنگی لهشکرکیشی گهروه و جهنگی هیرشی پهیتا پهیتای شهپولی شالویهری مرویی زالهوه. بهلام نهم زانسته جهنگیه و تاکتیک و ستراتیژهکانی، نهخشه و پلاتهکانی، نامرازهکانی، شینوهکانی، شالویهکانی، پینشکهوتن و پاشهکشهکانی... تاد. تهواری نهوانه له گهرمهی جهنگی دوهم و دوای نهوه بهتایبهتی سهرنهنجامی بهرهسندنی پیشهسازی و تهکنولوزیای جهنگ، گۆران. لهپاش نهم جهنگهوه نهوه دیارده نویانه، ئیمپریالیزم هارترو دپتر، پهرداخترهوه بی منهتر دهچویهگۆ شوپشی میللهتانی ژێردهستهوه له سهرکهوتنی خۆیان دنلیاتر بوون. بهتایبهتی نهوده مه سیاسهتیک سازهکارانه لهلایهن ستالینهوه له بهرامبهر پزوتنهوهی میللهتان و شوپشکان پیره و دهکران. ههروه دهپین سهرتا که نهمریکا چوه بهگۆ گهلی کۆریا، وایدهزانی وهکو پاشماوهی لهشکره بهزیوهکان به ناسانی دهیانیهزنی، که گهله قارهمانهکهی کۆریا لییان راهپهین و سامی سهرکهوتنی نهمریکا له جهنگ و بهکارهینانی چهکی تهتومی له ژاپوندا، وری پی بهرنهدها بوون، نهوسا نهمریکا تهواری توانای خۆی بهکارهینا، بهچهکی میکروبی و به پشتیوانی هاوپهیمانهکانیشهوه. که جهنگ گهرم بهوه، راسته میللهتی کۆریا داستانتیکی گهرم وینهی قارهمانیتیان تهمار کرد، بهلام له گهرمهی جهنگهکه ده زوو زاندره مهحاله بهبی یارمهتی سهرکهوتن بهدهستهپهین، جهنگهکهش بهوه به گهرهونیک له نیوان ئیمپریالیزم و شوپشگێرهکاندا. ئیمپریالیستهکان دهپانهویست وهکو پاش جهنگی یهکهمی جیهان لهپاش جهنگی دووه میش تهراتین بهکن. شوپشگێرانی جیهانبش بهقبینی شوپشگێرانه بههانی شوپشگێرانی کۆریاوه چوون. نهمهش تهنانهت ستالینی خسته دۆخیکهوه، سهرهپای نهوهی له پروی سیاسیهوه ههلهشیان کردبهوه، دهپوه بههانی کۆریاوه بهچن و بی درنغیش یارمهتیان بهدن. گهرتیهکهی نهم یارمهتیهیان درا:

(۵۰۰.۰۰۰) ههزار، واته نیو ملیۆن (بهلی ۱) نهوه ژماره سهریازی چین به چهکو و جیهخانهی خۆپانهوه چوون بههانی شوپشی کۆریا و تهواری تفاق و تهقهمنیهکانی جهنگیش شورهوی داپینی کرد. بهتانک و زینپوش و فرۆکهشده. نهگهر و نهکرایه، قهت نهمریکا نهم زیانهی وینهدهکهوت: سالی یهکهمی جهنگ (۵۰) ملیارد دۆلاریان سهرف کردوه. بههاوپهیمانهکانیشهانهوه، (۵۹۸) ههزار کوژاویان داوه، (۱۴۶.۰۰۰) چهکی ناگریان فهوتاهه، (۸۶.۰۳۸) تزیی

همه چه شش شكاون، (۹.۱۴۵) نۆتۆمبىلر تانكو زىنپۇش تىكوپىنك دراون، (۱.۱۳.) فرۇكەيان كەوتۇتەخوارەو (۱۲۲) پاپۇپىش سەرنگون كراون. سەركەوتن لەبەر امبەر بەكارهينانى تواناي وادا بەجەنگى پارتىزانى... لە فېلېپىنېش بى عەقلى بەز دەرھىنەرەكەي!

فېننام:

جگە لەبارى ھەلکەوتوى سياسى و کۆمەلەيەتى و عەسكەريان. نەك تەنبا پارمەتى پارەو تەقەمەنى و لۇجستىكى ھەموو جۈرە پشتىوانىيەكى نيو نەتەو ھەبوو، بگرە (۲۲۰.۰۰۰) ھەزار سەربازى کۆمارى مېللى چىنىش ھاوشانى فېننامبەکان دەجەنگىن. چوار ھەزاريان گېانى بەختکردووەو تەنبا چىن (۳.) ملىۇن دۇلارى لەسەر شۆرشەكە سەرف کردووە. جگە لە ھى شۆرەوى و باقى جېھانىش. ئەگەر وانەبا سەرەراي ھەلکەوتوى ھەموو بارىكى فېننام، کارىكى ئاسان نەدەبوو (ئەگەر ژۆنەكەوتنایە) بەرگەى ئەم توانایەى خوارەو ەى ئىمپىريالىستەگانيان بگر تايە.

دۆى فەرەنسېەکان:

(۲۵.) ھەزار چەكدارى دوۆمن، (۵۲۸) يەکانەى ھىزى ئاسمانى، (۴۹.) پارچە دەريايى، (۲۶) تىپى تۇپ، (۲۳.) ھەزار جاش. ئەمريکا ۸٪ خەرجى سوپاى فەرەنساي کىشاوہ کە دەگەبشتە (۵۰۰) ملىۇن دۇلار. جگە لەوہى سالى ۱۹۵۱ شەش ھەزار تۇپ و سالى ۱۹۵۳، بېست و پىنج ھەزارو پاشان (۸۸) ھەزارى دەدانى. بەردەوام پردىكى پارمەتى گەياندى ئاسمانى ھەلدەفەرى و ۲۵. فرۇكەش بەشدارى جەنگەكەيان دەکرد.

دۆى ئەمريکا و کۆنەپرستانى ساىگۇنىش

تەنبا کۆنەپرستەکان (۷۱.) ھەزار جاشيان ھەبوو. ئەمريکا ھىزەکانى لەنىو ملىۇن تىپەراندووو خەرجى ساىگۇن جگە لە ئەمريکا، ملىاردىنگو (۶۱۴) ملىۇن دۇلار بوو. سەدان فرۇکەو بە ملىۇنەها تۇپى قۇرس و ناوہنجى و گچکە، مەرگيان باراندووہ. جگە لە گازى ژەھراوى و مین و مین کارى.

قىتئىنام: ۱- (۱۰) ھەزار فەدافەندە ۲- (۳۲۰) ھىكە موشەكى
سام ئەنداز (۲۰ كم) دا پەشتىندىراۋ بەسەر ۲۰۰ پايدەگا ۳- سەرجەم (۴۹۰) فەزكە
(۵۰) كۆپتەريان ھەتتا كاتى سەركەۋتەن ۋە رەگرتوۋە.

فىتەكۈنەكەكان لە سالى ۱۹۱۵-۱۹۶۸دا (۳) مىليۇن تەفەنگو پەشاش،
ھەزاران ھاۋەن، ھاۋىزەر، موشەك، تۇپى دۇرى زىنپۇش، (۸۰۰۰) تۇپى مەيدانىو
(۱۰۰۰۰) فەدافەندە رادارەكانى، (۵۰) تاقم موشەكى سامى زەۋى-ئاسمان،
(۲۰۰۰۰) رادارو (۱۲۰۰۰۰) ئۆتۈمۈبىلى پارەرو (۳۰۰۰۰۰) ئۆتۈمۈبىلى
سۈكەلەو (۲۰۰۰) زىنپۇشو (۵۰) كۆپتەرو (۶۰۰) فەزكەو (۵۰) بەلەنى
شەركەر. ئېتەر چۈن سەرنەكەون؟*

بەبى پىشتىۋانى ئەو شۇرپاشانە ھەرگىز سەرنەدەكەۋتەن. تەنيا دەپانئوانى
لەمىزۋودا گەۋرەتەرىن قارەمانى تۇمار پەكەن ۋە ھېچى دېكە. شۇرپى درىۋخايدەن
لەم سەردەمەشدا، كەبارى لەبارى سىياسى ۋەكو كۆرۈلو قىتئامىش دوۋيات ناپەۋە
بۇيان، ھەلۈمەرىجى جىھانمىش پىچەۋانەدى پەۋتى خەبەتى چەكدارىە. بۇيە
سەركەۋتەنى بەبى يارمەتى دەرەكى ۋە پىشتىۋانىيەكى گەۋرەتەرىش، بەتايپەتى
دۇرى رۇنى دەۋلەمەندە دەسەلاتدارى ۋەكو بەغسى عىراق، مەھالە.

مەبەستەكە ئەۋەتە يارمەتى دەرەۋە گۈنگىرە لە خەبەتى خۇدى مىللەتان،
نەخىر ھەر خەبەتى مىللەتان بىنەپەتە بەلام يارمەتى دەرەكىش ۋەكو كۈن
باسدەكرا تەنيا فاكەتەرنكى دەرەكى نىدە بەس، ھاۋشانى خەبەتى مىللەت بۇ
خەبەتى چەكدارى درىۋخايدەن، پىنۋىستىيەكى ھەرە گۈنگى چارەنۋوسازە. ھىندە
گۈنگە ئەگەر تەۋاۋى پىنداۋىستىيەكانى ناۋەكى شۇرپى درىۋخايدەن، لەبەرامبەر
رۇنمە پەرداخەكاندا لەبارىن ۋە يارمەتى دەرەكى مەۋگەر نەكرابى، سەرچىلتىيە
شۇرپى بىكرى.

۶/۴- شۇرپى چەۋاشە

يەكەنكە لە شىۋازە ترسناكەكانى بەزاندەنى پارتىزان. ئەمەرىكايەكان لەپاش
جەنگى دوۋەم دەۋلەتە ئىمپىرىيالىستەكان لە ئەزمۈنەكانى جەنگى پارتىزانى:

* سەرجەمى شۇرپەكانى كوردستان لەپىش جەنگى يەكەمەۋە ھەتتا ئىستاش نىر چارەكى ئەو
يارمەتيانەدى ۋەرنەگرتوۋە. دوۋىتئانىشى ھەمىشە بەھىز كراۋن.

چین فیتنام، مالیزیا، لاوس، که مېوچ و نه فدری قیبا... تاد. لیکۆلینه وهی قولیان له مەر هۆی نابوری، کۆمه لایه تی و سیاسی بهر یا بهونی جەنگی در یۆخایه ن کردو چۆنیه تی سەر که وتنی عەسکەری پارتیزانیان له: جەنگی پارتیزانییه وه بۆ جەنگی بزوت و جەنگی بهر گری ستراتیژی و جەنگی هاوتایی ستراتیژی و بۆ دوا جاریش جەنگی هێرش ستراتیژی به وردی هەلەسەنگاندن. نه خەشی چه واشە ی نابوری و کۆمه لایه تی، سیاسی و عەسکەری بهر زیان بۆ دارشت. پاره یان بۆ هەلەشت و چه گیان بۆ داهینا و پرۆیا گەنده یان له سەر کردو سیستەماتیکیانه ته وای توانای خۆیان بۆ بهزاندنی پارتیزان هەر له سەر تا وه یات کۆتایی خستە کار. له مه شپاندا زۆر گانه توانیان به: نه خەشی نوێ، سیاسەتی نوێ، جەنگی نوێ و چه کی نوێ بهر وه نه دیان له سەر ناستی دونیا و نۆکه رانیان له ولاته دوا که وتوه کان دا بارزین. له وه چه که نوێ و نه خەشی نوێ یانه ی زیانی زۆریان گە پانده پارتیزان: راگواستی گونده کان و دروست کردنی دینی ته لبه ندر کرای زۆره ملینی جووتیاران و دروست کردنی ده سته ی ساخته ی پارتیزان و جاش و نانه وه ی ناوا وه ی نۆر هۆزه کان و په یدا بهونی کۆپتەر وه کو چه گیککی عەسکەری کوشنده سەبارەت به پارتیزان هەروا جەنگی ناوخیش.

کۆپتەر وه کو دیار ده یه کی عەسکەری وه چه ر خینه ر له میژوی جەنگی پارتیزانیاندا ده توانی: موشه کی زۆر هەلەگری، شه سته ی به کار بهینی، چه ندین نارنجۆک له نزمه مبه وه هەلەپۆی، کام شوین و شاخ هەلەموت و زهرد و ماهه، به زووترین کات بیگاتی. له سەر بهر زترین لوتکه له که مترین کاتدا (ئینزالی) (۳-۴) (قوه خاسه) بکات. هاوهن، تزیی (۱۲) ملم و نازوقه و ته قه مەنی زۆر ده گه یه نیشه تۆردوگا دووره کان و بهر به یه پهر ته وازه کان. سەر به پای نه وانه ش کۆپتەر له ده سته یان کردنی ده سته ی پارتیزان و پیاده کردنی هێز بۆ گه مارۆدانیان پۆلینکی کار به گەر ده گه یزی.

جەنگی شوێشی چه واشە، چه شنی کۆن نییه. له م جەنگه دا، پایه گاکانی سەر شاخ ده شت و ده رو ناو گونده کان، پۆلینکی دینامیکیان ده دریتی. وه کو ته و بهر که ی له پایه گایه کدا ته و بهر که ی (۱۵-۲۰) سەر باز داوه ندر و نه مانەش به شه و پۆز بزیان نه بو له شوینی خۆیان له هه موو حاله تینکدا بهزۆن، به لام نیستا ژماره یان له (۵۰-۱۰۰) سەر بازو جاش ده ی و له هه موو کاتینکیش ده ی بۆ گه ران به وای پارتیزاندا به گه یزین و به جەنگین و گه مارۆی پارتیزانه کان بهن هتا

کۆپتەر روکاروانی سەربازی گەوره بەهانا یانەو دین و ئەلقەى گەمارۆدانە کە تەسک تر دەکەن و دەستەى پارتیزانەکان تەفروتونا دەکەن. کەم جار هەڵدەکەوى دەستەبەک پارتیزانى ١٠ پىشمەرگەى یان پتریش لەسەر زەمىن گەمارۆ بدەن و بە کۆپتەرىش دەستپێژ بکەن و توانای دەرمان یونان هەبى.

کۆرتەکەى... شۆرشى چەواشە ترسناکترین شینوى بەگزارچوونەوى پارتیزان و سەرکوتکردنى شۆرشگێرانى شۆرشى درێڤخایەنە کە زۆر ستەمە لە هەلومەرجى جیهانى ئەوتۆدا کە دوژمنان قودرەتەندەن و پشتیوانى جیهانىیان لەلایەن ئىمپریالیست و رۆژئاوا و شورەوبەو بەهێزى، پارتیزان بتوانى بەچەکى سوک و لەپنگای دەستخستنى چەکى دوژمنەو بە: گلاشینکوف و پرەو، ئەو پەرەگەى بە ئاربیجى و بیکەى یان زۆرتر بلێن بە دۆشکە، تۆپى (١٢٠) ملم و هاوەنىش، (دەستخستنى ئەمانەش گرانه) سەرکەوى. ئەزمونى سەرلەنوى هەلگیرساندنى شۆرشى ئەم جارى کوردستانى عىراق بەلگەى زەقى ئەم راستیەن. پىشتى کۆپتەر لە شۆرشەکانى یۆنان، ئىسپانىا، مالیزیا، پۆلیشا و ڤەرەتەن رۆلى ڤووخینەرى گەوره گرانى گێرا. ئىستاش جگە لە کوردستان لە فیلپین، ڤیرو، سلفادۆر، ئەریتیریا، فەلەستین و لوبتاندا چەکى گەورهى رۆنە سەرکوتکەرەکانن.

شۆرشى چەواشە... بەتوانایەکى گەوره تر، بەپارەو چەکى فرەتر، بەنەخشەى وردتر و مەشتى پتر، بە لەشکرو جاشىکى زۆرتر، زەوى و دەریا ئاسمان دۆى پارتیزان دەکەنە مەیدانى جەنگین و بى گۆندانە زىانى مۆلى و دارابى، ئەو پەرى هەڵدەدەن پارتیزانەکانى شۆرشى درێڤخایەن سەرکوتکەن و لەپىناوى ئەمەش لە هیچ تاوانىک، سزایەک، ڤەربارىک ناپرینگینەو بەکۆمەل کوشتنى هەزاران چەکدار و بى چەگى لاى ئاسان و ئاسایە.

جگە لە هەموو ئەوانە، نەخشەکانى شۆرشى چەواشە باوەخپىندانە بە جەنگى سايکۆلۆژى و دلساردکردنەوى جەماوەرو جەنگاڤور جۆرەها: درۆ، ڤوختان، قەسەلۆک، ناو ناتۆرەو تۆمەتى راستەوخۆو ناراستەوخۆ هەڵدەبەستن و لە کەنالى جۆراو جۆرەو ڤلاوىان دەکەنەو. ناوى رێبەرانى پارتیزان، کادیرەکانیان، ئەندامى رێکخراو و پىشمەرگەکانیان دەزۆنن. کەسوکارىان دەگرن و دوور دەخرێنەو. یان رێزبان دەگرن و موچەش بۆ هەندى لە کادەرە سیاسى و عەسکەرەکان دەپەن هەتا دەرۆنگى لەناو جەماوەردا سەبارەت بە کوپى ئەو خەلکەى پارتیزانە، دروست

بکهن.

له کاتی په لاسرو هېرشدا جاری واده په له گونده کاند نازوقه دده نه گونده دووړه دهسته گان، یارمه تیان دده نه، ښکاره کانیان دده مه زړین، نه گدر جاران پل ههزار تکاو سکالا له مزگوتینکدا مجبورنکیان دامه زواندې، نهوا نیستا به بچو وکتړین مزگوت چندان مجبوری پز دده نین و پاره ی پاشیشیان دده نه، ههروها پز قوتا پخاندو جهنگه له کانیښ.

گه وړه ترین پارتیزانی تاوانبار بچینه وه ریزی دوژمن، نهک دادگایی ناکه نه، بگره ریزی لیده گړنو هه ولده دده نه ده سته ی شپړشی چه واده شې پز پیکه وه بنین و چونکه چاک شاره زان، بهریانده دده نه وه گیانی هاروسه ننگره کانی کونیان. له م کاره ش جگه له سودی عه سکری، دلسارد گردنه وه ی خه لکیش دپنه ده ی. له کاتینکدا کون پارتیزان ته سلیمیش بانه وه، ده کوژران.

شپړشی چه واده له م سرده مه دا هدا ته وپوړو میله تانی ژړده سته ته مای جهنگی پارتیزانی و شپړشی دروځایه نیان مای، مه ترسبه کی گه وړه ی پنی سرکه وتیانته که هاوشانی دیارده و ده رکه و ته کانی دپکه ی جیهان، شپړشی چه واده ش هویه کی ترسناکی له بارپردنی شپړشه گانن. نه گدر هدا کوتایی شهسته کانیښ ته نیا له بهرامبر پارتیزانه لاوازه گان شپړشی چه واده سرکه وتنی عه سکری هینا بینه ده ی، نهوا له وه به دوا شپړشی چه واده چ له پروی عه سکری به وه و چ له پروی سیاسیه وه، ناسانتر نه خشه کانی پیاده ده گړنو نامانجه کانی رژمه کانیان پی دپنه ده ی، هه نه ستاش نه گدر کونه په رسته کانی شپړشی چه واده ی (کونترا) له سلفادوردا نه پان، دوو نه به و پاری پزار شپړشه کانی سلفادور سرکه وتن به ده سته پین. بویه حساب گردن پز شپړشی چه واده له م قوناخدا، گه لیک گرن گره له قوناخه کانی له مه ودر.

رهنگه چه وساندنه وه پیراده ی میله تانی ژړده سته رقی پیروژی رزگاری پوله کانی وا ته ستور بکات پتوان به چه کی سوکو به گیانازی سدان و هه زاران شه هیدیان، ساله های سال به ره لستی شپړشی چه واده بکهن. له سدان شه پز شه رگه شدا سرکه ون، ده سته وتی گه ره شیان هه ی، هه ندی ناوچه و شاخ و گوندو شاروچکه پش به شپوه به کی کاتی رزگار بکهن. ههروها به ستوان سوزی هه زاران که سیش بولای خویان پاکیشن و دهنگ و سده گینکی گه وړه شیان له سر ناستی جیهاندا هه ی. به لام هیچی نه وانه و زیاتریش له بهرامبر هاری سیاسی و له سینه ری

تهرازوی عهسکه‌ری سدرده‌مه‌که‌دا ناتوانن سدرکه‌وتن بهیننه ده‌پت نه‌گه‌ر
 پارتیزانه‌کان نه‌توانن پشتیوانی ستراتیژی جیهانی (نه‌ک دوژمنی دوژمن - دوستی
 کاتی) دابین بکه‌ن و دؤخی باه‌تی تیک‌چووی دوژمنیان له‌هه‌سوو بارینکه‌وه
 بقوزنه‌وه.

تازه لهم سدرده‌مه‌دا، نه‌هیزی شه‌رکه‌رو نه‌شه‌ری نازایانه‌و نه‌ سۆزی خه‌لک
 بزۆنی شه‌هیدان، نه‌ دیسپلین و نه‌ چاپوکی و چالاکی پارتیزانه‌کان و هه‌لکه‌وتن و
 پیداهه‌لدانی رینه‌رانی عه‌سکه‌ری و سیاسی، تازه تیک‌رای نه‌وانه ناتوانن
 ده‌سته‌بری سدرکه‌وتنی جەنگی پارتیزانی و شۆپشی درۆخایه‌ن.

له‌لایه‌کی دیکه‌شه‌وه باری تاهوری و گۆمه‌لایه‌تی گۆرایی، گۆرانیکاری چینه‌یه‌تی
 رووبدایی، جووتیاران بایانداه‌یته‌وه. بۆرۆای پێشه‌سازی هه‌لگه‌راپه‌یته‌وه...
 هاوژینی ناشتیانه‌ش و هاوتاهه‌نگی نینۆنه‌ته‌وه‌پیش له‌ کوژاندنه‌وه‌ی گوانووی
 جەنگه‌ سارد و پارتیزانه‌کان به‌ده‌یه‌یندرایی. لهم‌لایه‌شه‌وه دوژمنان به‌هیز و نه‌خه‌شی
 شۆپشی چه‌واشه‌یان گه‌یشتیته‌ لووتکه‌، چیدیکه‌ کارنکی دوورینه‌ان، ژیرانه‌،
 شۆپشگیرانه‌ نییه‌ به‌ چه‌مه‌که‌کانی کۆن، تاکتیک و ستراتیژیه‌کانی کۆن، بیرله‌وه
 بکرنه‌وه جەنگی پارتیزانی له‌سەر هرێ ناکۆکی باش، بان به‌هزی هه‌ستی
 نه‌ته‌واپه‌تی زāl، پشت‌ته‌ستور به‌ دوژمنایه‌تی کاتی ده‌وله‌ته‌ بۆرۆاگان به‌ریا
 بکری و په‌چاوی سدرکه‌وتنیش دواي سālها بکری. بۆ نه‌وه‌ی ئه‌م راستیه‌ش پتر
 پوون بکرنه‌وه واپاشه‌ باه‌تیکي دیکه‌یش بکه‌ینه‌ ته‌واوکه‌ری هۆی به‌هه‌به‌ست
 گه‌یشتنی جەنگی پارتیزانی به‌ پرنسپه‌که‌ی جارانی.

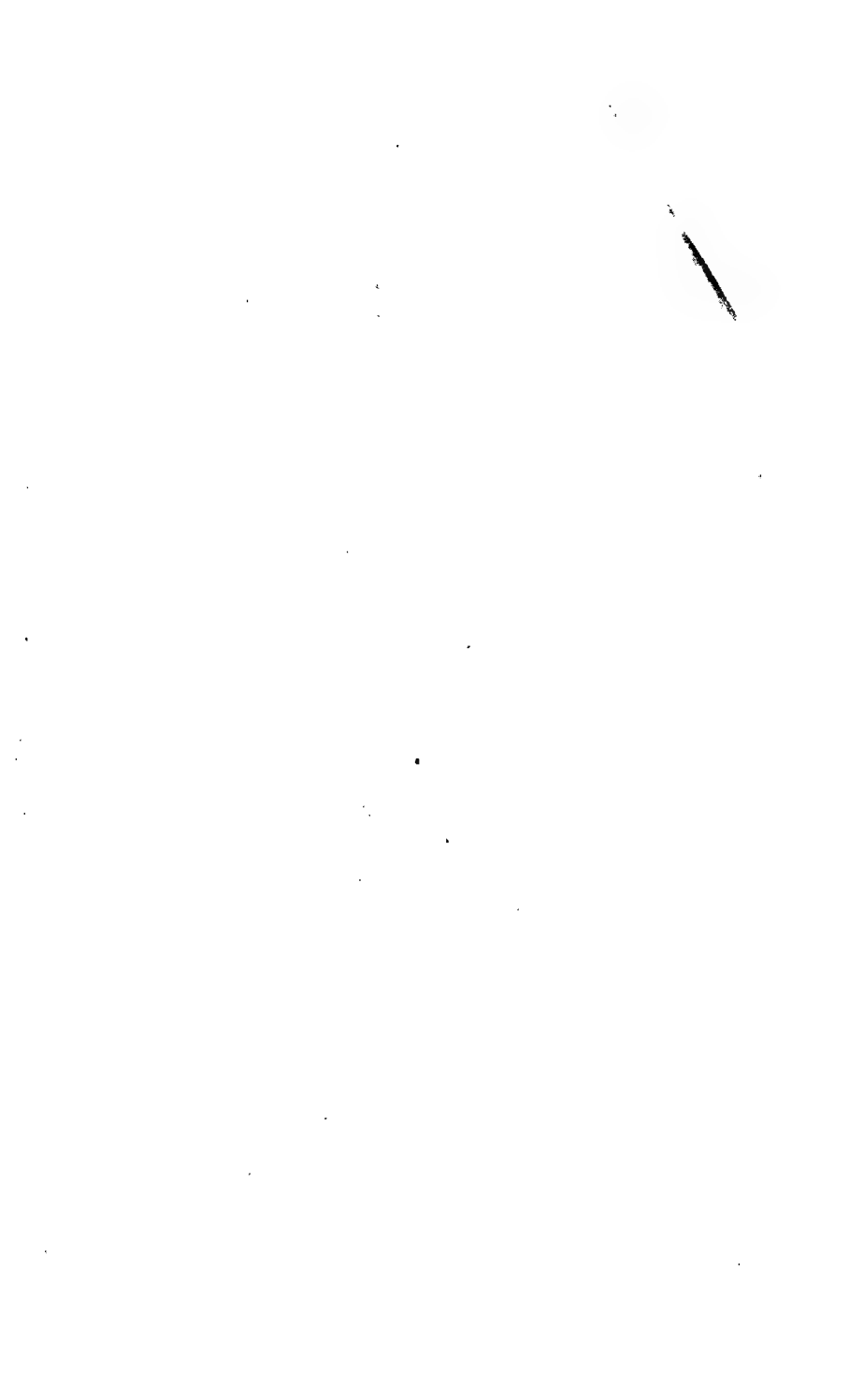

رشته‌ی هوشم

۷- شۆرش له نیوان دوو رنباردا

مههستیش له دوو رنبار، رنباره سهره کیه کانی سهره کوتنی گهلانه، نهک شینهو شینواره کانی دی که جگه لهوهی دهی له خزمدتی شۆرشداپن، ههرگیز رزگار ییان پی نایه ته دی، وهکو: ریفورم و پهرله مانیزم و هاوکاری دۆستایه تی کاتی... تاد. نهخوازه لای نهم پنچکه لاره گیانه بکرنه پرکاری شۆرش، نهو دوو رنبارهش رنباری شۆرش درێخایه نو رنباری راپه پینی کۆمه لانی خه لکه. پینش نهوهی باسی نهوهش بکه یین که کام لهو دوو رنباره ئینستا سهره کپن، واپه سنده بۆچوونی دهکه ته ته له بکه یین ههتا بزانین چۆن چۆنی کراوه ته ده مامسکی چهواشه کردنی کرێکارانو چهشمی هینستنه وهی رۆنمه بۆرژواکانی ولاتیانی ژێردهستهی ئیمپریالیزم. دپاره ناشمانهوی بهچینه ناو وودو درشتی نهم باسه. مههسته که ته نیا رنخۆشکردنه بۆ باشتر ههلهواردن رنباره شۆرشگه یه کهی سهردهم.

ئینه پینشر باسی گه شه کردنی ناسهرما په دارمان به ئاراسته ی سۆسیالیستی کرد که له شهسته کانه وه هموله راره بکرنه ئاقاری راسته قینه ی خهباتی چینهایه تی کرێکارانو زهحمه تکینشانی ولاته رزگار یخواره تازه پهره سه نهوه کان. بۆنه مهش سهدان لیکۆله رو نووسهری په ناویانگی شوروی، پاش مردنی ستالینو له هاتنی خرۆشۆفه وه کهوتنه همولو نووسین، جگه لهوهی تبهوری وا نهزۆک، نهک ته نیا سهری نهگرت، بگره هه لیشگه راپه و نه شۆرش چهواشه ی سۆسیالیزم. نهم تبهوره بۆیه له لاین هیزه "شبهعه کانه وه" پینشوازی لیکراو دلسۆزانه جینه جینشیان کرد، چونکه نهو جینه یانه کۆنترین هیزی ولاته ژێردهسته کان بوو نو بهدروایی زیاتر له ۳- ۴ سال بهره و ژووریش (ههتا شهسته کان) نه رکی ههره

گرنگی کومونیست‌ه‌کان که به پرونی له مانیف‌یسته‌وه پریاری لینداوه، نه‌ویش: پروخاندنی بوزوواکان له‌لایه‌ن نه‌و حیزه شیوعیه کۆنانه فدراموش کرابوو. له‌به‌رنامه‌کانی‌اندا توخنی نه‌که‌وتی‌بون، ده‌یانویست رۆنه پاشایه‌تیه کۆنه‌په‌رسته‌کان نه‌لقه له‌گرنکانش بگۆزن و دیموکراسی بوزوویان پی‌به‌یینه‌دی، هه‌رله‌یه‌کیش باسی پروخاندنی نه‌و رۆنانه‌ی کردبا نه‌م (حیزه شیوعیانه) به لاده‌رو توند‌په‌ریان له‌قه‌له‌م ده‌دان و خوشیان به‌مه‌عقول ده‌زانی، هه‌رپۆیه که بوزووی ولاتیانی ژێرده‌سته به‌کو‌ده‌تا بووی یان به‌قۆسته‌وه‌ی راپه‌پنی خه‌لک هاتینه‌ سه‌رکارو نه‌و حیزانه‌ش ده‌یان هه‌لیان له‌ده‌سته‌دا‌بوو تازه له‌خو‌یان باش تینگه‌پشته‌بون حیزه‌ی پرۆلیتاریا و شو‌رشی سۆسیالیستی نین، پۆیه که تیزی گه‌شه‌کردنی ناسه‌رمایه‌داری له‌لایه‌ن شو‌ره‌وییه‌وه خرایه‌نارا، نه‌و حیزانه وه‌کو شه‌دی هه‌نگیان بۆ به‌که‌م جار دۆز‌به‌یینه‌وه ناوه‌ها بپه‌چهندو چۆن گه‌شه‌کردنی ناسه‌رمایه‌داریان پپه‌رو کردو که‌وته پاساودانی سه‌رسوپه‌هینه‌ری تیزه‌که. ئیدی به‌رگری وایان له‌ رۆنه نه‌ته‌واپه‌تیه دیموکراسیه بوزووا داکه‌وتوه‌کانیان ده‌کردو به‌ره‌و سۆسیالیزمیان په‌لده‌کیشان... ده‌نگوت به‌راستی رۆنه‌کان کو‌زن و نه‌مانه پنی سۆسیالیستیان پپه‌یشان ده‌ده‌ن. ده‌یانویست ده‌یان جار می‌زوو دو‌وپات به‌که‌نه‌وه ده‌یان کاسترۆش داباشن، نه‌مانده‌زانی می‌زوو دو‌وپات و کاسترۆش دروست نابێته‌وه! تا به‌و مایه‌ به‌مه‌نیان به‌ده‌سته‌وه ماوه‌ نه‌میش‌چگه‌ له‌و هه‌موو کیشه‌و شه‌ری بپه‌وده‌ی ناو‌خو نزمی ناستی ژبانی خه‌لکه‌که، کتێبان بۆ سه‌لامه‌تی پاشه‌پو‌زیان ناخو‌ند‌رته‌وه! وای به‌سه‌ره‌ینه‌داوه هه‌ر بۆ نمۆنه‌ی چا‌ولینه‌کردن باشه، نه‌ک چا‌ولینه‌کردن*.

ئێستا له‌سه‌رانه‌ری جیهاندا به‌تایبه‌تی له‌ناو نه‌و ولخانه‌دا که ده‌رکه‌وت گه‌شه‌ی ناسه‌رمایه‌داریان نه‌کردو نه‌شگه‌پشته‌ن سۆسیالیزم، هه‌روه‌ها له‌ناو مبلله‌تانی داگیرکاری دابه‌ش‌کراویشدا لایه‌نه شو‌رش‌گینه‌کان پوه‌په‌روی به‌رنامه‌ی شو‌رش‌گینه‌ی دو‌رود‌رێ هاتوون. نه‌م لایه‌نه شو‌رش‌گینه‌ یان ده‌بی له‌ روان‌گی چینه‌یه‌تیه‌وه ناینده نه‌نگینی شو‌رش‌گینه‌ یان نه‌مین، تازه چیدی‌که باوی نه‌وه نه‌ماوه هیچ لایه‌ک به‌سیاسه‌تی (توفیقی) خزی به‌شو‌رش‌گینه‌ پزانی. ستراتیژی چینه‌یه‌تی پپه‌یسته‌ پۆشن‌پی و تاکتی‌که‌کانیش له‌و ستراتیژه‌وه

* دای ده‌رجونی چاپی به‌که‌می کتێبه‌که، به‌مه‌ن ته‌پی و ناو‌ته‌ی به‌مه‌نه‌کی ده‌که پوه‌وه.

په ننگېده نوه. لایښه چه په کانا پښتیاڼ به ده نیبه دروشمه سواوه کانی بزورواکان نارایش بکدن گوايه باشتر له وان هډولېدن جینه جینان بکدن. نهم جزوه بیروپایانه بهرنامه ی سیاسي شورشگېراندی نهم قوناخه ده شینونی و نه گهر نه و بیرو پایانه ش پېشه کینش نه کرن بنگومان له داهاتوودا بهرنامه ی نایدیولنژی ش دوو چاری ناستهنگی دژوار ده کهن. نیدی پاش نه و هه موو کاره ساتانه، دواي نه و هه موو تیکشکان و بېهوده ییبه داکوکی لیکردنی بیروپای ناراست، کاتی نه و هه موو گروه مارکسی و چه په کانا، خه لکی شورشگېر، به هینمی بیر له پاشه پوژ بکهنه و ده و بکهنه (پولن-مونازره) ی هاوپنیا نه بؤ بهرنامه ی رنکخواه یی، نایدیولنژی، سیاسي و پشه یی شورشگېرانه. هډولېدن شاربیا زی شورشگېراندی سدرکه وتنو نلته رناتیقی راسته قېنه بدلزنده و.

۱/۷- شورشى شاخه کانا (پنیا زی یه کهم)

بشتر له م باره وه قسه ی زور گراوه، نه و دی لیره دا مه به سته نه مده په که له ناو بزورتنه وه ی چه پدا ئېستاش شورشى درېوخوا یه ن (که یه گېنکه له و دوو رېنازه ی باسیان لینه ده که یه ن) بهر وى زوره و پتریش له باقى رېنازه کانی دیکه قسه ی لیده کهن. بگره هډولېشى بؤ ده دری و له چه ندین ولاتیشدا له ناچه ندین میلله تیشدا پېره و ده کری، هه ر له م بارو دؤخه دا شورشى درېوخوا یه ن له: کورده ستان، فله ستین، که مېوجیا، تامیل (سريلانکا)، پېرؤ، پولیساریؤ، ندریتیریا، فیلیپین، سلغادور... به رېبه رایه تی جزواو جزوی: نیشتمانی، چینایه تی، مده ده بی. ته قده ی تفهنگی پارتیزانه کانیان دی. ئېستاش له زوره ی ولاته دواخواه کانا به لایه نی کهم، لایه کی سیاسي هده نالای سورده لگری شورشى درېوخوا یه نده و گروپی واش هډن، پېنج که لله سهری: (مارکس، ئینگلس، لینین، ستالین و ماو) یان کردوته دروشمی دلسوزی بؤ خه باتی چه کداراندی درېوخوا یه ن. ناماده ش نین لایه نی کهمی نه و تاوانانه ش بسملینن که له سهر ستالین سملیندراون یان ناماده نین گویش له وه بگرن له چین دا هه له هده واته: دلسوزی هډندى گروپ بؤ شورشى درېوخوا یه نی چه کدار نه ندیشه ی دؤگماتیزمانه ی هده و به هیچ کلزجیک ناماده نین گؤزان و نالوگؤره نابوروی و کؤمه لایه تی، سیاسي و عهسکه ریه کانا له بهر چاری چاوگېرانه وه به راپردو و بگېنن و نه و کارکردنه کاریگه رانه نابینن که گؤزانکاریه کانا له سهر شورشى درېوخوا یه نیان داناون.

وئراش، ئەندىشەى ئەم گروپانە بەشىۋەى كۆنە چىنىۋ چىقارپىدەكەى بمانەۋىۋ
 ئەمانەۋىۋ رۇنەكان زىاتەر لە راستەرۋەكان حسابيان بۇ دەكەن، سەيرىش ئەۋەبە
 حىزىبە راستەرۋەكان كە بە ناچارى دەشچنە پال خەباتە چەكدارىدەكان، رۇنە
 دىكتاتۋرەكان كەمىتر لە گروپە چەبەكان حسابيان بۇ دەكەن و لەۋۋى
 عەسكەرىيەۋە بەبى پىيان دەزانن، پىندەچى رۇنەكانىش ئاكامى نىزىكىيان لەۋانە
 بەدريۋاى چەندىن سال ھاۋپەيمانىتى، باشيان بناسن، بۇيە گوى نادەنە ئەۋەى بچنە
 پال شۇرشى چەكدارى، ھەربۇيە لە گەرمەى شۇرشى چەكدارىشدا گەرمىريان
 دەچەۋسىننەۋە. ئەۋ بايەخ پىندانەى رۇنە بە راستەرۋەكان ھۇى مىۋۋىسىۋ
 ساىكۇلۇزىيان ھەن، لەبەرەمبەردا چەبەكان لەناۋ خەلۇكا بەتايىبەتى لەناۋ لاۋاندا
 خۇشەۋىست دەكات. چۈنكە ھەمىشە دۈۋىن بەتۈندى دۇى چ لايەكەى، ئەۋلايە
 زىاتەر رىزى دىبى. ئەمە جگە لەۋەى رىيازى شۇرشى دىرۇخايەنىش زۇرتەر لەگەل
 بارى ساىكۇلۇزىيەتى لاۋاندا دەسازى ئەم ھۇبەش دۋى گۇپرانەكانى تەمەنى
 شۇرشى چەكدارى سالەھا رادەگرى جا كە راستەقىبەىى بوۋىۋ مانى شۇرشى
 دىرۇخايەن ۋابىۋ ۋووداۋە جىھانىبەكانىش ۋا گۇپابن، دەبىۋ دۋا ھۈكمى راست
 لەسەر شۇرشى چەكدارى چۈن بى؟

پىنشەكى دەبىۋ بزانن كە خەباتى شۇرشىگىپرانە، ۋاتە شۇرش بە چەمكە
 چىنايەتىۋ نىشتەمانىبەكەى لەبەرەمبەر زەبىرى كۈنەپەرستانەى سەرمايەدارانۋ
 داگىرگەرەن دا لىبەرۋترىن پىگەى سەرگەۋتنى كرىنكارانۋ رۇگارى گەلانە ھەتا
 ئەۋۋەۋەى ئاكۇكى نىۋان كارۋسەرمايەۋ گەلى داگىرگەرۋو داگىرگەر مابى،
 ئىمپىريالىزم بىنىۋ خۇننىۋىنى مۇۋ لەلايەن مۇۋەۋە دىرۇۋەى پەرىتى، شۇرشۋ
 شۇرشىگىپرىتىش دەستەپەرى راستەقىبەى سەرگەۋتنى چەۋساۋەكانە بەسەر
 چەۋسىننەرەندا، بەتايىبەتى بۇ كرىنكارانۋ ئالاھەلگەرانى شۇرشىگىپران.

شۇرشۋ شۇرشى چەكدارى دىرۇخايەن، ھەتا ھەتايە گرىننەدراۋنۋ مەرج نىبە
 تەۋاۋكەرى يەكەى بىن، شۇرش چەمكىكى سىياسى فروۋان بەرىنى ھەبە ئەگەرچى
 بەشىۋەىكى گىشىش لەناۋ بازەنى تۈندۋ تىۋىشدا پىنچەۋانەى رىفۇرمۋ لىبىرالىزم
 ھەلدەسۈپن.

بەندۋ دەرسەكانى مىۋۋو ۋا تۇماركران كەۋا ھەردەم چەۋساۋەكان ھەۋلىانداۋە
 لەبەرەمبەر چەۋسىننەرە دەسلەتدارەكاندا سەرگەۋتۋترىن پىگەى بەرھەلىستىۋ
 سەرفرازى بگرنەبەر بەكەم تىرىن زىانۋ لەگىزىتىن كاتدا، دۈۋىن بەچۇكدا بېپىن.

کورتبه‌کی شۆرش: سەری شۆرشگێزانه لە ئاسن‌دانی دوژمن نیە، بە‌لکو جۆش‌دانی کۆرە‌ی ئاگری قیینی پیرۆزی خە‌لکە بۆ تواندە‌وە‌ی ئاسنی دە‌سه‌لاتی دوژمن، دوژمنی چینی‌ە‌تی یان هی نە‌تە‌وا‌یە‌تی بی.

کۆن کە جووتیاران بزوینە‌ری بزووتنە‌وە‌ی شۆرشێ چە‌ک‌دارانە بوون ئیستا وانە‌ماون، جاران کە بە‌شێکی بۆ‌و‌وا لە‌ریزی خە‌باتی نیشتمانیدا بوون، ئیستا پێ‌چە‌وانە‌ن. باری تە‌ک‌ئۆ‌لۆ‌ژی‌او سیاسە‌تی نیو‌دە‌و‌لە‌تانی‌ش بە‌هۆ‌ی تە‌کنیکی بال‌ۆ‌ه گۆ‌رانی سە‌یری بە‌سە‌ردا هاتو‌و‌ە، واتە نە‌ک هەر کۆ‌مە‌ڵ، بگ‌رە سروشت‌یش گۆ‌راو‌ە. بە‌زۆ‌ری‌ش گۆ‌رانی سروشت لە قازانجی رۆ‌ژ‌نە‌کان‌و شۆ‌رشێ چە‌وا‌شە‌دا‌یە.

چۆن... کۆن بە‌هە‌زارە‌ها ک‌ری‌کاری ئازا، ۱۰ سال کە‌م‌تری نە‌دە‌و‌ر ست جادە‌یە‌کی هە‌زار کێ‌لۆ‌مە‌تری پان‌و پۆ‌ر تە‌خت بکا هە‌تا بتواند‌ری کامیونی بارو کاروانی عە‌سکە‌ری گە‌و‌رە‌ی پێ‌دا تێ‌پە‌ری. ئیستا بە‌دە‌یان ب‌ل‌لۆ‌زە‌رو بە‌دە‌نە‌مێ‌ت‌و بە‌ ک‌ری‌کاری‌کی کە‌م‌و لە‌ماو‌ە‌یە‌کی کە‌م‌ب‌شدا لە شۆ‌رنە سە‌ختە‌کان‌یشدا دە‌تواند‌ری جادە بە‌سەر دۆ‌وار‌ترین کێ‌ودا تە‌خت بک‌ری‌و کاروانی عە‌سکە‌ری گە‌و‌رە‌شی پێ‌دا‌ب‌یرد‌ری.

سە‌رخ‌ستنی جادە بە‌سەر شاخی کۆ‌پە‌ک‌و سە‌رت‌یزو گە‌لی عە‌لی بە‌گ‌و دە‌و‌ر‌و‌بە‌ریاندا، تە‌رازووی هێ‌زی جە‌نگینی لە‌نیوان دوژمن‌و شۆ‌رشێ تە‌یلو‌ولدا بە قازانجی لە‌شک‌ر‌کێ‌شی دوژمن گۆ‌پی. چونکە تانک‌و زۆ‌ری‌ش‌و سە‌دان تۆ‌پی قورس‌و هە‌زاران سە‌ری‌ازو پێ‌و‌ست‌یە جە‌نگی‌و لۆ‌ج‌ستیک‌یە‌کانی جە‌نگ، بە‌ئاسانی دە‌گە‌یە‌ند‌رانە شە‌ر‌گە‌کان. بە‌لام شۆ‌رش نە‌ی‌دە‌توانی لە‌ماو‌ە‌یە‌کی زۆ‌ردا نیو‌ە‌ی ئە‌و هێ‌زە‌ش کۆ‌یک‌اتە‌و‌ە کە بۆ بە‌رسنگ لێ‌گ‌رتنی هێ‌زی هێ‌رش‌کە‌ری دا‌گیر‌کەر پێ‌و‌ست بوو.

جگە‌لە ناپە‌رام‌بە‌ری چە‌کە قورسە مە‌یدان‌یە‌کان، فە‌زکە‌ی جە‌نگ‌ین‌یش کە

کوشنده ترين چەکی خيزای سەردەمە کەبە بۆ جەنگی بەرەیی و دوورە دەستی
مەیدانی، و پینشخراوە لە تەر و تووشتە ترين کەشداو لە تەم و مژو تاریکە شەوی
نەنگرستە چاوشدا، چوار وەرزه بۆمبای مەرگچین هەر دەهارین.

پینشکەوتنی پیشەسازی، تۆپوگرافیه تی دژواری، سروشتی گۆپو و گۆپینی
سروشیش لەشکرکێشی مەیسەرتر کردووە. ئەمەش شوین و شاخی لەگرتن
نەهاتووی بە دەست پارتیزان و هیزی چە کداری ئۆپۆزیسیۆنەو لە هەندێ شوینی
ولتاندا لە هەندێکی دیکەشدا هەر نەهینشتوو. (وەکو: فەلەستین و کوردستانی
بەشی تورکیا و کوردستانی بەشی ئێران) واتە بەهۆی گۆپینی تۆپوگرافیه تەو
پارتیزانەکان، قولایی ستراتیژی، پاشەکشە، مانۆر، دەرفەتی خۆشاردنەو،
پاراستنی بنکە، حەسانەوێ تەنگە بەرکردوون و دلبیا برون لە بارەگای
سەرکردایەتیه کە، راگەیانندنە کە، نەخۆشخانە کە، دەبۆی نازوقە و
تەقەمەنیە کە... نەهینشتوون.

پارتیزان بە شێوەیەکی کاتیش بنکە و بارەگاش دابەزینی، هەمیشە مەترسی
گەورە تۆپی دوورھاوێز و فەزکە تێژووی لەسەرە... ئەمانە جگە لەوێ
هینکی زۆری پینشمەرگەش دەبێ بۆ پاراستنی ئەو بنکە و بارەگایانە بەتایبەتی
سەرکەبەکان، گۆپکێنەو. کردنی کاری واش لەسەر حسابی پرنسیپی پارتیزانە.
هەر ئەمەش بەناچاری پارتیزانەکان بۆ شەڕی بەرەیی فرووان و ناوخت رادەکێشی،
کە دوورە لە نەخشەیی جەنگی پارتیزانی و جووتە لەتەک نەخشەیی شۆڕشی
چەواشەدا.

ئەگەر پارتیزانەکان هاوسنووری ولاتیکی دۆست نەبن لە بەرامبەر دوژمنی
بالادەستدا، زۆر دژواریە بتوانن بەچەکی باشیش بە پینشمەرگەیی نازاو زۆریش بۆ
ماوەیەکی دوورو درێژ دژی چەکی قورسی دوژمن و شالۆی پەیتا پەیتای
لەشکرەکانی، بۆردومانی فەزکەکانی، تۆپبارانی تۆپەکانی، خۆیان لەبنکە
هەمیشەییەکانیاندا بگرن. بەتایبەتی لە کاتی جەنگدا دوژمن جگە
لەمیلیتاریستەکردنی ناوچەکانی پارتیزان، سەرباری ئابلقەیی عەسکەری،
گەمارۆی ئابووری ناوچەکانی پارتیزان دەدات و کێلگەو خەرمانیشت دەسوتینێ،
برسینیش بۆ پینشمەرگەو خەلک لەگەرمەیی جەنگ و ناگرایاراندن پشتشکێنە. ئەو
سەبارەت شۆڕشی بێبەشتیوان، کەم توانا، بێچەک و هیزی لاواز گومانی تێدانیه
وايه. بەلام لە ولاتانی سەرکوتکەردا چەکی تەکنۆلۆژیا و گەشەیی کردووە

تهنانت شورش به هیزو خاوهن پشتیوانه گه وره کانی جیهانیش خویان ناگرن.
شورش فلهستین:

فرزکه نه بی، ویرای له هه زاران هه زار جزو چه کی سوک، تزیی قورسو
زرنپوش، تانک، تزیی دوور هاوئو، راجیمه، کاتیوشا، فهدافه ندو ده یان هه زار
جهنگاوهر و یارمندی سهدان ملیون دؤلار... که چی یه ک پهل له خاکی فلهستین و
بنکه یه کی شورشیان له ناو نیشتمانی داگیرکراویاندا نییه. به لکو تاکه
مه فرزه یه کیشیان ناتوانیت شه ویکیش له ناو خاکی فلهستین دا خوی رابگری و
نیسرائیل هه که پینزانی ده یفه ویتینی. چونکه نیسرائیل له شورش که ئیجگار
به هیزتره و شوین و شاخ نه ماوه کؤنترولی نه کرد بی. شاخ نه ماوه جاده ی هؤ
نه بردی و له شکره که شیان به نوی چه شترین شورش چه واشه مه شق دراو.

که مېوجیا:

به ره له ستکارانی، خاوهن ته زمونیکی زوری جهنگی پارتیزانین، له چه ندین
دهوله تی زلیشه وه پشتیوانی گه وره ش ده کرین. که چی ناتوانن له ناو قولای
ولاته که یاندا وه میتن و به هه ر سئ هیزه سه ره که به کانیانه وه (پولپوته کان،
سونسانیه کان و سیهانز که کان) له سه ر سنووری تایلا تده.

پولیساریو:

له به رامبه ر ژنمیکی لاوازی وه کو مه غریبیش پشتیوانیه کی گه وره شیان هه یه و
حکومه تی کاتیشیان دامه زواندوه... به ناچار ی بنکه سه ره که به کانیان له ناو
جه زائیر دایه.

کوردهستان:

له هه موو پارچه کانیدا، تاکه بنکه یه کی نییه پاریزی و هه ره شینیکی که وتوته
ناو سنووری دهوله تیکه وه.*

له له به ته له هه ندی مه له بند ی دیکه ی جیهاندا پارتیزانه کان که مو زور بنکه و
باره گای پاریزراویان هه یه، وه کو: ئه ریتیریا، فیلیپین و سلطادور. جگه له وه ی ئه و
رژیمانه ی شورشیان له و ولاتانه دا دژ کراون، له پروی ئه پوورییه وه لاوازو له بهاری

---

* نه م به جوونه هی دوی نه نقاله کانه که تافه بنکه یه کی ئاشکرا له کوردهستانی به شی عیرا قدا
نه مایه وه.

عەسكەرىيەشەو كەم ھېزىن و بەزۆرى لەبەر گىرنگى جوگرافىي-سياسى (ژيۇپۇلىتيك)ى ناوچەكاڭيان لەلايەن زلھىزەكانەو پىشتىوانى دەكرىن، سەرەراى لاوازى ئابورى و عەسكەرى ئەو رۇنمانەش، كەچى لە فېلېپپىن دا ۳۱ سالو لە ئىرتىريا ۲۹ سالە جەنگى پارتىزانى و جەنگى بزوت بەولاو، شۆپشەكان بەرو باقى قۇناخەكانى شۆپشى درىۇخايەن پەرە پىنەدراو، واتە ئىستاش لە جەنگى بەرگرى (سلىبى) دان . ئەم جۆرە بەرگرى بە شۆپشى درىۇخايەن لەو ھەموو سالە دوورۇ درىۇدا، ئەگەر شۆپشەكان بەچاكي ئەگەيەندىرنە قۇناخى ھېرشى ستراتىوى يان بەھزى كاريگەرى شۆپشەكەو، زەمىنەى پاپەپنى شارەكان نەپەخسىندىرن مانەو شۆپش لەو دۇخەى فېلېپپىن و ئىرتىريا شىو بەكى بەن بەست گەپشتى عەسكەرىە ديارە ئەمەش كارىكى سياسى-سايكۇلۇزى ئالەپار دەكاتە سەر ھەست و ھەلۇستى جەماوەر. چونكە شۆپشى درىۇخايەن لە پنى لاوازكردى دۇمنەو دەپى بەرەبەرە وەى جەماوەر بەرزو فراوانتر پكات و بشيان گەيەنیتە لوتكى سەرکەوتن. ھەر شۆپشىكى درىۇخايەن لە سالانى دوورۇ درىۇدا ئەمەى پى ئەكرا دەكەنیتە خۇخواردنەو و پاشەكشە. مەگەر ئالوگۇپنىكى گەورە لەوپاشەكشەو پىنەستە عەسكەرىە دەرباز پكات*.

قورسه کانی رۆنم دا زیانی زوریان وینده کهوی. ته نانت له کۆمه لێک ناما لعی
سیاسی کۆنیان وازیان هیناوه.

له فیلیپین دا :

سەرته لجامی فشاری جه ماوه ری ناو شاره کان رۆنمی دیکتا تۆرنکی که وری
سهرده م (مارکۆس) پروو خیندراو ولات به ده ریش کرا. خیزانی (ئه کینۆ) که
میرده کهی به دهستی پیاو کووانی مارکۆس له سهر ئازادی کوژا بوو، هه لێ بۆ دره
سهرۆک کۆماری فیلیپین جوړه ها مانگرتن، خۆپیشان دان، کو ده تاو گرفت ی قولی
دیکه ش له چاره که سهدی راپردو دا رو یاندا وه داوه که چی شوێنی درێوخایه نی
هیزی کۆمونیست و موسلمان ه کانی نه وی، له دورگی دور ده ست و جه نگه ل و
چیا و چۆ له کاندای ته په یان دی. رهنگ بوو هیزی کۆمونیست ستراتیژی خۆی گۆرپها،
بایه خه به راپه رینی شار به سیاسه تینکی شوێشگێرانه داها، ئیستا گۆرانی
که وری هینا بایه ته دی و دوریش نه بوو سهرکه وتبان،

له میژوو شدا... دوو رنکه وتی میژووی ناکۆک، له یه ک ولات ها تو نه دی.
گرنگی له دایک بوونی جهنگی پارتیزانی و پیوستی ئاشبه تال پینکردنی هه مان
جهنگ له هه لومه رچی گۆر درا ودا.

ئیسپانیا وه کو له سهره تا وه گو تراوه یه که مین ولاتی سهرزه مینه که له شکری
ولاته که یان به رگری له شکری ناپلیونی نه گرت، جهنگی به ریه یان به جهنگی
پارتیزانی گۆری و باش ساله های ئه م جهنگه پارتیزانی به سهرکه وتن. به مه دا
ئیسپانیا بوو به مامانی له دایک بوونی جهنگی پارتیزانی سهرکه وتووی میژوو.
که چی پاش سه دو سی سال ۱۸.۹-۱۹۳۹ هه مان ولات ده بیته مه لیه ندی
که وری ترین جهنگی ناوخۆی جیهان و له سهرانه ری جیهانی شه وه ئازادیخوازان
به هانای کۆمار یخوازه کانه وه دژی فه لاتریسته کان ده چن: چه کیان بۆ هه لده گرن،
یارمه تیان بۆ ده نیژن، چی به کۆمینترن و ئازادیخوازان کرا بی درێغ بیان به رام به ر
ناکه ن... وێراش له به ر نه وه ی زه مان و زه مینه ی جهنگی پارتیزانی گۆرا بوون،
هه مان جهنگی پارتیزانی که به رنیه رایه تی دوا که وتوو پینش له ۱۳ سال به یی
پشتیوانی سهرده که وی، دوا ی نه وه به رنیه رایه تی هیزی کۆمونیستی ش و
پشتیوانی زۆریه ی جیهان دوا ی ۱۲ سال جهنگی به رده وام، ئاشبه تالی پینده کری.
(ئینری کۆلستی) رنیه رنکی به رجه سته ی جهنگه پارتیزانه به زیوه کان له م باره وه
ده لی: «ئه زمونی ئیسپانیا ده ریخست که پینکه وه ده ست پینکردنی خه باتی

چه کداری له لادی داو خه باتنکی چر له شاراندا که هاوکات شینوی یاسایی و نا
ناسایی خه بات بگریته وه دژوره، ته نیا مدگر قه پیراننکی شوپشگیرانده ی ورد
له تارادا بی، له ولاتینک رژیمه که ی هنزی سمرکوتی گه وره و هیللی هاتوچوی
ناسانی گواستنه وه و دابه شکردنی هیزه کانی هه بی، له کاتینکدا دؤخی گشتی
شوپشگیرانه لاواز یان هه نه بی، گرانه جەنگی پارتیزانی درنوخایەن بەرپا بکری
«۳».

پنهنه ی ناوبراو نه و دیارده عه سکهری، سیاسی تیزوگرافیه ده کاته نه م
ناکامه: «دوو هه مین ده رس که فیری بووین- یسپانیاش له هه دپکه جیاواز نیه
نه وه به که پینوسته پهنه رانی بزوتنه وه ی به رهنگاری بتوانن جەنگی پارتیزانی
له هاوه به کی که م دا راپه گرن و چارۆکه کانیان به پینچنه وه پینش تینه بهوونی کات،
نه دگر به یان ده رکوت باشتترین نامراز نیبه و ده شهبته مایه ی له به درویشتنی
پینش به وه ی شوپشگیر و تینکشکانی» (۳۱).

نه وه به گۆرانی دیارده کان، نه وه به نه مانی هه لومهرجی کۆن و سه ره لدانی
هه لومهرجی نوی، نینستاش له نیسپانیادا کینشی نه ته وایه تی چاره سه رنه کراوی
(باسکه کان) هاوه. و نرای به وای پهنه رانی گه لی باسک به خه باتی چه کدارانه،
به لām له به درنه وه ی باسکه کان له چا و نه ته وه ی سه رده ستی نیسپانیا که مترن به یینوی
خاکه که شیان ته سکتره، دوژمنه که یان زۆر زۆر به توانایه، پنگا و بان که یان دروازه ته
دوورترین و سه ختترین شوین، باسکه کان شینوی شوپشی درنوخایه نیان
نه دگر ته به درو شینوی چالاکی تیزوژی ناو شاره کانیان هه لپژاردوه وه کو گه لی
نیرلندا، چونکه دلنیا جەنگی پارتیزانی و شوپشی درنوخایه ن له م سه رده مه دا
دژی رژیمی سه رمایه داری خاوه ن پیشه سازی گه وره، سته مه سه ریخری.

نه دگر کۆن له به رامبه ر رژیمه لاوازه کاندایه به پشتیوانی بزوتنه وه ی
شوپشگیرانده ی جه هاوه، شوپشی درنوخایه ن ده سته به رنکی باشی رزگاری گه لاتی
ژنده سته بووی، نه و له م قوناخه دا به تابه تی له م پایه ئابووری و پله
پینشکه و تووه ی رژیم و هیزو ته کنزولژیسیاندا که له هه فتاگان به دواوه بناخه که ی
دارنۆراوه له هه شتا کانی شه وه چه سپاوه، نیدی له به رامبه ر رژیمه به هیزه کاندایه

«۳۱.۳» المارکسیه و حرب العصابات. ترجمه ابراهیم العابد و ماهر الکیالی. المؤسسة العربیة
للدراسات و النشر، بیروت، ص: ۱۱۱.

نه کردنی شوږشی درنځایه د ده سته بهری دوزینه وهی نه لته رناتیفی رزگاری تازه ده،
 هر جوړه سورپوونیک له سهر شوږشی درنځایه د به تاییه تی وه کو یاسای نه گوزی
 رزگاری، خوننی میللت له ده نگدا کوتان به ولاوه چیدیکه نییه.

جدهنگی پارتیزانی... پاشه کسهی تیوری و پراکتیکی له بهرام بهر
 خه ملینی خه باتی شوږشگیزانهی نویدا کردو قوناخس نه وه
 داهاتووه دم جدهنگه کونه تنیا له خزمه تی شوږشی دیکه دا
 (نه ویش نه گهر پنیو است پکات) وه کو رنپازنکی فاکتسر،
 پارمه تیده ر... بگیریته بهر.

پارتیزانی... به شاناز بیه ده شانازی میووسی خزی، هدا
 نه وکاتهی که بارود خزی سهر که وتنی هه بوو، دزی سته مکاران
 تومار کردو نامرازنکی داگیر که ران هه راسان که بهر، پنیو سته
 تیو سپونه کانی جینگهی ریزو ستایشی شوږشگیز په راستگوکان به
 به تاییه تی هدا نه شوینهی پنیو ندی بهم رنپازه هه ده، نیتر
 نه ستیره ی پارتیزانی وه کو یاسای رزگاری داچوړا.

۲/۷ - راپه پنی شاره کان (رنپازی دووه م)

نه وه تای شاران ناوهدان کراوونو کومه لانی خه لکی تیدا به کومه ل زیاون،
 به حوکمی جیاوازی باری کومه لایه تی، زه نگین و زیشار، کوشکی گه ووهو
 خانوچکه ی په پپوت، گرانی و قاتی، زولم و زور، دزی و جهرده پی... قاد. نه و
 شارانه هه رده م شوینی ناره زایی ده برینی شارنشینان بوون و راپه پین و
 خزی شانندان و مانگرتنی شاره کان، له دیارده سوسپولوزیه کانی شارستانیته بوون.
 دوورنییه له قوناخس کزیله یه تیدا که چه کو نامرازه کانی جدهنگین به هزی
 نرمی پیشه سازیه وه که م بوون و نه وهی هه شبوون، زورتر به ده ست ده وله تان و
 خاوه ن کزیله کانه وه بووه، بزیه دوورنییه هه نه ووسا ورده ناره زایی سته مدیده کان،
 به تاییه تی له کز تایی قوناخس کزیلایه تیدا له شاره کاندا نه ته قیبتیه وه. خه لکی شارو
 شاروچکه کان په نایان نه بر دپشته بهر بهر دو قزچه قانی و کوته کو دارو مه شخه ل،
 سوتاندنی مالو حالی ده وله مه ندان، که تنپنکردنی به دزی زالمان، چونکه سروشتی

مروث را هه لکه وتولا که له پیناوی بهرگری له خوی و ژیا نی کهس و کاری، که تنگاو کرا، هر چه ک بهک و تنه دهستی پریده داتی و ده بکاته چه کی بهرگری و هیریش. بویه بهرد، به که مین تویی دوور هاو نی ستم دیده کانه بهرامهر ستمکاره کان دیاره شهر دهسته و به دهی شمشیر و قه لغان به دهستان، شهر خیزین بهوه. هر بویه بهرد و کو چه کی بهر ده مهیندرای کارگی سروشت له جهنگین دا هاو خه می هه ژاران بهوه.

پاش بهر ده سندن شاره کان و نا پوره بهونی دانیش توانی، زور بهونی کولانو خانویه بهی پنگاو شه قامی به تابه تی له سهرده می بهر ده سندن بازگانی به دواوه، نیدی ناره زایی و خوپیشانان و بهلاماری شارنیشان تهکانی داهو و خه لک سهریان و کولانه تنگه بهر ده کانیا ن کرد و ته سهری بهرگری و شیهی بهر سنگ له دوزمن گرتن پیش خراوه و گه پاندر اه ته رادهی بژاندنی ناوی کولانو هه لهرشتنی ناگر له سهریان و به نجه بهر ده کانه وه. فراندن و کوشتنی هه سهره سکانیش له کولانه تنگه بهر ده کانداهه تا نیشتاش هه به، به مهشدا که ناره زایی ده بهرینی هینتانه سهر کو تکراره و داخوازی خه لک دابین نه کراوه، ناره زایی به دهی بهر ده یسه ندوه به چالاک توند تر و کوشت و کوشتر.

که سهر مایه داری سهر به لداو چه سپا جگه له وهی کارگه و کارخانه کان نوی ترین چینی چه وساره یان به کزکراوی به سته وه به سهر چاوهی نامرازه کانی نوی ژیان، نه م سبسته مه به وهی کومه لای ژیا نی کومه لایه تی، شیهی شارو شارستانیه، بهی خه لک و نه ندیشهی تیوری، فله سفی و زانستی، بهوشنیری و بهوشنهریشی سهراپا گزی و گوی نازادی و سهر به سستی، دیو کراسی و به خته وهی خسته گیانی خه لک، نه مهش جگه له وهی له چه مکه عه سکه ریبه کانیشدا بهر نه گیدایه وه، خه باتی چینایه تی و کومه لایه تی زه حه تکیشتی فراوانی خه لکی تیکه لاو کرد. چه وساره و چه وسینه ری خسته دوو بهر دهی هه تاسهر لیکدا بهراوی بهر تهی خه بات، کارگه کان بهون به جوشه نی جوشدانی تیکوشانی گرینکاران و خه لک. ههر هیندهی ده بهر ده گیاه تی ناوا بهو، پنه نندی سهر مایه دارو گرینکار تیکچوو، تیکچو ونه که نه شوغای کردو بهر بهر ده قولتر بهو گه یشته ناره زایی، مانگرتن، خوپیشانان و دوا جاریش راپه رین.

نه مه به وهی دیالیکتیکی بهر ده سندن کومه لایه تی به. بهزاری چینایه تی نه گهر دلزب دلزبیش بهنگ بهوات، بهوژی دادی لاقاوی قینی بهروزی لینه لده سستی.

گرنگاران که دهستی گمارفروشتنیان گه‌یشته نامرازه‌کانی به‌رده‌مه‌ینان،
 نامرازه‌کانیان کرده باشت‌ین نامرازی به‌دیه‌ینه‌ری رزگاریش. هدر نه‌وسا شاره‌کان
 شاید‌تی راپه‌پینی گه‌وره‌ی خه‌ل‌کن که مارکس پینی ده‌لی: عامیه، واته: به -عام-
 راپه‌پینی خه‌ل‌ک دژی چه‌وسینه‌ران. * تینک‌را سه‌نگه‌ریان گرت‌وه‌و شه‌ری
 ده‌سته‌ویه‌خه‌یان کرد‌وه‌و. بینگومان هاوشانی ته‌وای کهره‌سته‌کانی جه‌نگین (دار،
 به‌رد، ناگرو ناسن) چه‌کیش که‌وته ده‌ستی خه‌ل‌ک. راپه‌پین گه‌یه‌ندرایه‌ راده‌ی
 سه‌نگه‌ریه‌ندی شاره‌کانو شه‌ری سه‌نگه‌ر به‌سه‌نگه‌ری کون که بوزوواکانی دژی
 نوزست‌وکراتیه‌کان له شه‌ری گه‌وره‌ی فهره‌نساو نوزوپاو نه‌ریکا‌دا ده‌یان‌کرد، به
 میرات بوز گرنگارانیش مایه‌وه‌و به‌همان شیوه دژی بوزوواکان ده‌جه‌نگان،
 بینگومان کاتی خوزشی نه‌و شه‌پانه‌ی بوزوواکان دژی نوزست‌وکراتیه‌کان ده‌یان‌کرد،
 له‌شکره‌کانیان هدر له زه‌حمه‌ت‌کیشان پینکه‌هیناو نه‌وش مه‌شقیکی عه‌سکه‌ری
 باش هو بوز نه‌وه‌کانی زه‌حمه‌ت‌کیشان. هه‌له‌به‌ته پاش نه‌وه‌ی درزی بوزوواکان
 به‌زه‌قی ده‌رکه‌وت. بویه نه‌وگرنگاران‌ده‌ی جازان ده‌کرانه له‌شکری بوزوواکان دژی
 ده‌ره‌به‌گه‌کان، دوی نه‌وه‌ی په‌ریانه‌سندو برون به‌خواه‌نی خویان و خه‌باتی
 سه‌ریه‌خوی چینایه‌تبان، نیدی وهرچه‌رخانی شو‌پش‌گینه‌پانه له‌هم‌موو بارنکه‌وه
 تهنانه‌ت له‌باره‌ی جه‌نگ و راپه‌پینشه‌وه خولقاند، هدر نه‌وسا که بویه‌که‌مین جار
 چه‌وساوه پدیامی رزگاری شو‌پش‌گینه‌پانه‌ی دوی به‌دروکه‌وتنی (یدکسانی و پرایه‌تی و
 نازادی) بوزوواکان دایه مرو‌فایه‌تی، راپه‌پینیش وه‌کو شو‌پشی ناو شاره‌کان،
 کاریگه‌ریه‌که‌ی ده‌رکه‌وت. راپه‌پین زوو ده‌ریخست پنه‌ازنکی شو‌پش‌گینه‌پانه‌ی
 گرنگاران و زه‌حمه‌ت‌کیشانه بوز رزگاری و نازادی. له‌ده‌یان ولایت‌دا راپه‌پین
 سه‌رمایه‌دارانی هه‌ژاندو چاره‌نووسی خستنه مدترسی گه‌وره‌وه. سهدان یاسای
 پینگوپین. سهدان شیوه‌ی سیاسه‌تی پینگرته‌په‌ر، ده‌یان ده‌ستکه‌وتی چینایه‌تی و
 پیشه‌یی لینه‌ندون، هاری سه‌ختی ژبانی گرنگارانی سووک کرد‌وه‌و سه‌عاتی
 کاری که‌م کرد‌ون. هندی جاریش سه‌رکه‌وتنی گه‌لی گه‌وره‌ی به‌دیه‌یناوه.
 ده‌سه‌لانی کومونه‌ی پاریس و حکومتی باقاریای نه‌لمانیا نوک‌تویه‌ری روسا
 په‌ریه‌رده‌می گه‌وره، به‌لام که‌م‌خایه‌نی نه‌م خه‌باته‌ن.

* نه‌ک راپه‌پینی ته‌نیا گرنگاران.

کۆن جۇزە تېڭەلاۋىدەك لەننىوان راپەرېن و سەنگەرېندى ناو
 شارەكان (عامىيە)دا كراوہ. ھەموو جارېڭ ئەگەر راپەرېن باش
 رېڭخرايىتە كۆمەلانى خەلكى سەرچەم گرتېيتەو لەكاتى خۇيدا
 دەستى پىڭرەيى و پەرەي ئاپورى رۇنەكانى شكاندېي، سەرەراي
 نەپورنى رېنەرەيەتەكى ھەلگەوتورې پىنورېستى سەرخستنى،
 رۇنەكانى خستتۇتە پاشەكشەو دەزگاكانى ئاپورې و
 سەرگوتكردنېشى ئىفلىچ كروون. بگرە چەكدارىڭى زۇرىشى لە
 سوپا و پۇلىس و گاردى رۇنەكان وازېنھىناوہ و ھاتونەتە رۇزى
 راپەرېوان. ھۇى سەرنەكەوتنىشيان رېنەرەيەتەكانيان بووہ. ئەك
 خودى راپەرېسەكان وەكس شىنەي سەرەكى سەرگەوتن.
 بەپىنچەوانەشەوہ كە لە راپەرېندا نەخشە نەپورې، پەلەكارى
 زالپورې، لەگاتى خۇيدا ھەلنەگىرساېى، زۇرىنەي جەماوہرى
 رانەكىشاسى، بەناچارى وازىلېنھىندراېى و بەسەنگەرېندى
 ناوشارەكان گۆرڈراېى و شەرە تەڭگ جېنى تەوژمى راپەرېنى
 جەماوہرى گرتېيتەوہ، ھەمېشە كە راپەرېن واى بەسەرھىندراېى
 دوژمان ئاسانتەر سەرگەوتون، چونكە لەشەرە تەڭگدا، دوژمن
 تەڭگى زۇرتەرە، لەشكرى مەشكېپىڭراوہ، چەكى قورس و
 تەقەمەنى زۇرى ھەيە، تۇپ و ھاوہ و نارنجۇكى زۇرە، تواناى
 لۇجستېكى و لەشكركىشى بالاىە، بۇيە لەشەرە تەڭگدا رۇنەكان
 سەرگەوتون و شۇرېڭىرەكان ژىرگەوتون.

لە شەرە تەڭگى بەرگرىدا دوژمن دەتوانى جۇزەھا تۆمەتى وەكو: ياخى بوون،
 فېتى بېگانە، لەياسا دەرچوون و لەوہاپەتە درۇيانە لەسەر جەنگاوەران لەناو
 جەماوہردا بلاۋىڭكاتەوہ. ھەتا رادەيەكىش ئەم جەنگە ساىكۆلۇزۇيە لەمىۋوودا.
 لەقازانچى سەرمايەداران بووہ، بەتاپەتەتى ئەگەر رەوتى پەنەرەتى خەبات بە رەوتى
 لاوہكى گۆرڈراېى. ئەمە جگە لەوہى شەرە تەڭگ: تەقوتۇقەكەي، كوشت و
 كوشتارەكەي، وا لەزۇرىنەي جەماوہر دەكات لەمالى خۇياندا نەيەنەدەرەوہ و
 نەركى بەرگرى تەنبا دەكەوتنە سەر تەڭگچېبەكان. تەڭگچېش لەبەر كەمى
 تەڭگ و كەمى تەقەمەنى، تواناى بەرەنگارى ناو شارەكانى كەم بووہ. بەمەشدا

جۆزۈ داھېرىنىكى غەسكەرى لەتىۋان شۆرشگىنە چەكدارەكان و جەماۋەردا دروست دەپى. ئا ئەمەيش تەپكەپەك بو، شۆرشگىنە سەرچەلەكان كەوتۈنەتە ئاۋى.

لە كۆمۈنەى پارىسدا كە پاپەپىن و پەلاماردانى چەكدارانە تىنكەلاۋ بوون و لە قۇناخى يەكەمىيدا بە ھىزىشى گەۋرە دەست پىنگرا. لە ھەمۇ لايەكەۋە كۆمۈنەيەكان ھەلىيان كوتايە سەر دەزگاكانى رۇنم. شۆرش و پاپەپىن سەرگەۋت و ھەكەمەتى كرىكاران لە پارىسدا دامەزرا بەلام دۋاى سەرگەۋتن جەگەلە ھەلە سىياسەكانى شۆرشەكە كە پەلتىكەكان جىۋاۋزى نەركەكانى شۆرشى دىموكراسى و شۆرشى سۆسپالىستىيان نەدەكرد، جەگە لەم ھەلە گەۋرەيە لە ھوۋى غەسكەرىۋە كە شۆرش پەلامارى خۇى راگرت و ھەلىيان نەكوتايە سەر (فەرساى) كە رۇنمە شكاۋەكە كەردەۋىيە مۇلگاي خۇسازدانەۋە، دەستىشيان بەسەر بانكدا نەگرت و ستراتيۋى بەرھەلىستىيان لەبىرى درىۋەپىندانى ھىزىش و پەلامار، گرتەبەر، ئەم ستراتيۋىۋە غەسكەرىۋە ھەلەى بەرگى لەخۇ نەكردنە (لەبىرى ھىزىش بەردەۋام) نەھۋى غەسكەرىۋە كۆمۈنەى خەلتانى خۇن كەرد، دەرگەۋت تەنانەت لەكانى شكاندن و ھەلەلتانى رۇنمەكانىشدا، راگرتن و درىۋەپىندانى ھىزىش، خۇسازكردن بۇ بەرھەلىستى بەھىزىش، ھەلەپەكى كوشندەپە*، ئەۋە بو كۆمۈنە لەھىزىش چەۋاشەى شۆرشى چەۋاشەدا، ژىرخا. كە ژىرىشيان خست، لە كەردەۋەكانىيان را ديارە مەبەستىيان بوۋە جارنىكى دىكە بەۋ زوۋانە، يان دەرەنگىر، كۆمۈنەى دىكە دوۋىات نەبىتەۋە بە ھەلەش نەچوون. راستە نەيانتۋانى خەپاتى كرىكاران و پاپەپىن رېشەكىش بەكن، بەلام تۋانىيان ھەتا ئىستاش سەرگەۋتنى سۆسپالىزم دوۋرىخەنەۋە باشتۋاندرى پىشېنى زەمانى سەرھەلەدەۋەى پاپەپىن لە فەرنسادا بىكرى! ئەمەيان پىۋەندى بە كۆمەلى ئالوگۇزى جىھان ھەژنەۋە ھەپە كە دىارىكردنى كاتەكەى دوۋرە لە قەلەمى ئىمەۋمانان. بەلام پەند وەرگرتن لەۋ ھەلە مېۋوۋىانەى بوۋنەتە ھۋى مانەۋەى سەرمايەدارى و ئىمپىرىيالىزم نەركىنىكى شۆرشگىنەپە.

۶ ھەمان ھەلەكانى كۆمەنە، لە كوردستاندا، لە زەمانو زەمىنەى دىكەداۋ بە پىنەراپەتەكى دىكە دوۋىات كرانەۋەر فاشىيەكانى عىراقىش رەكو بۇزۇۋاكانى فەرنسا تۋانىيان شۆرشى چەۋاشە لە بەغدادە سەرخەن.

نه گهر واشنه كړی و نه م هه لومړه مېژوږ پیدې له ولاتانی دواخراودا هه لكه وتوون به باسټرین شیوه ی شورشگېرانه نه قوزږنټه وه، سدرمایه داری وایان پهره سندنووه هډروه كو چوڼ رڼنه سدرمایه داریه گه وړه كان پاش ده وله مهنده تر هوڼی خویان و قالیان له نه زمرونه كاندا، هه تا ټیستاش خویان گرتووه. ناوه هاش رڼنه وړده سته گانی ټیستاش، به تایبه تی ده وله مهنده خاوه ن نه وتو كهره سدی خاوی فره یان ده توان به پشټیوانی ټیپریالیزم خویان بگړنو مده ترسی راپه پښی خه لك دوور یخه نه وه.

رووداوه گانی میژوو فیلمی سینه مایی نین هه تا هدرکاتی، کام حیزب بیهوی له شاشدی هه لوڼستی جده ماوه ردا بیخاته غمایش. بپروای را به هه له چوونو به هه له بردنیکي كوشنده یه؛ نه وه ی كڅن له ده ستراره، ټیستا پارسه ننگ نادرنټه وه. نه وه ی ټیستایش له ده سټېډرې هدرکاتی بوسترې قهره وو ناکړنټه وه.

وا میژوو له هه لومړه رچنکی گزږد راودا له سآیدې پڼوه ندی ناوړو وړی كڅمه لایه تی، سیاسی و عهسكه ری نوڼدا دوا ی پڼی چندنډین قوناخو دوا ی پشت سدرخستنی جزو هه نه زموونی گه وړه و گچكه، هډرو هه دوا ی تاقیكړنه وه ی سدركه وتوانه ی راپه پڼ له هندنډیك شوڼو و شوږشی درڅخایه ن له هندنډیك شوڼی دپكه و وړكه وتنی جار جاره ی هډدوو تاقیكړنه وه گانیش له زوړ شوڼی جیهاندا وا خه ريكه، له كاتینكدا شوږشی درڅخایه نی چدكدارانه وه كو تاكه سټراتیژی رزگاری بایه خی یاسایی نه گزږی له ده ستراره، خو شېبه ختانه، رڼبازی راپه پڼی به رده وام ده بڼته دوور غمای سدركه وتنی كړنكاران و گه لان. نه مهش گه شانه وه ی وېله مزی كڅنی خه باتی شاره گانه به شه مالی شوږشی نوی سدرده م. به گیانی نوی و گورې نه وه ی نوی.

۷/۳- ناوه پړكی راپه پڼ

وه كو گوترا، راپه پڼ و راپه راندنی خه لكی شاره كان، راپه ردویده كی دیرینه ی هیه، شانازی میژووی گه وړه ی تومار كړدووه. به دهرس وه رگرتنیش له نه زمونه كڅنو و نړنكانی راپه پڼ له مده مه دا، راپه پڼ سیما و ناوه پړكی هارچه رخانه ی

ژباړه تده. هډلې ته هښتا راپه پړنی تازه پېړه وکړاو بده چاکی تېنوریزه نه کړاوه
زه خمد ته پنچینه کانی و چوارچینه کانی، چونی ته دده ستپنګردنی دده ستنیشان بکړی،
به لآم هیندهی دهرکه وتووه و هیندهش ده تواندری پنبشېنی بکړی یان لیکېدرته تده،
باس ده که ین:

راپه پړنی شاره کان به چه مکه گه وړه و گشتیه کدی هډلقولوی پڼوه ندیه کانی
سهرمایه داری و شوړشه کانی سهرمایه دارییه دژی سیسته می دهره به گایه تی. هدر
که هیزو پڼوه ندی سهرمایه داری سنووری مانیفاکتیره کدیان پری و پنچینه کانی
سیسته می سهرمایه داریان دارشت نیدی له وساو ه شار چ وکو به رده مهینان چ
وه کو ناوه ندی کونترولی سیاسی ولاتانی سهرمایه داری چ وه کو زالی شار
نشینه کان به سهر گونده کاندا، هو به پنبشه نگی ته واری پرود اوه کان و هډلې ندی
ته قینه و دیارده چاره نووس سازه کان.

کزیو ونه و دی خه لک له شارو یه کدی ناسینیان، ناشنایه تی و تیکه لاوریان،
هاموشو متحانه به یه ک کردنیان، ژیان و ژناری پنبکه و یان، بلا و برونه و دی
دهنگ و باسی ناسانی ناویان، هه مو ته وانه وایکړدوه شار پنبچه وانه ی کون
له سهرده می سهرمایه داریدا زال بهی به سهر ژياندا، ژيانی تاپووری و ژيانی
کومه لایه تی و ژيانی سیاسی و عه سکه ریش.

راپه پړنیش... وه کو به رزترین رنبازی خه بات ده سته کوتی گه وړه ی ته و
سهرده مه و له پړه و ی پهره سندنی سهرده می سهرمایه داریشدا پنچینه و چوارچینه
چینایه تی و سیاسییه کانی راپه پړن خه ملیه.

هه رکه شاران دروستبون و هووشنه پنبشه نگی گونده کان و کومه ل چیدیکه یاخی
هوونی لاوازو پهرته وازه ی جووتیاران و گونده کان، رولنکی ته و تزیان له چاو کون
نه ما. هه مو کارنک له گونددا بهی شار، کاره: تاپووری و کومه لایه تی و
سیاسیه کان، کارایی چاره نووس سازیان له ده ستدا و بهی شار چیدیکه نه ده کرا
گوند و گوندنشینان جله ویان بگرنه ده ست بزیه له شوړشه بوزروازیه گه وړه کانی
توزوپا و نه مریکادا که شاران که و تنه ده ست چینی بوزروازی کونه شوړشگینرو
شاره کانیان کرده سدنګری به رده لستی و هډلته کاندنی سیسته می دهره به گایه تی،
ده ربه گه کان به و هه مو ته زمونه کونه و رق و قینه ی هه شیان هو نه یان توانی ری
له روه تی میژوو بگورن.

له سده ی شازده شوړشی هژلندا، سده ی حه فده دوو شوړشی ټینگلستان،

سده‌ی هه‌ژده شۆڤشی ئەمریکا، شایه‌تی گرنگی شارو ڤاڤه‌ڤینی شارنشینان دژی دهره‌به‌گایه‌تی و سهرکه‌وتنه کهم‌وینه‌کانیشیان، جیهانی سەرپا گۆڤی شۆڤشی گه‌وره‌ی فهره‌نسا دوا‌ی ئەو شۆڤشانه‌ش که‌وت، به‌لام زیاتر له‌وان جیهانی هه‌ژاند. پتریش له‌وان کاریکرده سهر ڤووداوه سیاسی و کۆمه‌لایه‌تیه‌کانی ئاسیا، ڤه‌نگه‌ سی‌ هۆی میژوویی ئەو ڤاستیه‌یان به‌رجه‌شته کردبێ:

۱- کاتی هۆله‌ندا و ئینگلستان پاش دۆزینه‌وه‌ی جوگرافی تازه ڤوژانه‌وه و ئابوری و بازرگانیان به‌هیزتر بوو، هینشتا ئاسیا له‌خه‌وی قولی سده‌کانی ناوه‌راستدا ڤرخه‌ی ده‌هات. ڤووداویکی کۆمه‌لایه‌تی که شایه‌نی باس و گۆڤان بێ، ڤوینه‌دا‌بوو.

۲- شۆڤشی فهره‌نسا هاوکاتی نۆڤه‌ری ڤه‌یدا‌بوونی سهرمایه‌و سهرمایه‌داری، پینشکه‌وتنی بازرگانی، ڤووداوی کۆمه‌لایه‌تی و سیاسی له ئاسیادا ته‌قیه‌وه.

۳- شۆڤشی فهره‌نسا پینچه‌وانه‌ی شۆڤشه‌کانی دیکه‌ی ڤوژوازی، لیڤراوانه‌ نه‌رکه ئابوری و سیاسی و کۆمه‌لایه‌تیه‌کانی برده‌سهر و سازشی له‌ته‌ک دهره‌به‌گه‌و ئۆرستۆکراته کۆنه‌ڤه‌رسته‌کان دا نه‌کرد.

دووی هۆی میژوویی گرنگیش خودی شۆڤشه‌که‌یان وا لیکرد پاش شۆڤشه ڤوژوایه‌کانی پینشو‌تریش بیه‌ته گرنگرین شۆڤشی ڤوژوا‌یی جیهان:

۱- سهرسه‌ختی ئەشرافه‌کان و سوورپوونیان له‌سهر ڤاراستنی پایه‌ی دهره‌به‌گایه‌تی و دژی هه‌موو جۆره ده‌ستکه‌وتپێدان بوون.

۲- نا‌ڤه‌زایی گه‌وره‌ی خه‌لک و دژی بایه‌خپێدان یاخود جیاوازی چینه‌یه‌تی بوون <۳۲>.

ڤه‌یدا‌بوونی سهرمایه‌داری و ڤه‌ره‌سه‌ندنی شارو سهرکه‌وتنی شۆڤشی ڤوژوازی شارو ڤاڤه‌ڤینی کرده هاو‌ڤنی ڤه‌کدی، ئەمه‌ش له‌سهرپای جیهاندا ڤه‌نگ و ده‌نگیدا‌یه‌وه. ته‌نانه‌ت له ولاته‌ دواکه‌وتووه‌کانیشدا، خه‌بات له‌پیناوی سهریه‌خۆیی سیاسی ولاتانی ڤۆژه‌لات باشتترین به‌لگه‌ی ئەو ڤاستیه‌ زه‌قه‌ن، ئەگه‌رچی له ڤۆژه‌لاتدا سهره‌ل‌دانی ئابوری و پینشکه‌وتنی کۆمه‌لایه‌تی به‌ هوکمی پینشتر پینشکه‌وتنی سهرمایه‌داری له ڤۆژئاوا و ناردنی سهرمایه‌و سهرمایه‌داری بۆ ڤۆژه‌لات زۆر دواکه‌وت.

<۳۲> البرسیرل. انقلاب فرانسه (۱) مترجم عبدالرحمان صدره. چاپ سوم، تاریخ نشر ۱۳۶۶

بینگومان نهو په وته گزړانی به سهردا هات، به تاییده یی له ولاته
دواخواه کاند. شؤرشی دريؤخايه ن له هه لومهرجی خؤیدا
گرنګترین په وتی گزړدراوی خه با ته له شاره کانه وه بؤ شاخه کان،
وېراش شؤرشی دريؤخايه نیش به یی شار له هه مورو حاله تینګدا
هیچی به هیچ نه کړد.

نه ګر له سهره تاي په پیداپوونی سهرمایه داری و بایه خ په پیداکردنی شاره کاند،
پا په پین و شؤر له شاره کاند پروودای چاره نووس سازی سیاسی پوین... پاشان
له قۇناخی پهره سندننی کؤمه لایه تی ولاتانی ناسیادا هاوشانی پا په پین، شؤرشی
دريؤخايه نیش پؤلنکی گرنګی له چهندين ولاتی داگیرکراودا گنېراې، نهوا نیستاکه
له سهرجه م پرووداوه کانی؛ نابوری و کؤمه لایه تی، سیاسی و عهسکه ری، گزړانی
قولیان به سهردا هاتووجو سهرؤمیزی نیستای خه لکیش له سهراپای جیهاندا له
زیادپووندايه.

کؤچ له ګونده وه بؤشار سیمایه کی دیاری کؤتایی سده که یه و نه مړ سهرجه م،
شارنشین له زؤریدی ولاته پینشکه وتوو نیمچه پینشکه وتوو کاند له دی نشینه کان
زؤرتن. ته نانه ت له ولاتانی وه کو عیراقیش وای لیهاتووه. واش چاوه پروان ده کړی
بؤ سالی ۲۰۰۰ دانیشتونانی به غدا بګاته ۱۱ ملیون کس. نه م بایه خ
په پیداکردنی شار له م هه لومهرجی پهره سندننی کؤمه لایتیدا له بارودوخنکی
گزړدراوی جیهاندا، باشر له کؤن دیسان شار ده کاته وه مه لېندى چاره نووس سازی
سیاسی، نه ګرچی ماوه یه کیش له هه ندی ولاتانی ناسیادا نه مه گزړدراې. شاران
نیستا؛ ناپوره و پرن ګه ووهو کارېګرن، کارګه و کرنکاران بیان زؤن، مه لېندى
پؤشنبیری و ده نګ و باسن، پینو ندیان به جیهانه وه به رده وامه، به پره ی پشتی
ده وله تانن، ده نګ و باسیان زوو ده ګاته ولاتان له ناو شاره کانیشدا. پایته ختو شاره
پیشه سازیه کان بایه خی زؤرتریان هه یه، سېسته می سیاسی ولاتیان له سهر
پیناکراوه. به چوکترین پروودای کارایی خوی هه یه. نه وانه لایه نی ګه شى
شاره کانن که خه لکانی شؤرشګینر ده توانن بؤ: کاری پنکخراوه یی، پړوپاګه نده،
چالاکی شؤرشګینرانه، بلاوکړدنه وه یه بیان و نه ده بیات، نووسنی سهردیوارو
هه لواسینی پؤستهر، خؤشاردنه وه و شاردنه وه ی چاپخانه سودی زؤریان بؤ
پهره پیدانی پنبازی شؤرشګینرانه لینه وېګرن. ده ستیان بګاته دلی کارګه کان و

گه‌ره که زه‌حمه‌ت‌کیش‌نشینه‌کان، له‌ده‌وری پینش‌ره‌وی چینایه‌ت‌یان کۆمه‌که‌نه‌وه. جگه‌له‌وانه، له‌م هه‌لومه‌رجه‌دا شاران لایه‌نی خراپ‌ش‌یان هه‌ن و پینوسته له‌به‌رچاو بگ‌یرن، وه‌کو: به‌ل‌وسونه‌وه‌ی مه‌یخ‌زوی و ش‌وینی هه‌وه‌س‌بازی، ئۆتۆم‌بیل و سه‌یران و سینه‌ما و فید‌یو یانه‌ی جۆراوجۆری وه‌رزش و وازی دیکه، نه‌و دیاردانه‌ش جگه‌له‌لایه‌نی چاکه به‌مه‌به‌ستی خراپ‌ه‌ش به‌کار‌دین. ده‌سکه‌وتنی هه‌موو پینوستیه‌کی خه‌ل‌ک و زیاد‌کردنی کرنی زه‌حمه‌ت‌کیش‌ان. هه‌موو نه‌وانه‌ی له‌م سه‌رده‌مه‌دا کراونه‌ته به‌شینکی ژبانی خه‌ل‌که‌که‌و ته‌نانه‌ت خه‌ل‌کی که‌م توان‌اش نیستا بای‌ی هه‌ندیک له‌هه‌زو پینوستیه‌کانی دا‌هینه به‌تایبه‌تی له‌ولاته ده‌وله‌مه‌نده‌کاندا نه‌وانه‌ش تین‌کرا که‌م و زۆر کاریان کردۆته سه‌ر هه‌ستی خه‌ل‌ک و سارد‌کردنه‌وه‌ی هه‌ل‌و‌ئستی شۆرش‌گیرانه‌یان، جگه له‌وانه: رۆنه‌کان هه‌ریه‌که له‌جیهانی‌بینی خۆیه‌وه به‌پینی نه‌و توانا و ده‌سه‌لات و ناسته‌ی هه‌یه‌تی، هه‌وله‌دا به‌نۆترین نه‌خشه، به‌تازه‌ترین دا‌ووده‌زگای تۆری شۆقاری، ته‌له‌فۆن و بێته‌ل، ئه‌من، ئیستېخ‌بارات، موخا‌به‌رات و سوپا و پۆلیسو جاش. کۆنترولی پایته‌خت و شاره‌ گرنگه‌ پېشه‌سازیه‌کان و نه‌وانی دیکه‌یش بکات، بۆ نه‌مه‌ش جگه له‌به‌کاره‌ینانی زه‌بر و زه‌نگ، پرۆپاگه‌نده‌ی سایکۆلۆژی پوو‌خینه‌رو سارد‌که‌ره‌وه‌ی قه‌ینی جه‌ما‌وره‌یش به‌شینکی ته‌وا‌و‌که‌ری نه‌خشه‌کانی رۆنه‌مه. هه‌موو نه‌وانه‌ش پینکه‌وه چه‌شنی مۆته‌که هه‌تا رادی‌ه‌ک کار ده‌که‌نه سه‌ر وه‌ی خه‌ل‌ک، به‌لام وێرای نه‌وانه‌ش رۆنه‌مه فاشیست و دیکتاتۆره‌کان ناتوانن له‌و توانا زیاتره‌ش‌یان له‌به‌رده‌ستدایه‌ی هه‌تا سه‌ر له‌پاشه‌پۆریان د‌نیا ب‌ن و خه‌ل‌کیش هه‌تا هه‌تایه له‌به‌ر نه‌و هه‌زیه‌نه ده‌سته‌به‌رداری دیموکراسی و ئازادی، سه‌رفرازی و سه‌ربه‌ستی راسته‌قینه‌یان نا‌بن.

ترس و ترساندن که له‌پاده‌ی خۆی تراز، ده‌ره‌و‌نشه‌وه. خوشی و پاپواردنیش که له‌سه‌ر حسابی که‌رامه‌تی خه‌ل‌ک ب‌ی ژن‌یه‌ی ده‌ندری، دا‌ووده‌زگا سه‌رکو‌ت‌که‌ره‌کانیش ما‌وه‌یه‌ک ده‌توانن کۆنترولی ره‌قی خه‌ل‌ک خامۆش بکهن، که کار له‌کار تراز هه‌یز نییج به‌رگه‌ی لاقازی ره‌قی پیرۆزی بگ‌ری. هه‌یج دیارده‌یه‌ک، ده‌رکه‌وته‌یه‌کی ژبان به‌چاک و خراپ‌یه‌وه، نه‌گۆڕ نییه‌. خه‌ل‌ک ته‌گه‌ر له‌وه‌په‌ی خوشی شه‌خسیدا ب‌ژین،

کاتیندای ههستی ههزهکانی مرۆف لهو خوشیانەی بۆی
هاتونهتیدی، تیز دهخۆن و ههمان ههست دهگۆڕی بۆ ههستی
نوی.

پنیوستیهکانی گهشهکردن و گۆزان، له کۆمهڵی چینهاتیدا وهلامی باشیش دهرهق
به رۆژگار بهدرینهوه، ههتا ئه و رۆژهی خۆنمژینی مرۆف لهلایه ن مرۆقهوه مایی،
وهلامهکان دهبنهوه پرسپارو بهدوای وهلامی تازهدا دهگهڕین، تهنا ته نهگه
خۆنمژینی مرۆقیش نهما. ههمان پرۆسه بۆ گهشهکردنی سروشت و ژیا نی بهرتر
دریژه دهکێشی، ئه مه یاسای بهایهتی و لۆژیکی میژووه بهچهشه و خوشی راپواردن و
خۆیواردن، ترس و ترساندن، سه رکوت و تۆقاندن، گوشت و گوشتاری شۆرشی
چه واشه، هه رگیز ئه و یاسا بهایهتی و لۆژیکه تیکنادهی و یاسایهکی ناپاست و
لۆژیکی لاواز جیا ن ناگرتهوه.

له مه و دوا یی چه ندو چون، ناوه ندی خه بات و شۆر شگێڕیتی گه راوه ته وه
شاره کان، شاره کانیش ههروه کو گرنگ تر له جاران بۆ راپه رین، به لام راپه رین به
ناوه رۆکه کۆنه که ی ناتوانی له هه ناوی ئیستای شارو له به رامبه ر نه خشی نو ئی
رۆنه گاندا به هه مان روه تی کۆن و کۆینه، ئاما لجه کانی گرنگاران و زه حه تکی شان
به یئیتیه دی، راپه رینه کۆنه کان بۆ بارودوخی شاره کۆنه کان، پرۆسه یه کی گو لجا و
بوو، بۆ شاره پینشکه و تو وه کان و له به رامبه ر رۆنه پینشخا وه کانی ئیستاشدا ده یی
ناوه رۆکی کۆنی راپه رین له گه ل ئه م سه رده مه گه شه پینبدری، رینکو ره وان
پنیوسته بکری نه راپه رینی به رده وان.

٤/٧- راپه رینی به رده وامی ئییران

راپه رینی به رده وام (که شۆر شه) ده توانین به له دا یکو ی کۆتایی هه فتا کانی
ئه م سه ده یه ی یزانی، ئییرانی ش وه کو سه رزه مینیکی گرنگی رۆژه لات، زایگای
راپه رینی به رده وامه، ده تواند ری ئه م راستیا نه ی لی هه لگۆزی:

١- راسته راپه رینی ئۆروپا به تاییه تی شۆرشی گه وری هه رده نسا و شۆرشی
ئوکتی به ر له شاره کانه وه ته قینه وه وه هه ر له شاره کانی شدا به تاییه تی له پای ته ختا
سه رکه و تن. به لام ئه و شۆر شانه له ما وه یه کی کورت و به قوربا نیه کی که میش
سه رکه و تن. که چی راپه رینی به رده وامی ئییران وانه بوو. خا وه ن تاییه ته نه دی نو ئی

خزى و خدباتى گهلانى ولاته كه يه كه ده تواندرى له م چەند خالەدا چە بکرنه وه :

أ) شەش مانگ پتر دريژه ي کينشا .

ب) راپه پيوان چە کيان بە کارنه هيننا .

ج) زياتر له شەش ههزار شه هيد درا .

د) زۆريه ي ههه زۆري جه ماوه ر به شدريان کرد .

۲- راپه پينه كه وه كو له دايكبووى گهلانى ئيزانه ، خوشبه ختانه دژى رۆنمىكى ههه به هيزو بىنگانه پهرستى رۆژه لات ، له ناو نيشتمانىكى چەند ميلله تى . ٤ . مليون پتردا به رپا كراوه . له يه كه مين چاره وه راپه پينى به رده وام ، قه لايه كى سه ختى كۆنه پهرستى رماندو نه و مه ترسيه ي نه هينشت كه گوايه رۆنه به هيزه كان به راپه پين نا روخين .

۳- راپه پينه كه به شوڤشى چه كدارى دريخوايه ن (وه كو: كوها و نيكاراگوا) پينستر زه مينه ي نه پره سيندراوه . نه گهرچى سانه هاى ساليش پينستر چالاكى په راگه نده ي له لايه ن گروپه چه په كانه وه ده كران به لام ناكړى چالاكيه كان ناو به ندرين شوڤشو راپه پينه كەش له ژيژر فشارى نه و چالاكiane دا نه ته قبه وه .

۴- مه زه دب له ئيزان دا رۆلى رۆحى گه وه ي گيڤاو له دريژه كينشاني راپه پينه كه وه ئيفليج كردنى رۆحيه تى داووده زگا سه ركوته كه ركانى رۆنى شاهنشايى ، نه گهرچى رۆلى نيشتمانى و چينايه تى و سياسى و شارستانى و سايكۆلۆژيش بايى كاريگه رى نه و سايان ، هاوشانى مه زه دب گزنگ بوون . به تايبه تى مانگرتنى كرينكارانى نه وت و باقى كارخانه كان ، ته لارى نابورى رۆنه كه ي دارووخاند . دياره كرينكارانيش به زۆرى مه زه دب بزوينه ريان بوو . نه مه راستيه كه نكولى هه لئاگرى .

۵- به هيج چه دشنيك ئيمپرياليزم نه يده توانى ده ستنى عه سكه رى وه ردا ته راپه پينه كه ، يان ناو ئيزان ، ههروه ها مانۆرى سياسى و كوده تاى عه سكه ريش وه مو سه رده مى (مسلق) دادى نه ده دان .

۶- لىبراپوى پينه رايه تى راپه پينه كه به يى هيج سازشنيك هه تا رووخاندنى رۆنى شا . ههروه ها زيره كى پينه رايه تى راپه پينه كه ش له به رپوه بردى راپه پيوان و هانيان بۆ به رده وامى راپه پين به يى هيج پشويه ك يان ده رفه تدان به دوژمنه كه مانۆرى سياسى بكات . به يى نه وه ي راپه پينه كه ش ناوينه ي خدباتى چه كدارى به كن .

هه تا راده يه ك نه و خالانه ، گزنگرين هزيه كانى سه ركه وتنى راپه پينى گهلانى ئيزان بوون . سه ركه وتنه كه يش ئيمپرياليزمى دووچارى وه حشه ت كردو گه وه ترين

زیانی نابووری و سیاسی لهم سهرده مه‌دا پینگه‌یاند. راپهرینه که هینده پشت‌شکین له‌پرو چاوه‌روان نه‌کراو بوو سه‌بارت به‌ئەمریکا، ئەسلەن نه‌یان‌توانی بپر له‌ نه‌خشه‌یه‌کی باشیش بۆ که‌پنده‌ی خۆیان بکه‌نده. چونکه‌ پینشتر چاوه‌روانی رووداوی وا کاریگه‌ریان نه‌کردبوو. هەر بۆیه‌ سه‌ره‌رای هه‌ولی پیندرینی رۆنی شای به‌کرینگه‌رویان که‌وتنه‌ بۆسه‌ی نه‌پساوه‌ی به‌رده‌وامی راپهرینه‌که‌.

دوای سه‌رکه‌وتنی راپهرینی به‌رده‌وامی خه‌لکی ئێران، وه‌کو هه‌موو شوێشه‌کانی دیکه‌ی پینشوو کرێکاران و مبلله‌تانی جیهان، ده‌وله‌تانی ئیمپریالیستی که‌وتونه‌ته‌ تۆژینه‌وه‌ی سه‌رچاوه‌ی کۆمه‌لایه‌تی و راپهرینه‌که‌و ه‌زی سه‌رکه‌وتنه‌ سیاسیه‌که‌ی، ژه‌نگه‌ سه‌دان راپۆرت و لیکۆلینه‌وه‌، هه‌زاران گوتار و باسیان له‌سه‌ر نووسیبی. به‌ریان بۆ دا‌یی و نه‌خشه‌ی چه‌واشه‌شیان بۆ کیشایی به‌لام ئەم قوناخه‌ش وه‌کو قوناخی شوێشه‌کانی پینشو، سته‌مه‌ ئیمپریالیزم به‌توانی وا زوو پیلان و پلاتی به‌تالکرده‌وه‌ی ناوه‌رۆکی راپهرینی به‌رده‌وام پیاده‌ بکات ئەگه‌رچی وه‌کو شوێشه‌کانی پینشو له‌گه‌رمه‌ی قوناخی راپهرینی به‌رده‌وامیش دا به‌ه‌زی سازشی رێبه‌رانی راسته‌وه‌وه‌ یان په‌له‌ی رێبه‌رانی بانچه‌په‌وه‌، ئیمپریالیزم به‌داخه‌وه‌ ده‌توانی هه‌ندێ سه‌رکه‌وتن به‌ده‌سته‌یه‌نی به‌تایبه‌تی له‌پنی ده‌ستیشانکردنی رۆنی باشت، یان پینشکه‌وتووتر له‌ رۆنه‌ کۆنه‌په‌رسته‌کان که‌ خه‌لکیان دژ راده‌په‌ری هه‌روه‌ها به‌لاف لێدانی دیموکراسی و ئازادی و فشار خسته‌ سه‌ر رۆنه‌ دیکتاتۆره‌کان و یارمه‌تی دانیشیان هه‌تا ئەوانیش فشار له‌سه‌ر خه‌لک که‌م بکه‌نده‌وه‌. هه‌موو ئەوانه‌ له‌لایه‌ن ئیمپریالیزمه‌وه‌ ده‌کرێن و زیاتریش له‌و سیاسه‌تانه‌ په‌ره‌پینده‌ن. هه‌مووشی بۆنه‌وه‌ی به‌ره‌ده‌ستی له‌به‌رده‌م ته‌قینه‌وه‌ی راپهرینی به‌رده‌وام دا‌پنین و له‌مکاته‌دا که‌ دیاره‌ی راپهرینی به‌رده‌وام، دوای به‌سه‌رچوونی شوێشی درۆخایه‌ن و بی‌بايه‌خ بوونی جیشارستی و تیرۆر خه‌ریکه‌ ده‌یه‌شته‌ دیاره‌ی جیهانی، ئیمپریالیزم گه‌رمتر سه‌رقالی جوژه‌ها نه‌خشه‌ی چه‌واشه‌یه‌. لهم پیناوه‌ش‌دا ئاباده‌یه‌ به‌ سیاسه‌ت‌گانه‌یدا بچینه‌وه‌، ده‌ست له‌ نوکه‌رانی هه‌لگیرێ و ده‌ستکه‌وتی کۆمه‌لایه‌تی و سیاسی زووتریش بۆ مبلله‌تانی دواخوا و به‌هینیه‌ته‌دی. بۆ نمونه‌ش: له‌پاش سه‌رکه‌وتنی راپهرینی به‌رده‌وامی ئێران، چه‌ندین راپهرینی دیکه‌ له‌ جیهاندا به‌ویاندا، هه‌مووشیان له‌ناو قه‌له‌مه‌وه‌ی ولاتی سه‌ریه‌ ئەمریکا.

له‌مانگی شوباتی ۱۹۸۶دا له‌ دوو ده‌وله‌تی ژێرده‌سه‌لاتی ئیمپریالیزم، له‌

هایتی و فیلیپین‌ها قبنی جده‌ماور جوزشیخواردو نزیک‌ی پله‌ی ته‌قینه‌وه بوو بوون، له‌و دوور ولاته‌دا، دوو دیکتاتوری بکوژی ناسراو حوکیان به‌زه‌برو زه‌نگ زیاتر له ۲۰ ساله‌پاندبوو. چار له‌به‌رده‌م نیم‌پریالیزم نه‌ما، فشار خستنه‌ سدر نه‌و دوو دیکتاتوره‌ نه‌بی بز دابینکردنی جزونک له‌ دیموکراسی بزورواپانه هه‌تا رقو قبنی خه‌لک پینش کاتی راپه‌رین بنیشینه‌وه، واشده‌رچوو. که هه‌لپژاردنه‌که کراو هه‌ردوو دیکتاتوره‌که دفران ته‌مایان بوو سهره‌رؤی بنوینن و مل‌نده‌ن، به‌لام نه‌مریکا رستی کینشان و ژماره‌ی دوو دیکتاتوری شکاوی له‌میزوودا زیاد کرد، ره‌نگه‌ له‌و دوو ولاته‌دا پینش‌ه‌وینکی خاوه‌ن متمانه‌ هه‌بان نه‌و هه‌له‌ی باش قوستانیه‌ته‌وه و سهرکه‌وتنیک‌ی میژوویی هیناپایه‌ته‌دی. به‌لام نه‌خشه‌ی چه‌واشه‌ی دیموکراسی بزورواپانه‌و نه‌بوونی نه‌و پینش‌ه‌وه نه‌و هه‌لانه‌ی له‌کيس‌دا.

پینش دوو ساله‌هه‌مان رووداو له‌ پاکستانیشدا روویدایه‌وه و به‌هینانه‌ سهرکاری (بینه‌زیر بۆتو) سیناریوی سیاسه‌تینکی هه‌لمژینی قبنی جده‌ماور جی‌به‌جی کرا.

له‌ بزومادا راپه‌رین رژیمی خسته‌ گیروگازی نه‌مان، به‌لام نه‌بوونی به‌رنامه‌و نه‌ته‌قاندنه‌وه‌ی له‌ هه‌لکه‌وتی خویدا، خه‌لکه‌که‌ی دل‌سارد کردو چه‌ره‌وه‌کانیش زوو په‌نایان برده‌ به‌ر هه‌لها‌تن بز شاخو جه‌نگه‌له‌کان و جه‌نگی پارتیزانی*، نه‌مه‌ش بزخوی نه‌خوشیه‌کی ترسناکه‌ له‌سهره‌ ناوه‌رؤکی راپه‌رینی به‌رده‌وام، ره‌نگه‌ له‌هه‌ندی ولاته‌دا وه‌کو (سلفادور) هینشتا جه‌نگی پارتیزانی به‌توانی وه‌کو نیکاراگوا له‌ناو دؤخی تایبه‌تی نه‌مریکای ناوه‌ندیدا پاله‌یه‌ستو به‌خاته‌ سدر نا‌کوکیه‌کانی رژی‌م نا‌کام راپه‌رین له‌ شاره‌کاندا به‌ته‌قینه‌وه، به‌لام له‌کاتی راپه‌رین‌دا یان دوا‌ی شکانی راپه‌رین، جه‌نگی پارتیزانی نابسته‌ مایه‌ی سهرکه‌وتنی راپه‌رین یان راگرتنی گیانی به‌رده‌وامی راپه‌رین.

له‌ په‌ناماشدا به‌تال‌کردنه‌وه‌ی رقی خه‌لک و دوورخستنه‌وه‌ی راپه‌رین به‌نه‌خشه‌ی جزواو‌جور سهرخرا. نه‌مریکا هاوشانی لافی دیموکراسی و هه‌لپژاردن، له‌م بارود‌خه‌دا که له‌ته‌ک شوره‌ویدا به‌ گهرمی سهرقانی هاوژینی ناشتیه‌نه‌بو چه‌ندین به‌لین و په‌یمان‌بان به‌ستوه، له‌شکریشی به‌ردایه‌ ناو په‌ناما و به‌شه‌ری

---

* نه‌مه‌ به‌لگه‌ی نه‌وه‌به‌ که ته‌نها خه‌باتی چه‌کداری به‌ پاسای نه‌گۆری رزگاری ده‌زانن، دؤگی شزهرشی چه‌کداریه‌.

خویناوی نه خشه کانی جی به جی کرد. گوماغان نه بی که نیمپریالیزم نه خشه ی نوئی جی به جی نه کردوی دیکه شبیان هدیو هدیانگرتووه بز راپه پرنی به رده وامی دیکه که چاره نویسی رژنمینی نؤکهری دیکه یان ده خاته بهر مه ترسی، دووریش نیبه له پاش سهرکه و تنی راپه پرنی گهلانی نئیرانه وه ده زگای تایبه تی له ده وله تانی نیمپریالیستی به چه کی تازه وه دانه مه زوایی و هه ر نیستاش سهرکه رمی مه شق پیکردنی هیژی تایبه تی نه وه ده وله تانه نه بن که مه ترسی راپه پرنیان له ناودا ده کری.

پنپازی راپه پرنی به رده وام دیارده ی شوژشگنپانه ی نوئی سهرده مه، دیارده یه کی شوژشگنپانه ش که له سهر زه مینه ی کۆمه لایه تی و زه مانه ی ناکۆکیه نوینکانی سهرده م به وینه دوورغای کرینکاران و میلله تان، تازه وا زوو هه تا به سهرچوونی ده ورائی ته وای هزیه کانی سهره لدانی له ناونا بهردی، نه وه تانی دوو سال زیاتره گه لی قاره مانه فله ستین، به ژماره یه کی که مترو له سهر زه مینیکی ته سکا له رژنمینی به هیزو خاوه ن پشتیوانی بی سنوور راپه پوون و درێژتر له شوژی نئیرایش، خهریکی راپه پرنی به رده وامن.

٧/٥- راپه پرنی به رده وامی فله ستین

له دوا ی داگیرکردنی نیشتمانی فله ستین و ده رکردنی گه لی فله ستین له سهر زه مینی دیرینه ی باوو باپیریان، فله ستینه کان چه ندین جار په نایان به دۆته بهر چه ک و به زووتنه وه ی چه کدارانه یان ته قانده وته وه. کۆن هه رچه ند راسابن، شکیندراون، له سالی ١٩٦٥ به دوا وه شوژی فله ستین، به پهبازیکی نوئی، به پشتیوانی ده وله ته عه ره به به کان، ئاکامی به ره سه تندی گیانی رزگاری له ناو نه ته وه ی عه ره ب دا به ریا کراوه، هه تا دوو سال له مه وه بهر، شوژشه که درێژه ی چه کداری کینشاهه. له ناو گه رمه ی سالانی شوژشه که دا دوو چه ندگی گه وه (١٩١٧-١٩٧٢) له نینوان ده وله تانی عه ره ب و نیسرا ئیلدا هه لگیره ساوه. قوربانیه کی که م وینه دراوه که چی شوژی. درێژخایه نی فله ستینه کان هه تا هه نو که ش دوا ی ٢٥ سال خه باتی چه کدارانه نه یوانی نه ک خاکی داگیرکراوی فله ستین رزگار به کات، به گره به ستیک خاکی شبیان له فله ستین دا به ده سه ته نه، زیاتریش له وه له ناو خاکی لوینانی شدا له دوو نۆزدو گیان په ستاوون و چالاکی پینشه رگانه یان نوزه ی دی، نه وه ی ده شکری خۆکۆژیه!

جدنگی پارتیزانی و شورش در نژاد خایه‌نی فله‌ستین له‌روی عه‌سکه‌ریه‌وه،
 گه‌یشتوته بنه‌ست. نم شورش به‌توانای خوی، به‌نه‌خشه‌ی رینه‌رایه‌تیه‌که‌ی و به
 چالاکی عه‌سکه‌ری، ناتوانی ستراتیژی شورش‌که به‌دیبه‌ینی. شورش‌که زی‌تر
 به‌ستراوه به‌ناک‌و‌یکه‌کانی نا‌چه‌که و پستی به‌توانا دی‌ل‌م‌اسی و سیاسی و دارایی
 ده‌وله‌ته عه‌ره‌یه‌کان به‌سترو، له‌روی عه‌سکه‌ریه‌وه ب‌وته پاشکزی پرو‌داوه‌کان و
 سه‌ره‌خوی به‌ری‌ی عه‌سکه‌ری له‌ده‌ستراوه. له‌ناو خاکی فله‌ستین‌دا ناتوانی خوی
 راپگری، له‌ل‌و‌ن‌ان‌دا گه‌وره‌ترین پلانی شورش چه‌واشه‌ی له‌سه‌ره و سنووری
 ته‌سکیان ب‌ز دان‌وه. له‌ناو ده‌وله‌ته عه‌ره‌یه‌ هاوسنوره‌کانی خاکی فله‌ستین‌ش
 رینگه‌ی ناد‌ن چالاکی بنوینی. ه‌ر شورش‌یکش ب‌گاته بنه‌ستی واو به‌ینه
 پاشکزی پرو‌داوه‌کان، سته‌مه بتوانی نام‌نجی مبلله‌ته‌که‌ی به‌ینه‌ته‌دی. نه‌و
 گه‌یشتنه بنه‌سته‌ی شورش در نژاد خایه‌نی فله‌ستین، رینه‌رایه‌تی فله‌ستین‌یه‌کان
 ل‌بی بی‌تاگا نه‌بون و نه‌وان له‌خه‌ل‌کی دیکه باش‌تر توانای خویان، ده‌سه‌ل‌نی
 خویان، ه‌یزی خویان و راده‌ی چالاکی و کاراییان له‌به‌رام‌به‌ر ئیس‌رائیل‌دا ده‌زان‌ن.
 ه‌ر ب‌یه ده‌مینکه هاوشانی ب‌ونی شورش‌که، به‌ته‌وا‌ی توانایان خه‌ریکی ه‌اندانی
 چه‌ما‌وه‌ری فله‌ستین‌ن که: مان‌ب‌گرن، خ‌پ‌شان‌دان ب‌کن و ج‌زه‌ها نا‌ه‌زایی
 ده‌ر‌ب‌رن، ساله‌ها نه‌و ش‌وه خه‌پاته‌ش له‌ناو فله‌ستینی داگیر‌گرا‌وا له: ق‌ودس،
 ن‌ابلس، غ‌زه، خ‌لیل، ه‌د‌ی‌فا و ی‌فا و ت‌ور‌د‌و‌گا ته‌ل‌به‌ند ک‌راوه‌گ‌انی‌ان‌دا ده‌کران. زبانی
 کار‌ب‌گ‌ریان ده‌گه‌ی‌ان‌ده ئیس‌رائیل و خ‌وش‌یان شه‌ه‌ید و ر‌ین‌دار‌یان ده‌دا، به‌سه‌دان
 ده‌گیران و نه‌ش‌که‌ن‌ج‌ه‌ش ده‌دران به‌لام بی‌رو‌یا‌وه‌ری ن‌یشت‌مان‌پ‌ه‌روه‌ری و گیانی به‌ری
 خ‌و‌را‌گری شورش‌گیر‌ینی له‌به‌رام‌به‌ر در‌ن‌د‌ایه‌تی و نه‌ژاد‌پ‌ه‌ر‌ستی ئیس‌رائیل‌یه‌کان‌دا،
 ه‌ین‌ده به‌رزو به‌رز‌تر راده‌گیرا، خه‌ل‌که‌که ه‌تا ده‌هات و‌ره‌یان باش‌تر ده‌بو،
 خ‌و‌را‌گرت‌نی شورش فله‌ستین‌ش له‌به‌رام‌به‌ر نه‌و ه‌مو و نه‌خ‌شان‌ه‌ی شورش
 چه‌واشه‌ی ج‌زو و ج‌زی ده‌وله‌ته عه‌ره‌ی و ل‌ایه‌ته. ک‌ونه‌پ‌ه‌ر‌سته‌کان‌یی دیکه‌دا ق‌ینی
 فله‌ستین‌یه‌کانی نه‌ست‌ور‌تر به‌رام‌به‌ر ئیس‌رائیل ر‌ا‌گرت‌وه، ته‌وا‌ی نه‌وانه ل‌ای
 خه‌ل‌ک و ر‌ینه‌رانی شورش‌که مه‌سه‌له‌ی ر‌اپ‌ه‌ر‌ینی به‌رده‌وام‌یان خه‌مل‌اند. ب‌زبان
 ده‌ر‌که‌وت مه‌حاله شورش فله‌ستین سه‌ری‌گری و خه‌ل‌که‌که‌ی ر‌ز‌گار ب‌ک‌ری بی
 ر‌اپ‌ه‌ر‌ینی به‌رده‌وام. وا له‌ناو خاکی فله‌ستین‌دا زی‌تر له‌دو و ساله ر‌اپ‌ه‌ر‌بون،
 ئیس‌رائیل ه‌ر‌چه‌یک ده‌کات دا‌ی‌ر‌ک‌ین‌یته‌وه پ‌نی نه‌ک‌راوه. ر‌اپ‌ه‌ر‌ینی به‌رده‌وام
 ب‌زو‌تنه‌وه‌ی ر‌ز‌گار‌ی‌خ‌وا‌زان‌ه‌ی فله‌ستین‌یه‌کانی گه‌ی‌اند‌وته ن‌است‌یکی ج‌یه‌انی و

سیاسی و عدسکه‌ری به‌رز، ده‌وله‌تی کاتبان دامه‌زراند، نه‌توه یه‌گه‌رتوره‌کان دانیان پیدانان. سه‌فاره‌تیاں له‌زوریه‌ی ولاته‌ گرنه‌گه‌کاسی چیه‌اند ا کردوته‌وه. رنیه‌ری شوپشه‌که وه‌کو سه‌روکی ده‌وله‌ت مامه‌له‌ی له‌گه‌ل ده‌کری، راپه‌رینی شوپش و گه‌لو خاک و نه‌توه‌ی عه‌ره‌هیشی کهریوه‌توه، وه‌ی شوپش‌گه‌رتانی بوژاندوته‌وه، سیاسه‌تی سازش و ریسوا کردوه. له‌به‌ر توه‌ی راپه‌رینی به‌رده‌وامی فه‌له‌ستین، دژی داگیرک‌ه‌رو له‌پشناوی رزگاری گه‌لو نیشتمان‌بنکی داگیرک‌راوه. پیوسته‌ بنچینه‌کانی بزاین، بیکه‌ینه سه‌رمه‌ش و مه‌شقدانی خومان و خه‌لکه‌که.

به‌شیره‌یه‌کی گشتی راپه‌رینی ئیران و فه‌له‌ستین له‌سه‌ر پرنسیپی راپه‌رینی به‌رده‌وام ته‌قبونه‌توه. ه‌ه‌ردووکیان له‌م ه‌ه‌لومه‌رجه‌ی گه‌شته‌نه‌ بنه‌ستی شوپش درێزخایه‌ن، رنبازی نوێی رزگاری تیکشکاندن رۆنه‌ه دیکتاتوره‌کانیان دارشت. بوون به‌ نه‌لته‌رناتیفی شوپش‌گه‌رتانه‌ی له‌مه‌ودای گرنگ‌ار و مبلله‌تانی چه‌وساره، له‌پیش دا هی ولاته‌نی ژنده‌سته، پاش رزگاری چه‌ندین مبلله‌ت، ره‌نگه‌ ئه‌م شیره‌ راپه‌رینه‌ به‌شگاته ولاته‌ سه‌رمایه‌داره‌ گه‌وره‌کانیش ته‌مه‌ش په‌یوه‌سته به‌وه‌ی ه‌ه‌تا چه‌ند مبلله‌تانی ژنده‌سته ده‌توانن ناویری خویان له‌ژنده‌سه‌لانی ئیمپریالیزم به‌هزی راپه‌رینی به‌رده‌وامه‌وه رزگار بکه‌ن. بنگرمان ته‌مه‌ش پیوه‌ندی به‌چۆنه‌تی چینه‌یه‌تی رنیه‌رانی راپه‌رینه‌کانه‌وه ه‌ه‌یه، به‌لام شوپشی فه‌له‌ستین سه‌ره‌رای باسا گه‌شیه‌که‌ی راپه‌رینی به‌رده‌وام، خاوه‌ن خه‌سه‌له‌تی خۆیه‌تی که ه‌ه‌لقولای خه‌ناوی گه‌لو خاکی داگیرک‌راوی فه‌له‌ستینه. ره‌نگه‌ ئه‌م خه‌سه‌له‌تانه‌ زۆریه‌ی پیناسه‌ی راپه‌رینی به‌رده‌وامی فه‌له‌ستین به‌گه‌رتوه‌وه:

۱- راپه‌رینه‌که پاش ۲۳ سال له‌ شوپشی چه‌کداری به‌رپاک‌راوه، واته‌ له‌ یۆنی شوپشه‌که‌داو له‌ بنه‌ست گه‌شته‌یدا راپه‌رینه‌که ته‌قبونه‌توه.

۲- گه‌لبنکی به‌چروک له‌سه‌ر زه‌مبنیکی به‌چروک‌دا (پنچه‌وانه‌ی ئیران) دژی رۆنمبنیکی خاوه‌ن خه‌لکبنیکی زۆرترو زال، راپه‌رینه‌که‌ی به‌رپا کردوه‌وه ه‌ه‌تا ئیستاش هیچ جۆره به‌رپه‌رچه‌دانه‌یه‌کی عه‌سکه‌ری و ناویری و سیاسیش به‌ پشتیوانی ئه‌مریکاش له‌ناوی نه‌بردوه‌وه.

۳- وێرای مانی شوپشی چه‌کداری فه‌له‌ستین، راپه‌رینه‌که له‌ناو خاکی فه‌له‌ستیندا تیکه‌لای خه‌باتی چه‌کدارانه‌ نه‌کراوه.

۴- سه‌رکردایه‌تی ناوخۆ ده‌ره‌وه‌ی گه‌لی فه‌له‌ستین باشترین هاوکاری یه‌گه‌ی ده‌که‌ن، به‌گه‌ر هی ناوخۆ به‌قه‌سه‌ی ده‌ره‌وه‌ ده‌کات.

۵- راپه‌پینه‌که پشتیوانی‌یه‌کی فراوانی ه‌یه. تهنات له‌ناو ده‌وله‌تم
سهرمایه‌داریه‌کانیشدا. ئه‌مه له‌ناو ئیران‌دا به‌دی نه‌کرا.

۶- له‌رووی ده‌رامه‌ت و داراییه‌وه راپه‌پینه‌که‌و راپه‌په‌یوان په‌کیان نه‌که‌وتوله‌.

۷- سه‌رکرده‌یه‌تی بالایی راپه‌پینه‌که له‌ژیر ده‌ستی دوژمنیدا نییه‌و سه‌ره‌سته له
په‌یارو جموجوێی سیاسی (ئیرایش واپوو)

۸- خه‌باتی نیشتمانی و ده‌ستی میلی هانده‌ری، زۆریه‌ی جه‌ماوه‌ری راپه‌پینه‌که‌ن.

۹- چه‌ک و سه‌نگه‌ریه‌ندی سه‌ره‌کان هه‌تا نیستا به‌کارنه‌هیندراوه به‌لام
زه‌په‌روژه‌نگی توندی به‌رده‌هوانشتن و قوچه‌قانی و سووتاندنی سه‌پاره‌و ده‌په‌رو
دارستان و کێلگه‌ی دوژمن، به‌گه‌ به‌کاره‌ینانی چه‌قوو کوشتنی سه‌ریازو تاک‌و
ته‌رای سه‌هیونی و خه‌فره‌وشانیش په‌په‌وه ده‌کری.

له‌م راستیانه‌ش ده‌توانین ئه‌وه هه‌له‌په‌نجین که‌وا:

(أ) راپه‌په‌ینی به‌رده‌وام له‌ به‌وون و نه‌به‌وونی شوێشی چه‌کداریدا نابێ تینکه‌لاوی
خه‌باتی چه‌کداری به‌کری و به‌گه‌ژداری به‌ سه‌نگه‌ریه‌ندی شه‌ره‌کان و کولان و مالان.
ئه‌گه‌رچی چه‌کیش به‌ پاراستنی په‌یوستیه‌کی راپه‌په‌ین یان به‌ کوشتنی خه‌فره‌وشیک
یان به‌ ته‌رکینکی دیکه‌ی شوێشگیرانه‌ په‌یوست به‌ی، ئه‌وا نابێ به‌کاره‌ینانی
تفه‌نگ ژال به‌ی به‌سه‌ر ماکی راپه‌پینه‌که.*

(ب) په‌نگی رق و قینی په‌روزی جه‌ماوه‌ر به‌گاته‌ راده‌یه‌ک ناماده‌به‌ی، له‌سه‌ر راپه‌په‌ینی
به‌رده‌وام، هه‌تا تا‌کامی سه‌رکه‌وتن به‌رده‌وام به‌یت.

(ج) سه‌رکرده‌یه‌تی راپه‌پینه‌که متمانه‌ په‌یکراو به‌تواناو به‌ناویانگ و له‌ شوینی دووره
ده‌ستی دوژمناندا به‌ن.

(د) شیرازه‌یه‌کی ئایدیۆلۆژی به‌هه‌په‌رو له‌شکان نه‌هاتوو، هانده‌ری به‌رده‌وامی راپه‌په‌ین
به‌ن و راستایی راپه‌په‌یوان به‌ی.

(هه‌) به‌یاری سیاسی و راگه‌یاندنی په‌یه‌رایه‌تی راپه‌په‌ین، به‌رده‌وان به‌گه‌یه‌ندریته‌ دوا
که‌سی راپه‌په‌ین، به‌په‌ینی ئه‌زگه‌. یان به‌یشه‌لو و بلاوکراوه‌ش.

(و) پشتیوانی ئازانس و پای گشتی جیهانی باش به‌ راپه‌پینه‌که‌ دا به‌ین به‌کری.

(س) په‌نگه‌ به‌ تونده‌روایه‌تی به‌هه‌ردوو با‌لی راست و چه‌په‌یه‌وه نه‌دری، راسته‌که‌یان
دلی خه‌لک سارد به‌که‌نه‌وه‌و چه‌به‌کانیش گیانی به‌شینی بلاوه‌یکه‌نه‌وه‌.

---

* مخابه‌ن، له‌ راپه‌په‌ینی په‌یارسالی عه‌راق و کورده‌ستان‌دا، چه‌ک ژالکرا.

ش) جزیره ها تاکتیک، دروشم، مانوری سیاسی و دیپلوماسی بگیرند بهر چه
به دیپلماتی ستراتیژی پایه ریزند که.

ح) تهاوی نوظویرسیون، حیزه کان، رنکخراوه پیشه پیچ کار، کوز،
رؤشنییریه کان، رزنامو و گؤقاره کان، مذهب و تهریقت و که سایه تییه
به ناویانگه کان، لهده وری پایه ریزی بهرده وام به پینی بهرنامه یه کی سیاسی
شورشیگنرانه کزیرنه ووه و پینشرو وایه تی بکرن.

پایه ریزن، باری سایکولوژی تاییه تی هییه، ده پی گه وهری شم باره
سایکولوژی جهماره ری پایه ریزو ریزه وری بهرده وامی پایه ریزه که بپاریزی،
پهره پیندری، که پایه ریزن گوزدرا به شیره تفهنگ بینگومان باره سایکولوژی کی
جهماره ریزش ده گوزدری و چو نایه تی کی دیکه به خوی ده گری.

دوژمنه دیکتاتوریه کان، زوریان مه به سته پایه ریزن و رپه ریزان پاکینشه مه یانی
ش تفهنگ. چونکه له شیره تفهنگدا چهند تفهنگ بؤ پایه ریزان دابین بکری،
خارن جهنگاووه و سده گری تۆکمه ش پی، له شاری هله که و توشدا، له کولانی
تهنگه و سدریانی به ریزشدا شیره کان بکهن، له م سهرده مه دا، زریپوش، فرۆکه،
تۆپ و گازی ژاروی... تاد. دوژمنان به هیژترن و شیره کانیش نا کام ده به نه ووه رهنکه
نه ووشی تیا نه مایی که شورشیگنره کان له ریزه وری دریزه گیشانی شیره تفهنگدا
کاریکه نه سدر وری ده زگا سدر کو تکره کان. چونکه سوپا دیکتاتور و فاشیه کان،
به شی تاییه تی مده شق پیکراوی دژایه تی کردنی مانگرتن و پایه ریزیان هییه.
پهروه ده ی نایدیولوژیان کردوون و گرنی ره وشت و نالوژی ویزدانیان تیندا چاندوون.
مینشک و ده ماغیان شتوون. هه ریزه گوشتنی خه لک لای رزمنه فاشیه کان وه کور
ونسکی خواردنه و وایه.

به نه زمونی شیران و نه له سستین و نه و ده وله تانه ی له ژیر پاله په سستی
جهماره ریزان دیکتاتوریه کانیان له م چهند ساله دا هه لهاروون. دهرده که وی ده زگا
فاشیه سدر کو تکره کان له م هه لومهرجه جیهانییه دا توانای به کاره یانی ته راوی
توانای خویان نه پی. چونکه سوپای شا به دریزایی ۴۰ سال پتر توانی چهندین

* شیری سده گره بندی ناوشاری سته که (کزمه له) له کورستانی به شی شیراندا کروی. باشتیری
به لکه یه.

بزووتنه‌وې چه‌کدارانه له ټيرانو تازه‌ريايجانو کوردستان بگره له زه‌فارو
 بلوچستان پاکستانيشدا سهرکوت بکات، به‌لام نه‌يتوانی پايه‌پړنی به‌رده‌وامی
 گدلانی ټيران داېرکښته‌وه.

له‌ناو شوېرشى فله‌ستينيشدا همدان راستى زه‌ق‌تر له گهرمې
 راپه‌رینه‌که‌شدا دوويات ده‌بښته‌وه، پاش شوېرشه‌کانی پښوويان له‌م شوېرشه‌دا
 فله‌ستينيه‌کان نه‌وپه‌ړی توانای ميلله‌ته‌که‌يانو نيشتمانبه‌روه‌رانى عده‌بيان
 خستوته‌ کوړی ټيکوژشان، نه‌زمونیکى عه‌سکهرى قول‌و توانای عه‌سکهرى
 گه‌وره‌يان ه‌ديه‌ که‌چى به‌رامبه‌ر ټيسرائيل سهرناکه‌وڼ، غوونه‌ى شه‌پړنکى قورس،
 باشتريڼ به‌لگى توانای عه‌سکهرى فله‌ستينيه‌کانو شايه‌تى بڼه‌وده‌يى خه‌باتى
 عه‌سکهرپانه.

سهره‌تای مانگى تدموړى ۱۹۸۱ نه‌به‌رد له‌نيوان فله‌ستينه‌کان به‌پشتيوانى
 ده‌ولدتى ... به‌او... ټيسرائيليه‌کان‌دا به‌توندى ته‌قيه‌وه. پاش ورده‌ پوردمانى چ‌ند
 ورؤوى ه‌د رولا له (۲۰)ى همدان مانگدا فله‌ستينيه‌گان له‌تول‌دى پوردمانى
 به‌رده‌وامى فرؤکه‌کانى دوژمن‌دا چيبيان له‌توانادا پوهه‌ خستپانه‌کار، (۳۳)
 نؤردوگای زؤره‌ملبيان له‌ناو خاکی فله‌ستيندا، (۸۸) جار به‌تؤپو کاتپوشا پديتا
 پديتا کوتا، (۱۳۳۰) رؤکښتى کاتپوشايان داهاړانده سهرپان که‌چى له‌ناکاميشدا
 (۲) که‌سيان کوژرانو (۵۹)بش پريندار پوڼ. ټيسرائيليش تنه‌ها به‌ فرؤکه‌ى
 جه‌نگڼ توانى ېنکه‌ گرنگه‌کانى شوېرشى فله‌ستين له‌پايته‌ختى لويان‌داو پردي
 زنى لبتانى و ناوچه‌کانى زه‌هرانى و قاسميه‌دا پوردمان بکات، ناکام: (۱۰۰)
 پښمه‌رگه‌يان شه‌هيدو (۱۲۰) که‌سپشيان پريندار کرد، (۲۰۰) هاو‌لا‌تپش
 شه‌هيدو (۸۰۰) پشيان نه‌نگاوت. جباوازيبه‌کى گه‌لينک زؤره، شايانى باسه
 نه‌وکاته شوېرشى فله‌ستين (۳۰۰) تپى گه‌وره‌و (۲۰۰) راجيمه‌و رؤکيت‌هاوړؤى
 دوورپان هه‌پوهه، ټينجا ټيسرائيل وايشى پڼکرده‌وه. چونکه به‌هيزتر پوڼ هه‌ميشه
 له‌ جه‌نگى مه‌يدانيدا له‌جه‌نگى به‌کاره‌يننانى چه‌کى قورسو چه‌کى چه‌واشه‌دا
 رؤنمه به‌تواناکان ده‌پيه‌نه‌وه، به‌لام له‌جه‌نگى ميلله‌ت به‌رامبه‌ر رؤنمه‌کان...
 ميلله‌ت پراوه‌ن.

همدان ده‌ولدتى خاوه‌ن هه‌زاران فرؤکه، تانک و تپو چه‌کى هه‌مه‌جوړه‌ى
 کوشنده، خاوه‌ن م‌شق پڼکراوترين سوپای شوېرشى چه‌واشه، خاوه‌ن شانازى
 سهرکه‌وتنى عه‌سکهرى گه‌وره له‌جه‌نگى گه‌وره و له‌به‌رامبه‌ر پښمه‌رگه‌کانى

فەلەستیندا لەبەردەم دەستو پەنجەى ناسکى دەروڤاک، بەلام پم له بقى پىروزی مندا لانی فەلەستین بەردى خاکی داگیرکرايان دا، سوپاکە دوشى عەسکەرى داماو و چۆكى چەوساندنەوى چەماو، سوپاش هەمان سوپای سەرکوتکەر، خاوەن چەکو و تۆپ و تانکی پەرەپندراوتریش، چونکە هەلومەرجى پاپەرین؛ و کاریگەرە نیشتمانى و سیاسى و سایکۆلۆژى و گۆمەلایەتیهکانى گەلێک، جیاوازه و لەسەردەمى نیشتمادا کە بیرو رای ئۆمانیستی (سروژەدۆستى) و دیوکراسى و نازادىخوای ئەگەر بەدروش بێ، تەنانت رۆنە سەرمايه‌دارەکانیش ناتوانن راستەوخۆ دوژمنایەتى بکەن. بۆیه پینشیلکردنى ئەو درۆیانەش! کە ماله لەسەریان، گران لەسەریان دەکەوێ.

٦/٧- بەردەوامى پاپەرینى بەردەوام

پاپەرینهکانى کۆن لەبەرامبەر رۆنە کەم ئەزمونەکانى سەرمايه‌دارى، ئەگەرچى گرنگاران و زەحمەتکێشان پاپەرایەتى پینشەرەوشیان نەبوو، توانیان رۆنەکان لەبەرپەرەتەو بەهەژنن. نزیکیان بەخەتەرە لە رۆخى پوخاندن بەلام ئەو پاپەرینانە، شۆرشى ئوکتۆبەرى لێدەرچى باقیان بەو ئەزمونە کەم و بەو کەم توانایەى سەرمايه‌دارانیش، سەرکوت دەکران. لەم هەلومەرجەشدا ک سەرمايه‌داران ئیجگار پەرەیان سەندوو، ولاتانى ژێردەسەلات و دەستى خۆشيان بەهەژکردوو، نوێترین تامرازو شینوازی دامرکاندى مانگرتن و پاپەرینان لە پروی سیاسى و پراکتیکەو داھێناو... بۆیه پاپەرین بەناوەرۆکە کۆنەکەى کۆن سەرنەگەوتبێ و بەزۆرى سەرکوت کرابێ، هەلپەتە نیشتمانى ئەگەر کتومت بەهەمان پشوو کۆن پاپەرین بکێشەو و بەهەژتریش بێت، دەتواندرى دامرکێندرێ، بەتایبەتى ئیمپېریالیزم و رۆنە نۆکەرەکانیان لە ولاتانى ژێردەستەدا لەم هەلومەرجەدا کە ئۆردوگای سۆسیال بۆرژواکان نابووت بوو و هەلێکى نوێیان دەستکەوتوو و بەناسانى لێناگەپن پینانێکى وەرچەرخینى میژووبى نوێ و روو بپێتە پیناوى زەحمەتکێشان و پووخینەرى چەوسینەران. لەبەر ئەمە کە تەوژمى خەباتى خەلک گەشتە سەر رۆخى پوخاندنى رۆنە سەم کارەکان، ئیدى لەهیچ تاوانێک ناپرینگێندەو بۆ سەرکوتکردنى خەلکەکە. هەرلەبەر ئەمەشە پینوستە نەخشەى پاپەرین لەهەموو پرویەکەو لەناسى پینوستیهکانى سەرکەوتندا بێ.

ئەم بۆچوونەش یاسى پروداونکی پروندەو نایبە، بەلکو باشتر قولبۆنەو

سپروداوینکی تازه: پاپه‌پینی به‌رده‌وام هه‌تا پوژی سهرکه‌وتن کد ده‌لین پاپه‌پینی به‌رده‌وام، مه‌به‌سته‌که سازدانی ته‌واوی پیوستیه کومه‌لایه‌تی و سیاسی و سایه‌کولژی به‌کانی پاپه‌پینه به‌هه‌بی هه‌لکه‌وتووی شوپش‌گینه‌نه، ئینجا ده‌ست‌پیکردنیه‌تی. هه‌تا ته‌ر پیوستیه‌نه‌ش له هه‌موو بارنکه‌وه ناماده نه‌کرن و له‌سه‌ره‌وتنه‌که‌پشی هه‌تا راده‌یه‌کی زور مسوگر نه‌کری، پاپه‌پاندن و پاپه‌پینی خه‌لک له‌به‌رامهر رۆنه درنده‌کانی وه‌کو عیراق کارنکی سه‌رچلینی ترسانه‌که.

له‌م جیهانه‌ گۆراوه‌دا، نابی شوپش نه‌گۆری، نه‌سه‌ماندن گۆران و په‌رسنی شوپشی نه‌گۆری، دۆگمایه. باناوی بنین دۆگمایه‌کی درێوخایه‌ن، ئه‌م دۆگمه درێوخایه‌نه له‌م سه‌رده‌مه‌دا به‌تایه‌تی نه‌ناو به‌زووتنه‌وه‌ی رزگاری گه‌لاندا زیانیکی ترسانکی ده‌یه. چونکه دۆگمه‌که ناوتیه‌ی بیرو پای چه‌پ و هاندانی هه‌لوتستی رزگاری نه‌ته‌وایه‌تی و چینه‌یه‌تی خه‌لک ده‌کری.

دۆگماتیزی درێوخایه‌نیش له‌بۆته‌ی کرده‌وه‌دا دوا‌ی چه‌ندین سال، سهرکه‌وتنی ده‌ده‌ست نه‌هینا، یان گۆرانی گه‌وره نه‌هاته‌دی و به‌ر له‌ نه‌ته‌رتانی‌شی شوپش‌گینه‌ نه‌کرنه‌وه، ته‌وا ته‌ر دۆگمه درێوخایه‌نه پۆله‌تی چه‌پ به‌ره به‌ره داده‌مالی و له‌ قالی دێ و درنده‌یه‌تیدا، زولم و زوردا، دزی و درۆزیدا، پلان و پینلاتیگیریدا، نه‌مانی به‌زه‌یی و گوشتنی دیل و نه‌شکه‌نجی خه‌لک‌دا خزی ده‌دۆزته‌وه، هه‌یه‌که‌پشی له‌به‌ر ته‌ویه که رده‌ بۆرژوا له‌م هه‌لومه‌رجه‌دا دوا‌ گۆمی شوپشی چه‌کداری رینه‌رایه‌تی ده‌کات که هه‌ست بکات هه‌له‌ده‌زی، جزوینک له‌ درنده‌یی ده‌نۆنی ده‌کری به‌چویندرینه‌ ره‌فتاری فاشیانه. هه‌تا دیت ئالا هه‌لگرانی رینه‌ازی دۆگماتیزی درێوخایه‌ن له‌ کومه‌لانی زه‌حمه‌ت‌کش پترو زۆتر دور ده‌که‌ونه‌وه.

ئهم دورکه‌وتنه‌وه‌یش سه‌باره‌ت به‌هه‌ر لایه‌کی چینه‌یه‌تی یان نیشتمانی بی، که له‌ ئاکامی کارو کرده‌وه‌ی خراپ‌دا دیته‌دی و له‌ به‌زووتنه‌وه‌ی چه‌کدارانه ده‌کات پیچه‌وانه‌ی راسته‌ رینی سهرکه‌وتن هه‌لدیری. هه‌رگیزیش نه‌توانی خزی بگۆری و پینه‌وه‌ی نه‌ ستراتیژی شوپش‌گینه‌یه‌ی نوی بکات (پاپه‌پینی به‌رده‌وام). هه‌موو شوپش‌گینه‌نکی چه‌کدار ناتوانی وه‌کو شوپشی چه‌کداری فله‌ستین پاش ۲۳ سال، مبله‌ته‌که‌ی پاپه‌پینی، رهنه‌گه‌ مبله‌ته‌ی فله‌ستین، به‌حوکمی ته‌وه‌ی سه‌رته‌نجامی ئاکامی ئاکامی شوپشی درێوخایه‌ن و جه‌نگی گه‌وره‌ی ولاته‌ عه‌ره‌به‌یه‌کان و سیرانیل، ته‌و هه‌موو زولمه‌ی لیبیان کراوه ته‌و هه‌موو تاوانه‌ی له‌ نوردون و لی‌بان و نوردوگان و ده‌وله‌تانی دیکه‌ی عه‌ره‌به‌یدا له‌ که‌س و کارو ناواره‌کانیان

ده کړی، تالاولی عروبه تیانا! پی چنشتوون، نه مانه تیکړا سهریاری چه وساندنه وې
ناو فله ستین خزی، بوونه ته قینیکې گه وړه ی نیشتمانی و میللی و سیاسي و
سایکولوژی، نو گه له پچوکه له بهرامهر نه و دوژمنه به هیزه دا.

پاڼه پښی به رده و امیش یی پیچ و به نا ده رخصت، نه گهر ریښای هله
بگیردرننه بهر، چه کی قورس و توانای زور میلله تان رزگار ناکات، به لام که
ریښای راست گیرایه بهر، میلله به نه به ردی بهر ده توانی دوژمنی به هیز
به زنی، مده ست نه و به وانه زاندری شوړشی درنځایه ن مده جی به نه رتی
ته قاندنه وې پاڼه پښی به رده وامه، یان فاکتوری پاڼه پښه. غوونه ش زورن که له ناو
ده بیان میلله تدا شوړش نه ک خه لکی رانه په راندوه، به لکو په کیشی خستوه.
پاڼه پښی به رده وام چه مکی بنچینه یی هیده و نابی به هیچ کلونجیک چ پښ و چ
پاش پاڼه پښ به سترننه و به شوړشی چه کداری.

پاڼه پښی به رده وام، له جیهاندا به رده وام ده بی دوی رننه چه وسینه ره کان،
نیمپر سالیزم و نوکهراتیان دیارده وې و به سانایې پشه کیش ناکه ن. تاکه مده ترسی
له بهر نه م دیارده نویه، خیانه تی بوژواکانه. نه مان له میژو ودا هه روه کو چون
چه بنده ن هه لیان له کبیس کرنکاران و گه لان داوه، ناو هاش ده توان هه لکه وتی
پاڼه پښی به رده وام له بار بهر ن، له بهر نه م راستیه، خدبات کردن به ره خساندنې
ستراتیژی پاڼه پښی به رده وام له ناو نه و میلله تانه ی تاسیونالیست و راستره و ه کان
میژو ویدکی د ریژو کاراییبه کی زوریان هیده، دانا پښ له ملامتینی نایدیولوژی
دوی نه و دوو ناقاره ترسناکه.

پاڼه پښی به رده وام...

له م سدرده مې نیمپرالیزم دا له سدرده مې شکستی نه مونه کانی سوسیالیزم و
زالی کونه به رستی و دیکتاتوریه تی بوژو وادا، له قوناخی گه یشتنه بنده ستی شوړشی
درنځایه ن و به نه وید یی جهنگی پارتیزانیدا، تاکه ده سته بهری شوړشگیرانه ی
کرنکاران و زه حه تکیشانه، تاکه ریښای رزگاری گه لانی ژیره سته به. نه گهر نه م
ریښازه نویه، په ره پیښدری و بکړتنه پیناوی به زووتنه وې کرنکاران و گه لان،
بینگومان به وتی ژیان ده گوزی و ووداوه کانی کومه لږ به رده سندنې کومه لایه تی
رده چه رخې به ناستی به رزی شارستانیه تی مرقایه تی راسته قینه. شارستانیه تی
رزگاری و نازادی، دیموکراسی و سوسیالیزم.

به بی راپه پرسی به دره وام

نیمپریالیزم ده توانیت له پرسی رژیمه نزکهره کانیانده، شینوه خدباته کانی دیکه
ئەگەر بکەرتە پێیازی سەرەکی سەرکەوتن، سەرکوت بکات. هەتا میلله تانی
ژێر دهستهش ئاوه ها بدم ژێر دهسته یه قایل بن و خۆیان له پرسی ئابووری و
سیاسیهوه رزگار نه کەن له داها تووی دووریشدا قولبوون و ته قینه وهی قهیرانه کانی
نیمپریالیزم په چاو ناکرێ، هەتا قهیرانه کانی شیان نه ته قینه وه، چاوه پێ نه بین
خدباتی کرێکارانیان ببۆژنه وه و به ره و سۆسیالیزم شوێش هه له پرسی.

رشته‌ی هشتم

۸- گەلەلەي شۇرشي كوردستان

بەدرىزايى مېژووى كۈنۈ نونى نەتەۋەكەمان، شۇرشي چەكدارى لە شاخەكانەۋە شەقلى سەرەكى چۈنبەتتى رزگارى كوردو كوردستان ھوۋە دژى رۇنەكانى عوسمانى و سەفەوبىەكان، پاشايى و كۇمارىيە داگىرگەرەكانى كوردستان.

لەھەموو قۇناخەكانى خەباتى رزگارى نەتەۋايتتى كورددا؛ لەپىنش جەنگى يەكەمى جىهان، لەدۋاى جەنگى يەكەمى جىھانىيەۋە ھەتا جەنگى دوۋەمى جىهان، لەدۋاى جەنگى دوۋەمى جىھانىيەۋە ھەتا شۇرشي ئەپلوول، لە شۇرشي ئەپلووليشەۋە ھەتا پاش ھەرەس و سەرلەنۋى بەرپاكردەنەۋە شۇرشي درىۋاخەنى دۋاى ھەرەسىش، چەندىن جار خەباتى چەكدارى بەرپاكراروون و شكاون. ديسان خەباتى چەكدارى و شكان بەبى ئەۋە قۇناخەكانى خەبات لە ھەموو بەشكى كوردستاندا چەندىن جار خەباتى چەكدارى بەرپاكرابى و شكابى، دەرسى پىۋىستىشيان لىۋەرگىرابى، يان بىر لە گۇرپىنى رىبازى خەباتى چەكدارى كرابىنەۋە، ئەمە لەكاتىنكا سەرئەلجاسى ھەر خەباتىكى چەكدارى زىانى گىبانى و مالى و سياسى و عەسكەرى گەرە گەرەش لە نەتەۋەى كورد دراۋە. ئەگەر جاروبارش رۇشنگەرانى كوردو سياسەقەدارانى كوردستان باسى شىۋەى دىكەى خەباتيان كردبى ھەر گونشيان نەدراۋەتى، بەلكو ھەموو جۈرە ناكۈكبەكى سياسى و ئايدىۋلۇزى لەننۋان رۇشنىيرو رۇشنگرانى كوردو عەقلىەتى خىلخوازىدا بەتوندى بەرپەرچ دراۋەتە. ھەلبەتە ئەم زالبوونەى عەقلىەتى خىلخوازىيە ھۋى مېژووى و ئابوورى و كۈمەلەيتتى ھەيە. مەسەلەيك نىيە پىۋەندى بە عەقلىەتى

کوردوه وه کو نه ته وه به کی خاوهن خه سه له تی خه له کی هه می شه بی بی.

هه تا دوا ی جهنگی به که می جیهان، خه بات و به ره نگاری چه کداری بویه شه قلی سهره کی خه باتی رزگاری بووه چونکه پنهو ندی سهرامه داری سهره نه نجامی شورش بوزو وازی یان که شه کردنی ناسایی کومه لایه تی له کوردستاندا زال نه بووه به لکو پنهو ندی نابووری و کومه لایه تی (ده ره به گایه تی - بازرگانی) له ناو چوارچینه ی عه قلیه تی سیاسی (خه لخوازی - نایینی) دا سهراپا کورده واریس ته نیبوو. نه م پنهو ندیه کومه لایه تی و نابوری و عه قلیه ته سیاسی هه به حوکمی نه وه ی له ناو میرنشینه گانی کوردستاندا ده سه لاتی سهره خویان له سایه ی ده سه لات و یاسای ئیمپراتوره کاندا هه بووه، بویه هه می شه به هه مان عه قلیه تی خه لخوازی حوکمیان کرده وه و له کاتی ته نگانه و په لاماردانی میرنشینه کانیشدا، تا قه رینگای به ره نگاری چه کداری بووه، چونکه شینوه ی دیکه ی خه بات له ناو نه و پنهو ندی و عه قلیه ته دا دروست نابیی، دروستیش بویه هیچ کارنکی له نه سه مبولو تاران نه ده کرد، به ره نگاری چه کداریه که ش جهنگی به ره بی فراوان بووه به رامهر ئیمپراتوره که گانی سه فه وی و عوسمانی، زور کم بگره به لاساری سهردارو ناودارانی هه ندی له مه لیه نه ده کان جهنگی (هه له مه ت و هه لی - کروفر) وه کو شینوه ی جهنگی پارتیزانی گیرا وه ته به ره، هه ره نه و ساش سهره پای نه وه ی که مه ترین زانیاریش له سهر جهنگی پارتیزانی نه بووه، نه م شینوه پارتیزانییه نه نجامی عه سه که ری پتر بووه له جهنگه به ره بیه کان، به زانیانکی که مه تریش: با شترین نه زمونی سهرکه و تووی جهنگی (به ره بی - پارتیزانی) به ره نگاری چه کداریه که ی ناو ره حمان پاشای کو پی مه حمود پاشای بابانه له سالی ۱۷۸۹-۱۸۱۳ درنزه ی کینشاوه، سهره پای نه وه ی جزیره ها پیلانی والی به غدا و هه لنگه پانه وه ی به راو خزه که گانی و دژایه تی عوسمانی و سه فه ویه کانیش دژی نه به ردراونه ته وه. دوا ی نه وه ش، هه ندی ناغا و سهرداری ناو چه گانی موکری، ده رسیم و هه کاری هه مان به وه تی جهنگی (پارتیزانی - به ره بی) یان گرته به ره و سهرکه و تووتر بوون له جهنگی به ره بی به ته نیا، شینخ مه حمودیش کاتیک پدنا ی ده به ره به ره شاخه کان و هیزه که ی له قهره ی جهنگی به ره بی وه کو ده ریه ندی بازبان نه ده دا، کاریگرتر و کم زیانتر و زووتر خوی را ده گرت. به لاهم هیچی نه و نه زمونانه، نه رینبازی چه کداری زالیان گزوپوه و نه تاکتیک زیره کانه ی خه باتی چه کداریشپان هینا وه ته ناو ستراتیژی خه باتی چه کداری هه تا جهنگی دووه می جیهان.

له دواى تينكشانى راپه پرېنه چه كداره كانى پاش جەنگى يەكەمى جيهان له هەموو بەشەكانى كوردستاندا، له سيبه كان به دواوه سەرته نجامى سەپاندن و بلاؤ كړدنه وەى سەرمایه و پيوه ندى سەرمایه دارى له كوردستاندا و به زۆره مللى شەتە كدانى بازاړى كوردستان به بازاړى دەولەتە داگير كره كانه وە، شارو بازاړى نابورى له شاراندا بايه خى پتر پيدا كړد، بزوتنه وەى سياسى و رۆشنبىرى و رۆشه نگرەى (تنوير) كهوتنه ناو خەلك، بەلام له بهر نه وەى پيوه ندى سەرمایه دارى له لايدن بېنگانه وە بەلكو به پىنى به رۆه وە ندى بېنگانه وە داگير كره ريشه وە هيندرانه كوردستان و له كوردستاندا پەرسە ندى كۆمه لايدەتى و سياسى و رۆشنبىرى شينوندىرا، سەرجه م ئەوانه كارى كى كارىگەريان كړدە سەر پەوتى گۆرانكارىه كان و پەوه ندى پروداوه كان. له پېشه وەياندا، پروه دانى شۆرشى بۆرؤوازيه له كوردستاندا دژى دەرە به گايەتى بەمەش جگە له وەى بۆرؤوازي پېشه سازى نيشتمانى وەكو هى ولاتانى پېشكەوتوو يان نيمچه پېشكەوتوو و پېنگەنه هات، جگە له مە دەرە به گايەتېش مايه وەو بەم مانە وەيدەش بەهوى پايدى نابورى و دەسلاننى كۆمه لايدەتى و نفوزى ناينبىانه وە تېكه لاوى راستەوخوى بازاړى شاران بوون، بەلكو نه وەى بۆ دەرە به گى ولاتانى له مەپ كوردستان پەخسا، دەرە به گايەتى هەر ئەمەى دەويست، له لايدەكوە ئيمپرياليزم بەنەخشە كۆبينەكانى پشتبوانى دەكردن له لايدەكى دېكه شەو بۆرؤواي پېشه سازى پېنگەنه هات هەتا شۆرشى بۆرؤوازي دژيان بەرپا بكات، ئەنجامى پشتبوانى ئيمپريالېستى و پەيانە بوونى بۆرؤوازي و بزوتنه وەى شۆرشگيرانەى بۆرؤوازيانەش، جوتيارانى كوردستانىش ئەيانتوانى راپه پىنى چىنايەتى بەرپا بگەن و سەر بخەن، ئەگەر به پەراگەندە بېش ئە هۆرېن و شېخان و دزەبى و موكرىان... تاد. له چلەكان و پەنجاکاندا زولم و زۆر راپه پراندېن، چونكە زەمىنەى سەر كەوتنىيان نەبوو و دوژمنيان زۆر بوو، بۆيه بەناسانى خەلتانى خوڤن گراوون.

له سەر ئەو زەمىنە نابورى و كۆمه لايدەتیه وە، عەقلىەتى خېلخوازي گۆنزايدە و بۆ شارەكان و تېكه لاوى هېزە سياسيه كان و رۆشه نگرەى و رۆشنبىرىه كانىش كرا. بەلكو له تار خەباتى رزگاريدا هەتا رادەيه كى ديار زالىش بوو. ئەمە له كاتېنگدا له ئەوروپادا بەو شېوہە نەبوو. شۆرشى بۆرؤوازي سەر كەوتوو، پېشەى دەرە به گايەتى لە پرووى نابورى و سياسيه وە هەلکشاو، دواى بەزىنى دەرە به گ و

دەرەبەگایەتی، نۆرستۆکراتیەتی بریتانی و سۆیدی و ھۆلانیدی و تەواوی ئەو ولاتانەی شایان وەکو ھینما تیندا ماونەتەو، چاریان لەبەردەمدا نەما تەسلیم بوون نەبێ بە شۆرش بۆرژوازی. بەم تەسلیم بوونە نۆرستۆکراتیەت، بەشێک لە مولکیان بۆ مایەو بەلام دەسلاتی سیاسی و نەخشەی ئابوریان لێسەندرایەو. ھەریزە لە ئەوروپادا ئەگەرچی تووژی نۆرستۆکرات مایەو، بەلام شۆرش بۆرژوازی زالیوو. ئەو چینی نۆرستۆکراتە دپای کۆششی چەواشە لەسەرەتای سەرگەوتنی شۆرش بۆرژوازیدا تەواو لێخراو دەمیکیشە کراونەتە بەشێک لە کلتوری پابردوو

تاھە ئێوەیەک لە کوردستانی بەشی عێراقدا، نیشانەی سەرەتای گواستنەوەی ناوەندی خەبات بێ بۆ شار، پاپەنبەکە ی رۆژی رەشی ئەیلولی سالی ۱۹۳۰. دیارە ئەمە سەرەتایەکی خۆرسکی بوو لەناو چوارچێوەی پێوەندیی ئابوری و کۆمەلایەتیە زالەکە خێلەکیەکەدا نەیتوانی ئاھاری سیاسی نوی بۆ پزوتنەوێ رزگاریخووانێ گەلەکەمان بچەسپینی، ئەگەرچی بایەخیشی ھەبوو. بەلام ئەم بایەخە بایسی ئەو نەبوو کە بە تەواوەتی پزوتنەوێ گەلەکەمان لە کۆنترۆلی سیاسەتی خێلخوای دەرباز بکری، یان چیدیەکە پەنا نەبەردریتەو بەر خەباتی چەکداری بە پێوەرایەتی عەقڵیەتی خێلخوای.

ژانی ھەرە گەورە مانەوێ دەرەبەگایەتی و پوونەدانی شۆرش بۆرژوازی لەویدا نییە چینیەکە لەناو نەبرا، بەلکو لەویدا یە کە تینکدانی پەرەسەندنی کۆمەلایەتی و شێواندنی بنەمای ئابوری و پەزۆرەملی لە قالبانی کوردستان بە دەولەتانی داگیرکەرەو، پێوەندی و عەقڵیەتی خێلخوای تینکەلای بازارو بازارگانی کوردەواری کردو بەھۆی ئەمەشەو لەناو پزوتنەو سیاسییە رزگاریخووازەکی میللەتی کوردیشدا، پایە و پلە ی سەردارنشی پارێزا. تەنانەت بەچەشنی ئاوتی ئابوری و کۆمەلایەتی و سیاسی بوون، بنچینی شۆرش بۆرژوازی دژی دەرەبەگایەتی لە کوردەواریدا ئاھاری دیکە بەخۆیە گرت، ئەویش ئاھاری خەباتی رزگارییە دژی بێگانە. زۆلم و زوری بێگانەش ھیندە کۆنەبەرستانە بوو، ناکۆکیەکانی ناو کوردەواری سارد کردوو و دژایەتی بێگانە ی گەرم داھیناوە.

۱/۸- کۆماری مەھاباد، وەرگۆزبان بۇ شارەکان

کۆماری مەھاباد ۱۹۴۵-۱۹۴۶ تاقە ئەزمونی سیاسی جەماوەری فراوانی ناو شارەکانی کوردستان بوو، کە خەباتی چەکداری لە شاخەکانەوه خرابیتە خزمەتی ٤ کۆمار... سەرەرای ئەوەی سوپای پێشمەرگە پێکەوه ناو، بەلام خەباتی پێشمەرگەکانە وەکو میژووی خەباتی رزگاری راپردووی کوردستان، نەکردبوو ستراتیژی نەگۆڕ، پێشمەرگە تەنیا وەکو هێزی پارێزەری کۆمارو ئاسایشی کوردستان تەماشاکراو دەنا نە کۆمارە کە ناکامی خەباتی چەکداری دامەزراو و نە کاتینکیش کۆماری مەھاباد کەوتەبەر پەلاماردان پێشەوای کۆمار پەنای بەرەو بەر خەباتی بەرەنگاری شاخەکان: لەکاتینکدا سوپای هەبوو و تەنانت پشیتیوانی و توانای سوپای کوردستان و پادە و کارایی کۆماری مەھاباد لەسەرپای کوردستاندا سەدان قات پتریش بوو لەتوانای سەردارانی کورد کە پێش کۆمار راپەڕینی چەکداریان بەرپاکردوو.

هۆیه‌کانی هەروە سەینانی کۆماری مەھاباد

هۆیه‌ ئاپووری و سیاسیه‌کانی، هۆیه‌ عەسکەری و کۆمەڵایەتیه‌کانی، هەروەها هۆیه‌کانی ئێزانی و جیهانی و دیپلۆماسیه‌کانی پڕووخاندنی کۆماری مەھاباد بیروپای جیساواز هەن، بەلگەو پەخنە و توندیش لەسەر قازی محەمەد بەهزی خۆیه‌دەستەودانی بە رژیمی شا هەیه، دواي ئەوەی شورووی لە پێکەوتنە و (تاران و یالتا) دا لەگەڵ دەولەتانی هاوپەیماندا پێکەوتبوو، ئێزان چۆل بەکو پشیتیشی کردە کۆماری مەھاباد، ئەو پەخنە و لەسەر پێشەوا و هاوپێکانی بۆ خۆیه‌دەستەوانیان وەکو پێڕەوانی کۆمار بەدەگیرکەوان راستە، بەلام ئەمە ئەو ناگەیدەنی کە بەرگری چەکدارانە بەو سوپایە هەبوو، یان بەگۆڕینی ستراتیژی عەسکەری بە پارتیزانی لەباشەپۆژدا سەرکەوتنی بۆ کۆمار مسۆگەر دەکرد. بۆچوونی لەم چەشنە لەژێر کارایی خەباتی چەکداری لەمیژینە کوردە. شۆڕشی ئەیلوول لە کوردستانی بەشی عێراقدا، دواي ۱۲ ساڵ پڕوداوی سیاسی و عەسکەری و جیهانی و ناوچەیی جۆراوجۆر لە زەمان و زەمینه‌ی کۆچرەوای پێشکەوتووتردا، بە پێڕەوانی بارزانی کە لایەنگری بەرەنگاری چەکداری بوو لە کۆماری مەھاباد دا، باشترین بەلگەیه‌ کە دژوار بوو کۆماری مەھاباد بە بەرەنگاری چەکداری توانیای سەریکەوی.

کاتینک کوماری مه هاباد دامه زراوه جەنگی دووهمی جیهانی له تهواو بووندا بووه و رنکه و تنامه‌ی جیهانی بۆ پوژمه‌لاتی ناوه‌راست به‌تایبه‌تی له‌سه‌ر ئێران له‌نیوان زله‌یزه‌ سه‌رکه‌وتووه‌کاندا، مۆرکراوه‌ به‌یار بووه‌ ئێران سه‌رانه‌سر چۆل بکری. شوره‌وی که‌ پشتیوانی کوماره‌که‌ بووه، به‌لکو به‌ هاندانی شوره‌ویش کوماره‌که‌ بۆ کێشمه‌ کێشی به‌رژه‌وه‌ندی زله‌یزه‌کان له‌ناوچه‌که‌دا هاوشانی کوماری نازه‌ریایجان دامه‌زراوه، رنکه‌و تنامه‌کانی مۆرکردووه‌ به‌رژه‌وه‌نده‌یانی له‌ ئورپای پوژمه‌لاتدا دا‌بین کردبوو بۆیه‌ به‌لێنی جی‌هینشتنی ئێرانی‌شی کۆتایی هاتبوو ته‌نیا نه‌وه‌ ما‌بوو شوره‌وی له‌م سه‌ر سنووره‌شی دانیایی و ده‌ستکه‌رتیک‌ی‌شی ده‌ستبه‌که‌وی. جگه‌ له‌م راس‌تیه‌، کێشه‌ی کورد لای شوره‌وی وه‌کو کێشه‌ی نه‌ته‌وه‌یه‌کی داگیردا‌به‌شکراو گه‌للایه‌ سیاسی نه‌کرا‌بوو.

ئه‌م کوماره‌... به‌ی شۆرش‌ی بۆ‌ژوازی، له‌سایه‌ی کێشمه‌ کێشه‌کانی جەنگی دووهمدا، سه‌رئه‌نجامی نه‌مانی کۆنترولی رژیمی شا دامه‌زرا‌ی، دیاره‌ وه‌رگۆڕانی‌کی (تحوّل) سیاسی- کۆمه‌لایه‌تی گه‌وره‌یه‌ به‌سه‌ر پێوه‌ندی ده‌ره‌به‌گایه‌تیدا که‌ له‌ کورده‌ستاندا زالبووه. به‌لام وه‌رگۆڕانه‌که‌ له‌ ناوخۆدا شۆرش‌گێڕانه‌ نه‌خولقاوه. به‌لکو نه‌میش دژی بێگانه‌یه‌کی دوژمنی (رژیمی ئێران) به‌ پشتیوانی دۆستیک‌ی بێگانه‌ (شوره‌وی) که‌ گوايه‌ دوژمنی دوژمنه‌که‌ بووه، دامه‌زراوه. له‌هاله‌تی واشدا، دیسان پێوه‌ندی خێڵخوازی تینکه‌لا‌وی کوماره‌که‌ ده‌ی و ده‌شپێته‌ به‌شینکی گرنکی سوپا و ته‌لاری سیاسی کوماره‌که‌. که‌ کوماره‌که‌یش ده‌مه‌زراوه‌ به‌یاری دژایه‌تی لێ‌پرا‌وی خێڵه‌کێتی نه‌دراوه. ته‌نانه‌ت له‌گه‌وره‌ترین پایه‌کانی کوماردا سه‌ردارو مولکداری کورد دامه‌زرا‌ون. ئێدی کاتینک جەنگی دووهم راده‌وه‌ستی و شوره‌وی پاشه‌کشه‌ ده‌کات، سه‌رئه‌نجامیک‌ی ئاساییه‌ به‌لاماری کومار به‌دریته‌وه، کوماریش که‌ ته‌ریک ده‌مینێ و کوماری نازریایجان ده‌روخی، نه‌میش به‌ی پشتیوان و به‌و سوپا پێکهاتووه‌ له‌ سه‌ردارو مولکداری کورده‌واری، به‌ی نه‌وه‌ی گۆڕانی رادیکاله‌ له‌ ئێراندا ڕویدا، هه‌رگیز نه‌یتوانیوه‌ به‌یاری به‌ره‌نگاری چه‌کداری بدات. به‌پاره‌که‌ی‌شی به‌دایه‌ تینکه‌شکا، چونکه‌ قازی محمه‌د دای راگیرانی جەنگ و دای سه‌ردانه‌کانی له‌ شوره‌وی، زانیویه‌تی سیاسه‌تی نی‌ونه‌ته‌وايه‌تی پێچه‌وانه‌ی مانه‌وه‌ی کوماره‌ له‌ناو ئێراندا، سه‌ردارو مولکدارانی کورده‌واریشی باش ناسبووه‌ که‌ دژواره‌ بۆ به‌ره‌نگاری چه‌کدارانه‌ پشتیان پێ به‌سه‌تری. هه‌ر زوو سه‌ره‌تای پارایی و خیانه‌ت‌بیان

دەرکه وتوو. بۆیه کۆماری مه هاباد وه کو وه رگوزپانیکی کۆمه لایه تی و سیاسی له شاخه کانه وه بۆ شاره کان، ته مه نی هینده نه بوو پرۆسه ی پینوئستی و پینداویستیه کانی وه رگوزپانه که به ریشه سه ر. به لام وه کو ده سه تکه وتپنکی گه وه، شوینی له ناو پرودا وه کاند ا گه شه. نه گهرچی زووش خاموش کرا.

٢/٨- شۆرشى ته یلپول، گه رانه وه بۆ شاخه کان

دواى تیکشکاندنێ راپه رینه چه کداریه که ی بارزان و پروخاندنێ کۆماری مه هاباد، سه راتسه ر به شه کانی کوردستان پاشه کشه ی خه باتی چه کداریه ر به خۆیا نه وه دی، ئیدی راپه رپننکی چه کدارى-سیاسی رزگاری و دیموکراسی تایبه ت به کوردستان نه ته قینه وه. به لام خه باتی سیاسی به رده وام هه بووه، خه با ته که یش تیکه لاوی به زووتنه وه ی سه راپای ولاتانی داگیرکه ری کوردستان به حوکمی پرودا وه کان و له ژیر کارایی سیاسه تی راسته وانه، زیاد له پینوئست کرا.

دواى شۆرشى ته عموزی ١٩٥٨ عێراق له پاشایه تیه وه کرایه کۆماری، کۆمه لێک ده سه تکه وتی ئابووری و کۆمه لایه تی و سیاسی بۆرژوا یی هاتنه دی، به لام شۆر شه بۆرژوا یه که زو و له ئه رکه کانی دیموکراسی هه لگه راپه وه و هاوشانی دژایه تی نازادی له سه راپای عێراقدا، دژایه تی مافه نه ته وایه تیه کانی کوردیش کرا. ته نانه ت ئۆتۆنۆمیش که له دوا ی سه ربه خۆیی و کۆنفیدرال و فیدرال، چواره مین پله ی مافی گه لانه وه به ناچاریش ئه م مافه ده سه لێندری، به کورد به و نه پیندرا، به ره به ره دژایه تی دیموکراسی و مافه کانی گه لی کورد توندتر کرا، به لام پێش نه وه ی له سه راپای عێراقدا به گاته به نه سه ت و دۆخی شۆرش گه یزانه به خه ملی، له کوردستاندا هه سه ته نه ته وایه تیه که و بوونی پینشینه یه کی گبانی به ره نگاری و هه لکه وتی جوگرافی، زووتر، واته پێش وه خت گه یه ندرایه خه باتی چه کدارى.

ئه وکاته ی له کوردستانیشدا پێش وه خت ناکۆکیه کان له خه باتی چه کدارى نزیکه خزانده، له سه ر ئاستی عێراقدا ناکۆکیه سیاسیه کان له نا و کاریه ده ستانی رۆشیدا ده ئالۆزرا و له نا و هیزه سیاسیه کان و رۆشنی عێراقدا له تیکه چووندا پرو، له هه لومه رجه نکی وادا که شۆرشى بۆرژوا یی له ئه رکه کانی دیموکراسی هه لده گه ریته وه و ده سه تکه وته ئابووری و کۆمه لایه تیه کان را ده گری و دژایه تی مافی میلللی دووه مین گه لی عێراق که کورده، ده کا، ئیدی شتیکی ئاسایی له نا و کورده واریدا پاشما وه ی ده ره به گایه تی که له سایه ی یاسای نیوه چلی کشتوکالدا

غفیان په ناداوو په گډو پېشمه، میزوریشیان له ناو کورد دا نهک هډلنه کیشراوه، په لیکو ناوینده خدیهاته سیاسیه کدش پوره، پویه سهر نه نجامینکی چاوه پروانکراوه پاشماوهی خپله کی پښتوه ناو بزوتنه وه چه کداریه که، پروداوه کانیش سلمانندیان کمو نه تومته می بزوتنه وهی دهر به گایه تی خستنه پال شورش می نه یلورل له لایمن رزمنده پرهی خدیهاته چه کداریه کدی کوردستانی له ناو پر دو نه همدو نه و مملاتی لاوه کیسه ناوه خت ته قیندراواندهی ناو بزوتنه وه کدش هدا را دهی پینکدادانی چه کداریانده دویدره کی عسکریان گوهه ری بزوتنه وه کدی گزی. هرچی رژیم توندتر دزایه تی بزوتنه وه کدی ده کرد، هینده زیاتر بزوتنه وه کدی له ناو کورد دا خوشه ویست د کرد همدو نه و مملاتی به ناو چینایه تیانهی له ناو پارتی و له دهر وهی پارتیدا، دوی سهر کدایه تی پارتی و بارزانش ته قینه وه، هیچ جزه دوستکه وتیکی ناویری و کومه لایه تی و سیاسی یز کرنگاران و زه حمتکیشان نه پور، په لیکو زیانی کاریگریشی پینگه یانندن، جگه له زیانی گیانی و مالی، زیانی سیاسیشی له پدواشه کردنی زه حمتکیشاندا همدو.

په شویه کی گشتی، شورش می چه کداری نه یلورل، گه رانه وه بو بز همدان ریشازی چه کداری له میزیشی نه ته وهی کورد، به لام له زمان و زه مینه به کی کومه لایه تی و سیاسی و جیهانی نویدا، به تاییدت سهر که وتنه کانی فیتنام و چین و کوری و کوسا... دهنگو په ننگینکی رادیکالاندهی له ناو تینکرای میلله تانی رژیمه ستند دا دپوړی وه، له بهر نه مهش جیواوای گه رانه وه بز خدیهاتی چه کداری میزیشی کوردستان له شورش می نه یلورل دا له پېره وکردنی جدهنگی پارتیزانی و بهرنامه دی سیاسی خدیهاته چه کداریه که و دیپلوماسیه تی شورش که و داووده زگاکانی پمونه ندی سیاسی و مانوری معاوه زاته کانی دهره که وون.

ته وهی مایه دی سهر نه جگه له شورش که ودا، ته وه په که سهره پای جیواوای تاکتیکو دروشه کانی شورش می نه یلورل که به ک پشور چواره سالی په بهق خدیهاتی چه کداری راگرت، ده بین پارتی دیسان خدیهاتی چه کداری کرده ستراتیژی نه پور غزی و چاره نورسی سیاسی شورش می به ستوه به نه نجامی خدیهاته چه کداریه که. ته مه له کاتیکنی پارتی به رده وام پنه ندی به شاره کانی کوردستان وه ددوره و نا به ناو گفتوگوی کرده وه و جزه ها رژیمیش گزاون و چه ندین پروداوی که ورو وچکه له ناو چه که ودا له سراق کوردستاندا پروانداوه.

نه گدر له دوستپینکی شورش که و هدا به یانی ۱۱ی نادار، درنه پیندانی

شۆڭرۈش چەكدارى پاساۋى سىياسى و عەسكەرى ھەيئەت، ئەوا دىۋاى بەيىنى ئادار
 لەپەرئەۋەى سىتراتېيى سىياسى پارتى (دىموكراسى پۇ عىراق و ئوتتۇرىسى بەز
 كوردستان) نەگۈزەۋ ھەلومەرجى سىياسى جىھان و ناۋچەكەش پىتر لە بەرئەۋەندى
 زەلھىزە رۇنمە بۇرۇزا-دىكتاتورەكانى پۇرۇھەلەت شىكايەۋە، بەتايىبەتى بەرئەۋەندى
 نىرخى نەۋت لەسەرەتەى ھەفتاكەندا داھاتى رۇنمى عىراق وا بەرئەۋەندى شەكەر
 دەرگەۋت كە ئەم رۇنمە تەمەنى سىياسى بە خەۋنپەرى ئاپورى درىز دەپ، پۇرۇ
 لەدىۋاى رىكەۋتنامەى بەيىنى ئادارەۋە دەپۈ سەرگەردايدەتى پارى بە گەرمى ھەۋلى
 گۈرۈنى سىتراتېيى خەبەتى چەكدارى شاخەكانىيان بە سىتراتېيى راپەرىنى شارەكان
 لە پەنەى خەبەتى چەكدارىدا دا، واتە خەبەتى چەكدارى و پۈنى ھىزى پىشمەرگە
 بىخرايەتە خەمەتى خەبەتى جۇرەۋجۇرى ناۋ شارەكان و شا رىپازى خەبەتى
 شارەكانىش كە راپەرىنە، بەتايىبەتى راپەرىن سەلەھەى سال لە عىراقدا
 تاتىكرابوۋەۋە ئەلجاسى شۆڭرۈشگىزەنەشى باش دەۋاندا. بەلام نە پەندەكانى
 مېۋۋى خەبەتى چەكدارى لە كوردستاندا نە دەرەسەكانى كۇمارى مەھاباد لە
 خەبەتى سىياسى و جەمەرى شارەكان و نە ئەزەمۇنەكانى راپەرىن لە عىراق و
 ناۋچەكەدا ئەندىشەى خەبەتى چەكدارى ناۋ پۈرۈتتەۋەى كوردىيان ۋەكو سىتراتېيى
 نەگۈزى ئەگەرچى شىۋەى خەبەتى سىياسى و دىپلۇماسى و مانگرتنى شارەكان ھەتە
 رادەيەك فەرامۇش نەكران، بەلام سىتراتېيى چەكدارى مەپەۋە ئەۋ شىۋە
 خەبەتانەش لىق و پۇنى سىتراتېيەكە پۈن لەكاتىكدا لەدىۋاى بەيىنى ئادارە پارتى
 لەناۋ گەلى كورد دا پىشەنگى دىۋاى تىكشەكانى نەپارەكانى پۈ لەناۋ خاۋەن
 ھىزە تواناى راگەياندنى گەۋرە دەپان ھەزار كادىپرو سەدان ئورگانى سىياسى و
 كۇمەلەپەتى و پىشەپى و داۋودەزگەى ھەمەچەشنى بەپۈرەردن پۈر. رۇنمەۋ
 كوردستان لەۋر كۇنترۇلى سىياسى و ئىدارى پارتىدا پۈن و باقى ناۋچە كورد
 نىشېنەكانى ئىز رىكېنى رۇنمە نا راسەۋخۇ بە ئاراستەى پارتى و پارزانى
 ھەلدەسورپان، تەۋاۋى ئەۋ تواناىپانەش كەرەستەى گىرنگى دارەشتەۋەى
 سىتراتېيىكى جەمەۋەرى ناۋ شارەكان پۈن. پارتى دەپتەۋاى لە ئان و كاتەدا بە
 ملىۋن خەلەك داۋەزىنېتە ناۋ شەقامەكان و دۇ شۇقېنپەتى رۇنمىش ئاراستەشەپان
 بىكا، تەنەت كارىكاتە سەر باقى ناۋچەكانى عىراقىش و لەم پۇرەۋەشەۋە رە
 گىشتى ناۋچەكەۋ جىھانىش پىزۈنى، بەلام ھىچ نەكرەۋ دىۋاى ئاۋمىنە پۈن
 رىكەۋتنامەى سىياسى لەگەل رۇنمە، ھەمدىس پەنا بەردرايەۋە پەر خەبەتى

چەكدارى، ئاكامىش بە ھەرسى پر لە نازارى مانگى نادارى ١٩٧٥. شكايەت
 بەوشىوھە ھەلى تاقىكرەنەوى رېنازىكى دىكەى جەماوھرى لەپەناى خەباتى
 چەكدارىدا بە توانايەكى زۆرى دارايى و ئىدارى و حىزبى و راگەياندن و دىپلۇماسى،
 لەناو شارو دىنھاتى كوردستاندا لەكەيس درا. ھەمان تاقىكرەنەوى، شۆرشى
 فەلەستىن، دوور لە مەللەتەكەيان و نىشتمانەكەشيان، لەپەناى خەباتى چەكدارىدا
 قوزتەوھ و راپەرىنى بەردەوامى بەرپاكرد. ئەگەر نەشگەنە ئامانجى سەرەخۆبى
 فەلەستىن ھىچ نەبە رىكەوتنىكى سىياسى ئەوتۇ دىننەدى كە لە كارەساتى ھەرس
 دەريازيان بكات و دەردى كورديان بەسەرنەبەت. پىنشانوایە شۆرشى فەلەستىنیش
 پىلاتى كەمى دۆ نەگىرداوە ھەمىشە پىلاتى جىھانى دۆيان ھەبوو.

٨/٣- بەراوردىكى عەسكەرى شۆرش و رژىم

شۆرشى ئەپلۇل، لەناو عىراقدا پىنچەوانەى راپەرىنە چەكدارىەكانى دواى
 دامەزراندنى دەولەتى عىراق كە دۆى رژىمى پاشايەتى بەرپا دەكران، دۆى
 رژىمىكى كۆمارى-ناسىئونالىستى عەرەبى ھەلايسا، ئەم رژىمە كۆمارى
 ناسىئونالىستىە وىزەى ئەوھى لەناو عەرەبى عىراقدا ھەتا رادەبەك جىبى رىز بوو،
 لە پىنەندىبە عەرەبىەكانىشدا لەگەل زۆرىەى دەولەتە عەرەبىەكاندا، سەرەراى
 ناكۆكى جزواو جزريان مايدى پشتىوانى بوو، ئەمە جگە لەوھى دواى دامەزراندنى
 كۆمارى عىراق ھەولى يەكگرتنەوھى نەتەوھ دەولەتانى عەرەبى لەنىوان عىراق و
 كۆمارە عەرەبىە ھاوتامانجەكانى دەولەتانى عەرەبى بەردەوام لە ئارادا بوو،
 مەسەلەى دۆايەتى ئىسرائىل و رزگارى فەلەستىنیش ھىندەى دىكە سۆزى عەرەب و
 نەتەوھى عەرەبى لە دەورى ئەم رژىمە كۆمارە ناسىئونالىستىانەى عىراق دەبزواند.
 ھەموو ئەمانەش دوور لە گىيانى دىموكراسى و بە رېنازىكى ناسىئونالىستى
 پانەعەرەبى پىادە دەكرا*.

ئەم رژىمە كۆمارىە عىراقىيە لەناو چوارچىوھى زۆرانى سىياسى-عەسكەرى
 عەرەب و ئىسرائىلدا، كىشەى عەرەب و فەلەستىنى بەشىوھەكى دىماگۆگىانە ھەم
 لەناو عەرەب و ھەم لەسايدى جەنگى سارددا سود لىوھەردەگرت، ھەلەتە ھەتا
 دواى جەنگى ئوكتۆبەرى ١٩٧٣ پشتىوانى ولاتە عەرەبىيە ناسىئونالىستىەكانى

* تەنبا مىسرى سەرزك عبدوالناسر، ھەلۇنستى باشترىان بەرامبەر بە كىشەى كورد ھەبوو.

لانیلیدی رزگاری فەلەستین، شۆرەوی و ئەوروپای پۆڤهەلات ھوون. جگە لەوێ نەم کامپە بە ھەموو توانای سیاسیانەو ھو ھوونە سەپوانی پاراستنی سیاسەتی دەولەتە دیکتاتۆرەکانی وەکو عێراق، پاساوەکەشی جگە لە دۆلەتی ئیسرائیل، تیزی گەشەکردنی ناسەرماپەداری ھو ھوونە و سۆسیالیزمی ووردە پۆڤواریانە دیوکراتی شۆڤشگین. لەژێر نەم سەپوانەشدا شۆرەوی و ئەوروپای پۆڤهەلات ھو ھوونەوێ (تەلەمشکینە) جەنگی سارد پیندینغ رۆنەکانی وەکو عێراقیان ھو ھوونەوێ گەشە کرد، پۆڤوواش ھوونەوێ تەواو دەستبەرداری نەم رۆنمانە نەم بەپینی حساباتی سیاسی دووریان لە چۆنیەتی مامەلەکردن لەگەڵ ناکۆکیەکانی جەنگی سارد و نەلجامەکانی جەنگەکە، ئەوانیش بازاری چەکیان لە ھوونەوێ نەم رۆنمانە دانەدەخست، ھەم سیاسەتە ناکۆکەش لەنیوان زلھیزەکانی جەنگی ساردە، رۆنەکانی وەکو عێراق لە ھەردوولاو ھاپاندەکیشا؛ کام چەک کوشتەو کام چەک ھوندەو کام چەک رووخینەر ھوونەوێ لە پۆڤوواو پۆڤهەلاتی نەم جیھانە، بەلکو لە ھاکوو باشوری جیھانیان بە ھاھاتی نەوت دەیان گیر و خۆیان پێ تۆکمە دەکرد و ھەپارانیان پێ لە ھەر چاوی پای گشتی جیھان قەلاچۆ دەکرد. لە ھەفتاکاندا چەک کەپن و چەک فروشتن گەرمترین بازاری لە جیھاندا ھەبوو. پۆڤهەلاتیش باشتەین فروشگای فروشتنی چەکەکان ھوون، رۆنی عێراقیش لە ریزی پینشەوێ کەپارەکاندا ھانکەکانی خستبوو و سەرف کردنی پێ ھوون.

ئەو سیاسەتانە سەرچەم، لە ھوونەوێ سیاسی و ئابوری و عەسکەرینەو، لەدوای کوودەتای ۱۹۶۸ی بەعسیبەکان لە عێراقدا راستەوخۆ دژی کوود و پزوتنەو رزگارینخوازەبەکە ھەکار ھیناوە، چونکە لەعێراقدا جگە لە پزوتنەوێ کوود باقی بەشەکانی ئۆپۆزسیژن ھیندە لاواز کرابوون کە ئەسلەن پنیستیان بە چەکی زۆرو چەکی کوشتەو نەدەکرد.

پزوتنەوێ کوودیش، لەسەرەتای دەستپنجیەو لە کوودستانی بەشی عێراقدا، ھەمیشە گرفتێ نەپوونی چەک و پێ پشتیوانی ھەبوو، پزە لە ھەرامبەر رۆننیکێ وەکو عێراقدا، لە ھاپەپنەکانی شیخ مەحمود و پارزانەکاندا چەکی کەم و پێ پشتیوانی وای لە ھاپەپنەکان دەکرد ھەرامبەر رۆنی پاشا بەتە ھو چەکە کەمانە ھەشیبوون، توانای جەنگی ھەری قورس نەبوو، چونکە رۆن ھو لەشکرکێشی پەکی نەدەکەوت و ھیتانیاش پە ھاناپانەو دەچوو. تەقەمەنیش ناسان داپیندەگرا. بەلام ھاپەپنەکانی کوود تەنیا پشتی بە چەکی قاچاخچی و

تسکوت ده‌به‌ست، به‌دريزایی راپه‌پشته‌کانی کوردستان له به‌شی عیراقدای.
به‌لکو سدرایای کوردستاندا (جگه له کوماری مه‌هاباد) له‌لایه‌ن هیچ ولاتیکه‌وه
له‌رووی عه‌سکهریه‌وه یارمه‌تی نه‌دراوته کورد.

نهم گرفته عه‌سکهریه کوشنده‌یه سه‌باره‌ت به‌خه‌باتی چه‌کداری گهلان له
شومشی به‌یلوولیشدا چاره‌سدری نه‌بوو، له‌کاتیکدا رژیمی کوماری عیراق سوپای
عیراقی دوی ۱۹۵۸ هاوچه‌رخانه‌هینا کرده‌وه و به‌ره به‌ره سوپای عیراق دوی
به‌رپای میسر، هه‌تا هه‌لگیرساندن شورش کرابوه سوپایه‌کی به‌هیزی خاوه‌ن
نه‌کتیکو ته‌کتیکی عه‌سکهری پینخواو له‌چاو سوپای پاشایه‌تی عیراق، ته‌نانه‌ت
وایسی قاسم له‌خوی راده‌بینی به‌ره‌نگاری به‌ریتانیاو ئیران هکاو پرکیشیشی له
داگیرکردنی کورتیشدا ده‌کرد، سهره‌راش به‌هوی شوقینیه‌تی رژیم و که‌له‌که‌هونی
ئاسته‌نگه‌ نابوری و کومه‌لایه‌تی و سیاسی و عه‌سکهریه‌کانی، پارتی دیموکراتی
کوردستان توانی به‌ریزازی جەنگی پارتیزانی به‌ره‌مبەر توانای رژیم له‌ناوچه
سه‌خته‌کانی کوردستاندا هه‌تا به‌دیانی نادار درێزه به‌شورش به‌دا و نه‌رای
درویره‌کی و جەنگی ناخو و سیاسه‌تی درنده‌اندی داگیرکه‌رانی کوردستان.

که‌به‌دیانی ۱۱ی نادار درا، گه‌وه‌دی شوقینیه‌تی رژیم نه‌گوزا، به‌لکو نامانجه
ناسیونالبسته‌کانی به‌عسیانده‌ی باشتر گه‌ل‌له‌ کرابوون، بۆیه نامانجه‌ی سهره‌کی
پیکه‌وتنامه‌ی نادار کوتایی پینهنانی بزوتنه‌وه‌ی چه‌کداری کوردستان بوو، به‌هه‌ر
ترخنگ بی هه‌تا به‌عس بیهرژنه‌ سهر هه‌لخراندنی (تعبشه) عیراق و عیراقبه‌کانی
(به‌کوردستانیشه‌وه) بۆ نامانجه‌ ستراتیویه پانعه‌ریه به‌عسیانده‌کی. نه‌وده‌م جگه
له‌ ئیسرائیل، گرفتاری قولیشیان له‌گه‌ل ئیراندا هه‌بوو، کیشه‌ی سورباشیان له
ئێران، هه‌له‌به‌ته‌ مه‌ترسیشیان له‌ تورکیا هه‌بوو. بۆنه‌وه‌ی له‌ نه‌منی ستراتیژی
سهره‌بی و عیراقی و به‌عسی دنیایی، رژیمی عیراق لێه‌راپوو که‌خه‌باتی چه‌کداری
کرد و کیشه‌ی گه‌له‌که‌مان کوتایی پینهنانی بۆ نهم مه‌به‌سته‌ش له‌ پهنای به‌دیانی
ناداردا سهرقالتی ترسانکترین نه‌خشه‌کانی شورش چەواشه‌ بوو:

به‌پنا کردن و پاک کردن و پرچه‌ک کردن سوپای عیراق بۆ ده‌سه‌لاتی به‌عس.

نه‌هیشته‌نی هه‌موو چه‌شه‌ مه‌ترسیه‌کی چه‌کداری له‌ کوردستاندا و له‌ناویردن
بزوتنه‌وه‌ رژگاریخوازانده‌کی.

به‌هه‌یزکردنی نابوری عیراق و رازیکردنی جه‌ماوه‌ری به‌عس که‌ به‌زوری ورده
به‌زوزان.

۱- توکمه کردن و پدیده پندانی داووده زنگای سفوکوتگه کاهان.

۲- سه پاندانی، تدعرب، تههچیرو تههچیس.

۳- بن باهخ گردنی پاهای نوپوزسیزی، عیراق و کوردستان.

۴- فراوانگردنی چوهندی دیوانامی و عباسی و ناموری رژیم نه گاه چواره دوری ولانانی جهان.

نمونه پنجمه گرنه گانی سیاستی به عسی برون که بهشینگی شهر بهشینان.
پنونه دهم به بهرنامی لایه نی دوری نامالجه گانی به عسی و هه عسوه هه عسوه بهشینگی
دیکه پیش به بهرنامی لایه نی که می نامالجه گانی بهشین، دوری بهرنامی لایه نی
که می نامالجه گانی پنونه نی به گورد و گوردستانه هه عسوه، هه عسوه له پاش
راگه یاندنی به پانی نادره بن پهروا فشاری تدعرب و تههچیس و تههچیرو تیریزو
نه خسه عهسکه ره گان پدیده یان ده درایه، تهواری نهو راستیانهش سده لینه وی
شوفینه تی رژیم به فیل راگه یاندنی به پانی نادره.

دو دیاره که راسته و خور دزی گورد و شورش که ی برون له دوی به پانی
نادره مه ترسیه کی ترسیان گان له بهر بونی گورد و کینه که ی و شورش که ی
دروست کردبو، نهوایش:

۱- تدعرب و تههچیرو تههچیس.

۲- چه گدار گردنی سهوای زیاده گردنی جاده ویان له کوردستاندا.

سه هارته به دیاره ی به گهم (تدعرب و تههچیرو تههچیس) جگه له
چاره نورسی شورش، بونی نهوایه پیش ده خاته مه ترسیه و. جا سیاستیک
بونی که اینک بخاته مه ترسیه و، هه لیه ته زبانی راسته و خور بن خه پانی چه گداری
که له که ش هه یه، بن سوته: نهو ناوچانه ی دوی دیاریکردنی نامالجه تههچیر
تههچیر و تههچیس له کوردستاندا که سالی ۱۹۷۶ به (ناوچه ی نوپوزمی) پهروا
بهیندراوه، سهرچم له پاریزگای شهولیزو سلیسیانی و دهوگدا (۲۶.۳۴۷)
کیلومتری دوو جا، له کاتیکدا کوردستانی به عسی عیراق تینگرای نوپوزی
نوریه که ی (۸۶.۰۰۰ کیلومتر دوو جا) به سهریه که و، به زوری له زمانی
به عسی ۱۹۰.۰۰۰ کیلومتر خاکی کوردستانی به عسی عیراق تههچیر و گراوه (۳۳).

<۳۳> چیهاته منی ستراتیژی عیراق منی گریه که ی به عسی بهینان: تدعرب و تههچیر و تههچیس.

تههچیس. کومه له یه لجه دانی کوردستان. زنجیره ی لیکولینه و (۳)، ل: ۲۸۵.

ئەم سىياسەتە سۆڧىتتىپ تىرىشساڭ، جىگە لە تەسك كۆردى پروپىنۇي خاڭى
 كوردىستان دۇر خىستەنە دەي سەدان ھەزار كورد بۇ خوارو كە ھەر ھەموي
 پاستەوخۇ كارايى. نالەبارى دىموكراتىيە و جوگرافىيە و كۆمەلەيتى و سىياسى و تەنەت
 سەكۆلۇزىشيان ھەيە بۇسەر شۇرشى چەكدارى، لە پروي عەسكەرىشەو
 لەلەيەكەو تەواناي كۆكۆرەو و چەكدار كۆردى پىشەرگە كەم دەكەتەو و بوارى
 ھىزى پەردەوام تەسك دەي، لەلەيەكەي دىكەشەو بۇ بىلۇكۆردى قايىم كۆردى
 ئەشكرو لەشكركىشى و پاراستنى دەوروپەرى پىنگە و كامپە گەورە و ناوھىجىي و
 دەپۇكانى رۇنمىش سودىكى كارىگەرى ھەيە، چونكە ھەتا ناوچەكانى كوردستان
 كۆنترۇل بىكرىن، ئوردوگا عەسكەرى و دەپۇكانى تەقەمەنىش لە شەپگە و
 شۇنەكانى پىشەرگە نىزىك دەخىتەو، نىزىك خىستەو و مۇلدانى عەسكەرىكى
 زۇرو دەپۇي تەقەمەنى لە پروي لۇجىستىكى شەپەو بۇ نىشتمانىكى شاخاوي و پىر
 لە دۇلۇ دەريەندو ھەلەتى وەكو كوردستان كە ھەمووشى بۇ شەپو شەپگەي
 پىشەرگانە لەبارن، لە زانستى جەنگ و جەنگىنى سۇپايەكى مىكانىزمەكراي
 خۇشەكراو بە ئالىياتى جەنگ، زۇر گىرگە بۇ شۇرشى چەواشە. ھەلەتە
 كەم دەسەنەشە، تايىت شۇرشى كوردستان بەھۇي نەپونى پىشەيانى ستراتىژى
 كىشەپەو چەكى قورسى دۇر ھارۇشنى نىبە ھەتا مەترسى لەسەر ئوردوگا و
 دەپۇكان پەيدا بگا. دۇرەمىشيان، چەكدار كۆردى سۇپا و زاید كۆردى جادەويان لە
 كوردستاندا، ئەم دىپارەپەش لە سالانى ۱۹۷۰-۱۹۷۴ دا بەشپەيەكى زەق دۇي
 شۇرشى كوردستان رۇنم بە داھات و دراۋىكى زۇر سەرقالى بوو بۇ جادەويانەكە.
 جىگە لە كوردستان، زۇرەي مەترسىبەكانى رۇنم لە ئىزان و توركىيا و سورىا،
 دەكەوتەسەر خاڭى كوردستان، بۇيە زۇرەي پىنگا ستراتىژىيە عەسكەرى و
 ئاپورپەكانى رۇنسى عىراق بەرامبەر سورىا و توركىيا دەكەونە سنورى
 مۇسۇل-ھەلەلەر لە پارىژگاى سلىمانىشدا بايەخى گىرنگى ھەيە و لە بەرامبەر
 كىرماشان، سەنە، سەقر، بانە، سەردەشتدا پىنگاى عەسكەرى لىندراو، ئەمە جىگە
 لە ناوچەكانى خانەقەين و مەندەلى و بەدەرە و خوارەو ش كە ھەر ھەموو پىنگاى
 ستراتىژىن بۇ پاراستنى بەغدا. جىگە لەو پىنگاينە، پىنگاى دىكە دۇي پىزوتنەو
 كورد لە سەراپاي كوردستاندا تەخت كراوون و بە سانايى كاروانى عەسكەرى
 دەتوانىن لەچوار وەرزى سالدا بۇ كۆنستان و گەرمىيانى كوردستان، بۇ ھەموو
 ناوچەكانى بىجولەين لەكاتىنكدا لەسەرەتاي شۇرشى شۇرشى تەپلۇلدا و نەپو،

رینگاریان که مېوونو به زوری له کوردستاندا قيرتاو نه کراپوون که تهنيا هاوینده سهره تاي پاییز ده کرا هاتوچووی ناسانی تیندا بکړی، کوربه کدی ږوېښووی خاکی عنبراق (۴۴۶.۴۸ کیلومتره تری دووجایه) که چی رینگای قيرتاو کراوی سالانی ۱۹۷۴-۱۹۷۵، (۹۲۴.) کیلومتره تری دووجایه. هی قيرتاو نه کراویش (۲۱۷۷) کیلومتره تری دووجا بووه. نه گدر نه مه له گدل رینگای ولایتیکی وه کو سعودیه به راورد بکه یین که ږوېښووی خاکی (۱۷۶.۰۰۰) کیلومتره تری دووجایه واته نزیکه ی پینچ به قعد عنبراقه، که چی سالانی ۱۹۷۴-۱۹۷۵ رینگاکانی سهرجه م (۸۷۵۹) کیلومتره تری دووجایه. واته نزیکه ی به ک له سدر سینی عنبراق جاده ی هه بووه. سعودیه له عنبراقیش ده وله مهن دتړه.

بز پرچدک گردنی سوپاش، نه م نه خشه یی خواره وه له گدل هندنیک ناماری چه که هه مه چه شنه کانی مه ترسی بالاده ستینتی عه سکه ری رژیم به سدر توانای به رینگاری چه کناری گه له که مان دهرده خن که ده بوو شوړشو دوزگای پاراستنی پارتی و مه کته یی عه سکه ری حسابیکی عه سکه ری-لوجیستیکی گه وره یان بز بکړدایه: به لاهم نه کرا.

خشته ی ژماره: ۷

نیشانه کانی مه سروقاتی عه سکه ری

شمه ک	پنودانگ	۹۷۳	۹۷۴	۹۷۵	۹۷۹	۹۸۰	ږوې.٪ سالانه ۷۵-۸۰
مه سهره یی سالانه ی عه سکه ری	۱ دزلار *	۱۲۱۲	۱۵۶۶	۱۶۱۴	۲۷۷۵	۲۰۰۰	۸۵.۹
هاوردی سالانه ی عه سکه ری	۱ دزلار *	۶۲۵	۶۲۵	۶۷۵	۲۱۰۰	۲۲۷۰	۲۳۶.۳
ژماره ی هیزه چه کناره کان	هزار پیاړ	۱.۵	۱.۵	۱۱	۱۵۵	۳۸۴	**۲۴۹.۱
پشکی ناوه نجی عه سکه ری ک	دینار	۳۸۰۰	۵۰۰۰	۴۹۰۰	۶۰۰۰	۲۶۰۰	
پشکی ناوه نجی هاوانتی له داهاتی نه توه	دینار	۱۳۰	۲۷۰	۳۲۰	۸۳۰	۱۱۶۰	

* ۱ ملیون دزلار

بەپىنى ئەو خىشتەيە، لەسالى ۱۹۷۳ ۋە كە ئىتر نىوان رۇنم شۇرش دەئالوزاۋ دياردەكانى شەر پوونىۋە دەردەكەۋتن، مەسروقاتى سالانەى عەسكەرى دوو ملىباردو ھەوت سەدو ھەشت ھەزار دۇلار پوۋە ھاۋردەى عەسكەرىش ملىباردېڭى سى سەدو پەنجا ھەزار دۇلار پوۋە، ھەر لەو دووسالەدا، سالى ۱۹۷۳ پىشكى ناۋەنجى عەسكەرى سالانە سى ھەزارو شەش سەدو ھەفتا دىنار زۇرتەر پوۋە لە ھاۋولانى مەدەنى. سالى ۱۹۷۴ پىش چوار ھەزارو ھەوت سەدو سى دىنار زىاتەر پوۋە.

ئەو پودجە عەسكەرىيە ئەگەر لەسەر چۈنبەتى زىادكردنى چەكى عىراق بىخەينە پىژەى ئەۋمارەۋە، تواناى چەكى ھەمەچەشەنى عىراق واى لىدى كەۋا تەرازوۋى ھىزى عەسكەرى نىوان شۇرش و رۇنمدا بەجارىڭ لاسەنگ و لار پىنى. بۇ غمۋنە، سالى ۱۹۷۴-۱۹۷۵، عىراق (۵۴۶) فرۇكە، (۱۱۱) كۈپتەر، (۱۶۰۰) تانك، (۹۰۰) تۇپى قورس، (۱۵۰۰) نەفەرەرى ھەپوۋە.

ئەو ناھەرامبەرىيەى نىوان سالى كۇتابى شۇرشى ئەپلۋول و رۇنمدا لە پوۋى عەسكەرى، بەشەرى، پىۋەندى جىھانى و دىپلۇماسى و تواناى داھات و دارايمەۋە گەلىڭ تىرسناك پوۋە دەپوۋ سالانى. ۱۹۷۴-۱۹۷۵ سەركردايدەتى شۇرش حسابى ھەمەلايەندەى بە ئەۋمار بۇ ھەموو جىاۋازىيەكان پەكردايە، لىڭيان بەدەنەۋە لەگەل تواناى شۇرش و پارتى و گەلەكاندا لەھەموو پارىڭكەۋە بەراۋردى باپەتيانەى پەكن ئىنجا پىپارى بەرەنگارى چەكدارانە بەدەنەۋە.

لە سالى شەپسۈنەۋەدا، تاقە پىشتو پەنای شۇرش ئىبران پوۋ، لەپنى ئىزانىشەۋە، ئەمرىكا. ئەمرىكا ئىزانىش لەناۋ چوارچىۋەى چۈنبەتى داھىنكردنى بەرۋەۋەندىەكانىيان لە پۇۋەلانت و كەندادا لە گەرمەى جەنگى سارددا دەسۋرەنەۋە، ئەمە جگە لەۋەى ئىزان رۇنمىڭى پانپارسى شۇڭىنى پوۋ بەرامبەر كورد و ھەرگىز لايدەنگرى مافە سىياسىيەكانى نەتەۋەى كورد نەپوۋ چۈنكە ترسى كوردستانى بەشى ئىزانى ھەپوۋ.

← **

۱- راپورتى تەنسىتۋى لىڭزلىنەۋەى ستراتىۋى سالى. ۱۹۸۰ (لندن) ل: ۵۶: ۳.

۲- دەزگای ناۋەندى سەرمۇمىرى (حساباتى نەتەۋەى) نامىلىكەى سەرمۇمىرى باخەل. ۱۹۸۲. ل: ۴۵.

یەك سالی رەبەق لە شەپری سەخت ئەگەر پشتیوانییەكەى ئیزان و ئەمریکا لەپەرووی ئیدارییەوه لە تۆردوگاكانی ئیزان و سەر سنوورەكاندا پارمەتی شۆرشیان باش دا، ئەوا لەپەرووی سیاسى و عەسكەرییەوه كێشەى گەلەكەمانیان نابوو. كە ئەبەرەمبەر ئەو هەموو توانا عەسكەرییەى عێراق و ئەو هەموو هێزە ستراتیژیانەى دەكرانە سەر ناوچە تازادكراوەكان، ئیزان و ئەمریکا تەنیا چەكى تەكتىكى عەسكەرییان دەخستە مەیدانەوه، نێشتاش چەكى ئەوتۆیان نەدایە شۆرش كە بتوانى پێكە ئابووری و تۆردوگا عەسكەرییە گەوره و گرانبەكانى بۆردومان بكە، شۆرشیان لە پەرووی عەسكەرییەوه خستە سەنگەرى بەرگری نێگەتیفى جەنگى پەرهێی فراوانەوه، ئەم جۆرە جەنگە پەرهێی فراوانەش بۆ بزووتنەوهێكى چەكدار كە لەسەر زەمینی جوگرافی تەسك و لەناو مێللەتێكى كەمتر لە نەتەوهى سەردەستە، بەپشتیوانیەكى لاواز بە مەشق و سازدانی عەسكەرى دواكەوتوانەوه، ترسێكى ستراتیژی پەروختنەوه.

لەپەرووی سیاسییەوه، بە رەسمى كێشەى كورد لە داوودەزگا نێو دەولهتیهكاندا باس نەدەكرائە تاوانەكانى رۆژم پێسو نەدەكران. رۆژمیش بە چەكى پۆلهەلات و پۆلئاواو لەژێر سەپوانى سیاسەتى جەنگى ساردا، هەرچى توانای عەسكەرى و سیاسى و سايكۆلۆژى هەبوو خستە مەیدانەكانى جەنگەوه، پێشكەوتوترین كەرەسەى جەنگ و جەنگى هەبوو:

- فەزەكانى كوشنە، بەلام دۆ فەزەكان لاواز زۆر كەم.
- تانكەكانى كارێگەرى تازە، بەلام دۆهەكانى كەم و لەناوچەێكى كەمیشدا رێگای بەكارهێنانیان دەدران.

- تۆپ و تۆپخانەى پێشخراو، بە بەرپەرچدانەوهێكى كەمى ديارێگراو، ئەویش بەزۆرى لە سەرگردايتى شۆرش و قۆلى رەواندۆزدا هەبوو.

ئەو سەنگە و لارییەى عەسكەرى، وایكرد لە زۆریەى جەنگە پەرهێیەكاندا رۆژم بەو چەكە قورسانەوه سەردەكەوتو تەنانەت سەرشاخە سەختەكانى گەلى عەلى بەگ و سەرتیزو حەسەن بەگ و كۆرك و هەندێن... كەوتنە دەست رۆژم كە بە درێزایی پاپەرپنە چەكدارێەكانى كوردستان رۆژمەكان نەیا نەتوانى ئەو شاخانە داگیر بكەن. داگیرکردنى ئەو شاخانەش راستەوخۆ مەترسى خستەسەر سەرگردايتى و داوودەزگا گەوره و كارێگەرەكانى شۆرش، هەروا كارى وەرەى و سیاسى و عەسكەرى كرده سەرىنشمەرگە لە كوردستاندا.

سهره پای نهو جیاوازییه عهسکهریه و چه که کوشندانهی رۆنم، سهره پای سهدان کهم و کوپی گه و ره و گچکه ی چینه پته و کومه لایه تی و سیاسی و عهسکهری ناهه موار دهره ق زه حهه تکیشان، سهره پای نهو ی تاکتیکی شۆرش له شه و شه رگه کاند، له جهنگی پارتیزانی و جهنگی بزۆزو جهنگی به ده یی و به ده رگری ستراتیژی دا، له ناستی قورسای جهنگه که و توانای عهسکهری و مه شقی سوپا و ته کنۆلۆژیای جهنگی رۆنمی عیرا قدا نه بووه، سهره پای هه موو نه وانه به ده یی قاره مانیتی جه ماوه و پشمه رگه وه، سهره پای پته ی پارتی له ناو خاکی کوردستاندا به ده رگی گرت و به ده رگری ده کرد که پنهان وایه نهو به ده رگه گرتن و به ده رگریه نه گه ر به پنی پرنسپه گانی زانستی جهنگی پارتیزانی خو لقی نه رانه له کوردستاندا به کرابان، له ماوه ی نهو هاله دا نا کامی عهسکهری و سیاسی باشی ده بوو، به لām وه کو واش نه کرا، لهو ساله دا رۆنم به و هه موو به لāده سته به ی به سه ر شۆرش دا ئینجا نه پترانی نه خشه ستراتیژی گانی له به زانندی پشمه رگه به نیتیه دی، به لکو خوی وه کو باز نه داخراوه که ی جهنگی نینوان رۆنم و کورد: شه ی سونه وه و سهره که وتی ستراتیژی هه یچ لایه ک له شه ردا، گه به شته نه نجامی نهو ی شۆرش یی به توانای عهسکهری له ناو ناچی، به لām نه مجاره یان وه کو جاران به یاری نه دا که ده رگای مفاوه زات به کاته وه به لکو له سه ر نهو به نچینه ی به ده ز نرخی ک به ده یی شۆرش له ناو به ری، به یاری گه و ره ترین سازشی له گه ل رۆنمی ئیراندا ته نیا به مه به ستی سه پانندی مه رامه شۆقینه یه گانی، ئیدی ده ستیان له ته واری لافه گانیان له که ندا و زنی عه ره به دا به رۆنمی شا هه لگرت و رنکه و تنامه ی شومی ۶ ی ناداری جه زانیریان مۆر کرد.

نهو رنکه و تنامه یه ی سه دام له گه ل شادا مۆری کرد ته نانه ت رۆنمه نۆکه ره گانی نینگلیز کاری وایان نه کرد بوو. نه مهش به شترین به لگه ی هه تا مزخ شۆقینه یه تی رۆنمه به رامبه ر به کورد، به سوایی به رامبه ر رۆنمی شا له میژو ودا هه لده به زه ردری به مه رچی به توانی خه پاتی به وای گه لی کورد له ناو به ری!

به پنی رنکه و تنامه ی جه زانییر، ئیران و نه مریکا له پشتیوانی کردنی پارتی ده بوو ده ست به کیشنه وه، نه م ده سکی شانه ویه جگه له وه ی گه و ره ترین په یمان شکانندی میژووی بوو به رامبه ر گه له که مان به گشتی و سهره کرایه تی پارتی و بارزانی به تابه تی، به شترین به لگه شه که له گه رمه ی جهنگی سارده دا، نه مریکا و

هاوپه یامانه کانی به هه موو نرخیکی عهسکهری و سیاسى و ئابوورى، ته نانهت به گه وره ترین غه درى میژوویش له میلله تینکی ژنده ستهش، هه لپه یان بهووه، بهرزه و نه دپه کانیان بهه پینن.

له سه ره تاي جهنگى ساردا، شوره وى کومارى مه هابادى کرده قوریانى پاراستن و سه پاندنى کامپه کى، نه وه تانى له گهرمى جهنگى ساردیشدا نه مریکا شورشى نه یلولى فروشت. له کوتایى جهنگى ساردیشدا گه له که مان کیمیا بارانى چه که کوشنده کانی روزه لاتى (سوسیالیست) و روزه ئاوى (مروغه دوست) کرا. نهم غه در لیکردنه ی کورد، تینکشکانى شورشى نه یلولى له سه ر کورد که وت. بۆنه وه ی له گه ل میژوودا نه مانه تى میژووى به کار به یندى، و اچا که نهم غه دره گه وره یه له بهر رۆشایى سیاسه تى ئیستای پنه و نه دى ئیستای بزووتنه وه ی کورد به نه هاووه، له به ونى هیزه کانی هاوپه یان به پشه نگى نه مریکا له سه ر سنوورى کوردستان، له ناو کوردستاندا تاو توبه کى نه ی، دواى پروونه و نه وه ی ته موموى رابردو و بکه ی.

له سایه ی جهنگى ساردا هه در دوو کامپی زله یزه گان کرا به و نه پنه و نه ی دوو چه دش پنه و نه دى ناکۆک بۆ بزووتنه وه سیاسى و چه کداریه گان، ته نانهت بۆ ده و له ته کانیش، هه موو جوړه پنه و نه دى پنه و نه کوردن و دوستایه تبه کى به پینشکه و تنخوازو دیمو کراسیانه له قه لهم ده درا، به پینچه وانه شه وه، پنه و نه دى له گه ل نه مریکا و رۆژئاوا به کۆنه په رستى ده زاندر. زیاتریش نهم پنه و نه یه بۆ حیزه سیاسى و شۆشه چه کداریه گان به کار ده هات، له کاتینکدا حیزب و شۆشه چه کداره ئۆپۆزیسیونه گان پتر پنیوستان به پارمه تى هه بوو نه ک ده و له تان، یان هیچ نه ی له ده و له ته گان پتر پنیوستان به پارمه تى هه بوو. که چى پنه و نه دى ئابوورى و سیاسى و دیپلوماسى ده و له تان به رۆژئاوا وه له لایه ن شوره وى و هیزه کانی سه ره شوره وى به ئاسایى ده زاندر و هاوکاتى نه و پنه و نه دیانه ی ده و له تان به رۆژئاوا وه، شوره ویش و حیزه شوره وى پنه و نه کانیش پنه و نه دى پته و یان به و ده و له تانه وه ده به ست هه تا راده ی (به ره ی نیشتمانى) یش له گه ل یاندا، به لām بزووتنه وه چه کداریه گان که رۆژانه بهر دومان ده گران و خاکیان ویزان ده کرا تاوان به و هیچ چه شنه پنه و نه دپه کیان به و ده و له تانه وه هه ی، له م پنه و نه گه وه، پنه و نه دى پارتى و بارزانى به ئیزان و نه مریکا وه به خیانه تى نه ته وایه تى و نیشتمانى له قه لهم ده درا و هه تا راده ی شه رى چه کداریش دژایه تى ده کرا. ئیستاش که جهنگى ساردا

نهماوه پېښه ندى و پښو د انگه كان گزوان، هق وايه له روانگه يه كى ديكهوه، دور له گوشه گيرى تيزى و سياسه تى رقه به رايه تى، راسته كان هلسه تگيندرننه وه. چونكه راسته كان خزيان دهر كه وتوون و بزوتنه وهى كورد له كوردستانى به شى عيراقدا گهرمتر پېښه ندى به رږژاواوه هه به. نيستا جياوازي بزچوون له ناو هيزه بالا ده ستو دپاره كاندا له سهر بنچينه ندى پېښه ندى دپېلزماسى و سياسى و عهسكه رى و ئيداريش به رږژاواو نه مريكا نه ماوه. هه لېده پيشت تونديش يو. هه لويسته كانى جاران و نيستا زور ناكوكن، زيانه كانى هم ناكوكپانه له ناو بزوتنه وهى كورد و راپه پندا وه نه بى رايه تى، نه خير، نيستاش پاشماوه كانى هم ناكوكپانه و سهر نه نجامه سياسى و عهسكه رى و ئايد پزلو زيه كانى، رږژانه به فلاش باكى (گه رانه وه بز راپردو) مملاتى بنچينى و سياسى و شخسيه كانى ناو خه بات به شينيه زامى بريته كانى راپردو دهر كولينه وه و هم ژانه ش به شينك له هه وى هه لويسته ناكوكه كانى نيستا. بزيه ده بى ميژوى سياسه تى شوږشى نه پيلولو هه ره سه كه: پېښه ندىه كانى و كار ه ساته كهى، سهر له نوى دور له رقه به رايه تى جيزا يه تى به رږژاواوه دپاره كانى نيستا هه لسه و گيندرننه وه و هم و رووداوه كانى راپردووش هم و سياسه تى و به ريار و پېښه ندىه كانى راپردو، تاوتوى باهه تپانه بگرينه وه و راسته كان وه كو هه بنخرينه قوناخه ميژويه كانى خزيان. له به به شه نوو سينه دا، ته نيا نه وه مان لا مه به سته رږژاواوه به كه پنه وه كه وا هه لومدرجى سياسى و عهسكه رى له كوردستان و ناوچه كه دا واى پېښه ت ده كرد له دواى به يانى ۱۱ى ئادارى ۱۹۷۰ ده يو به قوولى بهر له وه بگرينه وه خه باتى چه كدارى به رېنازى نه گزوى رزگارى كورد نه مينينه وه و هه لى لېناو به گزوينى قورساى خه باته كه له شاخه وه به شاران درابا، چونكه جگه له نالوگوى كومه لا يه تى و ناوړى و سياسى، خه باتى چه كداريش له وه زياترى پېښه ده هاته دى كه له به يانى ئاداردا هيندر ايه دى. به تايه تى ستراتيژى پارتى ديوكراسى به عيراق و موزونمى به كوردستان يو، به گزوينى هم ستراتيژى هه لومدرجى جيهانى و ناوچه يى و خه باتى نه ته و ايه تى كورديش له سهر اپاى كوردستانى گه و رده به پارتى له به نه يو، هم و پېښه ندىه سياسى و عهسكه ريه شى شوږشى نه پيلوليش به نيران و نه مريكاوه، بهى و ممر به و نه ك پشتيوانى ستراتيژى شوږش. تواناى كه به بى، كوردستان به رته سك كرابى، رږژه دوژمنه كهى به هيزتر كرابى، داهات و تواناى زياتر به بى، پشتيوانى ستراتيژى هه تا سهر كه وتى به رېنه و تنامه دى كونه كريت موز

نەکردى، لەناو غىزاقدا دياردەكانى دۇخى شۇرەشكىرەنە خەملىيى، ئىدى شۇرەش
كردنەوى چەكدارى چى دەگەينى؟

بۇ ئەزەى ئەم راستيانەش سەبارەت بە باسەكەمان بە بەلگەو بە، واچاكە لە
بەلگەنامە نەئىيەكانى ئەمريكاه چارەنوسى ئەو پىنەندىيەو يارمەتەكانى
پىنەندىيەكە بەخەينە ئارا، چونكە قسە لەسەر پىنەندىيەكان زۇرۇن، بەلام راستيەكان
وەكو بەلگەنامەكان پۇشن نىن، ھەتا ئىستاش لىنكۆلنەو بەكەكى قول لەسەر
پىنەندىيەكە نەنوسراو بەلكو زۇرەى پىنەندىيەكە بەنەئىنى ماوئەتەو. ئەزەوى
لنرەدا مەبەستە ئەمەيە كەوا سالى ۱۹۷۶ كۆمىتەيەك بۇ لىنكۆلنەو لە
چالاكىيە نەئىيەكانى دەزگای موخابەراتى ئەمريكى بە سەرۇكايەتى (ئوتىس
پايك) دامەزراو راپۇرتى كۆمىتەكە بەناوى سەرۇكەكى ناوبانگى بلاوكرايەو.
لەبەرئەزەوى دەولەتى ئەمريكى غەدرىكى گەورەى لە بىزوتنەوئەى كورد كوردو
بۇيە بەھىچ چەشنى نەياندەويست راپۇرتەكە بلاوكرىنەو، سەرەراش، راپۇرتەكە
دزەى پىنكراو لە پۇژنامەيەكى ئۇپۇزسىزنى جوتياراندا كە لە دىنى (جىرىش)ى
نزيك نىزۇك بەناوى (دەنگى لادى) دەرەچى بلاوكرايەو، بەلام دەستبەجى
دەزگای ئەمەئەتى ئەمريكى ئەو ژمارەيەيان كۆردەو پۇژنامەنووكەشيان دايە
دادگا. ئەو بەشەى پىنەندى بە كوردەو ھەيە بەناوى (ھالەتى ژمارە: ۲ يارمەتى
چەك)و بە.

راپۇرتەكە ساغى كردۆتەو كەوا لەمانگى ئابى ۱۹۷۱ (مەلا مستەفاى
بارزانى) پىنەندى بە سەرکردايەتى موخابەراتى ناوئەندى ئەمريكىيەو لەتاران
كردووەو داواى كۆمەكى دۇى غىزاق كردووە، ئەم نامەيە وەلامى نەبووە، لە
ئادارى سالى ۱۹۷۲دا ديسان داواكە دوويات كراوئەتەو، ئەمجارەيان ھەردو
نامەكە ئاراستەى (كۆمىتەى چلى) كراو كە سەرپەرشتى سەرچەم چالاكىيە
نەئىيەكانى موخابەراتى ئەمريكى دەكا. ئەوساش كىسپنچەر سەرۇكايەتى دەكرد.
زانباريەكە لە راپۇرتى (ئوتىس پايك)دا داواى لىنكۆلنەو ئەوا گەلاڭ كراو:
(ئەو بەلگانەى لای كۆمىتەكە كۆكراونەتەو. ديسەلنن كەوا بېرەكە لەپەلى
يەكەمدا وەكو دلنەوايى ئىزانى ھاوپەيمان دراو كە دلئسوزانە ھاوكارى دەكردىن و
پىشيانوايە لە غىزاقى دراوسىيانەو مەترسى ھەرەشەيان لىدەكا. دوژمنايەتى
نىوان ھەردوولاش دىرىنەيە، لەبەرەتیشدا جىاوازيەكانيان رىبازى عەقىدەيى
نىيە بەلام لەھەمان كاتدا پىنەندى بە ولانئە يەكگرتووەكانى ئەمريكاه ھەيە

ندم به لنگه‌یه که کومبته‌ی تایبته‌ی لینگولینه‌وه‌ی چالاکیه نه‌ینبیه‌کانی موخابه‌راتی ناوه‌ندی نه‌مریکی دوا‌ی لینگولینه‌وه به‌لوری کردوته‌وه مایه‌ی لینگولینه‌وه‌ی سیاسانه‌یه هه‌تا به‌رتنه‌نجامی باشیان لی هه‌لبه‌ینجیندری:

۱- راپورته‌که دوورو نزیک، باش و خراب، راسته‌وخو و ناپاسته‌وخو ناماژه‌یان بۆ خوفرۆشتن یان به‌کرنجبرای یاخود به‌ده‌سیسه‌وه ده‌سیسه‌بازی موخابه‌راتی نه‌مریکی و پارتی و بارزانی نا‌کا.

۲- بارزانی خوی داوای یارمه‌تی کردوه نه‌ک موخابه‌راتی نه‌مریکی پینشت نه‌خشی بۆ بارزانی و شوڤشه‌که کیشایی.

۳- کاتیک بارزانی داوای یارمه‌تیه‌که‌ی کردوه که جاری عیراق نه‌وتی خۆمالی* نه‌کردبو، هه‌تا بگوتری پنه‌ندپیه‌که بۆ دژایدتی خۆمالی کردنه‌که به‌ده‌سیسه‌ی بینگانه‌کراوه. قسه‌ش له‌جەنگی تشرینی سالی ۱۹۷۳ له‌نیوان عه‌ره‌بو نيسراتيلدا نه‌وکات نه‌بووه هه‌تا به‌جەنگبشه‌وه بيه‌ستری.

ئه‌وه سه‌باره‌ت به‌گه‌وه‌ری پنه‌ندی پارتی و بارزانی و نه‌مریکا، ده‌مینته‌وه سه‌ر ئه‌وه‌ی نه‌مریکا و ئیران به‌ج نیازیک و له‌پیناوی چیدا به‌یاری یارمه‌تی شوڤشی کوردیان داوه؟ داخو له‌پیناوی دیوکراسی و نه‌هینشتنی زولم و زور، یان به‌مه‌به‌ستی دا‌هینکردنی به‌رژه‌وه‌ندی خۆیان؟ سیاسه‌تی نه‌مریکا دژی ئیتنام و لاوس و که‌مبۆج له‌وکاته‌دا که به‌یاری کۆمه‌کی کوردیان داوه و له‌لامی ئه‌و پرسیارانه‌ی داوه‌ته‌وه که نه‌مریکا بۆچی هاتۆته‌ مه‌یدان. خوشیان له‌ راپورته‌که‌دا ده‌لێن: «ئاما‌نجی و لا‌ته‌ یه‌که‌گرتوه‌کان له‌ یارمه‌تیدانی کورد بۆته‌وه نه‌بووه به‌توانن سه‌رکه‌ون و ته‌نانه‌ت مافی ئۆتۆنۆمی سه‌ربه‌خۆش و سه‌رکه‌رن، کورد له‌عیرا‌ق‌دا مافی وا و سه‌رکه‌رن بۆی هه‌یه کارکاته‌سه‌ر کورده‌کانی ئێرانیش، ئه‌مه‌ کیشه‌ بۆ شا دروست ده‌کا» هه‌روا ده‌ویسترا راده‌ی یارمه‌تیدانی مه‌لا مسته‌فا تۆکه‌مه راپه‌گیرێ که هه‌رده‌م له‌ ناستیکێ دیا‌ری‌کرا‌وا و هه‌مین: له‌ ناستیکێ ئه‌وتۆ‌دا به‌توانی سوپای عیراق داوه‌شینی و چه‌ک و سه‌رکه‌ردایه‌تی و هه‌زه‌که‌ی شه‌که‌ت به‌کا، له‌هه‌مان کاته‌دا له‌ناستیک‌دا به‌ی نه‌توانی وا سه‌رکه‌وی که سه‌ربه‌خۆیی دا‌هین به‌کا و کارکاته‌ سه‌ر کوردی ئیران (۳۵).

* نه‌وت له ۱۶ ته‌موزی ۱۹۷۲ خۆمالی به‌عسیانه‌ کرا

نهم دهدهتی دیر بهدیری سههینهری نهو راسپهمن نهو بهصریحو بیران بهپیی پیلان هاتوته پینشو تهنیا بهرژهوهندی خویان لهبهر چاوان بهوهو بهس. ههر لهبهر نهوهی سهرگردایهتی شوژشیش بهکرینگیراویان نهبهوه بویه بهرادهیهکی نهوتو یارمهتیان داوه که سهرکهوتنی گهوره وهدهست نههینی نکا کار بهکاته سهر کوردی ئیرانییش. نهگهر واندهبا واته نهگهر سهرگردایهتی بارزانی خوی به نهصریکاو ئیران فروشتبا، بینگوسمان نهوحهله بهندریغ وهکو بهزووتنهوه بهکرینگیراوهکان یارمهتیان دهداو لهوهش نهدهترسان که سهرکهوتنی گهوره وهدهست بهینی. چونکه بهزووتنهوهو سهرگردایهتی بهکرینگیراوه به وستی خوی ناجولی. ههر سهرکهوتنیکبیش وهدهست بهینی هیچ چهشنه مهترسیهک لهسهر ناغاکانی پهیدا نهکا.

دوا بهشی راپورته که راستیهکی میژووپی، بان با بلین دانپندانانیکی غهدر لیکردنه گهوره کهی تیدایه که نهمریکا له کوردی کردوه، به راشکاوی دهلین: «سیاسهتینکی بهی ره وشتانه مان بهرام بهر کورد هه بهوه، نه یارمهتیمان دانو نه لیشیان گهراین کیشه کاتیان له گهل حکومتی عیراقدی چاره سهر بهکن هاتماندانو پاشان وازمان لینهینان» <٣٦>.

نهم بهشه راپورته که ئوبالی غهدر لیکردنی نهمریکا له کورد دیاری دهکارو کۆمبتهیهکی بهرزی لیکۆلینهوهی زلهیزنکی جبهان به سیاسهتی خویان بلی (بهی ره وشتانه) ئیدی هیچی له سهر نهمریکا به کورد نه هیشتهوته به بیان بلی* نهوهی ماوه تهوه پنه نهدی به پارتی و سهرگردایهتی پارتیه وه ههیه که سه بهارت بهو پنه نه دییه هیندهی پنه نه دییه که پنه نه دی به ناوه بۆکی باسه کهی ئیمه وه ههیه، چی بهگوتری. نهمریکا دهلی: (بهی ره وشت بهوین). ئیدی کورد به خوی دهلی چی؟ وه لامداندهی نهو پرسیاره په لوپۆی زۆرو پنیسته میژوونوسان له ناینده دا بهتوانن تهواوی راستیهکان بۆشن بهکنه وه، به لام دهشی لیره دا بهگوتری کهوا:

<٣٤، ٣٥، ٣٦> هیکل، محمد حسنین، الحبل و الحرب، شركة مطبوعات للتوزيع والنشر، بیروت.

لبنان، الطبعة الاولى ١٩٧٧، ص: ١٣٨-١٣٩.

* له دا سهردانی وه فدی ئۆپۆسیزونی عیراق به نهمریکا له ١٩٩٢/٧/٢٧ راپۆزکاری ناساهی نه تهواپهتی نهمریکا له ولامداندهی پرسیارنکی کاک مهسعود بارزانی دا له سهر کاره ساتی ١٩٧٥ گوتویهتی: «نهو - عاره - دوویات نابیتمهو».

لایه‌نی کم ده‌بوو سرکردایه‌تی پارتی و بارزانی بیانزانیا که نه‌مریکاو نیران به‌چ نیازنیک پازی بیون یارمه‌تی شوږش بدهن، نه‌گهر زانیویانه‌و سره‌پاش، سالی ۱۹۷۴ به‌پاری شه‌پوونه‌و پان داوه به‌مه‌به‌ستی نه‌وی لایه‌نی کم به‌توانن مدرجه شوږنیه‌کانی به‌عس به‌تال بکه‌نده‌و، نه‌وا له میاندا به‌سرشوږی ږنکه‌وتنامه‌ی جدزائیر، رڼم گره‌وه‌که‌ی پرده‌وه‌و به‌م گره‌و پرده‌وه‌په‌ش نه‌وه ده‌سه‌لمیننۍ که سرکردایه‌تی شوږش زیاده له نه‌ندازه حسابه‌ی بڼ ناکوکی نینوان عیراق و نیران کردوه، نه‌گهر به‌وردیش نه‌پانزانیه‌ی نه‌مریکاو نیران به‌چ نیازنیک یارمه‌تی شوږشیان داوه، نه‌وا دیسان به‌پاردا نه‌وی شه‌پوونه‌وه له‌سهر پنجینه‌ی پشتیوانی نه‌وان بی کتومت زانینی نیازه‌کانبان هه‌لدیری هره‌سی کرده به‌شمان.

پیشمان‌وایه له‌حاله‌تی زانین و نه‌زانینی نیازه راسته‌قینه‌کانی نه‌مریکاو نیران، باشتیرن ده‌سته‌بهر نه‌وه ده‌بوو که به‌زوری نه‌خشمو پیلانه‌کانی پارتی و شوږش له سالانی ۱۹۷۰-۱۹۷۴دا پستی به‌جده‌ماوه‌ری گه‌له‌که‌مان و گواسته‌وه‌ی چدقی شوږش و گیانی به‌رنه‌نگاری بڼ ناو شاره‌کان به‌ه‌ستایه، ته‌نیا به‌م سیاسته‌ده‌تواندرا شوږش و گه‌له‌که‌مان هم له‌و غدره میژوویه رزگار بکړی و هم زه‌مانی پاشه‌کشی گه‌وره‌ش به‌رڼم بکړی، به‌لام نه‌کرا، چونکه نه‌ندېشه‌ی خه‌باتی چه‌کداری به‌پنی خه‌سله‌ته‌کانی کومه‌لی کورده‌واری له‌ناو سرکردایه‌تی پارتیدا زالبوه.

جده‌ماوه‌ری گه‌له‌که‌مان ناماده بیون به‌سده‌ان هه‌زارین پېنه پېشمه‌رگه‌و به‌چنه نژدوگا‌کانی نیران و له‌ناوچه رزگارکراوه‌کان دانیشن، نه‌و جده‌ماوه‌ره نه‌گهر به‌تاکتیک و دروشمی شوږش‌گیرانه له‌ناو شاره‌کاندا بڼ خو‌پېشان‌دان و مانگرتن و ږا‌په‌ږین جوش به‌درا‌تایه هه‌نگینی دڅی سیاسی کوردستان ده‌گډاو پاشه‌ږوونکی باشتیر دپاری ده‌کرا. به‌لام به‌داخده‌وه نه‌گډپنی ستراتیژی خه‌باتی چه‌کدرا‌نه‌ی شاخه‌کان نه‌ک هه‌ر له‌به‌رژه‌وه‌ندی پاشه‌ږوونکی گه‌له‌که‌مان نه‌پوو، به‌لکو زیانکی کاربگه‌ریشی ونکه‌وت، وېراش سی پاستی له‌میژوودا له‌به‌رده‌م بڼووتنه‌وه‌ی ږه‌وای گه‌له‌که‌ماندا ساغ پوونه‌وه :

۱- رڼمی عیراق هه‌رگیز مافی چاره‌نووسی کورد ناسه‌لمیننۍ و له‌پېن‌او‌ی نه‌م نه‌سه‌لمان‌دنه‌ش، ناماده‌یه ته‌نانه‌ت سهر بڼ رڼمینکی کونه‌په‌رستی وده‌کو شاش شوږ بکا.

۲- هه‌موو جوړه پېنوه‌ندیه‌کی دیبل‌وماسی و سیاسی و عه‌سکه‌ری و نیداری ستراتیژی

لهکاتی هه‌ره‌س‌دا به‌ناغه‌ی به‌زووتنه‌وه‌ی سۆسیالیستی کوردستانیان دا‌پشتبه‌و*.

٤- هه‌ندی پاشماوه‌ی قیاده‌ی مه‌رکه‌زی حیزبی شیوعیش چالاکیان هه‌به‌و.

له‌ده‌ره‌وه‌ی ولاتدا دوا‌ی پا‌وێژی نی‌وان سه‌رکه‌رایه‌تی کۆمه‌له‌و سه‌کرته‌یری به‌کیتی نیشتمانی کوردستان (جه‌لال تاله‌بانی) چه‌ندین شینه‌و حیزب و پێکه‌شتن تاوتوی کرابوو، سه‌ره‌نجام (به‌کیتی نیشتمانی کوردستان ١٩٧٥/٦/١) دامه‌زرا. هه‌ر نه‌و ده‌م پارتی دیموکراتی کوردستان (قیاده‌ی مه‌وه‌ته‌ش) راگه‌یه‌ندرا. هه‌له‌به‌ته‌ له‌ناو ولاتدا که‌مه‌ترین ده‌رفه‌تی لێکۆلینه‌وه‌ی ئازادانه‌ی دۆخی کوردستان و گه‌له‌که‌ کردنی سه‌راته‌یزێکی نوی له‌دوا‌ی هه‌ره‌س نه‌به‌و، به‌لام له‌ هه‌نده‌راندا ده‌رفه‌تی ئازادی نووسین، سه‌مینار و کۆپه‌سته‌ن، به‌لا‌وکراوه‌ و پو‌ژنامه‌و گۆ‌فار هه‌به‌و، نه‌مه‌ جگه‌له‌وه‌ی له‌پنی تابه‌تی و گه‌شته‌وه‌ دۆخی رۆنی عێراق و کێشه‌ی کورد و سیاسه‌تی جیهانی و نا‌وچه‌یی ده‌زان‌درا و ده‌زان‌درا کێشه‌ی گه‌له‌که‌مان دوا‌ی هه‌ره‌س چ شو‌نێکی سیاسی و یاسایی هه‌یه‌و تا چ پاده‌یه‌ک به‌شتیانی ده‌کری.

له‌ پو‌ژگاریکی وه‌کو هه‌ره‌سه‌دا که‌ کوردستان و ده‌ره‌وه‌ لێک دا‌ه‌ران، پێوه‌ندی پو‌ژانه‌ به‌یه‌که‌وه‌ نه‌بی، ته‌نانه‌ت مانگانه‌ش پێوه‌ندی نه‌ده‌کرا، دژوار به‌وه‌ به‌تواند‌ری به‌ لێدوانی ته‌سه‌ل دۆخی هه‌ره‌س و خه‌باتی دوا‌ی هه‌ره‌س لێکه‌درنه‌وه‌و سه‌ره‌نجامی وردیان لێهه‌له‌یه‌نجینه‌د‌ری. ته‌م به‌ وردی لێکه‌ندانه‌وه‌ی رو‌وداوه‌کان زبانیکی کاریگه‌ری له‌ دیاریکردنی سه‌راته‌یزێ نوی گه‌یان، به‌لکو زۆتره‌ر حاله‌تی سایکۆلۆژی ناله‌به‌اری هه‌ره‌سه‌که‌و سیاسه‌تی شو‌نیه‌تی پر مه‌ترسی به‌عس ته‌حه‌کومی له‌ پ‌روا و په‌یاردانه‌کان ده‌کرد، زۆری پ‌روا و په‌یاره‌کانیش له‌ ده‌ره‌وه‌و ناوه‌وه‌ی کوردستاندا، دیسان به‌ په‌یاکردنه‌وه‌ی به‌زووتنه‌وه‌ی چه‌کداری دا‌پ‌ژ‌ران، هه‌له‌به‌ته‌ ته‌مه‌ نه‌و ناگه‌یه‌نی به‌زچوونی جیا‌واز له‌مه‌ر خه‌باتی چه‌کداری نه‌به‌وه‌، هه‌روا له‌سه‌ر چۆنیه‌تی خه‌باته‌ چه‌کدارییه‌که‌و ئامانج له‌ په‌یاکردنه‌وه‌ی به‌زووتنه‌وه‌یه‌کی چه‌کداری دوا‌ی هه‌ره‌س به‌رامبه‌ر به‌عس و له‌ به‌وونی پێکه‌وتنه‌وه‌ی جه‌زائیردا جیا‌وازی به‌زچوون هه‌به‌وون، ته‌نانه‌ت دژایه‌تی خه‌باتی چه‌کداریش هه‌به‌و،

---

* به‌که‌مین جار ناوی پێکه‌راوه‌که‌یان (به‌زووتنه‌وه‌ی سۆسیالیستی دیموکراتی کوردستان) پاشان له‌سه‌ر خواستی (مام جه‌لال) ناوه‌که‌یان گۆری به‌ (به‌زووتنه‌وه‌ی سۆسیالیستی کوردستان) چونکه‌ به‌ی رو‌ونکردنه‌وه‌ که‌ (سۆسیال-دیموکرات) ناویکی نابو‌ته‌و خیانه‌تیان له‌ سۆسیالیزم کرد‌وه‌.

به لأم سەرته نجام بۆچورنه كان به شينوه به كى گشتى له سەر خهباتى چه كدارى له سەر دوو بنچينه يه جياواز يه كيان پنگير:

بنچينه يه كيان: به ده سته ي پيشمه رگه ي نهينى پارتيزانيبه وه بۆ هوشيار كردنى زه همه تكيهان به ناوى شۆرشى نوينه له ديهات و شاخه كانه وه ده ست به كرى به شۆرشى دريؤخا يه ن له پيناوى ڤوو خاندينى رۆنم و هينانه سەر كارى رۆنمينكى ديموكراتى نيشيلاقى عيراقى كه ئۆنۆنۆمى راسته قينه بۆ كوردستان دا به ن پكات، شۆرشه كه ش ناويندى: شۆرشى عيراقى له كوردستانه وه هه لگيرساو.

بنچينه كه ي ديكه يان: پنگه وه نانى هينى كى چه كدارى فراوان له ته وارى چين و توژه كانى ميلله ته وه كو خۇپيشان دانينكى چه كدارانه په سهند ده كرد هه تا فشار به خريته سەر رۆنم مفاوه زات به زووسى به سملينى و كورد له مه ترسى شۆڤينيه ت رزگار به كرى.

ئه و دوو بۆچورنه، به كه ميان ده سته ي دامه زرينه رى (به كينى نيشتمانى كوردستان) و (كه مده لى ماركسى لينينى كوردستان) نوينه را به تيان ده كردو دوو مېشيان (به زوتنه وه ي سۆسياليسى كوردستان) پېڤه ويان ده كرد. هه رده ووكيشيان له ناو به كينيدا به شينوه به كى گشتى كاربان بۆ هينى چه كدارى به كينى ده كرد.

پارتى ديموكراتى كوردستانيش (قبادى موه قه ته) به هوكمى نه وه ي له ژۆر كارابى سياسى و عه سه كره ي و سا يكو لۆژى هه ره سدا پتر له لاي نه كانى ديكه كارى ده كرد، به مه فره زه ي كه چكه وه سهره تا له كاده ربه خو ئنده واره و دلسۆزه كانى خويانه وه ده ستبان دا به كارى پارتيزانى به لأم ژۆرى نه خا ياند پارتيش جهنگى پارتيزانى جهنگى بۆژۆرى وه كو شۆرشى ته پهلولى تينكه لا و كرد.

ژۆرى نه خا ياند سه راپا كوردستان له مانگى شه شى ١٩٧٦ وه به مه فره زه ي پارتيزانى و هينى كه وه ترى خياله كانه وه له ناوچه خياله كيه كاندا پيشمه رگه و چه كدارى هه موو لاي نه كانيان له ناميز گرته وه. كه م كه م چالاكى ده سته پينكرده وه و دهنگو پاسى به ريه بو نه وه ي سه ره له سو نى خه باتى چه كدارى له جيهانيشدا به سترايه وه. هه نكينى رۆنم تينكه يشت ده بى دان به راستيه كاندا هينى و ده ست له درۆى هه تا هه تا به كۆتابى پنهينانى گيانى به رهنگارى گه لى كورد هه لپگري. نيدى كه وه جى به جى كردنى فراوانترين نه خشه ي شۆرشى چه واهه له ناوچه كه دا.

لیره دا هه لسه نگانندی ستراتیژی خهباتی چه کداری له م بزووتنه وه سهر له نوی
 بهرپاکراوهی دواي هدرهس و نه خشه کانی شوړشی چه واشه ی نوی رژیم پڼوهندی
 نوزگانیکي به گه وهدری پاسه که مانه وه هه به سهاره ت به ستراتیژی خهباتی
 چه کداری و پڼو سستی گزپڼی به ستراتیژی راپه رڼ که دیسان دواي گه وره ترین
 نه زمون و هدرهس، نه گزدر او سهر نه نجام پاله په ستوی پرو دواوه کان نه و ستراتیژیه یان
 باهه تیانه خولقاند.

۶/۸- زه مینه کانی بهرپاکردنه وه

۱- زه مینه ی سیاسي

له پروی سیاسیه وه، میلله ته که مان خاوه ن کښه به کی دیو کراسی په وای
 خویه تی، نه ویش مافی چاره ی خونووسینتی، نه م کښه په وایهش هه تا گه یشتنی
 به مافه په واکانی میلله ته که، له پروی سیاسیه وه، هه قانیته به هه موو چه شنه
 به رهن گاریه ک دده. چونکه دوژمنی گه له که مان به نه زمونی دورودریژ دژایه تی
 دیو کراسی و مافی میلی و مرزی سداوه، نه مه سهاره ت به سهره تاکانی مافی
 سیاسي میلله ته که، به لاه نه گهر بیت و نه م پرنسیپه گشتیه له قالیی بزچوونی
 گشتیه وه دهر به وښ و بهش بهش شیبیان بکه یڼه وه چ بهر نه نجامیک دده ن
 به ده سته وه؟ وه لاندانه وه ی پرسیارنکی ناوا ده مانبا ته وه سهر پاسا گشتی و
 تاییه تبه کانی رزگاری گه لان له ناو چوارچینه ی ستراتیژی چه کداریدا، ښینجا
 ده شی هوکمیکی زانستیانه له سهر چوڼیه تی بهرپاکردنه وه ی خهباتی چه کداری
 دواي هدرهس بهری، چونکه هه تا نه و پاسا گشتیانه نه خه یڼه وه بهرچاو، پاسای
 تاییه تی رزگاری چه کدارانه ی گه له که مان لینده نالوژی، تاییه ت له سهره تاي
 بهرپاکردنه وه ی جهنگی پارتیزانی نه م بزووتنه وه ی دواي هدره سدا، هه موو لایه ک
 خویان له پاسای گشتی رزگاری گه لان و نه ندښه ی چه پیش دور نه ده زانی.

نه وه ی له پاش جهنگی دوه وه می جیهانه وه، به تاییه ت له دواي سهرکه وتنی
 شوړشی دریو خایه نی چینه وه به ستراتیژی خهباتی چه کداری- رزگاری خراوه ته
 قالیی پاسای گشتیه وه، نه م پرنسیپانه ن:

۱- باری باهه تی؛ بهی بهروایی په هایس خه لک به رژیم و بیتوانایی رژیم له
 چاره سهرکردنی ته نگ و چه له مه کانی خه لکدا، نه مه ش کاتیک پرو دده دا که
 ناکو کبه کی له چاره سهرکردن نه هاتو بکه ریته ښوان هیزی بهر مه مه ښانو

پنونه ندیه کانی بهر ده مهینانه وه.

۲- باری خویی؛ پارتی پیشرو، بهر ی به کورتوی گهل، شوپشی چه کدارانه.
ته گهر خالی به که مپان که (باری به به تی) به له سه ر عیراق و کوردستان به پینوین و
بگه پرنه وه به زه مان و زه مینه ی دوانی هه ره س، ناوای لیدی: به هزی به وونی
به ره می نه وتو که ره سه ی خاوی هه مه چه شنه ی زه به ندی عیراقه وه، داهانی
ولانه که زورتر پشتی به و سه رچاوه نا به ویه وه ده به ستو له و به ره شه وه به زالی
رژیمیکه به زوروازی دواکه وتوی وه کو عیراق، توانای نا به وری هینده هه به وه به توانی
ته نگه چه له مه نا به ویه کانی خه لک به شینوه به کی گشتی له دایینکردنی کارو موچه
پندان و خانو به ره و به یوستی ده که وه چاره سه ر به کا. ته مهش هزی که هه ره گزنگی
که له که نه به وونی ناسته نگه کانی نا به وری عیراقه هه تا راده ی قه به رانی قوولی
نا به وری، کاتیک و لاتیکیش ناسته نگه کانی نه که نه قه به رانی قوول، هه له به ته
مانگرتن و خوپیشان دانی چینایه تی هه روا کیش قووله سیاسی و کومه لایه تی به کانی
نا ته قنه وه، له حاله تی واشدا له سه ر ناستی عیراقدا، دخی شوپشگینه هه تا
راده ی راپه به یی جه ما وه به زورواخانندی رژیم یان به زه پاشه کشه پیکردنی رژیم نه
ره خسابی، که واته: باری به به تی به چه مکه زانسته که ی به به ریا کردنی شوپشی
عیراق هه لگه رساو له کوردستانه وه له به ره نه به وه.

ته و ناره زایبه ی له ناو خه لکو هیزه سیاسیبه عیراقیه کانی شدا دژی رژیم
هه به وین، ناگری به کزینه به نه مای دخی شوپشگینه هه زورواخانندی رژیم یا خود
ناره زایبه که هه تا ته و راده به به وینی که به ریا کردنی شوپشی عیراق له
کوردستانه وه زووتری به خه ملینی. ساله های سال به وینی ناره زایی خه لکو هیزه
سیاسیه عیراقیه ناواره کان له به وینی خه بهاتی چه کداری له کوردستاندا نه به انتوانی
ته کانیکی به رچا و به و ناره زایبه به دن و به ره و دخی شوپشگینه ی به گزین، هه تا
پیش راپه به یی خوپشکانه ی سالی پار خه لک له خواروی عیراقدا تا که
نمونه به کی خه بهاتی جه ما وه ی گزنگ شایه ئی کاری هیزه سیاسیبه
توپوزسیونه کانی عیراق نین.

سه بهاره ت به کوردستانیش، له به وینی نه ته وایه تی و سایکولژی و سیاسیشه وه
زوری جه ما وه ی کورد دژی شوپشیه تی رژیم به وین ته مهش ده کری به به شینگ
له خه سلته تی ره خساری باری به به تی له کوردستاندا به زانین، هه ره ته خه سلته
ره خساوه ی باری به به تی له کوردستاندا دخی سیاسی تایه تی کوردستان له

دوخی سیاسی گشتی عیراق جوړی ده کرده وه، ده پشیکاته زه مینه ده کی پته وی گیانی بهر ننگاری کوردستانی، که وایی لیتوژینه وه ی نهم خه سلته تاییه تی ده باری باهه تی کوردستان بو گیانی بهر ننگاری رزگاری و دیو کراسی کوردستانی چ پنه ونده کیان به پنه مای نابووری عیراق وه هده که به داهاتی نوت قه ره بووری قهیرانه کانی کراوه و باری باهه تی و دوخی شوږشگیرانه تی تیدا نه خو لقاوه.

نه گهر پنه ونده سیاسی و کومه لایه تی و نه ته وایه تی ناو ولاتان میکانیکیان به سترینه وه به پنه مای نابووریه وه، ده بی له سهرینه مای نابووری قهیران نه ته قیوی عیراقی، کیشه ی دیو کراسی میلله تیکی وه کو کورد ننگاته راده ی ره خسانی باری باهه تی کوردستانی، به لام به هوی دوو هوی نابووری و سیاسیه وه دهرده که وی که و پنه ونده پنه مای نابووریه کان میکانیکیان نه تنانه ت نهو پیوره تیوری ده یان سال کرابونه موده که ی نه ندیشه ی زانستیان له سهر ته و پنه ما نابووریه بو لیکدانه پرانی خه باتی کرنکارانی ولاتانی نره نه ته وه ی وه کو عیراق و تورکیا و نیران و سوږیه ت و یوگسلاویا، هه روا خه باتی هاویه شی دیو کراسیان، هه لده وه شینه وه و دیارده و دهر که و ته کان هه تا هاتن سئماندیان که یاسا و پخسای نابووری نه گنډ نیبه، به تاییه تی یاسا و پنه مایه کی نابووری که به سیاسه تی کولونبالیزم پنه مای داپنژایی و به سوپای داگیرکراویش سه پایی. نهو دوو هزیعش نه مانده:

۱- ته نیا پنه مای نابووری و پنه ونده ی هیزی بهر هه مهینانی نابووری به باری لینه راوی دیارده سیاسی و کومه لایه تی کانی ژان و پنه ونده پنه کومه لایه تی کان ناده، به لکو کیشه ی نه ته وایه تی و نیشتمانی میلله تان، هه روا خواسته دیو کراسیه کان زور جار ده پنه مایه ی خه باتی شوږشگیرانه، هه زاران چه شن پرودای نه ته وایه تی و کومه لایه تی و سیاسی قبول له جبهانی سهر مایه داری پینشکه و توو دواکه و توو ده که پنه ما نابووری و پنه ونده پنه مایه کی نابووری که بهان چه قی سهر مایه داریشی به ستوه، له شوږشی یوژوازی نوروپیه وه هه تا خه باتی رزگاری میلله تانی ژرده سته، باشتیږن به لگه ی نهو راپسته یږن.

۲- کیشه ی کورد له روزه لاند له کیشه ی میلله تانی بی مافی دیو کراسی، ره گینکی میژووی قبولتری نه وتزی هده که هه رگیز له ناو قالیبکی نابووری سه پیندراودا به قوتا نابردی، به لکو هه تا نهو روزه ی نه ته وه ی کورد ده گاته مافی چاره ی خو نووسینی سهر به ستانه ی سهر به خو ی نه ته وه و نیشتمانه که ی

کېښه که همدېشه کلپه ده سښې ته گهرچې جاروبار لږم يان لهو په پيښې کوردستاندا راپه رېښه کاني سهرکوت پکړين.

نهم راستيه نه ده وايه تېبه له هه ستي ميللي و هه لويستي سياسي ميلله تي کوردا، بړ ته هه پيړنکي ما دي نه وتو هه ردهم خه سلته تايبه تيه کي دوور له بارودوخي ولاتاني دا گيرکري کوردستان، خوږه خو وه کو بزووتنه وه کي ديموکراسي ميلله تينکي ژړده سته په ننگي شوږشگيرانه ده داته وه.

په پيښې نهو راستيانه ش پي، په شپوه په کي گشتي پاري باهه تي سياسي له کوردستاندا سهرپاري هه ره سو زالي رژيم له زه مانو زه مينه ي دواي هه ره س دا بړ بهر ننگاري شوږشگيرانه له کوردستاندا هه بوه، په لام ناخو رژيم بهو هه موو تواناييه ي هه پيوو ده يتواني نهو خواستانه ي باره باهه تيه کي کوردستانيان خه ملاتډيوو که نهو پيش خواستي ديموکراسي و نازادي ميلله تينکي ژړده سته يه، دا پين بکاو باره باهه تيه که به تال پکاته وه؟ ته گهر مه سه له که پنيوستي نابووري دا پراو له باقي پنيوستيه سياسي و کومه لايه تي و ديموکراسيه کان پي، نهوا رژيم تواناي نابووري له دواي هه رده وه، هم به هزي هه ره س پيښناني شوږشي نه پيلو له وه هه به هزي دا هاتي فره ي نهو ته وه، زوړ زياتر بوه، له سالي ۱۹۷۰ دا دا هاتي نهوتي عيزاق يه ک بليزون و (۲۳) مليون دولاړ بوه به رده وام هه تا سالي ۱۹۸۰ به ريزو ته وه و گه يشتو ته (۲۵) بليون دولاړ، واته بيست به راميهر زيادي کردوه*.

هه ريزويه تواناي نابووري رژيم له راده ي دا پينگردني پنيوستيه کاني خه لکدا هه بوه، خه لکيش سهره پاي نه وه ي جياوازيه کي زهق له نيوان نهو ته وه کاني عيزاقدا ده کرا به لام ديسان له چاو سالاني پيش هه ره س بژنوي ژيان و ژيواريان باشتو ده بو، به لکو له دواي مسموه تواناي دارايي خه لکو کاروباري بيناو کونترات و بازوگانتي و مووچي باش و نالويل، هه تا ده هات به نه خشي رژيم بړ دروستکردني فراوانترين پنکي جه ماوه ري هورده بزوړوازي زيادي ده کردو که م کورتيه کاني راپردو که متر ده بوون.

سالي ۱۹۷۴ فرمانبه رو هيزه کاني سوياو کړنکاران ۹-۱۹ ديناريان بړ زيارکرد، سالي ۱۹۷۹ يش ۱-۱۷.۵ دينار نه مجاره خانه نشينه کانيشي گرتوه.

* بوسه رژيمره که به روانه حرب الخليج، او هام القوه و النصر ل: ۹۱ محمد حسنين هيكل.

داهاتی هاوالاتی عیراق به داهاتی نهوت و دور له نهخشه‌ی ئابووری و زانستی و هاوئاهندنگی رهوتی چۆن یه‌ک په‌ره‌سه‌دندی پیوستیه ئابووریه‌کان و توانای خه‌لک له‌دوای هاتنه‌ سه‌رکاری به‌عه‌سه‌وه، به‌مه‌به‌ستی نه‌خشه‌ی به‌عه‌سیانه‌ ناوای لینه‌ات: سالی ۱۹۶۸ له (۹۱.۱) بژ (۲۶۹.۴) دینار سالی ۱۹۷۴ به‌ره‌زکرایه‌وه بژ (۶۶۶.۱) دینار سالی ۱۹۸۱. به‌مه‌ش ناوه‌نجی مووچه‌ی سه‌الانه له (۴۹۲) دیناره‌وه سالی ۱۹۶۸ بژ (۱۵۱۷) دینار سالی ۱۹۸۱ زیاده‌ کراوه <۳۷>.

ئه‌و نه‌خشه‌یه‌ش جگه‌ له‌وه‌ی کاری کرده‌ سه‌ر گوزه‌رانی خه‌لک، خه‌لکیشی چه‌واشه‌کردو هه‌ر له‌ نه‌نجامی ئه‌و سه‌یاسه‌ته‌ ئابووریه‌ پشت به‌ستوه به‌داهاتی نه‌وت ژێر به‌نای ئابووری عیراق تینکچوو، رۆنیش ده‌یوست به‌و جه‌نگانه‌ که‌ دژی کوردو دژی ئێران و کۆیتیش به‌ره‌پای کردن. قه‌ره‌بوی قه‌یرانه‌کانی به‌کاته‌وه، به‌مه‌ ده‌سه‌لی که‌وا به‌زووتنه‌وه‌ی میله‌لتان و کینشه‌ کۆمه‌لایه‌تیه‌کان ته‌نیا به‌مه‌ ئابووریه‌کان و ته‌نگوچه‌له‌مه‌کانی نایانه‌زۆین، به‌لکو هه‌یه‌کانی دیکه‌یش: نه‌ته‌واپه‌تی و سه‌یاسی و سایکۆلۆژی، رۆلینکی کاریکه‌ر ده‌گیرین ته‌نانه‌ت هه‌تا پاده‌ی ره‌خساندنێ باری باپه‌تی به‌ره‌نگاری میله‌لتانی ژێرده‌سته‌ش، به‌یه‌ له‌دوای هه‌ره‌سه‌وه، سه‌ره‌پای قوولنه‌هه‌ونی ناسته‌نگه‌ ئابووریه‌کانی رۆنیم و سه‌رباری باشتر کردنی ژبانی دارایی و پینداوسته‌یه‌کانی خه‌لک، به‌هه‌زی شوڤینه‌تی به‌پاده‌ی رۆنمه‌وه‌ گه‌لی کوردستان له‌ناو ژانی هه‌ره‌سه‌وه‌ ده‌به‌وژایه‌وه‌و گیانی به‌ره‌نگاری به‌ ئاقلاری رزگاری و دیموکراسیدا ده‌ژایه‌وه‌.

باری خه‌یی له‌ کوردستاندا له‌دوای هه‌ره‌س و سه‌ره‌تای به‌ریا به‌ونه‌وه‌ی خه‌باتی چه‌کداریدا، چه‌شنی ولاتانی که‌ خه‌باتی چه‌کداریان سه‌رخست (چین و قیتنام و کۆریا و کوبا و لاوس) نه‌بوو، پارتی پینشه‌وه‌ به‌ چه‌مه‌که‌ چینه‌یه‌تیه‌که‌ی ئه‌و ولاتانه‌، نه‌ زه‌مه‌ینه‌ی کۆمه‌لایه‌تییه‌ی هه‌بوو نه‌ توانای چینه‌یه‌تی و خه‌باتی سه‌یاسیش له‌بار بوو، دروستکردنی (به‌ره‌ی نیه‌تستانی کوردستانی) یش به‌هه‌زی ئالۆز به‌ونی کینشه‌ کۆنه‌کانی نێوان (پارتی و یه‌کیشتی) سه‌ره‌نه‌نجامی هه‌ره‌س و سه‌ره‌ی نه‌هه‌ونی ته‌واوه‌ به‌رینه‌کانی پاره‌دوه‌وه‌، هه‌روا ئاکامی ره‌وانگه‌ی سه‌یاسی جیاوازی تازه‌شه‌وه‌، نه‌

نه‌هيندرايه‌دی، به‌لکو که به‌کيتی دامه‌زراو پارتی بوژندرايه‌وه، لايدنی که‌می رنکه‌وتنامه‌ی سيسيشيان له نيواندا له خزمه‌تی چۆنيه‌تی به‌رپاکردن و پته‌وکردنی خه‌باهه چه‌کداره که مۆر نه‌کرا* بگره دژايه‌تی و گيانی قينه‌به‌رايه‌تی هه‌تا ده‌هات توندتر ده‌کرا. نه‌و دۆخه سياسيه ناکۆک و دژواره جگه له‌وه‌ی پيوستيه‌کانی دروستکردنی (به‌ره‌ی نيشتمان) يان به‌جارنک دواخست، ناکۆکيه لاوه‌کيه‌کانيشيان ته‌قانه‌وه‌و ده‌رفه‌تيان‌دا به‌ دوژمنانی گه‌له‌که‌مان زياتر بکه‌ونه هاندان و دنده‌انی زياتری کيشه‌کان، ئيیدی کاره‌ساته‌کانی جده‌نگی ناوخۆ هاوای بزوتنه‌وه‌ی پارتيزانی سه‌ربه‌لداو هه‌تا سه‌ربه‌ندی نه‌نقاله‌کانيش درۆيه‌کی تراویدی کيشا که ده‌شی بگوتری هه‌موو لایه‌ک به‌ی جياوازی، به‌رپرسانی جده‌نگه ناوخۆکه‌ن و هه‌موو نه‌وانه‌ی به‌شداريان له جده‌نگه‌که‌دا کردووه، به‌ی به‌ پینی پله‌کانه‌ی به‌رپرسانيان له‌ناو بزوتنه‌وه‌که‌دا له گه‌وره‌وه بو گچکه، هه‌ربه‌که به‌پینی خۆی و توانای سياسی و عه‌سکه‌ربه‌که‌ی، ئۆبالی سياسی و عه‌سکه‌ری کاره‌ساته‌کانی هه‌لده‌گرێ. هه‌موو جزوه خۆ به‌واردنیکيش له ئۆباله‌که درۆيه‌کی ميژووين به‌ چه‌واشه‌کردنی جه‌ماوه‌هه‌له‌به‌ته له دادگای خوکی ميژوودا گه‌وره به‌پینی خۆی و گچکه‌يش به‌پینی خۆی هه‌لده‌واسرێ.

جگه له نه‌هه‌ونی (هه‌بزی پشه‌رو) و (به‌ره‌ی نيشتمانی)، به‌توانایی و نه‌هه‌ونی پشتيوانی ستراتيوی و کيشه ته‌قینه‌دراوه‌کانی ناوخۆش، دواين پيوستى هه‌زی خۆی که دامه‌زراندنی (له‌شکری ميللی) به، شيواندو به‌ خواروخينچی له‌به‌ری نه‌وه‌ی هه‌تا ده‌هات هه‌زی پشه‌مرگه نزیک به‌خزين و يه‌که‌به‌خزينه‌وه، لیکدا ده‌به‌ران و ده‌دران به‌گژيه‌که‌یدا، نه‌مه‌ش هه‌تا دواي راپه‌هه‌ين و هه‌له‌باردن پهرله‌مانيش درۆيه‌ی کيشا، له‌ناو راپه‌هه‌ينيشدا زبانی فره له‌شکری و نه‌هه‌ونی جده‌نگی ناوخۆ له‌يه‌که سالدا له پشه‌ی و نه‌هه‌ونی ديسپلين و نه‌و هه‌موو تالاف تاوانانه‌ی کران، که‌متر نه‌به‌و له سالانی جده‌نگی ناوخۆ.

به‌هه‌په‌يه له کوردستانى به‌شی عه‌زقادا جگه له پرۆگارتی ناله‌هاری هه‌ره‌س و نه‌هه‌ونی به‌ری به‌هه‌تی وه‌کو پيوستى هه‌لگه‌يرسانه‌وه‌ی جده‌نگی پارتيزانی (ته‌نبا مه‌سه‌له نه‌ته‌وايه‌تی و سياسيه که نه‌ی) به‌ری خۆيش سه‌ره‌اری نه‌هه‌ونی پارتيه‌کی

---

* تا‌هه رنکه‌وتنامه‌به‌کی مه‌به‌انی له‌نيوان (پارتی و به‌کيتی) دا، سالی ١٩٧٧ مژکرا، دواي دوو مانگ هه‌له‌شاه‌وه.

پنښرو (با چينايه تيش نه بې)! ته ناندت پارتينكى شوږشگنېرى ديموكراسيش به
 تهنيا ياخود زور به هيتر له لايه نه كانى ديكه بڼ پارسه ننگ دانه وې كد لينه كانى
 بارى باهه تى و خوى كه زور پنيوستن بڼ شوږشى چه كدارى، له نارادا نه بيووه
 تينكراى هيزه كانى كه هه شبون، كه مو زور دانيان به ږيهه رايد تى يد كيدا نه دونا،
 هه ر حيزينك خوى و هيزه كدى به پينشه ننگ ده زانې و هوكمى ده كرد. كه وايې:

- بارى باهه تى وه كو پنيوسته نه خه ملي بوو.
  - بارى خريش نه ږه خسا بوو، به لكو تالوزا بوو.
  - پنيوستيه كانى خه باتى چه كداريش داين نه كرا بوون.
  - رژيمش له سالى هه رس زالترو به توانا تر بيوو.
- شوږشيش سهره ږا بهر پاكراوه. به مدهش ده بې ناوړنك بده ينه وه له:
- زه مينه ي عه سكه رى

كاتينك بارى باهه تى و بهر ننگارى ميلله تينكى ژنده سته ي دابه شكر او تا
 ږاده يه كى باش ږه خسا بڼ و داگير كره كديان له بهر شوږشنيه تى دږى خواسته كانى
 ميلله ته كه بې و هه لومدرجى سياسى جياواز له ناو يدك ولائى فره نه ته وده له گه ل
 نه ته وې سهرده سته و نيشتمانى نه و نه ته وده يده ه بې، داخ هه لومدرجى باهه تى
 ناوا نيسته هره م ده به ستر نيته وه به شوږشى چه كدارييه وه ياخود نه گهر
 هه لومدرج كه ش به ستر ايته وه به شوږشى چه كدارييه وه، نايا داگير كره كدى كه
 خواستى سياسى ميلله ته كه داين ناك، هينده لاوازه نه توانى ېزووتنه وه ي
 چه كدارى نه و ميلله ته به زنى؟ واته جياوازي بارى باهه تى ميلله تينك بڼ گيانى
 بهر ننگار بونه وه ي نه خشه شوږشنيه كانى داگير كره كانى له گه ل تواناى خه باتى
 چه كدارى ميلله ته كه و داگير كره كدى چييه و چونه؟ بڼ نه وه ي نه م راستيه ش روښ
 بكه ينه وه و پنيوسته ناوړنك له تواناى عه سكه رى گه له كه مان بده ينه وه و له گه ل
 توانستى عه سكه رى و ته كنولوزى رژيمدا به راوردنكى بكه ين باشان ناكامى
 به ياردان ديارى بكه ين:

كورد، دواى هه رس بې كه س و كه ساس له سهر خاكى نيشتمانه كدى، به عس
 كه و تېروه ويزه ي. ږوژناو ږوژه لاتى نه م جيهانه پر له لاقى سوسيا ليزم و
 ديموكراسيه، دوژمنه كديان پر چه ك ده كړدو كورديان فدراموشى بهر ژه و نديه كانى
 جهنگى سارد ده كرد. جگه له سوريا كه به پني ناكزكيه سياسيه كانى ناوچه كه و
 دوژمنايه تيان له گه ل به عسدا پشتيوانى هيزه سياسيه كانى عيراق و كوردستاني

ده کرد، هیچ ولاتینک زاتی پشتیوانی کوردی نه ده کرد، لیبیاش له دووره وه دۆستی بوو.

میلله ته که، چه کی نه بوو، پاره ی نه بوو، دوژمنه کی زالبوو. نه وه ی هه بوو له پرووی عهسکه ریده وه، ته نیا ده یان یان نه ویده که ی سه دان بارچه چه کی شاردراوی حیزه سیاسیه کان بوو له گه له چه کی شاردراوی خه لک و که سانی قاچاخچی. ته قه مانی، ده بزی پنیوستی و تۆپ و دۆشکه و هیچ چه شنه چه کینکی قورسی نه بوو.

رژنیش، دوا لوتکه ی کورده ستانی داگیر کردبوو، ته وای ناوچه نه نییه کانی پینشه رگه ی پشکنیبوو. شوین به شوین ناگای له وردو درشتی هه بوو، ده یان هه زار کورد راگوئیزا بوو خواروو. سه ره پای سه رشوپیه که ی بۆ رژنی شا، به لام داها تی نه وتی له دوا ی هه ره س، (۱۵) ملیون تینیه ریبوو، نه مه له کاتینکدا سالی ۱۹۷. ملیون تینک و (۲۳.) ملیون داها تی هه بوو. به و داها ته توانی بووی سی ملیون و نیو دۆلار سالانه ته رخانی سوپا که ی بکات، ژماره ی سوپا گه یشته (۱۹۰ و...) هه زار به سه ر (۱۲) تپیدا، دابه شکرابوون، له کاتینکدا سالی ۱۹۷۳ شه ش هه تا هه وت تپیی عهسکه ری هه بوو.

له سالی ده ستینکی شه ری ۱۹۷۴ وه هه تا سالی ده ستینکی جهنگی پارتیزانی به ره نگاری گه له که مان توانای ته کنزولۆی رژنم ناوای لیهاتبوو:

- له ۲۵. فرۆکه ی جهنگینه وه بۆ ۴۵. فرۆکه.

- له ۸. کۆپته ره وه بۆ ۲۵. کۆپته ر.

- له ۱۴. تانک بۆ دوو به رامبه ر.

- له ۱۵. نه فیه ره بۆ دوو به رامبه ر.

- له ۹۰. تۆپی عه پار ۱۲۲ هه تا عه پار ۱۸. ۱۰۵ بۆ دوو به رامبه ریش پتر.

نه مه ته نیا نه و چه کانه ن که له کورده ستاندا به کار دین، ده نا چه کی ده ربایی و مو شه کی زه ی-زه ی نه نو سه را ون. نه و چه کانه ی ناشکرا بۆ شینوه جهنگی کورده ستان له جهنگی پارتیزانییه وه بۆ جهنگی هه رشی ستراتیژی عهسکه ری به کار دین، به تایبه ت کۆپته ره نه فیه ره و تۆپ و تانک، راسته وخۆ چه کی کوشنده ی شوێشی چه و اشه ن. نه و توانا عهسکه ری و ته کنزولۆی و داها ته نه وتی له به ر ده ستی رژنی عهراقدا بوو ده ی توانی وه کو رژنمکی ناسیونالیستی پانه ره بی له نا و عه ره بی عهراقدا وه کو نه ته وه ی سه ره ده ستو هه تا را ده یه کی زۆر له نا و

ته‌وه‌ی نه‌ته‌وه‌ی عه‌ره‌بیشدا (جگه له سوریا و لیبیا) به‌ناوی پارێزگاری له نه‌ته‌وه‌ی عه‌ره‌ب و دژایه‌تی ئیسرائیل ختوکه‌ی هه‌ستی ناسیۆنالیزمی عه‌ره‌بی و ئیسلامگه‌ری پێیداو له‌ناو کوردستاندا دژی کورد به‌ فراوانی و به‌ جه‌لا‌ت‌کردنی دژایه‌تیه‌که‌ش له‌لایه‌ن زۆریه‌ی ولاته‌نی عه‌ره‌بیه‌وه به‌کاربه‌ینی.

کورد له‌و دوو‌په‌لانه‌ می‌ژوو‌پیه‌دا، له‌و جیاوازییه‌ به‌ی پاده‌یه‌ی عه‌سکه‌ری و به‌ی پشتیوانی ئینته‌رناسیۆنالیستی و جیهانییه‌دا، که‌وته‌وه به‌ر تاقی‌کردنه‌وه‌یه‌کی نوی، نوی له‌ هه‌موو باریکی دوا‌ی هه‌ره‌سه‌ره‌، پێش هه‌ره‌س به‌ (١٣٠) هه‌زار پێشمه‌رگه‌و ده‌یان هه‌زار به‌رگری و هه‌زاران کاده‌ی عه‌سکه‌ری و سیاس‌ی و ئیدار‌ی و را‌گه‌یاندنی شه‌اره‌زاوه‌، به‌ده‌یان دژه‌ ئاسمان‌ی و سه‌دان تۆپ و هاوه‌ن و ئاره‌بی جی‌یه‌وه له‌به‌رامه‌به‌ر هه‌مان رۆنم به‌لام لاوا‌تر له‌ پووی چه‌کو و سوپا و توانای دارایی و ئیدار‌یه‌وه به‌ ڕنکه‌وتنی جه‌زائیر هه‌ره‌س به‌ شو‌ڕشه‌که‌ی هیندرا.

هه‌مان میلله‌ت (به‌لام بێتوانا و لاوا‌ز) له‌سه‌ر هه‌مان نیشتمان (به‌لام به‌بی بستی‌ک خاکی ئازاد) له‌سایه‌ی هه‌مان رۆنمه‌کانی داگیرکه‌ری باقی به‌شه‌کانی کوردستاندا (به‌ی گۆزانی یه‌کی‌کیشیان) و له‌ناو بازنه‌ی هه‌مان نه‌زمی جیهانی جه‌نگی سارد (به‌ی نه‌وه‌ی نیشانه‌کانی گۆزانی‌شی ده‌ریکه‌وی). به‌لای هه‌مان میلله‌ت که‌ کورده‌، دژی هه‌مان داگیرکه‌ر که‌ به‌ع‌سی فاشیسته‌، که‌وته‌وه به‌ر دوو‌په‌لانی سه‌ختی هه‌لبۆاردنی ڕنگای ها‌ت و نه‌ها‌ت. جه‌نگی چه‌کداری یاخود ستراتیژی نوی؟

— له‌دوا‌ی به‌زاندنی راپه‌ڕینی ده‌رسیم (١٩٣٧)، هه‌تا سا‌لی ١٩٨٥ که‌ PKK ده‌ستیان کرده‌وه به‌ پارتی‌زانی خه‌باتی چه‌کداری له‌ کوردستانی به‌شی تو‌زکی‌دا به‌رپه‌لانه‌ کرایه‌وه (٤٨ سا‌ل).

— له‌ دوا‌ی دام‌ر‌ک‌اندنی راپه‌ڕینی بارزانیه‌کان (١٩٤٥) هه‌تا شو‌ڕشی ئه‌یلوول له‌ کوردستانی به‌شی عێراق‌دا راپه‌ڕینی رزگاری به‌رپا نه‌کرایه‌وه (١٦ سا‌ل).

— له‌دوا‌ی ڕوو‌خاندنی کۆماری مه‌هاباد (١٩٤٦) هه‌تا جه‌نگی پارتی‌زانی به‌ ڕه‌یه‌رایه‌تی مه‌لا ئاواره‌ و سوله‌یمانی مو‌عینی (١٩٦٧) له‌ کوردستانی به‌شی ئێران‌دا خه‌باتی چه‌کداری دام‌ر‌ک‌ایه‌وه (١٩) سا‌ل دوا‌ی به‌زینی نه‌میش (١٣ سا‌ل) و یست شو‌ڕش به‌رپا به‌ک‌رنه‌وه‌.

به‌لام دوا‌ی هه‌ره‌سی ١٩٧٥، یه‌ک سا‌ل و سێ مانگی خایاند دیسان ته‌قه‌ی پارتی‌زان ده‌نگیدا‌وه. نه‌گه‌ر دوا‌ی تینکشانانی هه‌موو راپه‌ڕینیکی چه‌کدارانه‌ی

کوردستان له ۱۰-۲۰ سالی وستیښی ژیلهمزی شوږشی بگه شینهوه، هدا
 راده یه کی دیار مه ترسیه کدی له کوردستانی بهشی تورکیادا نه بی، له باقی
 به شه گانی کوردستاندا هدا هاتنی به عس، به هوکمی دواکه وتووی رژی نه گانه وه
 مه ترسیه گانی فده وتاندنی کورد زور نه بووه، به لام به عس له دوا ی هدهس
 به تابه تی به چه شنیک نه خشی کیشا بوو، به چه شنیک به توانا ببوو که هدرگیز
 له ۱۰-۲۰ سالی شی نه ده ویست گه لی کورد به دهر دیکي شوږینی نه وتودا به ری
 به یه ک سدهش بیداری نه ته وایه تی نه ده بووه وه، چونکه به عس رژی نیکی خاوه ن
 نایدیژلژی ته تی دیاری سیاسی و ناسیونالیستی بوو، سیسته ماتیک یانه له هه موو
 پاریکه وه، له یاری عه سکده ریه وه هدا گچکه ترین مه سه له ی کومه لایه تی و
 نابووری و سیاسی و میژوویه وه، نه خشی چه واشدی هدهو. به نه خشی وردیش
 به هه موو توانایه ی هه شیبوو، دژایه تی گه له که مانی ده کرد، رژی ناوا ۱۰ سال
 موله تی میلله تی شوږش هدهس پنهیندراو نادا رابینه وه. بویه ده ست به جی
 به رهنگار یونه وه ی نه خشه گانی نه رکینکی چاره نووس سازی سیاسی و نه ته وه یی بوو،
 ده نا به عس کاری خوی ده کرد. هه لیه کی سیاسی گموره شه وای بزاندری به هوی
 خباتی چه کداریه وه، به عس (تمه رب و تمه جیرو تمه عیسی) کردوه. یان دپهاتی
 کاول کردوه. بۆچوونی وائسل زانستی نییه. به لکو دوریشه له ناسینی
 گموه ری شوږینی ته و فاشیه تی به عس، نه گمراه پاسویش نه بی بوی!
 به رپا کردنوه ی جهنگی پارتیزانی بژ ژانده نوه ی گیانی به رهنگاری سیاسه تیکی
 دروست بوو، به لام پنیسته قسه له وه بکری که نه وه جهنگه پارتیزانییه به نیازی چ
 ستراتیژینکی سیاسی به رپا کراوه؟ هه روا هه لکه گانی به رپا کردنی جهنگه پارتیزانییه
 چی برون؟ لیکدانه وه ی نه وه پرسیاران نه نیستا، دوا ی ده رکوتنی به وداوه گان
 ناسانتره له سالانی پرله کیشی رپهردوو که له سایه ی هوکمی تفهنگدا چاره نووس
 دیاری ده کرا.

۷/۸- جیاوازی کوردا یه تی

به هوکمی تازه ده سقینکردنوه ی خباتی چه کداری هه موو هیزینکی سیاسی
 ده یه توانی مفرمه زه پنهکوه به نی و دایه زنه مهیدان، واتا: دیارده ی فره هیزی و
 فره له شکری ناگمهرینه وه بژ پنه ره وکردنی سیاسه تی دیموکراسی، به لکو بژنه وه
 ده گمهرینه وه هیزی سهره کی خاوه ن کونترولی ده سه لات له کوردستاندا نه بووه پی له

چا یه یه دانی د یخه بحری. هم نه بوونهی دهسلات بواری سهره لدانى نازادى
بریارنده راوى هه لښت، چه ندین هیز کهوتنه چالاکی:

- کۆمهلهی مارکسی - لینینی کوردستان*.

- یه کیتی نیشتمانیی کوردستان (دهستى دامه زیننه - هینلی گشتی).

- پارتی دیموکراتی کوردستان (قیادهی موده ته).

له هیزه سهره کیه ناسراوه چالاکه کانی دهست به جینی دواى ههرهس بوون،
پاسوگیش به ئەندازهی خوی له پروی سیاسییوه دهجولا. پاشان بزوتنهوی
سۆسیالیستی کوردستانیش ناشکرا کرا.

پاسوکی لیدهرچی که دواى پهلاماردانی پێک خراه که بیان مسهره زه یهک
پنشمهرگه بیان ناره دهروه، باقییان به بریارو به پینی سیاسه تی راگه پندراوی
ئوسایان، خباتی چه کداریان یهک له دواى یهک راگه یاند. هه له به ته ههموو لایهکی
سیاسی لهو لایه نانه خاوهن بهرنامهی کوردایه تی جیاواز بوون.

- یه کیتی نیشتمانیی کوردستان؛ چوارچینه یهکی نیمچه بهرەى پێشکهوتنه خواز.

- پارتی دیموکراتی کوردستان؛ بهر خه له خوگرتن و پهبازی پهره پندراوی کوردایه تی
پرژه ی نوئی به لاو کردوه.

- کۆمهله؛ مارکسی لینینییه کی پهره وی ئەندیشه ی ماوتسیتزنگ*.

- پاسوک؛ بهر خه لینگرتنی پهبازو ربه رایه تی گۆنی کاژیک، نوئ بهو نه وه.

- بزوتنهوی سۆسیالیستی کوردستان؛ له بهرنامه دا باوه ریان به سۆسیالیزم و
سیاسه تی ریفورمیستی هه بوو... هتد.

یه کیتی نیشتمانیی کوردستان توانی جگه له هینلی گشتی خوی، کۆمه لهو
بزوتنهوی سۆسیالیتیش به خاته ریزه وه، پارتی دیموکراتی کوردستان سهره خۆ
کهوته چالاکی. که پاسوگیش هاته ناو بزوتنه وه که به لایهن له نیوان یه کیتی و
پارتیدا هه لده سوورا. ههموو هیزه سیاسیه کان، و نه رای جیاوازی بهرنامه و پهبازو
ربه رایه تی و را بهر دوویان، دوو پرنسپ کۆی ده کردنه وه:

---

* دواى رووخاندنی رژیمی شاو پهره سەندنی خه باتی چه کداری و سەنگین بوونی لیه ر سرائیتی میلی
له سهرشانی، ناوی گۆردرا به (کۆمه لهی ربه جدمه رانی کوردستان)

* که خه باتی چه کداریانه ده ستپنکرد له ژیر کارایی بهری شهید نارامدا (ماو) یزم و دژایه تی زهقی
شوروهی له سهر سیاسه تی کۆمه له دا یزار کران.

۱- دیموكراسى بۇ عىراقو ئۇتۇنۇمى راستەقىنە بۇ كوردستان.

۲- رېيازى پارتىزانى و ستراتىژى چەكدارى.

ئالبىزدا دەپى بكمونە ھەلسەنگاندىنى ستراتىژى ھەموو لايەنەكان و لىبەر پروناكى راستىيە ھەركىتوۋەكانى ئىستادا لىنكىان بەدەينەو. جارى سىبەرەت بە دیموكراسى بۇ عىراقو ئۇتۇنۇمى بۇ كوردستان، ھەمان دروشمى سىياسى پارتىيە كە لە دامىزاندىنەو (۱۹۶۶) ھەتا ھەرسى شۇپشى ئەيلوول بەرزىكردۋتەو. تەنبا وشى (راستەقىنە) گراوۋە پاشگرى، ئىمىش ناۋەزۋكى كۈمەلەيتى و گمۋەرى سىياسى ئۇتۇنۇمى ناگۇپى، چونكە ئۇتۇنۇمى كوتومت راستەقىنەكەيش لە كوردستاندا جى-بىجى بكرى ھەر چوارەمىن پلى مافى گەلانە كە دواى (سەرىخۇيى، كۇنفىدرال، فىدرال) بەدرىزۋابى مېژو بەزەر سەپىندراۋەتە سەر گەلان*، كىواپى: لىدواى ھەرس و دواى تاقىكردنەو جىزەھا رۇنى عىراق، دواى تاقىكردنەو بەيانى نازارىش، ھىشتا گۇرانىكى سىياسى قول بەسەر ئىندىشە بۇرۇۋازىتە كورد دا نەھاتبو، تەنبا لەشېۋەدا گۇران بەدى دەكرا.

گەلى كورد لە ھەموو راپەرېنكى چەكدارانەدا، بە ھەستى خۇرسكى و دۇسۇزى خۇى ھەمىشە چاۋەپنى ئامالچى سەرىخۇيى گەلو نىشتەمانەكەى بوۋە، بەلام ھەموو جارى نا ئومىد كراۋە، ئىمجارەيش دواى ھەرس و سەرلەنۋى بەرپاكردنەو خەبەتى چەكدارى بەھەمان ستراتىژ جۇش دراۋەو. لەكاتىكدا دەبو چاونكى پەخنەگرانە بو دروشمەدا بگىرېرى و سەرلەنۋى ستراتىژىكى نوئى بۇ بىزوتنەو رىزگارمخوازاندەى گەلەكە گەلە بكاراپە.

دەريارەى ستراتىژى خەبەتى چەكدارىش... ئەگەر شۇقېنىيەتى رۇنم و مەترسى تۋاندىنەو كورد ھاۋشانى سۈننەتى مېژىنەى خەبەتى چەكدارى لىدواى ھەرسدا، پاساۋى بەرەنگارى چەكدارى لە سنوۋىكى دىپارىكراودا پەتائەو، ئىوا نەگۇپى ئىم ستراتىژە چەكدارىە لىدوۋ پارەو ھەلدىزىكى عىسكىرى ترسناكىان لىكىوتنەو:

* ئۇتۇنۇمى، لىمىژوۋدا داگىر كىرانى نىشتەمانى مىللەتان بە زەر سەپاندىۋانەتە سەر گەلان، كەچى كورد دەپەست بە زەبرى شۇپشگىرانە ۋەرى بگرىۋ نەشيانداپە.

۱- دیاری نه کردنی نامانجی جهنگی پارتیزانی وه کو شینو یهک له خبباتی ناچاری بز سازدانی زه مینهی راپهرینی ناوشاره کان. بهلکو دیسان خبباتی چه کداری کرایه رینازی سهره کی سهرکوتن.

۲- نمبوونی منخشهی زانستی و بهرنامهی وردی چونیتهی بهرپا کردنموهی جهنگه پارتیزانییه که،

به نووسین و قسه هه مو لایهک، گرنگی جهنگی پارتیزانی ده کرده رینمای عسکری خوی، بهلام به کرده ویش له یه کمین مانگه کانی دهستپنکی پارتیزانی، چه کداری خیله کی و خیلای چه کدارو نه ندیشهی خیلخوازی چه کداری زاکرانه سهر رینازی پارتیزانی، بی جیاوازی، هه مو لایهک کم و زور پیره وی لهو سیاسته عسکرییه زیانبخشه ده کرد.

له کاتینکدا بزوتنمو یه کی تازه دهست پیکردوی دوی هه رهس، ببتواناو کم پشت، بی چه کو تهقه مینی و سهرچاوهی دارایی، ناوا بی بهرنامهی زانستی تینه لده چیتموه، هه لیده ته کیشه کونه کانی ناو نمو میلله ته تیکه لاوی گرفته تازه کانی ده بنموه ناژاوه کانی راپردویش بواری تمشینه سهندنیان ده دوزنموه.

نموه بوو... جگه له تیکه چوونی شیرازهی جهنگی پارتیزانی، هیزی چه کداری زورو بزور له ناوخزدا زیانی نموی گه یاند که گیانی سه پاندینی ده سلات سهره لېداو هه موو رینگایه کی بز بگیرننه بهر، ته ناندت رینگای شهری ناوخویش؛ جگه له دزی و زولم و رهفتاری کونه بهرستانه، له ده ره وی بزوتنموه که مشدا زور کردنی نا ناسایی بزوتنموه یه کی پارتیزانی له بهر امهر دهوله تیکی ده سلاتدارو به هیزی زورو بزور، وای کرد رژیم بتوانی سوپا بز جهنگی به رهیی سازیداو هیزی پنشمهرگه پاشه کشه پی بکاو زیانی زویش له وهی تازه بوژاوی جهماوه له پرووی عسکری و سایکلۆژی موه بدا. له هاوینی سالی ۱۹۷۷ که جاری یه کمین سالی شویشی در یوخایمن تمواو نه کرابوو، هزاران چه کداری خیله کی تسلیم بوونموه سمدان کادرو پنشمهرگمی هوشیاریشیان پروخاند، بی بهروایشیان هتا راده یهک له ناو جهماوه ردا بلاو کرده وه.

نەبوونی نەخشەیی چۆنیەتی بەرپاکردنی جەنگی پارتیزانی و پێبازی چەکداری بە
ستراتیژی زانیی رزگاری گەلەکەمان، بەدرزایی دەستیپێکی خەباتی چەکداری لەدوای
هەرسەو هەتا ئەنقەلەکان، وێرای گۆرانکاری هەمەجۆری ڕووداوەکان:

۱- ڕووخاندنی رژیمی شاو ڕاپەرینی گەلانی ئێران.

۲- جەنگی عێراق- ئێران.

۳- ناویناو ڕاپەرینی ناوشارەکان.

۴- سەرھەڵدانی ڕۆستریکا و کوتایی هاتنی جەنگی سارد.

۵- پەیدا بوون و بەکارهێنانی چەکی کیمیایی.

۶- مانەوی ھزوتنەو چەکداریەکە لەناو بازەمی پارتیزانی و جەنگی ھزۆزا.

۷- بێتوانایی لە رزگار کردن و پاراستنی ناحیەیکە گچکە کوردستان.

۸- نەبوونی پشتیوانی ستراتیژی.

۹- ڕووندانی گۆرانکاری شوێشگێڕانە لە عێراقدا... ھتد.

ئەو ھەموو دیاردەو دەرکۆتە جیھانی و ناوچەیی و عێراق و کوردستانیانە،
ستراتیژی خەباتی چەکداری و لەناو خەباتی چەکداریشدا ھەڵبەت زۆر و سەپاندنی
دەسلاتی ھیزە سەرەکیەکانی گۆڕەپانەکە بەدرزایی ۱۳ سالی ڕەھبەر پێڕو دەکراو
دەسەپا بەبێ ئەوێ بێرێکی لێبەر و لە گۆڕینی ستراتیژی چەکدارانە بکەرتەو.
ھەڵبەت ئەو ماوەیەدا، شەڕی زۆر قارەمانانە کران، جەزیرەیی کاریگەر لە داگیرکەر
و ھەشێندران، زیانی زەبەند لە رژێم دران، قوربانیەکی بێ ئەندازە بەخشێندران،
ھەزاران تینکۆشەر لە پێناوی سەرکۆتندا لە شارو شاخاندا درنغیان لە گیان و
مالیان نەکرد، ھەزاران گادرو تینکۆشەری ھۆشیار سازدران*... ھتد. بەلام ھەموو
ئەوانە نای ئەو راستیانە فەرماوێش بکەن کە خەباتی چەکداری، وێرای ئەو راستیانە
ئامانجی رزگاری کوردستانی نەک نەھێناوە دی، نەک رژێمی پێ نەروخواو
شوێشەکی پێ نەبوو عێراقی، بەلکو دوو چاری شکستیکی تر سناگیش لەکاتی
ئەنقەلەکاندا کرا، ئەم شکستەش لە راستیدا درەنگ کەوت، چونکە:

کە خەباتی چەکداری بەو بێ بەرنامەییەو ئاوا بێ لێکدانەوێ سیاسی و
عەسکەری وردو بەبێ ھەراورد کردنی ھەردوو شوێشی ئەیلوولو توانای رژێم

---

* ھاس نەکردنی دیاردە دۆزەکانی ناو ھزوتنەو کە زۆریان بێزبان لێدەکەرتەو ھز داپۆشینان
نییە، بەلکو ھەستە بە ھەڵسەنگاندنی ستراتیژی ناچێت ناو وردەکاری.

له گه‌ل توانای دواى ههرسى رژىم و گه‌له‌كهمان، به‌رپا كرايموه، له‌بهرنموى بى زهمينى ماترياليستى ليكدانموى داهاتوى پروداوه‌كان له قازانجى سرخستنى ستراتيژى چه‌كدارىدا خىباته چه‌كدارىكه به‌رپا كرايموه، ده‌بوو زووتر تىنك بشكاپا به‌لام دوو پروداوى چاره‌پروان نه‌كراو بوونه مایدى مانموى درىژه‌كىشانى دژوارى خىباته چه‌كدارىكه، ئىوانىش: (پرووخاندنى رژىمى شاو هه‌لأيسانى جەنگى عىراق - ئىزان)، نمو دوو پروداوه له‌همموو بارىنكى سىياسى و عىسكەرى و ئىدارىموى توانای درىژه‌كىشانى بزووتمنموى كه‌پان په‌خساند، ده‌ئا هه‌تا ئىنفاله‌كان تممى درىژ نەدەبوو.

له پرودانى پرووخاندنى شاو جەنگى عىراق - ئىزان‌دا، خۆشه‌ختىبه‌كى گموره لىناو همموو هیزه‌كاندا بلاوىزوه كه رژىم به‌روخى، چونكه جەنگه‌كه هه‌تا ده‌هات گه‌رمتر ده‌بوو كه‌چى به‌و جەنگه بى وىنه‌يه له‌پاش جەنگى دووه‌مى جيهانموى، رژىم نه‌ك نه‌پرووخا به‌لكو له‌پرووى سوپاىيموى، چه‌كو توانای جەنگىيموى، تۆكمه‌تر بوو. له گه‌رم بوونى به‌ره‌موى جەنگه‌كه‌داو نه‌ پرووخاندنى رژىمى به‌عسدا، ده‌ركوت كه رژىمه‌كه به‌ شوێرشى درىژخاينى عىراقى هه‌لگىرساو له كوردستانموى سستمه به‌روخى، ئىدى له‌دوا سالى جەنگه‌كه‌دا كه به‌ هه‌زاران جەنگى گموره‌و گچكه‌ى جەنگه‌كه، به‌ هیزشى ئىزان و هیزشى چمواشه، به‌ شه‌رو شه‌رگه‌كانى كوردستان، به‌ هاوتاهەنگى عىسكەرى همموو هیزه‌كانى كوردستان و ده‌وله‌تى ئىزان... به‌وانه همموو رژىم نه‌پرووخا چونكه توانىبووى له‌ پىناى سىياسەتى به‌رژه‌وه‌ندبازى جەنگى سارددا له‌ پوژه‌ه‌لات و پوژناواوه پىوسته‌به‌كانى داين بكات داهاتى ده‌وله‌تانى كهمداویش هه‌لبولوشى و خه‌لكىش به‌ناوى پاراستنى ده‌روازه‌ى پوژه‌ه‌لاتى عه‌ره‌ب و عىراق فرىو بدات، ئىنجا چاره‌سەرىنك له‌ به‌رده‌م هیزه چه‌كداره سەره‌كه‌كانى كوردستان (پەكێتى، پارتى و حسیك) نەما، چاره‌سەركردنى ناكۆكیه‌ خوێناویه‌كانیان نەبێ، ئىدى له‌ تاخرو ئۆخرى جەنگه‌كه‌و له‌سەرویه‌ندى ئىنفاله‌كاندا (به‌ره‌ى كوردستانى) له‌سەر دارو به‌ردوى په‌رپوت كراوى بزووتمنموى چه‌كدارىكه دامەزرا.

رشتەى نۆھەم

۹- ئەنفالەكان و رووداۋەكان

ئەنفالەكان، بەدناوترىن و نەگىزىن پەلەيە لىمىۋى رۇنى عىراق و حىزىي بەئس و شەخسى سىدام حوسىن دا، ھىروا ئۇيالىكى سىياسى و مەزىي گەورەشە لىسەر شانى ئىر و لاتانى پۇۋەلەت و پۇۋاۋا كە لىبەر بەرۋەندىبازى خۇيان لە جەنگى سارد دا رۇنى عىراقىيان پەرچەكى كوشىندە كىمىيەوى كىردو لەكاتى تاۋانى بەكار ھىنانىشى دۇ كورد، تاۋانى بىندەنگىيان ھەلپۇارد، جەگەلمەوى دەۋلەتانى غەربى (سورىا و لىبىيە لىندەرىھاۋىن) سەرجەم، راستمۇخۇيان نا راستمۇخۇ، پىشتىۋانى سىدام ھوون.

رۇنم، كاتىك ئىران جەنگى راگرت، خاۋەن تاۋانى عىسكىرى دەۋلەتىكى ھىر بەھىز ھو:

- ۹۰۰ ھىزار سەرياز (۶۳ تىپ).
- ۵۷۴۷ تانك (۱.۷۲ تانكى T72 ى شورەۋى) ھوون.
- (۱۰۰۰) مودەرەئى سوكپە (۱۶۰۰) يان پىشخراۋ ھوون
- ۳۵۰۰ تۇپ، ۳۳ دانە يان ئۇتوماتىكى.
- ۳۰۰۰ ناقىلە يارى قورس ھەلگەر*.

---

* تەۋاۋى سورپا ئىمىرىكا (۵۰۰) ناقىلە قورسىيان ھەيە، واتە رۇنى عىراق شەش بەرامبەرى ئىمىرىكا ناقىلە تانكو پىنداۋىستى قورسى جەنگىنى ھەپۋە.

ئوتوانا عسكەرىيە غىراق لەھەموو بارىكمو (۱۰) بىرەمبەر تواناي غىراق
لە سەرەتاي دەستېنىكى شۇرشى ئەيلولۇ (۸) بىرەمبەر توانايەتتى لە سەرەتاي
دەستېنىكى (۱۹۷۶) لە خىياتى چەكدارانەى دواى ھەرسەمو بەئىس بە ئەزمونىكى
قولتۇرو پىشتىوانى زياترو لەخۇراپەرمونى عسكەرى درېندانەترى رۇنى غىراق،
شۇرشى كوردىش بە ئەندازەى نىوې شۇرشى (۱۹۷۴) ھىزو تواناي نەبوو.

بەھىزى چەكى كىمىياوى و ئەنقالەكانەمو، زياتر لە (۳۰۰) ھىزار مرزى كورد
كوژران و ھىزاران گوندى كوردستان تەختى سىياسەتى سوتماكى فاشىيانە كرەن.
سەربارى شەكستى بزووتنەوى بەزەنگارى گەلەكەمان كە لە دواى ھەرسەمو چوارە
سالى پەبەق بەردەوام بوو.

كاتىك رۇنم لە جەنگى غىراقدا نەبەزى و ئىزان بەناچارى و بى چارى جەنگى
راگرت (ئابى ۱۹۸۸) سوپاي غىراق بە ھەموو چەكە كوشندەكانەمو كەوتە وىزەى
ھىزى پىشمەرگە دانىشتوانى ناوچە نازادكراوەكان. لەماوەى مانگىك تەواوى
ھىزە سىياسى و چەكە، ارو دانىشتوانى كوردستانىيان ئاودىوى ئىزان و توركىا كورد، بەم
سىياسەتەش، ھىزى پىشمەرگەى كوردستان، دووچارى كارەساتى گەورەى شەكست
كراو تەواوى سەركەوتن و دەستكەوتەكانى لە چوارە سالى پەردودا لە دەستەدران.
شەكستەكەش جگە لە زبەنە عسكەرىيەكەى زبەنى سامەن و سەاسى و
ساىكۆلۇژى بى ئەندازەش بى پىشمەرگە گەلەكەمان ھەبوو. ئاومىدى عسكەرى و
سىياسى نەك جەماوە بەلكو ھىزى پىشمەرگە ھىزاران كادرو سەركەرايەتى ھىزە
سىياسەكانىشى گرتەمو، پىشنى و پەشنى ھەمووانى تاساند بوو.

لەپوژگارە پەشەدا ھىچ دەولەتىكى ئەم جىھانە پە لە ژاوە ژاوى مرز دۆستىيە،
نامادە نەبون ھەتا پادەى پەنجاندنى رۇنى غىراق لەسەر كورد ھەلەدن، ئەگەرچى
نەپەزايى بەرامبەر تارەنەكان لە پوژئاواوە بەرز دەپوونەمو "پوژھەلاتى
سۆسپالىست" یش نۆزە نوزىكان دەكردو بەس، چىنى ماوتسىتۇنگ و يۇگوسلاڤىيە
تيتزو كوپاي كاسترۇش، نەك دۆى تاوانەكان نەبون، بەلكو دۆى دۆايەتى كەردنى
تاوانەكانىش بوون. دەولەتەنى عەربەيش ھەروا (سورىاي لىدەرىچى). توركىا
تەنەت پەزىشكە جىھانىيەكانىشى لەمەر پەندار بوونى كىمىياوى ئاوارەكان بەدرو
دەخستەمو. بەلى كوردى كۆل ھەمدىس مۆتەكەى ھەرسەمىكى دىكە نىشتەمو سە
سەنگى، ھەرسەمىكى ترسانكتر لە ھەرسەكەى پىشوویش!

بەوشنەو بە سەرنەجمى عسكەرى و سىياسى و ساىكۆلۇژى شەكستى ئەنقالەكان

سلماندهوه کوا جنگی پارتیزانی و ستراتیژی خباتی چه کداری لئاو بزوتنهوهی رزگاریخووانمی گهله کهماندا، ستراتیژیکي داپراو له باقی پیوستیه کانی خباتی ناوشاره کان، تایبیت خویشاندان و راپهرین، هله به کی ستراتیژی کوشنده بو. نه گبر جاروباریش نا کامی خویشاندان و راپهرینی نهم و شو شاری کوردستان، همدلرایی جماعوهی شاره کان هانی شینوه کانی دیکه خبات بدزین به لام لپهرنهوهی خباتی چه کداری کرابوه ستراتیژو سونه تی رزگاری کورد و جماعوه، به گیانی پشت به ستن بهم ستراتیژه گوش ده کراو نومیدی هره گهوه یان سرکوتنی خباتی چه کداری بو، هاوشانی بدهوامی جنگی ناوخو له کاتی خویشاندان و راپهرینه کانی سالنی ۱۹۸۲-۱۹۸۶ دا نه تواندرا خرؤشانی جماعوهی شاره کان پره پیندری و ستراتیژیکي نوی بو گهله که گه لاله بکری. سوورپون له ستراتیژی چه کداری و لئاو خباتی چه کداریشدا سوورپون له جنگی ناوخو، سالنی زهرین له کیس دران و هه لکوتی کم وینه له میژوی راپهرینه چه کداره کانی کوردستان به فیرو چون. نهمه له کاتیکدا ههمو لایه کی سیاسی - چه کداری کوردستان ده بو پهنی گهوه یان له میژوی سرکوتکردنی راپهرینه کانی راپردوی کوردستان و درگرتایه که چون چونی داگیرکمران نمخشیمان بو بنزاندنی راپهرینه کان به کخستوه؛ نهمجاره عیراقو نیران نهک نه پانپهروایه سر نمخشوی هاویش، به لکو لپهر بلاوترین و پر قینترین جنگیشدا بوون نینجا قینی ناوخو ههوسی دهسه لانی حیزبایدتی له بری سوود لیوهرگرتنی گهوه له ههله که، زیانی گهوهی گه یانده خباتی گهله که. رووخاندنی رژیم له جنگه کهدا وا به مسؤگر ده زاندرای نیدی:

- بیر له گزینی ستراتیژی چه کداری نه کرایوه.
- جنگی ناوخو رانه گیرا.
- شینوه کانی دیکه خباتی شاره کان قول نده کرا.
- به پینی رنکوتنیکي هاویشی بزوتنهوهی کورد تاکتیکي عسکری له کاتی جنگه کهدا دیاری نده کرا.
- بهرامهر رژیم سیاستی هاویش نه بو، له رووخاندنی رژیمهوه هتا گفتوگوی نهم له گهله رژیمدا پیرووی ده کرا.
- کاتیکیش کار له کاری هاویش ترازاو جنگه که له نپوان عیراقو نیران ده گه یشته بنیست، تازه ناشتبونموی گشتی و بهری کوردستانی و چاره سرکردنی

کینشه‌کان دادی بزووتنموه‌کمی وه‌کو پینویست نهداو نهمانی شهری ناوخزیش شکستی بزووتنموه‌کمی له نهمفاله‌کاندا ده‌پاز نه‌گرد.

۱/۹- کۆتایی جهنگی ساردو کورد

جهنگی سارد، له پوه‌لته‌دا ساردو له ناوه‌پوکدا گهرم له جهنگی دووه‌می جیهان به‌دواوه هه‌تا پیرار (۱۹۶۱-۱۹۹۰) درێژی کینشا. جی‌اوازی ئهم جهنگه له‌چاو جهنگه‌کانی یه‌که‌م و دووه‌می جیهان ئه‌وه‌یه که‌وا زله‌یزه‌کانی جیهان له‌بری ئه‌وه‌ی راست‌موخ‌و دژی یه‌کدی به‌جه‌نگن، له‌بری ولاتان، می‌لله‌تان و کرنکاران و هه‌یزه چه‌ک‌داوه‌کانه‌وه، نا‌راست‌موخ‌و جه‌نگی‌ون، قازانجی جه‌نگه‌که‌یش له هه‌موو پو‌وداوه‌کانی جهنگی ساردا بۆ ماوه‌یه‌کی درێژ بۆ زله‌یزه‌کان بوو، له‌داوا ناکام‌یشدا ده‌وله‌تانی سه‌رمایه‌داری بازا‌ری ئازاد و ئازادی لیبرالی به‌سه‌ر ده‌وله‌تانی بازا‌ر کۆنترۆل و سیستهم به‌ی‌زکرات‌دا سه‌رکۆتن، له په‌وه‌ندی دو‌رو درێژی جه‌نگه‌که‌شدا گه‌لان و کرنکاران و ده‌وله‌تان نه‌گه‌ر له ته‌نگانه‌و ئاسته‌نگی‌کی سیاسی عه‌سکری‌شدا له‌م یان له‌و ولات به‌هزی ناکۆکیه‌کانی جهنگی سارده‌وه یاره‌متی عه‌سکری و سیاسیشیان چنگ که‌وتی (به‌تایب‌ت له شوره‌وی و چینه‌وه) ئه‌وا وه‌کو دوا ناکام به‌ کۆتایی جهنگی سارد قازانجی سیاسی و عه‌سکریان سه‌ری مایه‌ی خه‌باتیشی خواردن، زۆری ولاتانی ئه‌وروپای پۆ‌ژه‌ه‌لات، چین و کوبا و ئه‌لبانیا... هه‌تد. دو‌چاری چه‌له‌م‌نی ئه‌وت‌ز هات‌وون ئه‌وه‌ی له‌سه‌ر ئاستی نزی‌ک‌دا په‌چاو ده‌کری له زیان به‌لوا‌وه (زیانی کاریگه‌ری‌ش) ئه‌م‌یدی دی‌که به‌دی ناکری.

کورد له‌و می‌لله‌تانه‌وه که یه‌که‌مین جار به‌لکو له‌سه‌ره‌تای ده‌ست‌پێ‌کی جهنگی سارده‌وه گرایه‌ قوریانی خواسته‌کانی شوره‌وی و یه‌که‌مین کۆماری می‌ژووی کوردستان (کۆماری مه‌هاباد) له‌ناو‌یرا. دوا‌ی کاره‌ساتی کۆماری مه‌هاباد پۆ‌ژه‌ه‌لاتی ناوه‌راست هه‌م‌یشه کینشه‌کینشی جهنگی ساردی له‌سه‌ر بو‌وه و کوردستان‌یش بۆ خه‌بات و فیداکاری نه‌بو‌وه، که‌چی له‌نجو سه‌ده‌ی په‌ه‌ق‌دا کینشی کورد وه‌کو کینشی گه‌لاتی دی‌که له‌لای‌ن شوره‌وی‌وه گه‌لاله‌ی سیاسی نه‌کرا، به‌لکو به‌زۆری له‌گه‌ڵ دو‌ژمنانی گه‌له‌که‌مان‌دا دو‌ستایه‌تی کراوه، ئه‌و که‌مه دو‌ستایه‌تی‌یه‌ی بزووتنموه‌ی گه‌له‌که‌شمان له شۆ‌رش نه‌یل‌و‌ل‌دا هه‌ر زۆر که‌م بو‌وه له‌چاو په‌شتیوانی کردنی دو‌ژمنانی.

له‌ماوه‌ی جهنگی سارد دا، دوا‌ی پو‌وخاندنی کۆماری مه‌هاباد له هه‌موو

پارچه‌گانی کوردستاندا حیزبی سیاسی ئالاً هه‌لگری رزگاری کورد هه‌بووه، حیزبه سیاسییه‌کانیش شورویان به سۆسیالیست و پشتیوانی گه‌لان زانیوه، هه‌ولی دۆستایه‌تیان له‌گه‌لدا داوه هانا‌یان بۆ پرده‌وه.

که شۆرشى ئه‌یلوولیش به‌ریاکرا، دێسان پارتی خۆی له به‌ری شوریه‌یدا ده‌بینی و ۱۳ سالی ره‌به‌قیش بارزانی و سەدان کەس له عه‌شره‌تی بارزانی و هاو‌خه‌باته‌کانی له شوریه‌یدا بوون، سه‌ره‌باش به‌ شینه‌یه‌کی تاکتیکی نه‌بی (ئه‌ویش ناو به‌ناو) هه‌رگیز کێشه‌ی کورد له‌لایه‌ن شوریه‌یه‌وه نه‌کراوه‌ کێشه‌یه‌کی سیاسی گه‌نگ به‌لکه‌ر خه‌مه‌که‌ له‌وه‌دا‌یه‌ که‌وا به‌په‌نچه‌وانه‌شوه، له‌ جه‌نگی سارد دا رۆنه‌گانی داگیرکەری کوردستان، پاشایه‌تی بووسی (شاهینشاهی نیرانی) یان کۆماری (عیراق و تورکیا)، هه‌رکاتێک وسته‌بان پێوه‌ندی به‌ شوریه‌ی ده‌وله‌تانی ئوروپای پۆژه‌ه‌لاته‌وه‌ به‌کەن نه‌گه‌ر پێشتر پێوه‌ندی به‌هه‌یزه‌شیا‌ن به‌ پشته‌گۆزێشه‌وه‌ بووسی، شوریه‌ی به‌ خۆش‌حاله‌یه‌وه‌ دۆستایه‌تی کردوون، زۆری دۆستایه‌تی‌ه‌که‌یش دژی گرێکاران و به‌رژوه‌ه‌ندی گه‌لاتی ناوچه‌که‌ تایه‌ست هی کورد شکاونه‌توه‌وه، بۆیه به‌درزایی میژوی جه‌نگی سارد خراپتر له‌ جه‌نگه‌گانی به‌که‌مو دووه‌می جیهان، دژایه‌تی کێشه‌ی کورد کراوه‌ ته‌واوی زله‌یزه‌گانی جه‌نگه‌که‌ به‌رژوه‌ه‌ندیان چۆنی خواسته‌ی ناو له‌گه‌لدا کێشه‌ی کورد دا ره‌فتاریان کردووه، دوا دیاری گۆتایی جه‌نگی ساردیش چه‌کی کێشایی زله‌یزه‌گانه‌ بۆ رۆژی عیراق.

— سه‌رکرده‌یه‌تی ستراتیژدا‌پۆزی کورده‌یه‌تیش به‌ درزایی نه‌و سده‌ی جه‌نگی سارد چاوه‌ڕێ بووه‌ به‌خۆره‌وی به‌ینه‌ پشتیوانی شۆرشى چه‌کداری کورد و به‌ر ئومێده‌ له‌دا‌ی کۆماری مه‌هاباده‌وه‌ شۆرشى ئه‌یلوول سه‌ری نایه‌وه، له‌دا‌ی شۆرشى ئه‌یلوولیش سه‌رله‌نوێ خه‌باتی چه‌کداری هه‌تا ئه‌مه‌اله‌کان (۱۹۷۶-۱۹۸۸) به‌ نا‌ئومێدی له‌ پشتیوانی شوریه‌ی دو‌جاری نو‌شسته‌تێکی ترسناک هات و شوریه‌ی ته‌نانه‌ت به‌ ئه‌مه‌دازی فه‌ره‌نساش زاتی دژایه‌تی چه‌کی کێشایی به‌عسی نه‌کرد.

— حیزبی دیموکراتی کوردستانى به‌شی ئێزانی‌ش ۱۲ سالی ره‌به‌قه‌ له‌ خه‌باتی چه‌کداریدا‌یه‌و هه‌تا پێش هه‌رسى به‌لۆکی پۆژه‌ه‌لات ته‌م‌ای پشتیوانیان بوو، به‌ه‌وده‌ ده‌رجوا!

— PKK ش له ۱۹۸۵وه که ده‌ستی کردۆته‌ جه‌نگی پارتیزانی هه‌تا پێش هه‌رسی شوریه‌ی له‌چوارچێه‌ی به‌چوونه‌گانی به‌لۆکی پۆژه‌ه‌لاتدا هه‌له‌ده‌س‌پا‌و ئومێدێکی گه‌وره‌ی به‌ پشتیوانی ئه‌و به‌لۆکه‌ هه‌بو‌ا دێسان به‌ه‌وده‌ بوو.

- سازمانی حیزي کؤمونيستي نيزان (کؤمهله) لئو هيژه سياسي - چە کداره شۆرشگيرانه بيه که لئسره تاي خباتي بهره گاري چە کداريدا بي تەم و مۆ بلۆکی رۆژه لاتي ده ناسي و به وردی و زانستيانه هه لئو نستي سياسي و نايدیۆلۆژی لئسره دهرده رين، بۆيه هه مياندي يارمه تي وەرگر تنيشي بۆ شوروي نهرستيو و سهره راش هه لئو نسته که بيان دواي ههرسي شوروي نه به زته مايدي وەرچهر خانينکي چينايه تي و سياسي گه موره بۆيان، هه روا هه لپهرستي هيژه راسته رو و ناسيۆناليسته گانيش له سهره تاتکيني سياسي بۆ شوروي و کلکايه تي کردني بلۆکی رۆژه لات، دواي ههرسي بلۆکه که ههرسي به مانيش نه عيناوه، نه گهر ديارده و دهرکوته گاني پاش و پيش جهنگي سارد به پيهره تي تيوزي داپه راو له باقي راستيه سياسي و کؤمه لايه تيه کان پيهرين، ده بوو هه لئو نستي لپه راو دۆي بلۆکی رۆژه لات له دواي ههرسي بلۆکه که سو دپکي سياسي کارگه ري بۆ هيژه خاوه ن هه لئو نسته کان هه بوايه به پيچموانه مشوه ده بوو وابسته گاني بلۆکی رۆژه لات دواي ههرسي بلۆکه که پيليشاپانه وه، که چي هپچيان وا دهر نه چرون، هۆي نه مەيش ده گهر نه توه بۆ نه وي تەنيا پيوانه ئي تيوزي هوکمي ميژوي نادا. په ره وه وي ژيانيش لئمهر خباته چينايه تيه که وه فلسفه ئي کرنيکاران زۆري به بهره و ماوه، کوتايي جهنگي سارديش گه ئلي راستي نزاندرای پيشتر لئسره ديموکراسي و نه ره که گاني ديموکراسي و چۆنيه تي چاره سهر کردني کيشه گاني قوناخي ديموکراسي و پيشخستني کؤمه لايه تي و شارستاني دهر خست، تينکراي نه و راستيانش پيهرستيان به رامان و ناوردانه وه ئي قولو و قابو نه وه ئي نو بيه لئم سهر ده مه. سهر ده مي کوتايي هاتني جهنگي سارد و تينگه يشتني و ردد و درشتي سياسته ئي نو ئي داپه زواي سهر ده مي دواي جهنگي سارد. ده بي سهر له نو ئي، لئم ده ورا نه ئي ژيان، ده وه ئي نا به وري و سياسي و کؤمه لايه تي و تيوزي و فلسفه ئي سهر مايه داري هه لئسره گنجندر نه وه راده ي کارگه ريان به شينويه يکي گشتي ديار ي به کري: بزاندر ئي سيسته مي بازا ري نازاد و نازادي لپه رالي له وه ئي نا به وري، سياسي و کؤمه لايه تي و ياسا ييه وه چۆن نه خشه يان بۆ ده کيشري و چۆن چۆني جي به جي ده کرين و به چ شيۆه و شيۆازينک، تواناو ته گانيک بازا ره سياسي جيهاني کؤنترۆل ده کرين.

دیاری هکاو بزانی که:

- له جنگی یه کمسی جیهاندا بزچی حوکمرانیستی شیخ محمود دیان تینکداو پیمانی سیفریان پینشیل کرد.

- له جنگی دووه می جیهاندا بزچی کوماری مههابادیان رووخاندو مافهکانی کوردیان نهمالاند.

- له گرمی جنگی ساردیشدا بزچی پشتیوانی داگیرکرانی کوردستان و دژایه تی شورش کورد دهکرا.

ئو قوئاخه سیاسیه جیهانیانه همره که یان بۆ زلهیزهکانی جیهان هژی ناویری، هژی سیاسی و عسکری و کۆمهلاپهتیان ههیه: ناویری سرمایه داری و سیاسه تی ئیمپریالیستی له جنگی یه کمسدا لاسر پناخه یی سرکوتنی جنگ و چمکی کلاسیکی سرمایه داری دارنژا بوون، دوا ی جنگی دووم ئو پناخه یه گۆراو سیاسه تی سرمایه داری پهری پی درا بۆ مؤنۆفۆلی کۆمپانیا فره ناسنامه کان و له بهرامبه ریشدا کامپی شوره یی سیاسه تی کۆنترۆلی بازاره وایسته کان و تیزی گشه کردنی ناسرمایه داری دهسپاندو جیهان به شینوه یه کی گشتی کۆتوبوه منگهنه ی ئو دوو سیستهمه، ئیستا جنگی سارد به سرکوتنی چمسه ری سرمایه داری و به زینی سۆسیال-بۆرژواکان کۆتایی هات. سراپا جیهان کۆتۆته به ردهستی ولاتانی سرمایه داری گهروه پینشنگیشیان ئه مریکا به، ئم سرکوتنهش سهره بجامینکی کتوپر نه بووه، به لکو دههیه ک دهی ره چاو کراوه، ئیدی له مودوا سهرانه ری جیهان ده خرنه قالیکی نوی چمشی سرمایه داری که بنهماکانی ناویری جنگی دووم و دوا ی نه وهش، سیاسه تی ناویری پهره پیندراوی ناویری سرمایه داری گرمی جنگی ساردیش دوا ی سرکوتن له جنگی سارد دا دادی سرمایه داری نادا، چونکه گۆراو و گۆراوکارهکانی جیهان، خواست و داخوازهکان، کۆکی و نا کۆکیهکان، دۆسته یی و ملهلاتیکان، دپاره چینه یه تی و ناویری و کۆمهلاپه تی و پنه وندی جیهانی و جیهانه ییه هاوچمشنهکان تیکرا گۆراوون، چۆن جیهانی دوا ی جنگی دووم به جیهانی دوا ی جنگی یه کم نهمایهوه، ئاوا جیهانی دوا ی جنگی ساردیش به جیهانی نهو سده ی دوا ی جنگی سارد نامینه یهوه.

۵۱- گزراڻه کانی جڙنگی سارد

ٺڳر بنه مای نابوری و سیستمی سیاسی دوی جڙنگی دووم همان بنه مای و سیستمی دوی جڙنگی یدکم بان، بنگومان کیشه کان ده تاقینموه و زووتر ناسته نگه کان پهنگی قهیرانیان ده خوارد، نیستایش ٺڳر بنه مای نابوری و سیستمی سیاسی له جیهاندا وه کو ده ده یک لعمویریش پینیتموه بنگومان قهیرانه کان زووتر ده تاقینموه، ٺمویره گی به خوشباوهی تیوری پیمان خوش بی قهیرانه کان بته قینموه، گرنگترین پرسیار ٺموه قهیرانده کان که ده تاقینموه چوڻ بقوزرینموه؟ دیاره قوزره وی قهیرانی قوولی جیهانی به ٺلٺرناتیقی جیهانی ده کری، ٺلٺرناتیقی جیهانیش به نابوری جیهانی و به چینی جیهانی و به سیاستی جیهانی و به شارستانیتی جیهانی ده کری ٺک به ٺاره زووی تیوری، کاتیک ٺلٺرناتیقی پیوستیه کانی جیهان وه کو پیشبینیه کی دلنیاگر جاری لٺارادا نهن یاخود هتا ٺمو ٺلٺرناتیقه جیهانیه دینه ٺارا ٺره ونکی دیکه لٺندا هبی، گمواته ده بی معدای ٺره وه که بزانی و چوڻیه تی خبات کردنیش له ناو پروسی پیوستیه کانی ٺره وه کدا دیاری بکه یں، مادام ٺلٺرناتیف نهنی، گمواته شوږشی سوسیالیستی ره چاو ناکری که گزراڻکاری قوولی بمعانای شوږشی سوسیالیستی هتا معدایه کی دیکه له پاش جڙنگی سارد ره چاو نه کری به لکو دوورنیه ره واده کانی داهاتو کاریکنه سر رهوتی خباتی سوسیالیستی و چوڻیه تی به دیهینانی سوسیالیزمیش، گمواپی: سیستمی سرگموتوی دوی جڙنگی سارد مبدانه کانی لمبرده دا باشر لماران گراوه توه نمخشه کانی بچسپینتی. به راستیش نمخشه کانی ده چسپینتی چونکه تغانته کوسپه کانی لعمویریشیان لمبرده دا نهماوه، جا سرمایه داری بهو هموو ناکوکی و ملحاتیهی لمبرامبردا هبوو سرگموتبی، نیستا به تمخت پوونی ناکاری سیاسته کانی ناساتر سرده گموی، ٺمو ناکوکیه چینایه تی و سیاسانهی دوشی هشن جاری زور زوریان ماوه متریسی بخشنه سر نمخشه کانی سرمایه داری، به لکو زوریان ماوه بارنکی بابه تی چینایه تی شوږشگیرانه بخولقینن.

خسله تیکی هره گرنگی دیارده تازه کانی سرمایه داری، لمبریه ک ترزانی یاساو رنسا نابوری و کومه لایه تی و سیاسیه کانی سایه جڙنگی سارده. هروا سره لٺانی دهرگموتی کومه لایه تی نوی و دیاردهی شارستانی نوی و پرودای سیاسی نویشه:

۱/۱- شوروی و نوروپای روزهلات پاشهکشه یان کرد.

۲/۱- نلمانباو نوروپای روزهاتاو کاریگرت هاتنه پینش.

۱/۲- چین و هیندی چینی کشانهوه.

۲/۲- ژاپن و دموکراتی ناسیای روزهلات گمشانهوه.

۱/۳- شورش چکداری دریوخیمن تینکشکا.

۲/۳- راپرینی بمردهوام سمرخرا.

۱/۴- رژیم دیکتاتورو (دیوکرات شورشگیره کان) پروخان.

۲/۴- پارلمانی بوزوایی بوژانهوه.

سمرهلدانی شو دمرکومتو دیاردو رووداوه نویانه وهکو هممو مسئلهیهکی دیکه لایمنی چاکو خراپه یان تیندایه، لایمنه خراپهکانی خوی له چوسانهوی چینایهتی و جیوازی میلی و رهگزی و شارستانی و پیشهسازی و پینشلی نازادی و بوونی هزاران تبری جاسوسی و نا عدالتهتی و زولم و زوری همهچشنهیه، لایمنه چاکهکیشی نهویه کما: توای راستیهکان زاندران و سردهمی چواشه کوتایی هات. نیر نه بئوای سوسیالیزموه مافی دیوکراسی و مروی پینشیل دهگری و نه بئوای سرمایداریشموه رژیم دیکتاتورو فاشیستهکان دهشی پشتیوانی بکرین.

جاری سمرهتای قوناخی دواي جنگی سارده زوریه پینسا کونهکان هلهوشان و گهلانی بمرز پستینراوی ناو قلمروهکان رابوون و سمریخوکیان وهگرت، یان لهری سمریخوکی وهرگرتندان، خسلهتی هره زهقی سمرخستنی سمریخوکی شوگهلانه لدواي جنگی سارده دا نهویه بهی شورش دریوخیمن به راپرین و رابوونی ناو شارهکان، لهماویهکی کمدا سمرکوتن. بمر سمرکوتنانش ئیدی به نزمونی چمندین میللت له نوروپای روزهلات دا سمل کما سردهمهکه موده گزبانکاری سیاسی کاریگری بدخشبوته گهلان و مافه دیوکراسیهکان، هره گرنگیان مالئاوایی کردنه له شورش دریوخیمنی پر له زیان و یزینی چکداری و پینشوازی کردنه له راپرینی کم خایمن و زووتر سمرکوتن بدیهینتری گهلان.

بەمش، واتا: بە کۆتایی سەردەمی جەنگی ساردو سەرھەڵدانی سەردەمی دوو
 لە ناکۆکیەکانی جەنگی سارد، ئەک هەر خەباتی چەکداری لە پروی عەسکەرییە
 سەرمووتنی سەمە، بەلکو لەپروی سیاسیشمەو درێژەپێدانی شوێشی چەکداری
 وەکو پێنازی ستراتیژی سەرخستنی گەلانی ژێردەستە، زۆر دژوارە، چونکە ئەگەر
 لەگەرمەمی جەنگی سارد دا لەناو ئێو هەموو ناکۆکی و کەلتێنەمی لایەنەکانی ناو
 جەنگی سارد لایەک ناوێی سیاسی لە کورد نەداپێتەو، ئێوا لەدوای کۆتایی
 هاتنی جەنگی سارد دا شوێشی چەکداری چەخت ناهێتی.

لەبەشەکانی کوردستاندا شوێشی چەکداری نیستاش باوە، کوردستانی بەشی
 ئێران خەباتی پارتیزانی هەیە بەلام خەباتینکی پارتیزانی پاشەکشەپێکراو بۆ پشی
 سنوور، بوو شێوەش هێزە چەکدارەکانی کۆڕەپانەکە:

- حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران.

- سازمانی حیزبی کۆمونیستی ئێران (کۆمەڵە).

- حیزبی دیموکراتی کوردستان (پێڕایەتی شوێشگین).

لایەنی کەمی بەرنامەمی سیاسی و پێشمەرگەیی هاریشبان وەکو نییە، خراپتر
 لەوێش بارەگایەکیان لە کوردستانی بەشی ئێراندا جاری پێ ناپارێزری کەچی
 سەلمایە دووچاری شەری براکوژی بوون و چارەسەرنکی بنەرەتییان بۆ نەدۆزیووە.
 نیستاش شەری (دیموکراتکۆشتن) لەنێوان هەردوو بالەکەمی دیموکراتدا بەردەوامە*.

لە کوردستانی بەشی تورکیاشدا، حەوت سالی رەبەقە جەنگی پارتیزانی بە
 پێڕایەتی PKK و پێڕایەتی لایەنەکانی دیکە بەردەوامە ئێو حەوت سالی کۆتایی
 جەنگی ساردو سەرهەتایی دوا جەنگی ساردە، بەلام جاری تاقە بارەگایەکی
 رزگارگراویان لەناو خاکی کوردستانی بەشی تورکیادا نییە.

دوازدە سال جەنگی پارتیزانی لە کوردستانی بەشی ئێران و حەوت سالی لە
 کوردستانی بەشی تورکیا هەمی ئەوێ شێوەی خەباتەکە لەپارتیزانییەو بۆ جەنگی
 بێزۆ (الحرب المتحرکه) گۆڕدراوی، لایەنی کەم دەکری پلێن لەو دوو بەشەمی
 کوردستاندا بزووتنەوی پارتیزانی لەناو بازەنەکەدا یو کوردنەوی ئێو بازەنەمی
 لەپروی عەسکەرییەو ئەگەر لەسەردەمی جەنگی سارد دا هەتا رادەیدک لەباربووی

---

* نۆشمەرە پێنەوێهە لەنێوانیاندا لەکاتیئێکدا بەردەوامە کە هەموو لایەکیان باش ناگادارن کەوا لە
 کوردستانی بەشی عێراقدا ئێو شەڕە چۆن گەشتە پێستینکی خۆناری و بەناچاریش شەڕە کە راگیرا

ئەمما دۆلەت جەڭگى سارد خزاۋەتە بېنىست؛ تاقە پىنگاى شۇرەشگىنارە (جەڭە لە ستراتىيە پارتىزانى) بۇ دەرىجىون لە بازىمى داخراۋى پارتىزانى گۆپىنى ستراتىيە چەكدارى رىزگارى كوردستانە لە شاخەكانىمە بۇ شارەكان: لە خىباتى چەكدارىمە بۇ راپىرەن. جەڭە لەم پىنگەيە مەڭەر پىنگوتى جىيەنى و ناۋچەيى تەرازوى ھىزى نىوان بىزوتىنمە پارتىزانى و دۆلەتەكانى نىزان و تورىكا بىگۆپى دەنا مەھالە بىو بىزوتىنمە پارتىزانىيە لە كوردستانمە رۇنم پىروخى يان داڭىر كەر راپالدىرى.

چارەيەك لەبەردەم ھىزى پارتىزانى لەم دۆو بەشىمى كوردستاندا نىيە جەڭە لەمەى ئىو تۈانا پارتىزانىيە ھەيانە لەمۋارچىنەى ستراتىيە دەرىجىاۋون و بىگەنە ئامرازىكى عىسكىرى تەكتىكى بۇ خىزمەتى ستراتىيە راپىرەن؛ راپىرەنى بەردەوام لە شارەكانمە. ئەمىش جەڭە لە ستراتىيە گەلە كراۋى راپىرەن، تەكتىكى و دروشم و سىياسەتى وردى ھەمەلايىمە راڭەياندىن ئىدارى، تىۋرى، ساپكۆلۈزى و جىمماۋىرى ھەمچەشنى گەرەكە. ھاۋكارى و ھاۋىيەيانى، جىمچۆلى فراۋانى جىيەنى و ناۋچەيى و نىزانى و تورىكايى و كوردستانى بىنچانى گەرەكە، دەپى پىك و كىنەى راپىرەن، ھەلەكان، كىمۋگۈرەيەكان، دۆگى خىباتى چەكدارى و عەقلىيەتى خىلەكى عىسكىرى تىكرا دەپى بىگۆرەن و پۇزانە كار بۇ ئىو بەكى كە ستراتىيە كراۋەتە راپىرەن و بىو گىيەش جىمماۋىر گۆشى بەردەوام بەكى.

۲/۹ - راپىرەنى كوردستان

ستراتىيە چەكدارى ئەڭەر لە ھەرسى شۇرەش ئەپىلۈلدا لە ھەمىرە بارىكى جىيەنى و ناۋچەيى و عىسكىرى و سىياسىيە لە كوردستانى بەشى عىراقدا نەگەيشتە بېنىستى سىرگوتىن و بارو ھۋارى سىرلەنۈنى خىباتى چەكدارى، لەدۋاى ھەرسدا ھەتا رادەيەك لەرۋى سىياسى و نەتۋاپەتەيە لە كوردستانى بەشى عىراقدا ماپىنمە ئەمما دۆلەت سالىما خىباتى چەكدارى و ئەمما گەرمەى جۈرەھا پىوداۋى گەۋرە گىچكى جىيەن و ناۋچەكى كوردستان ھەيىن كە نەتۋاندىرە ئەمما بەشى خىباتە چەكدارىيە لەدۋاى ھەرسىش تۈاناي كارپىكرەنى ماپو بىخىرەتە خىزمەتى ستراتىيە راپىرەنى ناۋ شارەكان، خىباتە چەكدارى كە سىرپارى ھەلەكىتى چەندىن پىوداۋى گەۋرە بۇ سىرگوتىنى (پىوخانى رۇنمى شاۋ جىنگى عىراق-نىزان) دۇچارى شىكىتى پىر لە گەۋرەتەن قورپانى نەتۋەكانى سىر زەۋى، شىكىتى ئەمقالەكان بىو.

لەدوای ئەنفالەکان، سیمای یزوتنمەوی چەكدارانەمی گەلەكەمان
 سەرپا گۆردراو سەرچەم هیزەكانی چەكداری كوردستان دوچارى
 كارساتینكى ئوتۆ بون تاقە هیوایان ئۆه بوو لە پنی فشاری
 نینۆهتوایدتی و دیپلۆماسیۆه بتوانن دواى كۆتایی هینانی جەنگی
 عێراق- ئێران پى لە رۆنمی عێراق بگیری كوردستان سەرپا
 ڕانەگۆنزی یان مفاووزاتینكى نەرمیان لەسەر كەمتەین خواستەكانی
 (بەرهی كوردستانی) لەگەڵدا بکا.

كۆتیهكەى لەدوای ئەنفالەكانۆه هەنا داگیرکردنی كۆنت، هەولێ سیاسى و
 دیپلۆماسى هەره گرنكى هیزەكانی بەرهی كوردستانی گەرانۆه بوو بۆ پۆژگاری
 پاش هەرهەسى ١٩٧٥ كە بەشینك لە سیاسەتدارانی ئوسای كورد دروشمی
 (رزگار كردنی ئۆهوى رزگار دەكرێ- انقاز مايمكن انقازە) یان بەرز كۆدۆه، ئینجا
 رۆنم ناوێی لە هیچ لا یەك نەدەدا یۆه، بەلكو خراپتر لە ١٩٧٥ ی سەردەمی
 رێكۆتنامەى جەزائیر پەشتارشى كرد چونكە لەو رێكۆتنامەیدا رۆنم لەهروى
 عەسكەریۆه، تینكشكاو پەناچارى سەرى بۆ شای ئێران شوێ كرد، بەلام لە
 ئەنفالەكاندا، دواى راگیرانی جەنگى عێراق- ئێران، رۆنم خۆى بەسەرگەوتوو دەزانی
 بۆیه دروشمی ناوێراو لەكاتى لاوازی رۆنمی عێراقدا ١٩٥٧ قەبوول نەكراى،
 هەلبەتە لەكاتى پەناو سەرگەوتنى عەسكەرى و لەوێهەى توانای عەسكەرى
 فاشیەكاندا بوو هەمگە چەكە كیمیاویەى هەیانبوو، دیار بوو رۆنم نامادەى كەمتەین
 رێكۆتنى سیاسى نەبوو بەتایبەتى بەوێهەى رقی فاشیانە سەیری پێوەندى هیزەكانى
 بەرهی كوردستانی و دۆلەتى ئێرانیشیان دەكردو بە گۆرهترین خیانهتى نیشتمانیان
 دەزانی، لەكاتینكدا واش نەبوو، بەلكو گۆرهترین خیانهت، ئۆ جەنگە بى نامانە
 بوو كە رۆنم دۆى ئێران هەلیگیرساند*.

ئەگەر پەروردینكى شكستى ئەنفالەكان (١٩٨٨) لەگەڵ سەرچەم
 شكستەكانى میژووى نەتۆهوى كورد بکەین، بەهۆى گۆرانكارى بەكانى زەمینۆ
 زەمانى ئێم شكستە لەچاو شكستەكانى راپەردوو، شكستى ئەنفالەكان ترسانكۆتەر.

---

* هەلبەتە دەكراتاكى عەسكەرى و سیاسى كارىگەرتر لەكاتى جەنگى عێراق- ئێراندا پێهۆ
 بکرا، نەمیش پەین بەکینى و هاوکاری تەواوى هیزەكانى كوردستان مەحەل بوو.

لەدوای هەموو شکستیکی عەسکەری راپەرینه چە کدارەکانی راپەردو لە سەدی نۆزدەهەمەوە هەتا شوێنی ئەیلوولیش و بێریاری بەلاریپکردنی راپەرینهکان راکەیندراوە. لە شکستی ئەنفالهکاندا ئەگەرچی هەموو هیزە سیاسیه چە کدارەکانی کوردستان جگە لەمەڵی ستراژیی چە کداریان بەدرژیایی سالانی پر لە پرودای خەباتە چە کدارەکی دواي هەرسى ١٩٧٥ هەتا شکستی ئەنفالهکان، جگەلەو سەرەپای تەواوی تاوان و تالانەکانی درژیایی بزوتنەوێکە هەر لە جەنگی ناوخۆوە هەتا رەفتاری قیزەوێنی ناو خەڵک و زۆلم و زۆری ناشکرای دزە دزێوەکانی پایه بەرزى ناو بزوتنەوێکە هەتا دژایەتی راستوخۆی ئازادی و دیموکراسی، سەرەپای ئەوێ هەموو ئەو راستیانە پەلەى رەش رەشن لەم بزوتنەوێکە چە کداریبەدا، وێرەش دەبێ چەند راستیەکی عەسکەری و سیاسى هەن فەرمۆش نەکرین و نەکرێنە خۆراکی ئارەزووی تەبیری چونکە هەتا راستیەکان بەچاک و خراپیانەو پاپەتیانە تەتەلە بکڕن هەنگی بەرپێی خەباتی داھاتوو پروناکتر دەکری. راستیەکانیش ئەمانەن:

١- بۆرژوای کورد سەرەپای شکستەکان و بەرپرسانیان لە سەرچەم شەرمەزاری خۆی بزوتنەوێکە چە کدارى رزگاری کورد لە شوێنی ئەیلوولەو هەتا ئەنفالهکان، سەرەپای ئەوێ ستراژیی سیاسى و عەسکەری ناو بزوتنەوێکەشیان لە زۆر پرودەو هەلە بوو، بەلام بە درژیایی ئەو سالانە بەردەوام بوون لەسەر داگوکی لیکردنی ئامانجەکانی چینیایەتی خۆیان، بەکەردەوێش لە مەیدانەکاندا لەپیناوی ئەو ئامانجە پەنجیان دەداو ژبانی خۆشیان دەخستە مەترسییەو. لەکاتیئێکدا زۆرەوێ چە پەکان لەوان پاکتر بوون و بەرپرسانی کەمترین تاوانیش نەبوون، بەلام دووریان لە بزوتنەوێکە پراکتیکی خەڵک و خولانەوێیان لە شواری تێویدا، وای لیکردن سەرمایەى پاکیان بۆ نەبێتە سەرکوتنی سیاسى، هەروا بەشینک لەو کەسو گروپانەى لەسەر چەپ بەناھەق مال بوون، نیو چارەکی بۆرژوای کورد ئامادە نەبوون لەمۆیان ببوون و گیانی خۆیان پەختە مەترسیەکانی گۆری خەباتەو.

٢- بەهێزبوونی هیزە بۆرژواکانی کورد سەرەپای تەنگوچەلەموو شکستەکانیان و لاوازتر بوونی چەپى کوردستانیش سەرەپای کەمتر شکستخواردن و کەمی تەنگوچەلەمەى سیاسیان، هێزەکانی تەنیا بۆ توانا و پشتیوانی هیزە بۆرژواکان ناگەڕێتەو، بەلکو گەڕێتەر لەوانە، هێزە راستەقینەکانی ئەو راستیانە دەگەڕێتەو بۆ زەمینی کۆمەلایەتی بزوتنەوێکە رزگاریخواری میللەتێکی ژێردەستە: بۆرژوا بزوتنەوێکە بەلاری جەماوەری میللی هەموو چەپیش ئەوێ نییە.

۳- بۆرۈۋازى مىللەتلىرى ئۆزىدەستە لەسەرتاستى جىيەنلىشىدا پىنساى ئابورى
چىنپەنتى جىيەنپان ھەبە لەكاتىنكىدا كىركارارو زەھمەتكىشان ئىۋەپان نىبە ئىۋەپى
پىناۋى ئىمانلىشىۋە ھەشپوون، بەپىنچىۋانئىۋە دەرچىۋا

۴- دۋاى شىكىستى ئىنقالەكان وۋا رەچار دەرگا كىۋا ھەرسىنكى سىياسى و ھەسكىرى
دېكە راپىگەپىندىرى، بەلام نەكرا. رانەگەپاندنى ھەرسەكەپىش و دىۋەپىندىنى خەپاتى
پارتىزانى لىۋ پۇۋگارە دۋارە كەمۋىنپەپى دېنپاتى چۆلۋ ھۆلى كوردستاندا يەكەنكە
لە كارە باشەكانى (پەرى كوردستانى). ھەمۋو ئىۋ مەفرەزانى دۋاى ئىنقالەكانىش
ئىركەكانى رانەگەپاندنى ھەرسىپان لە ترسانكىتىن پۇۋگاردا رادەپەراند، پۇلى
جۋامپىرى گەلەكەن*.

ھەلبەتتە مانىۋەپى پەرىنگارى چەكدارى دۋاى ئىنقالەكان لەپەناى پاشماۋەپى
ناكۋىكەكانى عىراق-ئىران و سەۋەتەپى سەۋەمى ئىمانى جەنگى سارد پىۋ كە ئىدى
فشار دەرپارە سەۋەمۋە دىكتاتۋور فاشىيەكانى ۋەكو عىراق. رۇنى عىراقىش
لەپىشۋەپى رۇنى فاشىيەكان، كەۋتەۋە پەرى رەخەنە. دۋەپىش نىبە سىياسەتى
مەزىنخۋازى و پەرىنامەپى ھەسكىرى بەس و سەدام دۋاى كۋتەپى جەنگى عىراق
ئىران خراپەتتە ئۆز زەۋەپىنى لىكداۋەپى چۈنپەتتى داپىنكەردنى پەرىۋەندەپەكانى
ئەمىركا لە پۇۋھەلەت و كەندار دا.

ئىۋ خۇپاگەرتەپى (پەرى كوردستانى) نەگەر قازانچى سىياسى ئىۋەپى تىندا نەپىۋ
رۇنى ئابورى مەۋەزەتپان لىبىداۋەپى، ئىم قازانچ نەگەردە نەك بە زىان نەگەپارەۋە
بەلگە پەرىستى پىۋ بە گەۋەترىن قازانچ و دۋاى داگىرەكەردنى كۋنت پەرى
كوردستانى پەۋەپى راپەرىنەۋە كەردى.

راپەرىن پەشپەۋەپى گەشتى راپەرىنپىنكى خۇپسكى جەماۋەپى دۋى فاشى پىۋ،
ھېچ لاپەكى عىراق، كوردستانى، چەپ و راست و ئاۋەراست، راستمۇخۇ بە نەخەپى
سىياسى و ستراتىجى راپەرىن، راپەرىنەكەپى پەرى نەگەرد و دۋاى پەرىا پىۋنى
راپەرىنەكەپىش راپەرىنەكە راستمۇخۇ لەلاپەن ھېچ لاپەگەۋە پەرىپارەپى نەدەگرا.

ھېزە عىراقبەكان لە تەراۋگەدا (مەنفا) بە زۆرى لە ئىران و سورپادا چاۋەپى
پروخاندنى رۇنى عىراق پىۋ لە جەنگى كۋنتدا ھەتتا ھەر لاپەكىيان بە پەشتىۋانى

---

* دۋاى راپەرىن ھەندى لىۋ پەشپەرىگانى پارتىزانى ئىنقالەكان، پى باپەخ كران و لەسەرى شانى
نەۋان ھەلپەرىستەكان پەرىكرانەۋە

سوریا یان ئیزان بێنمۆه ولات: (بهری کوردستانی) به‌یاری به‌ریا کردنی راپهرینی نه‌بوه به‌ زۆری ئومیدی به‌ پروخاندنی رژیم له‌ جه‌نگه‌که‌دا هه‌بوو به‌لکو دۆخی جه‌نگه‌که‌یان به‌ ترسێکی ئه‌وتۆ ده‌زانی ته‌مانه‌ت له‌کاتی گه‌رمی جه‌نگه‌که‌شدا که‌ رژیم تێکه‌ده‌شکا پاشماوه‌ی هه‌زه‌کانی به‌ری کوردستانی که‌ ناماده‌ کرابوو به‌لاماری رژیمیان له‌ هه‌چ شاروچکه‌یه‌که‌ش نه‌ده‌دا، ئه‌مه‌ش هه‌م له‌ترسی دووپات بوونه‌وه‌ی کارساتی هه‌له‌به‌جۆ هه‌م له‌ترسی مانه‌وه‌ی رژیم و مفاوه‌زات کردن له‌گه‌ڵیدا له‌ پاش جه‌نگه‌که‌دا، به‌لام ئه‌م سیاسه‌تی به‌ری کوردستانی ئه‌وه‌ ناگه‌یه‌نی خۆیان بۆ هه‌لی دیکه‌ ساز نه‌ده‌دا به‌تایبه‌تی نه‌گه‌ر راپهرین به‌ریا بێ به‌لکو هه‌سه‌بیش بۆ راپهرین کرابوو. که‌ رژیم به‌زینی ئاشکرا بوو، ناڕه‌زایی هه‌ناوی خه‌لک هه‌تا ده‌هات زه‌قتر ده‌بوو. به‌لکو نیشه‌انه‌کانی خه‌روشان و راپهرین ده‌رده‌که‌وتن. ئه‌وه‌م ئیدی راگه‌یه‌نده‌کانی (بهری کوردستانی) ئاشکرا خه‌لکیان هانی راپهرین ده‌دا به‌لکو ده‌سه‌ڵاته‌کانیان له‌ شاره‌کانیش نزیک که‌وتنه‌وه‌. له‌و هه‌موو به‌گه‌وه‌یه‌دا که‌ ته‌راوی جیهان به‌هۆی جه‌نگه‌که‌وه‌ هه‌ژا بوو، گه‌یشتا ئۆپۆزیسیونی عێراقی مشتومری ئه‌وه‌یان بوو کۆنگره‌ بێستنی یان نه‌بێستنی؟

که‌ رژیم به‌ ته‌واوه‌تی به‌زی و جه‌ماوهر راپهرین ئه‌وسا بۆ له‌ده‌ست نه‌دانی هه‌له‌که‌ هه‌زه‌کانی ئۆپۆزیسیۆن به‌یاری بێستنی کۆنگره‌ی (بێروت) یان دا به‌لام کۆنگره‌یه‌کی لاوازی بێ به‌رنامه، پڕ له‌ ناگۆکی بێ سه‌ره‌به‌ر، ته‌مانه‌ت له‌ کۆنگره‌که‌دا پێکه‌هه‌واو سیاسی ئه‌وتۆ قوت کرابوونه‌وه‌ مه‌گه‌ر نوێنه‌رایه‌تی خۆیان کردبێ ده‌نا هه‌ڵاته‌ی چۆله‌که‌شیان له‌ عێراق و کوردستاندا نه‌بوه‌ چ جایی پێکه‌هه‌ستن و جه‌ماوهر!

٥٢- شکستی کاتی و... ئازادی

راپهرینه‌که‌ له‌به‌ر ئه‌وه‌ی خۆپسکی بوو، به‌زیه‌ پڕ له‌ که‌م و کوڕه‌پیش بوو. گه‌وره‌ترین که‌م و کوڕه‌ی راپهرینه‌که‌ نه‌بوونی به‌رنامه‌ی راپهرین بوو له‌لایه‌ن ئۆپۆزیسیۆنه‌وه‌، نه‌بوونی ئه‌م به‌رنامه‌یه‌، راپهرینه‌ خۆپسکیه‌که‌ی دوچاری چه‌له‌مه‌ی سیاسی و راگه‌یاندن و ئاڕاسته‌ی پوژانه‌ کردبوو، ئه‌و که‌م و کوڕه‌پانه‌ش له‌ناو راپهرینه‌ی پێکه‌هه‌واو ترسانێک چ جایی بۆ راپهرینه‌ی خۆپسکی. ئه‌مه‌ جگه‌ له‌ هه‌له‌به‌ستنی خه‌راپی ئه‌مه‌ریکا و پوژناو نه‌ گه‌رمی راپهرینه‌که‌دا. ده‌توانین ب‌بینین ئاکامی سیاسه‌تی فاشیانه‌ی رژیم له‌ هه‌ناوی خه‌لکه‌دا دوا بێ هه‌وا بوون له‌ خه‌باتی چه‌کدازی و نه‌پروخاندنی رژیم له‌ جه‌نگی عێراق ئیزاندا، باوه‌ری راپهرین دروست

ببوسو به لأم باومړنکې تازه سرهه لداوی موتوریه نه کړاو به بیرې راستی پاپه رین و سرکردایه تی شوږشگیرې پاپه رین، نم بهر تازه سرهه لداوی پاپه رین لهری نموی لمار پړوسمی خزیدا له قوڼاخی دواي شکستی خباتی چه کداری نشوغای سروشتی بکار پینگار به تمواوه تی بخملي، جاري پړوسه کی مایو گشه بکار دؤخی شوږشگیرانمی بخولقي، داگیرکردنی کویت و بهرینی رؤم له جنگه کدا تموژمینکی گموره دایه بیرې تازه سرهه لداوی پاپه رینه که لمار خه لکدا به تاییه تی سووویونی رؤم بؤ نه کشانوه له کویت و سووویونی دولتمانی هارپه یانیش بؤ بهراندنی رؤم، خه لکی له عیراقد باومر پینیناوه که رؤم هر دهرؤخی، نم باومر به دیتی لشکری بهرینی پاشه گشه پینکرای عیراق ناگری بهردایه باروتی قبني خه لک دؤی فاشیه کان، بهریش ناگروه که مه لینه شیه نشینه کان و کوردستانی گرتوه.

شیهه؛ لمردهمی کمره لای داستانی حوسینی کوی نیمام علمیه باومرپان به پاپه رینی چه کدارانه هدی، کوردیش خباتی چه کداری کردوته سوونتی رزگاری کوردستان. هر دوولاش دواي راگیرانی جنگی عیراق تیران خباتی چه کداریان شکستی خواردبو، کواپی: ستراتیژی خباتی چه کداری لمرده وولادا نه گزپای و بهرنامه پاپه رین که لاله نه کرای، پاپه رینه که هه بو بهرین پینوه میدانکه بؤ بهرینانی ستراتیژی چه کداریان. هر وه کو گوترا به تاییه تی پروخاندنی رؤم له دهسپینکردنی جنگ له کویت دا به مسوگر زاندر، نا لیره دا لم به چه ک داپه رینه میدانمی شیهه کان له مه لینه شیهه نشینه کان و هیزه کانی (بهری کوردستانی) ش له کوردستاندا، دیسان پینازی چه کداری زاکرایه سر پاپه رین بدلکو پاپه رین و پاپه رینی چه کداری و خباتی چه کداری بهرین تی که لاو کران نیدی جماور خرایه سر نم باومر که به خباته چه کداریه که پاشماوه سوپای بهرینی عیراق تفروتونا ده کړی. نم زاکردنمی خباتی چه کداریش بهر پاپه رینه که گموره ترین هلمی عسکری و سیاسی شیهه کان و (بهری کوردستانی) بو له گزپنی پینازی پاپه رین وه کو پینازنکی شوږشگیرانمی شاره کان.

پاپه رینه که خورسکی بهرپاکراوه، بهرنامه نیمو سرکردایه تی دیارو دروشمی ناوهندی و راگه یاندنی یه کگرتوی نمبو، پینه رایه تی قالبوی ناو پاپه رینه که دهره کومتبو، جاري پاپه رینه که مایوی تمواوی شاره گموره ناو نه جیهه کاسی عیراق به تاییه تی (بهغداد و موسل) و شاره نریکه کانی بهغدا به نه نیتموه؛ زوری

هه‌ره زوری خه‌لک تیکه‌لاوی راپهرینه‌که نه‌بیون، هه‌روا هه‌لگه‌رانه‌وی گه‌وره له سوپای عیراقدای پرووی نه‌دایوو که نه‌ممه‌ش مه‌رجی گه‌رنگی نیفلیج کردنی رۆنم بوو، جاری نمو پنیوستیانه تیکه‌را مابوویان له‌بری نه‌وی تۆپۆزیسیونی عیراقدای کوردستانی هه‌ولێدن نمو پنیوستیانه به‌ خزمه‌ت کردنی راپهرینه‌که به‌ینه‌دی و که‌مو کورپیه‌کانی خۆرسکی راپهرینه‌که هینه‌دی ده‌کرا قه‌ره‌بوو بکه‌نمه‌وه، که‌چی نه‌ک نه‌ویان نه‌کرد به‌لکو دیسان به‌ عه‌قله‌یه‌تی خه‌باتی چه‌کداری هاتنه‌وه مه‌بدان، له‌کاتیکدا وه‌کو بۆ راپهرین به‌رنامه‌یان نه‌بوو دوای شکستی عه‌سکری نه‌فاله‌کان لایه‌نی که‌می به‌رنامه‌ی عه‌سکری هاویشه‌ش له‌نیوان تۆپۆزیسیونی عیراقدای نه‌بوو، به‌لکو هه‌تا راپهرین (هه‌ره‌ی کوردستانی)ش هیچ جو‌ره گه‌لا‌له‌یه‌کی عه‌سکری هاویشه‌یان نه‌بوو، هه‌رلایه‌ک به‌پینی سیاسه‌تی خۆی مه‌فره‌زه‌ی ده‌ناردو ده‌هینا!

زالکردنی خه‌باتی چه‌کداری به‌و فراوانیه‌وه به‌سه‌ر راپهریندا له‌بری نه‌وی خه‌باتی چه‌کداری به‌خرینه‌ خزمه‌تی په‌ره‌پێدانی رێبازی راپهرین، نه‌گه‌ر له‌پرووی عه‌سکرییه‌وه دژی سوپای عیراق لێ‌وه له‌وی جه‌زه‌به‌یه‌کی له‌ رۆنم دابی، نمو له‌دوو پرووه‌وه زیانی کاریگه‌ری گه‌یاند:

۱- په‌ره‌سه‌ندنو فراوانکردنی راپهرین له‌ناو زۆریه‌ی جه‌ماوه‌رو له‌ زۆریه‌ی شاره‌کانی عیراق و کوردستاندا راگرت و خه‌لک له‌بری په‌شت‌به‌ستن به‌ به‌رده‌وامی راپهرین، ئومه‌یدیان به‌ سه‌رکه‌وتنی هه‌ینی چه‌کداری له‌پرووی عه‌سکرییه‌وه به‌سته‌وه، نه‌مه له‌کاتیکدا گه‌وه‌ری سه‌رخه‌ستی راپهرین له‌وه‌دایه‌ په‌یتا په‌یتا ده‌بی جه‌ماوه‌ر له‌ ده‌وری پشالی و هه‌ولیش به‌دی سوپاو ده‌زگا سه‌رکه‌وتکه‌ره‌کانی رۆنم یان به‌ینه‌درنه‌ ریزه‌وه یان به‌ی لایه‌ت به‌کرن.

۲- زالکردنی خه‌باتی چه‌کداری به‌یانوی دایه‌ رۆنم سوپاو ده‌زگا‌کانی به‌ناوی ده‌سته‌به‌ردانی به‌یگانه‌وه داگیرکردنی ولات تیژ به‌کاو به‌یاندانه‌وه به‌گۆ راپه‌ریواندا. جه‌گه‌لم مه‌سه‌له‌یه‌ی خه‌باتی چه‌کداری و راپهرین، هه‌ندی مه‌سه‌له‌ی سیاسیه‌ی دیبلۆماسی و ره‌فتار و هه‌له‌ی جو‌زوا‌جو‌ری دیکه‌ رۆنم قۆزتییه‌وه به‌په‌ری ره‌قه‌وه که‌وته دامه‌رکانده‌وه‌ی راپهرین، له‌وانه:

- به‌یاری ئه‌مه‌ریکا بۆ گه‌فتوگۆکردن له‌گه‌ل رۆنمدا له‌په‌ری شکستی رۆنم له ۱۹۹۱/۲/۲۸ کارێکی سایکۆلۆژی زیانه‌مخشی گه‌یاند وه‌ی خه‌لکو رۆنمیشی والیکرد راپه‌رموی درپه‌یه‌که‌ی بۆینه‌یه‌وه، نه‌مه له‌کاتیکدا خه‌لک چاوه‌ری بوون

دەولەتانی ھاوپەیمان ھەتا پروخاندنی رۆنم جەنگە کە ڕانەگرن، رۆنمیش باش دەیزانی
لە ڕۆخی چ دۆخیکی ترسناکدا بە بۆیە لەو گفتوگۆیدا ھەرچی ئەمریکا گوتی ڕازی
بوون!

- نواندنی ڕاپوونی خەلکی خواروی عێراق بە ڕاپوونیک (شیعە-یسلامی)
ڕۆژئاوای لە دووبات بوونەوی ئەزمونی ئێران سەلماندەو، تایبەت ڕۆژئاوا جاری
پێوەندیەکی ئەوتۆیان بە ئۆپوزیسیونی عێراق و کوردستانیەو نەبوو، ھێزە لیبرالی و
مەزھەبیە دۆستەکانی خۆشیان لاواز بوون.

- وەکو خەباتی چەکداری زاکرایە سەر ڕاپەرین، بەرنامەیەکی عەسکەری ڕێکۆپینک
نەبوو ھێرشێکی عەسکەری بەردەوام بکەرتە سەر ھێزەکانی رۆنم و مەترسی بخرتە
سەر بەغدا. بەپێچەوانەو دواي چەندین سەرکوتن بەتایبەتی لە کوردستاندا
سیاسەتی بەرگری (ئینگەتیش) گیرایە، رۆنمیش بە ئارەزوو لە کۆیت کەشیووەو
خۆی گرتەو پشێوی نەبوونی بەرنامەی عەسکەری قۆزتمەو کەوتەو پەلامار،
قەسەخانەی لە خوارویدا نایەو لە کوردستانیشدا کارەساتی کۆچ ڕویدا بەی
ئەوێ سەدان ھزار چەکدار بێتوان بە ئەندازەی دوا شەڕ قورسەکانی
ئەفغالیەکانیش بەرەرجی عەسکەری بەدەنەو!

- ھەلسوکۆتی دزیی ھێزە چەکدارەکان لە: دزی، ڕەفتاری ناشۆر-گێژانە،
ڕێکنەخستنی جەماوەر، نەبوونی بەرنامەی خزمەتگوزاری و پەرودەوی سیاسی و
دۆبەتی چەپەکان.

- پێوەندی ڕێکنەخراوی ئۆپوزیسیۆن و دەولەتانی دراوسی و ھولیان بۆ پیادە کردنی
نەخشەکانیان لەگاتی ڕاپەریندا دژی رۆنم.

ئەو راستیانە تێکرا لەناو ڕاپەرینی خۆرسکیدا، ڕاپەرینەکەیان وەکو ڕاپەرینیکی
ئازادیخوازانە نەکردە ڕاپەرینی بەردەوام ھەتا دوا ئامانجەکانی خەلکی عێراق
بەگشتی و گەلی کوردستان بە تایبەتی، ئەویش پروخاندنی فاشیەکان و ھاتنە
سەرکاری ئەلئەمراتیشیکی دیموکراسی کە بێ مەرج مافی چارە ی خۆنووسی کورد
بە مافی جیاپوونەو دامەزراندنی کۆماری سەرخۆی کوردستانیش پەسەلینی.

سەرەرای دامەزرانی ڕاپەرینی سەرپای عێراقی، بەلام لەم دەورانە ی زیانیشتا
ھەمەیس گەلی کورد لە کوردستاندا خەسلەتی کوردستانی خۆی گەشاندەو و توانی
دواي نوچدانینی کاتی و دواي کۆچە کە زۆریە کوردستان ئازاد بکاتەو و ئەو
ئازادییەش جگە لە (کەروکو و خانەقین و ژەنگار...) لە زۆریە کوردستاندا لە

سایمی دۆخینکی نونی جیهانی سهردهمی جهنگی سارد له پزوههلاتدا، پاریزراوه و کراویشهته سهنگهرینکی چاره‌نوس‌ساز دژی رۆنم. به‌کرده‌وهش سه‌ملا کهوا راپهرین قوناخینکی نوینو قوناخه‌کش درێزه‌ی سیاسی و کۆمه‌لایه‌تی و یاسایی هه‌یه.

۵/۹- کۆچ و مفاوه‌زات و پارلمان

کاتینک راپهرین دامرکایه‌وه به‌زه‌ق و ره‌قی ده‌رکوت که‌ تمواوی هیزه‌ عیراقی و کوردستانیه‌کان به‌و هه‌موو چه‌ک و خه‌لکه‌ چه‌کداری له‌ ده‌وریشیاندا کۆپوونه‌وه، توانای تینکشانندی عه‌سکهری سوپای به‌عسیان نه‌بوو که‌ له‌ جهنگی کۆنت‌دا به‌ خراپیش تینکشیندرا به‌و. ئهم راستیه‌ عه‌سکهریه‌ش دوا‌ی سه‌پاندنی رێبازی عه‌سکهری به‌سهر راپهریندا، دووهمین تۆپالی میژوو‌یه‌ له‌سهر هیزه‌ چه‌کداره‌کان که‌ سه‌مماو گه‌وه‌ری راپهرینه‌کیان گۆزی به‌ به‌ره‌نگاری چه‌کداری و به‌و ئهم به‌ره‌نگاریه‌ش لایه‌نی که‌می به‌رنامه‌ی عه‌سکهریه‌یان نه‌بوو. دیسان ئه‌وه‌ش ده‌رده‌خات که‌ هه‌موو لایه‌نه‌کان پێیان وابوو رۆنم ده‌روخی به‌یه‌ خاترجم به‌و له‌ سه‌رکه‌وتن! ئه‌وه‌ به‌و گه‌وره‌ترین کاره‌سات به‌ویدا، له‌ خواروودا زیاتر له‌ (۷) هه‌زار قه‌لاچێ کران و له‌ کوردستانیش‌دا کۆچی گه‌ل، کۆچی جی‌هینشتنی کوردستان به‌رو سنووره‌کان وه‌کو تراژیدیایه‌کی ده‌گه‌می میژوو له‌ میژووی گه‌لاتدا... به‌ویدا.

کۆچی گه‌ل له‌ کوردستاندا دوو هۆی راسته‌موخزی هه‌بوو:

یه‌که‌میان: درن‌دایه‌تی فاشیه‌کانی عیراقه‌ که‌ خاوه‌ن شه‌رمزاری وه‌کو هه‌له‌به‌جیو بازی و گونده‌ کیمیا باران کراوه‌کانی کوردستانه‌.

دووه‌میان: بێ به‌روایی خه‌لکه‌ به‌ (به‌ره‌ی کوردستانی) که‌ به‌توانی به‌ر سه‌نگی سوپای به‌زیوی عیراق به‌گری.

ناکامی ئه‌و دوو به‌روایه‌ گه‌لی کوود به‌و یه‌که‌مین جار له‌ میژووی کۆن و نوێدا به‌ گه‌له‌ کۆچ شه‌اره‌کان و گونده‌کانی به‌جی‌هینشت و له‌ گه‌رمی کۆچه‌که‌شدا، له‌ پزوانه‌ مردنی هه‌زاران مندال و دژواری بێ ئه‌ندازی ژبانی خه‌لکدا، سه‌له‌له‌ت هه‌موو هیزه‌کانی له‌ مه‌حه‌کی عه‌سکهری و سیاسی و ئیداری‌دا؛ مه‌حه‌که‌که‌ش ده‌ریان خست سه‌رجه‌م هیزه‌کان جگه‌ له‌ تینکشانندی عه‌سکهری، جگه‌ له‌وه‌ی دیسان په‌نایان به‌ردووه‌ به‌ر هه‌مواری وێزانی مفاوه‌زاتینکی سه‌به‌رو سه‌مه‌ره‌! له‌ به‌روی ئیداری خه‌لکه‌که‌شه‌وه‌ زۆر که‌م توانا به‌و. له‌ هه‌فته‌ی یه‌که‌می کۆچه‌که‌دا جهمماوه‌ له‌ مه‌یدانی ئه‌زمونی نونی کۆچدا زوو تینگه‌یشت که‌وا (به‌ره‌ی کوردستانی) ته‌نیا

سیاسی و پاراستنی سامانی نیشتمان و میلله تهمکهوه، له ماوهی یهک سالی ره بهمقداد دؤخی کوردستان له نمرونه خراپه کانی نازادی میلله تان هو: دزی، بی سهرویه، تاوان و تالان، مشمخوری (چینی چته) تمشمنیان سهند، نهمه له کاتینکدا دهو و به پینچموانوه بویه چونکه هیزه کانی (همره کوردستانی) لمیژوودا هینده ژارای و ژیرکوتنیان چیشتهو و پنیوست هو نمو دهستکوتنه وای لیکردبان به دلنو گیان به کردهو و خزمعت کردنی خفک پمروشی پاراستنی بن.

له گهل هممو توانمش، زبانی کاریگری سیاسی لوهدا هو که قوناخی دوی راپهرین وه کوو قوناخینکی نوی جاری لای زوری هیزه کان لیکنده دراپموو نمره کانی نهمه زاندران، بگره به عقلیمتی شوپشی چه کداری رهفتاریان ده کردو خفکیان بهی دهرد: گومرگی زور، سدیتموی بی ژمار، هزاران باره گا، دپاردهی چه کداری، گوی پینهدانی دادگا و داوهری، گۆشه گیری حیزایه تی... تاد. له دپارده زهه کانی زوری هیزه کانی (همره) هوون. نیدی نمره سیاسی و نیداری و پاسایی و رۆشنبریگان تیکرا چاره کی پنیوستیش ره چاو نه کران. نمو دپاردانمش تیکرا لغاو پروسهی پنیوستیه کانی قوناخی سیاسی نوی دوی راپهریندا هتا دهات زبانیان ده گه پانده راپهرین و جمعاو و شایهتی سیاسی گهله کمان لغاو پای گشتیدا. تمناعت لاسر مفاويزات و دپارده سیاسیه نوینکانی جیهان لغاو جمعاو و هیزه سیاسیه کانی شدا ناکوکی له نهیست نزیک ده کوون. واته: له خه تهری چنگینکی ناوخوی دیکه! جمعاو و ده پرسی:

- هتا کی پاشاگردانی سیاسی؟

- هتا کی به گنمختنی هیزی پینشمرگه؟

- هتا کی تالان و تاوان؟

- هتا کی هلمه یار دنی دمه لاتینکی دیوکراسی و... هتا کی درژودانی مفاويزاتینکی نغزوک له گهل رۆنیکیشدا که بیست و دو سال به جووه ها مفاويزات تاقیکرا و تهمه؟

نمو هممو پرسیارانم فشاری سیاسی و کۆمه لایه تی و سایکۆلۆژی هوون بو سهر (همره کوردستانی) و (همره اش)، لغاو خویاندا، تایهت لغاو (به کیتی) و پارتی (دا، دیدی ناکوکیان هممو، له دهرهوی (همره اش) چمپو غه پره چه پیش توانای بهیاری کاریگریان نهمو؛ چونکه، جگه لوهی توانایان کم هو، بهو کم توانایهش لاسر لایهتی کیمی پهرنامهی هاویشیان ساغ نهمه وونه. لایه کانی

دیگهی ناو (بهره)ش، لهنیوان پارتی و یه کیتیدا، تهراتینی پاراستنی بهرژوهندی
حیزه کانیان ده کرد. نه گهر پینشنیاری باشیشیان پینشکesh کردبی گونیان
لینگیراوهو گونیان نه دراوه تی!

دوای شهوی کیشه کان خمریک بهون له رۆخی دۆخی خهتر بهترازین جگه له
فشاری جهماورو ترسی ناکۆکيه کان، پالهبستۆی ده ره کیش بایی خۆی کاری کرده
سر ههلوئستی سیاسی (بهره) و دوا نه بامیش، بهریری ههلبژاردنی پهرلمان درا.
ههلبژاردنی پهرلمان، وهکو پرۆسهی ههلبژاردن، وهکو پرنسبپی ههلبژاردن،
وهکو نهزمونیکی نویی دیموکراسی له ناو گهله کهماندا، یه کینه که له دهستکوته
سیاسیه دیموکراسیه بی وینه کانی میله تانی رۆژهلات. کم میلمت ههیه بهو
شهو و پرۆشیه به پیر دیموکراسیه چوپی، تایبعت له ناو میله تانی دواکوتوودا،
بهلام مخا بهن شو نهزمونه کم وینهیه له سه ره تاوه به سه پاندنی پژهی ۷٪ به
ههلبژاردنی هیزه سیاسیه کان پهلهی کمکردنی گبانی پرۆشی دیموکراسی لکانده
پرۆسهی ههلبژاردنه که؛ نهعه جگه له (گزی و فزی) کردن له کاتی ههلبژاردندا به
بهردن شهوی زۆری دهنگه کانی هتا راده یه که ههلبژارده که بان دزیو کره ... ههلبه ته
نه میش پنه وندی به میله ته که وه نییه. سه ره یای نهوانش پهرلمان که سه رخا و هو
به هووی ئهرکی سیاسی و کۆمه لایه تی و دیپلوماسی نوی به راپهراندنی ئهرکه کانی
راپهرین کرایه وه، نه گهر راگه یاندنی کوردستانی فیدرال و به یاری دارشتنی پناخی
یه که خستنی هیزی پینشه مرگه و پنگرتن له ته قینه شهوی جهنگی ناوخو له نیوان
(پارتی) و (یه کیتی) دا له کاره باشه کان بی، نهوا هینشتا ئهرکیکی رانه پهریندراوی
زۆر له بهردم پهرلمان و نه بجومه نی وه یزانی کوردستاندا ماوون:

- ناویری کوردستان نا بهتو راده ی بهرهمه نیانی گشتی نزیکه له سفر.
- بهنکاری به میله ته تیکی وهکو کورد رهنه که بهرژترین راده بی له ناوچه که دا؛
کرینکارو زهحه ته کیشان له هه مروان زیاتر له نه هاهمه تیدان.
- پاراستنی سنو ره کان له جاسوس و پیاوخراپ و دز جاری دا بهن نه کراوه.
- کۆنترۆل کردنی ته وای پنیو سته کانی بهرپه وهردنی کوردستان زۆری ماوه.
- تهغدروستی نهزمو باقی پیندا و سته کانی خه لک: ناو، کاره با، پاک و خا و نی،
موچه، جاده و بان، پرده کان ... هتد. هینشتا زۆریان ماوه.
- دینه تی کورد هواری ۱۰٪ شیان وهکو پنیو سته نه بوژاوون.
- نه خشه ی خویندن و په ره وهردی زانستی و نه هینشتنی نه خوینده واری و بهرنامه ی

کۆمەڵایەتی و پۆشپیری... هتد. گەڵاڵی دۆی راپەرین نەکراوون... هتد.
 ھەڵبەتە جاری ماوەی ھەڵبۆاردنی پەرلەمان زۆر نییە، بەلام وێرای دەرگا ھەندێ
 لەو ئەرکانه جێبجێی بکەین و دوشینی باقی ئەرکەکان بە خەباتی بێوچان
 بھێنەرنەدای.

لە نەستۆگرتنی ئەرکی پەرلەمان و ئەنجومەنتی وەزیران پێوەندی بە رادەی
 جێبجێی کردنی بەرنامەی پەرلەمانیوە ھەیە. ھەموو لایەکیش لە گەرمی
 ھەڵبۆاردنیدا چۆرەھا پێیان و ھەڵینی داوەتە جەماوەر؛ دەبێ بشاراندنی ئو جەماوەری
 سەرھەری کێشەکانی رابردوو ھەروا بەخشێوەتە لایەنەکانی پەرلەمان چاوەڕوانە
 پێوەستەکانی بھێنەرنەدای. دواتر جەماوەر نامادە نییە بێی بەدبەختانی
 خواستەکانی لەسەر ھەروا پێشوی پێتی. ژبانی سیاسی ناو شار لە گەڵا خەباتی
 چەکداری شاخەکان جیاوازی ئەگەر لە شاخەکاندا لە ترسی ھێرشەکانی رژێم و
 چارەنووسی کورد جەماوەر زیاد لە ئەندازە ھەرگە کێشەکانی گرتی، ھەروا ئەگەر
 لەناو شاریدا بە خوکی مانی بەمەسو مەترسەبەکانەو، دێسان جەماوەر سۆزی
 سیاسی و نەتەواپەتی و خەزەتی رابردووی لەھەرجاو گرتی بەلکو ھەرچی چۆنی ھوێ
 لە مەترسی رژێم رزگاریان بێ و ھێی لە گەشتەکانیان چارەسەر بکری. دەبێ بشاراندنی
 و ڕووە ڕووە ھەروا بەخشێندراوی جەماوەر ھەو ھێزانە، وێرای بەدبەختانی
 خواستەکانیان کەمتر دەبێتەو. چونکە لەناو شاراندا راستەبەکان زووتر
 دەرەدەکەوون و ... ھۆشیاری جەماوەریش ھاوشەرە، شاخ ئەرکی شاخی ھەبوو. شارێش
 ئەرکی شاری ھەیە، ھەمیشەش گەروگرفتیی خەڵک لە دۆی ئازادی زۆرترین لە
 گەروگرفتیی پێگای بەدبەختانی ئازادەبەکە.

ھەروا... دەبێ بشاراندنی کەوا؛ ھەڵبۆاردنی پەرلەمان و ئەنجومەنتی وەزیران،
 بەکەمین تاقیکردنەوی حکومەنتی کوردستانی ئێن، ھۆکمرانیستی شیخ مەحمود و
 کۆماری مەھاباد دوو ئەزموونی گۆشت خراوی پێشتری نەتەوەکەمان. ھەروا ئەم
 پشتیوانیە جێھانییش لە کێشە کورد بەکەمین جاری نییە لە مێژوودا، پێمانی
 سێھەرو پشتیوانی کۆماری مەھاباد لەلایەن شورەمەوێوە جاری زیندوون... راستە
 زەمان و زەمێنە سیاسی و جێھانی و ناوچەییەکە گۆڕاون، راستەبە ھەرواوەکانی
 مێژوو کۆمەنت دووبەت نایەو، بەلام چگە لەو راستەبەتە، راستەبەکی دیکە
 چارەنووس ساز ھەبە پێوەستە ھەروەم لەھەرجاو ی... ئێش ئێو...
 چارەنووسی مێللەتان، بەدەست مێللەتان خۆیانەو، ھەر مێللەتێکیش ھەڵکۆتی

وهكو نيمى كوردستاني هه هلكتوتيه زينهوكاني نهياتوانيبه به خزمهتو
دستكوت و ديوكراسي و پيشكوتن... دستبهرى ژرنهخستنې هلكتوتهكه
بكمن... ناوا ميژوو له هر قوناخينكد ابي، زمان هرچي چوني گزودراهي...
مهترسي گوره لسمو نو ميللهته هر هديه... په تايبهتي ميللەتانی وهكو كوردي
گمارودراو.

1992/12/4

پاشکوی « ۱ »

بزروتنده چه کداریه سرکوتوده کانی سالانی جدنگی دووم بدواوه

سالی سرکوتن	دژی	سالی هلکهرساندن	میللت
۱۹۴۹	ناوخو، ژاپون	۱۹۲۷	چین .....
۱۹۷۵-۱۹۵۴	فهرنسا، نمریکا	۱۹۴۶	فیتنامی باکور .....
۱۹۷۵-۱۹۵۴	فهرنسا، نمریکا	۱۹۶۶-۱۹۶۶	لاوس .....
۱۹۷۵-۱۹۵۴	فهرنسا، نمریکا	۱۹۶۶-۱۹۶۶	فیتنامی باشور .....
۱۹۵۲	ژاپون، نمریکا	۱۹۲۷	کوزیا .....
۱۹۶۲	فهرنسا	۱۹۵۴	جهازاير .....
۱۹۵۹	ناوخو، نمریکا	۱۹۵۶	کوبا .....
۱۹۶۶	فهرنسا	۱۹۵۷	کامرون .....
۱۹۶۴	ناوخو، نمریکا	۱۹۶۶	کاتانگا .....
۱۹۷۵	پرتوگال، تفريقای باشور	۱۹۶۱	ئنگولا .....
۱۹۸۳	پرتوگال	۱۹۶۳	گینیا .....
۱۹۷۴	پرتوگال	۱۹۶۴	موزمبیک .....
۱۹۸۰	ناوخو، نمریکا	۱۹۶۸-۱۹۶۱	گواتمالا .....
۱۹۷۵	نمریکا	۱۹۶۵	کامبوج .....
۱۹۷۹	تفريقای باشور	۱۹۷۰	ناميبيا .....
۱۹۷۹	ئپاراتايت	۱۹۷۲	رؤديسيا .....
۱۹۷۹	نمریکا	۱۹۷۲	نيکاراگوا .....
۱۹۸۰	فهرنسا	۱۹۷۶	چباد .....

پاشکوی «۲»

بزووتنموره چه کذاریه بهرده وامه کان

میللت	سالی هه لگیرساندن	دژی
فیلیپین، پارتنی کۆمونیست	۱۹۵۷	رۆنی دیکتاتور
ئهریتیریا	۱۹۶۱	ئیسوپیا
فیلستین	۱۹۶۵	ئیسرائیل
ئوگاندا	۱۹۲۴	ئیسوپیا
لوینان	۱۹۷۵	ناوخو، ئیسرائیل
باسک (تیرور)	۱۹۷۵	ئیسپانیا
ئیرلمندای باکور	۱۹۶۸	ئینگلستان
کوردستان (عیراق)	۱۹۷۶	بمعی عیراق
سلفادور	۱۹۷۶	ناوخو، ئیسوپیا
کمبوج	۱۹۷۸	ناوخو، ئیتنام
ئیمفانستان	۱۹۷۹	ناوخو، شوروی
کوردستان (ئیران)	۱۹۸۰	کۆماری ئیسلامی ئیران
کوردستان (تورکیا)	۱۹۸۵	رۆنی تورکیای
پیرز	۱۹۸۵	ناوخو، ئیسوپیا
تامیل	۱۹۸۶	ناوخو، هیند
پزلیساریز	۱۹۷۵	میراکش

پاشکوی «۳»

بزووتنموه چه کداریه بزمیندراوه کان

میللت	سالی هدلگیرساندن	دوی	سالی بزمین
نیسپانیا (کوماریه کان)	۱۹۳۹	فدلاترسته کان	۱۹۵۱
یونان	۱۹۴۷	ناوخو، نینگلستان	۱۹۴۹
کوردستان-عیراق (بارزانیه کان)	۱۹۴۳	رؤنمی پاشایه تی	۱۹۴۵
کوردستان-ئیران (کوماری معاها)	۱۹۴۶	رؤنمی شا	۱۹۴۶
نازربایجان	۱۹۴۶	رؤنمی شا	۱۹۴۶
تبت	۱۹۵۵	چین	۱۹۵۹
مالیزیا	۱۹۴۸	نینگلستان	۱۹۵۷
کونگوز	۱۹۵۸	بدلوزیک	۱۹۶۰
پاراگوای	۱۹۵۹	ناوخو، نمریکا	۱۹۶۱
دومینگ	۱۹۵۹	ناوخو، نمریکا	۱۹۶۱
سوماترا	۱۹۵۷	جکارتا	۱۹۵۸
کولومبیا	۱۹۶۰	ناوخو، نمریکا	۱۹۶۱
برازیل	۱۹۶۱	ناوخو	۱۹۷۰
کوردستان-عیراق	۱۹۶۱	رؤنمی عیراق	۱۹۷۵
پیرد	۱۹۶۲	ناوخو، نمریکا	۱۹۶۳
نیکوادور	۱۹۶۲	ناوخو، نمریکا	۱۹۶۳
فنزموئلا	۱۹۶۲	ناوخو، نینگلستان	۱۹۶۷
لوزاندا	۱۹۶۳	ناوخو	۱۹۶۴
تانزانیا	۱۹۶۴	ناوخو، نینگلستان	۱۹۶۴
کینیا	۱۹۶۴	ناوخو، نینگلستان	۱۹۶۴
گابون	۱۹۶۴	ناوخو، فدرنسا	۱۹۶۴
بولیثیا	۱۹۶۵	ناوخو، نمریکا	۱۹۶۷
کوردستان-ئیران (ملا تاواریه-مورینی)	۱۹۶۷	رؤنمی شا	۱۹۶۸
نورگوای	۱۹۶۵	ناوخو، نمریکا	۱۹۷۲
زفار (عمان)	۱۹۶۸	عمان نینگلکز، ئیران، شوردون	۱۹۷۶
بزوندی	۱۹۷۲	ناوخو	۱۹۷۲
نمرونتین	۱۹۷۲	ناوخو	۱۹۷۲
بلوچستان	۱۹۷۳	پاکستان	۱۹۷۷

پاشکزی « ۴ »

نموده‌ولتانی قاره‌ی آسیا له‌پاش جنگی دووومی جیهانییموه
خباتی چه‌کداریان تیندا هه‌لگیرساره (۳۸ دهلعت)

سمرکوتووه‌کان	بهرده‌وامه‌کان	بمزنندراوه‌کان
۱- چین	۱- فیلیپین	۱- ئمده‌نوسیا
۲- ئبنتام	۲- کمبوج	۲- مالیزیا
۳- کوزیای پاکور	۳- فلهستین	۳- کوردستانی عیراق
۴- لاوس	۴- کوردستانی عیراق	۴- بلوچستان- پاکستان
۵- بممندی باشور	۵- لوتان	۵- زه‌غار- عمان
۶- کمبوج	۶- کوردستانی تیران	۶- کوردستان- تیران
	۷- کوردستانی تورکیا	۷- نازم‌یاپجان- تیران
	۸- سربلاتکا- تامیل	
سمرچم:		
۶	۸ +	۲۱ = ۷ +

واته له‌کزی (۳۸) دهلعتی آسیا، ۲۱ یان بمزنندراون و ۸ پش بهردوامن
چاره‌نوسیان نازاندزین، (۶) پشیان سمرکوتوون که کمده‌کانیان.

پاشکوی « ۵ »

نبرد دهلستان قارهی آفریقا پاش جنگی دوومى جیهانییه
 خبایى چکداریان تیدا ههگیرساره (۵۲ دهلستان)

سمرکوتووه کان	بهردوامه کان	بهرنندراوه کان
۱- جزائیر	۱- نسیوپیا - نریتریا	۱- بزووندى
۲- ننگولا	۲- بزووندى	۲- تانزانیا
۳- ننگندا	۳- پولیساریو - مغرب	۳- روتاندا
۴- چاد	۴- تمپوری پوژناوا	۴- کونگو
۵- زامبیا	(نندنوسیا)	۵- مغرب، مراکش
۶- زائیر	۵- ننگادان	۶- کینیا
۷- زیمبابوی		۷- کامیرون
۸- ساحلی عاج		
۹- کینیا		
۱۰- کینیا		
۱۱- کینیا بیسار		
سمرجهم:		
۱۱	۵ +	۲۳ = ۷ +

واته له کوی (۲۵) دهلستان آفریقا، له (۲۲) پاندا خبایى چکدارى بهریاکراوه،
 (۱۱) پان سمرکوتوون، (۵) پان بهردوامه، (۷) یش بهرنندراون

پاشکوی «۶»

نمو دهلۀ تانمی ئمیریکی ناولندی له پاش جفنگی دووه می جیهانییوه
خباتی چه کداریان تیندا هه لگیرساوه (۱۸ دهلعت)

سهرکمو توه کان	بهرده وامه کان	بهنزندراوه کان
۱- کویا نیکاراگوا	۱- سلفادور	۱- جامایکا ۲- دۆمینیکان ۳- کۆستاریکا ۴- گواتیمالا ۵- هایتی ۶- هیندوراس

سهرجهم: واته له کۆی (۱۸) دهلۀ تانی ئمیریکی ناولندی له (۹) پاندا خباتی
چه کداری بهرپاکراوه، (۲) پان سهرکمو توه، (۱) پان بهرده وامه، (۷) یش
بهنزندراوه.

پاشکوی «۷»

نموده‌تانی نمریکای باشور له پاش جنگی دووه می جیهانییوه
 خباتی چه‌کداریان تیندا هه‌لگیرساره (۱۲ دهلعت)

بهنندراوه‌کان	بهرده‌وامه‌کان	سهرگه‌وتوه‌کان
۱- نمره‌نتین	۱- پیرو	
۲- نیکرادی		
۳- نورو‌گوی		
۴- بهرازیل		
۵- بولیثیا		
۶- پاراگوی		
۷- کولومبیا		
۸- قنزومینلا		
۸ = ۹	+ ۱	+

سهرجهم:

واته له کزی (۱۲) دهلعتی نمریکای باشور له (۹) یاندا خباتی چه‌کداری
 بهریاکراوه، هه‌چیان سهرنه‌گه‌وتون، به‌کینکیان بهرده‌وامه، (۸) پشیان بهنندراون.

باشکزی «۸»

تهتمندی خبباتی چه‌کداری هرچوار قاره‌کی گزی زوی لپاش جهنگی
دووه‌می جیهان بدواوه :

قاره‌کان	ژماره	سرکوتوو	بمردوام	بمزوو
ئاسیا	۴۸	۶	۸	۷
ئفریقا	۵۲	۱۱	۵	۷
ئمریکای باشور	۱۲	.	۱	۸
ئمریکای ناوه‌ند	۱۸	۲	۱	۶
سرجم:				
	۱۲۰	۱۹	۱۵	۲۸

سرنج:

لهو نامارانددا به کردووو بی چمندو چون دموه‌کمو که خبباتی چه‌کداری پارتیزانی و شۆرش دینخواهین، نه‌گهرچی له‌ئیر سده‌ی پهردودا هولندرا بکهرته یاسای نه‌گزی میلله‌تانی داگیرکراو ژێرده‌ستی ئیمپریالیزم، به‌لام له‌ناو (۱۹) یاندا سرکوتوو، له (۲۸) یاندا که زۆتره له سرکوتووکان، ژێرخراوه، له (۱۵) شیاندا به چاره‌نووسینکی نزانندراو بمردوامه له‌ناو باقیه‌کیاندا که ۵۸ دوله‌تن توخنی خبباتی چه‌کداری نه‌کوتون. بۆ قاره‌ی ئۆروپاش دوا‌ی به‌زینی شۆرشه‌کانی یۆنان و ئیسپانیا، خبباتی تیرووری باسکه‌کانی ئیسپانیا و ئیرلندیه‌کانی لیندیرچی، هیچ گام له تیورسینه‌کانی خبباتی چه‌کداری له‌م قاره‌یدا لاینگری به‌ریاکردنی شۆرش چه‌کداری نه‌بوون، بۆیه دوله‌ته‌کانی نه‌خراوته ناو نه‌خشه‌کان واته له ولاته دواکوتووکاندا به زۆری شۆرش چه‌کداری سرکوتون، کمتر له ناوه‌جیه‌کاندا بمردوامن و له‌پیش خراوه‌کانیش دا بمزوين.

سرجم شۆرشه‌کانیش (۴۰) یان ناوخۆ دژی بێگانه بوون. (۱۸) یان دژی ئمریکا و (۷) یان دژی ئینگلیزو (۶) یان دژی فهره‌نسا و (۲) یان دژی ژاپون بوون.

سەرچاوه كان

سەرچاوهی عهده بـی:

- ادغار ستر، النجم الاحمر فوق الصين، المراحل الاولى من تاريخ الثورة الصينية، ترجمة: كمال ابوالحسن و كمال ابو العزة.
- احمد نوري النعيمي، الدكتور، تركيا و حلف الشمال الاطلسي، المطبعة الوطنية، اردن ١٩٨١.
- اوليا نولسكي - بافلوف، آسيا تختار، دار التقدم - موسكو.
- التقرير المركزي للمؤتمر القطري التاسع، حزيران ١٩٨١.
- جان اسمين، الثورة الثقافية الصينية، ترجمة: ذوقان قرقرط.
- جان باهي، القوانين الاساسية للاقتصاد الرأسمالي، ترجمة: لجنة من، شريف حناتة، محمد خليل قاسم، سعد كامل، حليم طوسون.
- جان اللشتين، تأريخ الظاهرة الستالينية، ترجمة: جوزيف سماعة.
- روجية دويرية، ثورة في الثورة، ترجمة: الياس سحاب، الطبعة الاولى، كانون الثاني ١٩٦٨.
- كارل ماركس - فريدريك انجلز، البيان الشيوعي، دار دمشق للطباعة و النشر.
- الماركسية و حرب العصابات، ترجمة: ابراهيم العابد و ماهر الكيالي، المؤسسة العربية للدراسات و النشر - بيروت.
- مارتسي تونغ، المؤلفات المختارة، المجلد الثاني، دار النشر باللغات الاجنبية، بكين ١٩٦٩.
- محمد حسنين هيكل، الحل و الحرب، شركة مطبوعات للتوزيع و النشر، بيروت - لبنان الطبعة الاولى ١٩٧٧.

سەرچاوهی فارسی:

- آدینه، ژماره: ٢٩، آبان ١٣٦٧.
- ادوارد گرانسكاو، خاطرات سیاسی خروشوف، مترجم: محمد رفیعی مهرآبادی.
- ارتورو كند، هالتا يا تقسيم جهان، مترجم: محمد طلوعی، چاپ اول، پائيز ١٩٦٥.
- ارنستو چه گوارا در انقلاب (با دو مقاله چاپ نشده) انتشارات مرواريد، مترجم: م. ا. رهبر.
- از لينين تا گورباتچف، مترجم: نگارش محمود طلوعی، سازمان انتشارات هفته، چاپ اول ١٣٦٧.
- ژارژ شاليان - ژان بيرازو، اطلس استراتيژيك جهان، ترجمه: د. ابراهيم جعفری، انتشارات

اطلاعات، تهران ۱۳۶۶.

● مسائل نیمکره غربی، کوبا، کاسترو و انقلاب، منوچهر کمالی طهرانی.

کبیر، تهران ۱۳۶۶.

● میخائیل گورباتچف، پراسترویکا دومین انقلاب روسیه، مترجم: عبدالرحیم

تاریخ نشر ۱۳۶۶.

● بان دریشایر، تحولات سیاسی در اتحاد شوروی (از برژنف تا گورباتچف) مترجم: هرمز

همایون پور، چاپ اول ۱۳۶۷ تهران.

سدرچاوه‌ی کوردی:

● چه‌پکن له قسه‌کانی سدرۆک مارتسی تۆنگ، کتبخانه‌ی بیری نوی، به‌غداد ۱۹۷۳.

● چیا، نه‌منی ستراتژی‌ی عیراق و سی‌کوچک‌ه‌ی به‌عسییان: ته‌رجیل، ته‌عرب، ته‌بعیس، کۆمه‌له‌ی

په‌لجهده‌رانی کوردستان، زنجیره‌ی لینگۆلینه‌وه ۳/

● عه‌زیز شه‌مزیی (دکتۆر) جۆلانه‌وه‌ی رۆگاری نیشتمانی کوردستان، چاپی دووهم، چاپخانه‌ی

نیه‌راهم عه‌زۆ ۱۹۸۵، وه‌رگێهانی فه‌رید نه‌سه‌سه‌رد.

● کارل مارکس، هه‌وه‌ی پرۆمیزی لویس بۆناپارت، وه‌رگێهانی: سیاهه‌ندی شاسواری.

